

ספר שמות

תוכן העניינים

iv	Introduction
1	פרשת שמות
22	פרשת וארא
41	פרשת בא
62	פרשת בשלח
86	פרשת יתרו
101	פרשת משפטים
125	פרשת תרומה
143	פרשת תצוה
162	פרשת כי תשא
188	פרשת ויקהל
203	פרשת פקודי
215	פרשת ויקרא
217	שירת הים ועשרת הדברות
217	שירת הים
218	עשרת הדברות בטעם עליון
219	הפטרות
219	הפטרת שמות
221	הפטרת וארא
223	הפטרת בא
224	הפטרת בשלח
229	הפטרת יתרו
230	הפטרת משפטים
232	הפטרת תרומה
234	הפטרת תצוה
236	הפטרת כי תשא
239	הפטרת ויקהל
240	הפטרת פקודי

243	מפטיר לשבת ראש חודש
243	הפטרת שבת ראש חודש
245	הפטרת שבת מחר חודש
248	הפטרת פרשת שקלים
249	מפטיר לפרשת זכור
249	הפטרת פרשת זכור
252	מפטיר לפרשת פרה
254	הפטרת פרשת פרה
256	הפטרת פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir readings, and Shabbat Minḥa readings only Hebrew and English are furnished, since these are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the Mikra al pi Masorah project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. I hope to review and tweak the text in accordance with printed scholarly editions which are based on Yemenite texts, such as Bar Ilan, Mossad HaRav Kook *Torat Hayyim*, and Sperber's critical edition of the Targum. The text of Rashi is from the Metzudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal.

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masora* project similarly has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

Per the requirements of the licensing for the texts used in creation of this Ḥumash, this text may be used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC BY-SA 2.0).

I hope this text will be helpful to those who use it.

I	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	שמות
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:	2
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	יִשָּׁשכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	3
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:	4
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וַיְהִי כָּל-נַפְשׁ יִצְאֵי יִרְדְּ-יַעֲקֹב שְׁבַעִים נַפְשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:	וַיְהִי כָּל-נַפְשׁ יִצְאֵי יִרְדְּ-יַעֲקֹב שְׁבַעִים נַפְשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:	5
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אֲחָיו וְכָל-דֹּרָתָם הַהוּא:	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אֲחָיו וְכָל-דֹּרָתָם הַהוּא:	6
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמָאֵד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמָאֵד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	7
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדָע אֶת-יוֹסֵף:	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדָע אֶת-יוֹסֵף:	8
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	9
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הִבֵּה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׁנָאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:	הִבֵּה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׁנָאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:	10

1 ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן צמיתתן, להודיע חזתן שנמשלו לכוכבים, שמוציא ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא צמסר צבאם לקלס צבאם יקרא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, ג):

5 ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו בכלל שבטים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיען דקמתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בדקו:

7 וישרצו. שהיו יולדות ששה בבת אחת:

8 ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדש גזירותיו (סוטה יא.):

8 אשר לא ידע. עשה עמנו כאלו לא ידע:

10 הבה נתחכמה לו. כל הבה לשון הכנה והזמנה לקצר הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לכך:

10 נתחכמה לו. לעם, נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיען של ישראל לדונם במים, שכבר נשבע שלא יציא מצול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אצל הוא מביא על אומה אחת. דרש"י ישן):

10 ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב ועליו מן הארץ והם יירשוה:

II	Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.	וַיִּשְׁמְרוּ עָלֵיוֹ שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיְבִן עָרֵי מִסְכָּנוֹת לַפָּרֹעַ אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס: וַיֵּת רַעַמְסֵס:	II
12	But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.	וּכְאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	12
13	And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.	וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ:	ישראל
14	And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.	וַיַּמְרִרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֵת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עֲבָדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ:	14
15	And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphrah, and the name of the other Puah;	וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילְדֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:	15
16	and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'	וַיֹּאמֶר אֶת־הָעִבְרִיּוֹת עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהָמָתָן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחִיָּה:	16

- 11 עליו. על העם:
- 11 מסים. לשון מס, שרים שגוזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה:
- 11 למען ענותו בסבלתם. של מצרים:
- 11 ערי מסכנות. כתרגומו, וכן לך זא כל הסכן הזה (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האזרחות (שמו"ר א, יד):
- 11 את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכן, ועשאו חזקות וצורות לאור:
- 12 וכאשר יענו אותו. כל מה שהם נותנים לז לענות, כן לז הקצ"ה להרצות ולהפריץ.
- 12 כן ירבה. כן רצה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אתם אומרים פן ירצה, ואני אומר כן ירצה:
- 12 ויקצו. קצו צחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעיני עצמם וק"ל). ורצותינו דרשו, כקוים היו צעיניהם:
- 13 בפרך. צעודה קשה המפרכת את הגוף ומשחרתו:
- 15 למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שוצר ומשצר, דוצר ומדצר, כך מוליד ומילד:
- 15 שפרה. זו יוכד, על שם שמשפחת את הולד:
- 15 פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדצרת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הצוכה (סוטה יא):
- 15 פועה. לשון זעקה, כמו פוילדה אפעה (ישעי' מב, יד):
- 16 בילדכן. כמו צהולידכן:
- 16 האבנים. מושב האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עשה מלאכה על האבנים (ירמי' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס:
- 16 אם בן הוא וגו'. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אנטגניקיו שעתיד להוולד בן המושיע אותם:
- 16 וחיה. ומחיה:

17	But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.	וַתִּירָאֵן הַמִּילְדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים:	17
18	And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'	וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּילְדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחֲיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים:	שני
19	And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'	וַתֹּאמְרֶנָּה הַמִּילְדֹת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִיֹת כִּי־חַיֹּת הֵנָּה בְּטֹרֶם תָּבוֹא אֲלֵהֶן הַמִּילְדֹת וַיִּלְדּוּ:	19
20	And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.	וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים לַמִּילְדֹת וַיִּרְבַּה הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:	20
21	And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.	וַיְהִי כִּי־יִרְאֶוּ הַמִּילְדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:	21
22	And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'	וַיִּצְוֶה פַרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־הַבֵּן הַיֵּלֹד הִיאֲרֶה תִשְׁלִיכֻהוּ וְכָל־הַבֶּת תַּחֲיֶינָּה: (פ)	22

17 ותחיינן את הילדים. מספקות להם מים ומזון. (סוטה יא:) תרגום הראשון וקיימא, והשני וקיימפון, לפי שלשון עברית לנקבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מזרי, (שמות ז, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וַתִּדְבָּרְנָה צְפִיכָם (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וַתִּשְׁלַלְנָה אֶתִּי אֶל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים:

19 כי חיות הנה. צקיאות כמילדות, תרגום מילדות ספקא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יער, דבור שור, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מה אמר לצינא (יחזקאל יט, ז):

20 ויישב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה וי"ו יו"ד צראשה, כשהיא באה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צירי"י שהוא קמ"ץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, ויגב צבצת יהודה (איכה ז, ה), הרבה תאניה, וכן ויגל השאריה (דברי הימים-ז לו, כ), נבזר ארדן הגלה את השאריה, ויפן ויגב קל ויגב (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צירי"ק, כגון וייטב צעיקיו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרבה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיצני, וילך, וישב, וירד, וינא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד, ינא, ישב, ילך, יו"ד אות שלישית בו:

20 ויישב אלהים למילדות. מהו הטובה:

21 ויעש להם בתים. צתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צתים, ויצן את צית ה' ואת צית המלך, כהונה ולויה מיוכד, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (יא:):

22 לכל עמו. אף עליהם גור, יוס שנולד משה אמרו לו אֶשְׁתַּגְּנִינִי, היום נולד מושיען, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות צמים, לפיכך גזר אותו היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעזרים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

II	And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת־בַּת־לֵוִי:	II
2	And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:	2
3	And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.	וְלֹא־יָכְלָה עוֹד־הַצִּפְנֵנָה וַתִּקַּח־לּוֹ תֵּבַת גִּמָּא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֶר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל־שַׁפַּת הַיָּאָר:	3
4	And his sister stood afar off, to know what would be done to him.	וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מִה־יַּעֲשֶׂה לּוֹ:	4
5	And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.	וַתֵּרָד בַּת־פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל־הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל־יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת־הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת־אֹמֶתָהּ וַתִּקְחָהּ:	5
6	And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: "This is one of the Hebrews' children."	וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וַהֲנִיחָה־נָּעַר בֹּכֶה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִבִּי הָעִבְרִים זֶה:	6

- 1 ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך בעצתו שאלמה לו גזרת קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואחיהם גם כן על הנקבות. דרש"י ישן) והחזירה ועשה צה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. וצ"ל שנה הייתה, שנולדה בצואה למצרים בין החומות, ומאחיים ועשר נשמהו שם, וכשילאו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנחמדה ממנו הייתה צה מאה ושלשים, וקורא אותה צה לוי:
- 2 כי טוב הוא. כשנולד נחמלא הצית פלו אורה (סוטה יב):
- 3 ולא יכולה עוד הצפינו. שמנו לה המצריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהיולדת לשצעה יולדת למקוטעין, והם דקו אחריה לסוף ט':
- 3 גמא. גמי בלשון משנה ובלע"ז יונ"ק, ודבר כך הוא, ועומד בפני כך ובפני קשה:
- 3 בחמר ובזפת. זפת מצחון וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו דדיק ריח רע של זפת:
- 3 ותשם בסוף. הוא לשון אגס רושי"ל בלע"ז, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי"ט, ו):
- 5 לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ותרד צה פרעה על היאור לרחוץ בו:
- 5 על יד היאור. אלל היאור, כמו ראו קלקת יואב אל ידי (שמואל-ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב:) הולכות לשון מיתה, כמו הנה אנהי הולך למות (בראשית כה, לב), הולכות למות לפי שמיחו צה, והכחוז מסייען, כי למה לנו לכחוז ונערוהיה הולכות:
- 5 את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אלל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להקדק אמתה מ"ס דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשחצנה אמתה אמות הרבה (סוטה סג):
- 6 ותפתח ותראהו. את מי ראיתה, הילד, זהו פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שס שמו"ר א, כח):
- 6 והנה נער בוכה. קולו כנער:

7	Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'	וַתֹּאמֶר אֶחָתוֹ אֶל-בֶּת-פַּרְעֹה הַאֵלֶּךְ וּקְרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקָת מִן הָעִבְרִית וְתִנֶּק לָךְ אֶת-הַיֶּלֶד: וַאֲמַרְתַּי אֶחָתֶיהָ לְבֶת פַּרְעֹה הַאִיזִיל וְאֶקְרִי לָיִךְ אֶתְתָּא מִיִּנְקָתָא מִן יְהוּדִיתָא וְתוֹנִיק לִיךְ יֵת רַבִּינָא:	7
8	And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.	וַתֹּאמֶר-לָהּ בֶּת-פַּרְעֹה לָכִי וְתֵלְךְ הֵעֵלְמָה וְתִקְרָא אֶת-אִם הַיֶּלֶד: וַאֲמַרְתַּי לָהּ בֶּת פַּרְעֹה אִיזִילִי וְאֵזְלַת עוֹלִימְתָא וְקָרַת יֵת אִמִּיהָ דְרַבִּינָא:	8
9	And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.	וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת-פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת-הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְהוּ לִי וְאֶנִּי אֶתֵּן אֶת-שְׂכָרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ: וַאֲמַרְתַּי לָהּ בֶּת פַּרְעֹה הִלִּיכִי יֵת רַבִּינָא הָדִין וְאֹנִיקְהוּ לִי וְאֶנָּא אֶתֵּן יֵת אֲגִרִיד וְנָסִיבַת אֶתְתָּא רַבִּינָא וְאֹנִיקְתִּיהָ:	9
10	And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'	וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וְתָבֵאָהּ לְבֶת-פַּרְעֹה וַיְהִי-לָהּ לְבֶן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ: וַרְבָּא רַבִּינָא וַאֲתִיתִיהָ לְבֶת פַּרְעֹה וְהָיָה לָהּ לְבֶן וּקְרָאת שְׁמִיהָ מֹשֶׁה וַאֲמַרְתַּי אֲרִי מִן מַיָּא שְׁחֵלְתִיהָ:	10
11	And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.	וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ-עִבְרִי מֵאֶחָיו: וַחֲנָה בְּיוֹמָא הָאֵנוּן וַרְבָּא מֹשֶׁה וַנִּפְק לְוֵת אֶחָוִהִי וַחֲזָא בְּפוֹלְחָנְהוֹן וַחֲזָא גַבְר מִצְרִי מַחִי לְגַבְר יְהוּדִי מֵאֶחָוִהִי:	שלישי
12	And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand.	וַיִּפֹּן כַּה וְכַה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדְ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל: וַאֲתַפְּנִי לְכָא וּלְכָא וַחֲזָא אֲרִי לִית אָנֶשׁ וּמַחָא יֵת מִצְרָאָה וְטַמְרִיהָ בַחֲלָא:	12

7 מן העבריות. שהחזירם על מצרים הרצה לניקולא ינק, לפי שהיה עמיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, ל. קוטה שם):
8 ותלך העלמה. הלכה צוריות ועלמות כעלם:
9 היליכ. נתנצח ולא ידעה מה נתנצח, הי שליכ (שמו"ר שם קוטה שם):
10 משיתוהו. כתרומה שסלפיה, והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, קמסל בניתא מלכא, ובלשון עברי משיתוהו, לשון הסירותיו, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחצת מש, וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הוצאה הוא, וכן ימשני ממים רבים (שמואל ב, כב, יז), שאלו היה ממחצת מש, לא יתכן לומר משיתוהו אלא המישותיהו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן בא הציאותי, או משתיהו, כמו ומשתי שתי עון הארץ (זכריה ג, ט), אבל משיתי, אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מיוסד בה"א בסוף התיבה, כגון משה, צנה, עשה, לזה, פנה, כשיצא לומר בהם פעלתי, תצא היו"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, בניתי, פנית, לוייתי:
11 ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודה בר"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו:
12 וירא בסבלותם. נתן עיניו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז):
11 איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם (שמו"ר א, כח):
11 מכה איש עברי. מלקוהו ורודהו. ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן עיניו צה, ובלילה העמידו והוליו מציתו, והוא חזר ונכנס לציתו וצא על אשתו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום:
12 ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו ציתו ומה עשה לו צדה. ולפי פשוטו כמשמעו:
12 וירא כי אין איש. שאין איש עמיד לצאת ממנו שיתגיר:

<p>13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?'</p>	<p>וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּהְיֶה שְׁנֵי-אֲנָשִׁים עֹבְרִים נִצִּים וַיֹּאמֶר לְרָשָׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ:</p>	<p>13 וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּהְיֶה שְׁנֵי-אֲנָשִׁים עֹבְרִים נִצִּים וַיֹּאמֶר לְרָשָׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ:</p>
<p>14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלֹהֶרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כַּאֲשֶׁר הִרְגָתָ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלֹהֶרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כַּאֲשֶׁר הִרְגָתָ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר:</p>
<p>15 Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגוֹ אֶת-מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ-מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל-הַבְּאֵר:</p>	<p>15 וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגוֹ אֶת-מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ-מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל-הַבְּאֵר:</p>
<p>16 Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock.</p>	<p>וּלְרֹבֵא דַמְדִּין שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלֹנָה וַתִּמְלֹאנָה אֶת-הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:</p>	<p>16 וּלְרֹבֵא דַמְדִּין שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלֹנָה וַתִּמְלֹאנָה אֶת-הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:</p>
<p>17 And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרֹשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּנְשָׁעֶן וַיִּשְׁקֵם אֶת-צֹאנָם:</p>	<p>17 וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרֹשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּנְשָׁעֶן וַיִּשְׁקֵם אֶת-צֹאנָם:</p>
<p>18 And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'</p>	<p>וַתָּבֹאנָה אֶל-רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מִהֵרָתֶן בָּא הַיּוֹם:</p>	<p>18 וַתָּבֹאנָה אֶל-רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מִהֵרָתֶן בָּא הַיּוֹם:</p>

- 13 שני אנשים עברים. דתן ואזירס הם, שהותירו מן המן:
13 נצים. מריצים:
13 למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמת יד:
13 רעך. רשע כמותך:
14 מי שמך לאיש. והרי עודך נער:
14 הלהרגני אתה אומר. מכאן לנו למדים שהרגו צהם המפורש:
14 ויירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה שמה אינם ראויין להגאל:
14 אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים צעזודת פרך, אצל רואה אני שהם ראויים לכך:
15 וישמע פרעה. הם הלשינו עליו:
15 ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוקטין להרגו ולא שלטה צו החרב, הוא שאמר משה, ויזילני מחרב פרעה:
15 (וישב בארץ מדין. נתעכב שם, כמו וישב יעקב):
15 וישב על הבאר. למד מיעקב שנודווג לו וזווגו על הצאר:
16 ולכהן מדין. רצ שזהו, ופירש לו מעבודת אלילים ונידוהו מאכלס:
16 את הרהטים. את צריכות מרונות המים העשויות צארץ:
17 ויגרשו. מפני הנידוי:

19	And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'	וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:	19
20	And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאֵינִי לֹמֶה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קִרְאוּ לוֹ וַיֵּאכֶל לֶחֶם:	20
21	And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֹּאֵל מֹשֶׁה לָשֶׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בָּתּוֹ לְמֹשֶׁה:	21
22	And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה: (פ)	22
23	And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.	וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעֻקוּ וַתָּעַל שׁוֹעַתָּם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:	23
24	And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:	24
25	And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.	וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)	25

20 למה זה עזבתו. הכיר זו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו:
20 ויאכל לחם. שמא ישא אחת מכס, כמה דאם אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:
21 ויואל. כתרגמו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹאֵל נָא וְלִין (שופטים יט, ו), ולו הוֹאֵלנו, הוֹאֵלנו לדבר. ומדרשו לשון אֵלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם צרשמו:
23 ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר צמדין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה רועה וגו' וצאת תשועה על ידו, ולכן נסמכו פרשיות הללו. (צרי"י):
23 וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שוחט תינוקות ישראל ורוח צדמס (שמו"ר א, לד):
24 נאקתם. כעקס, וכן מעיר מֵמִים יִנְאָקוּ (איוב כד, יז):
24 את בריתו את אברהם. עם אברהם:
25 וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עיניו:

III	Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.	וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּדֵי רִבְא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתְר שְׁפֵר רֹעִיא לְמִדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחוֹרֵב:	וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ בְּתֵן מִדְיָן וַיִּנְהֲג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָר הָאֱלֹהִים חֲרֵבָה:	רביעי
2	And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.	וְאַתְגָּלִי מִלְּאכָא דִּי לִיה בְּשִׁלְחוֹבִית אִישְׁתָּא מִגּוֹ אַסְנָא וַחֲזָא וְהָא אַסְנָא בְּעַר בְּאִישְׁתָּא וְאַסְנָא לִיתְהִי מִתְאַכִּיל:	וַיֵּרָא מִלְּאךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלִבְת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בֹעֵר בְּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינֶנּוּ אֶכְל:	2
3	And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶתְפָּנִי כְעַן וְאַחֲזִי יֵת חֲזִנָא רִבְא דְּדִין מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד אַסְנָא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאַרְאֶה אֶת־הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסִּנֶּה:	3
4	And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'	וַחֲזָא יְיָ אֲרִי אֶתְפָּנִי לְמַחֲזִי וַיִּקְרָא לִיה יְיָ מִגּוֹ אַסְנָא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֵנָּא:	וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:	4
5	And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'	וַיֹּאמֶר לֹא תִקְרַב הֶלְכָּא שְׂרִי סִינָךְ מֵעַל רִגְלֶךָ אֲרִי אַתְרָא דְּאַת קֳדָשׁ עֲלוּהִי אַתְר קֳדִישׁ הוּא:	וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הֵלֶם שֶׁל־נַעֲלֶיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדַמַּת־קֹדֶשׁ הוּא:	5
6	Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.	וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי אִשְׁחָרָה אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּכְסֶּה וַיִּכְשָׁנוֹן מֹשֶׁה לְאַפּוּהִי אֲרִי דְּחִיל מִלְּאִסְתַּכְּלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:	וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אֲבִרְתֶּם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מַהֲבֵיט אֶל־הָאֱלֹהִים:	6

1 אחר המדבר. להתרחק מן הגזל, שלא ירעו צשדות אחרים:
1 אל הר האלהים. על שם העמיד:
2 בלבת אש. צלהצת אש לצו של אש, כמו לצ השמים, צלצ האלה, (שמואל-צ יח, יד) ואל תחמה על התי"ו, שיש לנו כיוצא בו, מה
2 המלה לצמד (יחזקאל טו, ל):
2 מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו חנכי צנרה:
2 אבל. נאכל, כמו לא עזד זה, אשר לקח משם:
3 אסורה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:
5 של. קלוק והוצא, כמו ונשל הצנזל (דברים יט, ה), כי ישל זיתך:
5 אדמת קודש הוא. המקום:

7	<p>And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קְדָמִי שְׁעָבוּד עַמִּי דְּבַמִּצְרַיִם וַיֵּת קְבִילָתְהוֹן שְׁמִיעַ קְדָמִי מִן קְדָם מַפְלִחִיהוֹן אֲרִי גְלִי קְדָמִי כִּיבִיהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה רְאִיתִי אֶת־עַנִּי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יַדְעֹתִי אֶת־מַכָּאֲבָיו:</p>	7
8	<p>and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>וְאֵתְגַלִּיתִי לְשִׁיבֹוּתְהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וְלֵאסְקִוּתְהוֹן מִן אֶרֶעָא הַהִיא לְאֶרֶע טָבָא וּפְתִיָא לְאֶרֶע עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ לְאֶתֶר כְּנַעֲנָאִי וְחִתִּיָא וְאַמֹּרִיָאִי וְפְרִזִּיָאִי וְחִוִּיָאִי וְהִיבֻסָאִי:</p>	<p>וְאֵרֵד לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתָם מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֹמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>	8
9	<p>And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.</p>	<p>וְכַעַן הָא קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלַת לְקִדְמִי וְאַף גְלִי קְדָמִי דִּוְחָקָא דְּמִצְרָאִי דְּחָקִין לְהוֹן:</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רְאִיתִי אֶת־הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>	9
10	<p>Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיתָא וְאֶשְׁלַחְנָךְ לְנֹת פֶּרְעָה וְאַפִּיק יָת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וְעַתָּה לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פֶּרְעָה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	10
11	<p>And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ מִן אֲנָא אֲרִי אֵיזִיל לְנֹת פֶּרְעָה וְאֲרִי אַפִּיק יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִי אֵלֶךְ אֶל־פֶּרְעָה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	11
12	<p>And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲרִי יְהִי מִיָּמְרִי בְּסַעֲדָךְ וְדִין לָךְ אֶתָּא אֲרִי אֲנָא שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפְקוּתָךְ יָת עַמָּא מִמִּצְרַיִם תַּפְלִחוֹן קְדָם יְיָ עַל טוֹרָא הַדִּין:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךְ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה:</p>	12

7 כי ידעתי את מכאוביו. כמו וַיֵּדַע אֱלֹהִים, כלומר כי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא ארטום את אזני מעקסם:

10 ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוצא את עמי, יועילו דבריך ותוציאם משם:

11 מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים:

11 וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפעשה להם נס ואוציאם ממצרים:

12 ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותצליח בשליחותי וכדאי אני להציל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו חָלָל, כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק, וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עמידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתצליח בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מצטיחך, שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וְהָיָה לָךְ הָאוֹת כָּלֹל הַשָּׁנָה סְפִיטָה וגו' (ישעי' לז, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארצכם חריצה מפירות ואני אברך הספיחים:

<p>13 And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יי הָא אֲנִי אֶתִי לִנְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּר לְהוֹן אֱלֹהִים דְּאַבְרָהָם שְׁלַחֲנִי לְנִתְכֹן וְיִמְרוּן לִי מִן שְׁמִיהָ מָה אִמַּר לְהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִי בָא אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּרְתִּי לָהֶם אֱלֹהִי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם וְאִמַּרְתִּי לִי מָה שְׁמוֹ מָה אִמַּר אֱלֹהִים:</p>
<p>14 And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה וְאִמַּר כְּדָנָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה שְׁלַחֲנִי לְנִתְכֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם:</p>
<p>15 And God said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד יי לְמֹשֶׁה כְּדָנָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהִים דְּאַבְרָהָם אֱלֹהִים דְּאַבְרָהָם אֱלֹהִים דְּיִצְחָק וְאֱלֹהִים דְּיַעֲקֹב שְׁלַחֲנִי לְנִתְכֹן דִּין שְׁמִי לְעֹלָם וְדִין דְּיִצְחָק לְכָל דָּר וְדָר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה כֹּה-תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם זֶה-שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכוֹרִי לְדָר דָּר:</p>
<p>16 Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.</p>	<p>אִיזִיל וְתִכְנוֹשׁ יְת סְבִי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן יי אֱלֹהִים דְּאַבְרָהָם אֱתַגְלִי לִי אֱלֹהִים דְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לְמִימַר מִדְּכָר דְּכִירָנָא יְתִכֹן וְיִת דְּאַתְעֵבִיד לְכֹן בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>לָךְ וְאַסְפֹּת אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פָּקֹד פָּקֹדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת-הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:</p>
<p>17 And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וְאִמַּרְתִּי אֲסִיק וְתִכֹן מִשְׁעֲבוֹד מִצְרַיִם לְאֶרֶץ כְּנַעֲנִי וְחִתִּי וְאַמֹּרִי וּפְרִזִּי וְחִוִּי וְיְבוּסִי לְאֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	<p>וְאִמַּר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מִעֲנִי מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֹמִרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל-אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>

14 אחיה אשר אחיה. אהיה עמם צרה זאת, אשר אהיה עמם צעזעוד שאר מלכיות, אמר לפניו רצש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דייס צרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (ברכות ט: שמור"ר ג, ו) (לא שהשכיל חלילה משה ציותר, אלא שלא הביין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמאז כן היתה דעתו צאומרו יתצרך אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היתה, שלא תגיד לצני ישראל כדצרים האלה, אלא כה תאמר לצני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

15 זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמור"ר ג, ט):

15 וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

16 את זקני ישראל. מיוחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא:

<p>And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.</p>	<p>וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבֹאֲתָ אֵתָּהּ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וַעֲתָה נֵלְכָה־נָּא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>18</p>
<p>And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.</p>	<p>וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֶּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיָד חֲזָקָה:</p>	<p>19</p>
<p>And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכֵּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>	<p>20</p>
<p>And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;</p>	<p>וְנָתַתִּי אֶת־חַן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵּלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִים:</p>	<p>21</p>
<p>but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'</p>	<p>וְשָׂאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכֻּנָתָהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בָּנֶיהָ וְעַל־בָּנֹתֶיהָ וְנִצְלָתָם אֶת־מִצְרַיִם:</p>	<p>22</p>

- 18 ושמעו לקולך. מאלהים, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אחכם, יוסף אמר להם פקד יפקד אלהים אתכם (בראשית כ, כה):
- 18 נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר אלהים (במדבר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס:
- 18 (אלהי העבריים. יו"ד יתירה, רמז לי' מכות. בראשית יט):
- 19 לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלוך:
- 19 לא יתן. לא יצדק, כמו על כן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נסנו אלהים להרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחילה פקיק. משמו של רבי יעקב ברבי מנחם נאמר לי:
- 22 ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אשה בבית:
- 22 ונצלתי. כמרגמו ותרוננו, וכן ונצלנו את מצרים (שמות יב, לו), ויתנלנו בני ישראל את עדים (שם לג, ו), והנו"ן בו יסוד. ומנחם חזרו במחצית כ"י, עם וינל אלהים את מקנה הצבים (בראשית לא, ט), אשר הנל אלהים מאצונו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו ונספיקם מעל החדמה (דברים כח, סג), ונתתם ביד אויב, ונפיקם לפני איביכם (ויקרא כו, יז), ונפיקם בחוכה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נו"ן שהיא באה בתיבה לפרקים, ונפעלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, חנקד בשו"א בחטף, כגון ונפיקם את הצבים (בראשית מה, יט), ונפיקם להם את ארץ הגלעד (במדבר לב, כט), ונמלאתם את בשר ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נולד, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, פפור, למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ודפיקם אל הסלע (שם כ, ח), וכפיקם את הבצים (יחזקאל מה, כ), ולמדפיקם את הצבים (דברים יא, ט):

IV	And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'	וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:	IV
2	And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ') מִזֶּה [קֶ] מַה־זֶּה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטֵּה:	2
3	And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.	וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרֶצָה וַיִּשְׁלֹכֵהוּ אֶרֶצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:	3
4	And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזֵה בְּזָנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחְזַק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:	4
5	that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'	לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹרָתָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:	5
6	And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.	וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבָּא־נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיִּבֶא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶהָ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֵג:	6
7	And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—	וַיֹּאמֶר הֲשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיִּשֶׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶהָ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה־שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ:	7

2 מזה בידך. לכך נכתב תיבה אחת לדרוש, מזה שצריך אתה חייב ללקות, שחשדת בכשרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחזירו, מודה אתה שזו שלפניך אכן היא, אומר לו הן, אמר לו הריני עושה אותה עץ:
3 ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרו לא יאמינו לי), ותפיש אומנתו של נחש:
4 ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרצה יש במקרא, ויחזקו הַלְנָשִׁים בְּיָדוֹ (בראשית יט, טז) וְהַשְׂמִימָה בְּמִלְכָּיו (דברים כה, יא), וְהַשְׂמִימָה בְּזָנְקוֹ (שמואל א יז, לה), כל לשון חזק הדבוק לבי"ת, לשון אחיזה הוא:
6 מצורעת כשלג. דרך צרעת להיות לצנה, אם צהרת לצנה היא, אף צהרת זה רמז לו שלשון הרע קיפר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:
7 ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לצא ממדת פורעניות, שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):

- ⁸ והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו בכך שהמזדווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואזימלך בשביל שרה:
- ⁹ ולקחת ממימי היאור. רמז להם שבמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקב"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עובדים לגילוס המהיה אותם, והפכס לדם. ברש"י ישן):
- ⁹ והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה בעיני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדם ביצשת, שומע אני שצידו הם נהפכים לדם, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אבל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דם עד שיהיו ביצשת:
- ¹⁰ גם מתמול וגו'. למדנו שכל שבעה ימים היה הקב"ה מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום הז' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ביד תשלח, עד שחרה בו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונביא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הַגְּלָה נִגְלִיתִי אֶל בֵּית אֶבְיָךָ בְּהִיוֹתְךָ בְּמִצְרַיִם (שמואל-א ב, כז), הוא אהרן, וכן וְאֹדְעֵה לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וגו' (יחזקאל כ, ה) וְאָמַר אֲלֵיהֶם אִישׁ שְׁקוּצִי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ, ואותה נבואה לאהרן נאמרה:
- ¹⁰ כבד פה. כבידות אני מדבר, ובלשון לע"ז בלצ"ו
- ¹¹ מי שם פה וגו'. מי למדך לְדַבֵּר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי:
- ¹¹ או מי ישובם אלה. מי עשה פרעה אלה שלא נתאמן במצות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו בצווחו עליך, וְלֹא־שָׁקַלְטוּרִין (שבת קח). ההורגים מי עשאים עוֹרִים, שלא ראו כשברחת מן הצימה ונמלטת (תנחומא שמות י):
- ¹¹ הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:
- ¹³ ביד תשלח. ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ביד אחר שתראה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלים לעתיד, יש לך שלוחים הרבה:

8	וְהָיָה אִם-לֹא יִאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהִיאֲמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:	8
9	וְהָיָה אִם-לֹא יִאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּלְקַחְתָּ מִמִּימֵי הַיָּאֵר וּשְׂפָכְתָּ הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיִּבְשָׁת:	9
10	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוֹל גַּם מִשְׁלָשׁ גַּם מֵאִזְ דְּבָרְךָ אֶל-עַבְדְּךָ כִּי כְבֹד-פֶּה וְכְבֹד לָשׁוֹן אֲנֹכִי:	10
11	וַיֹּאמֶר יְיָ לִיה מִן שְׁנֵי פִּמָּא לְאַנְשָׁא אוּ מִן שְׁנֵי אֱלִימָא אוּ חֲרָשָׁא אוּ פְתִיחָא אוּ עוֹרָא הֲלֹא אֲנִי:	11
12	וְעַתָּה לָךְ וְאַנְכִי אֶתִּיבָה עִם-פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:	12
13	וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח-נָא בְיָד-תְּשַׁלַּח:	13
14	וַיִּחַר-אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחֱיָיִךְ הַלֵּוִי יִדְעָתִי כִּי-דָבָר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הִנֵּה-הוּא יֵצֵא לְקִרְאָתְךָ וְרָאָךְ וּשְׂמַח בְּלִבּוֹ:	14

¹⁴ ויחר אף. (וצחים קצ). רבי יהושע עזר קרחה אומר, כל חרון אף שצמורה נאמר בו רשע, וזה לא נאמר בו רשע, ולא מצונו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר בו רשע, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לוי ולא כהן, והכחונה הייתי אומר לנאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואחיה הלוי, שנאמר וימשה איש האלהים צָנִיז וַיִּקְרָאוּ עַל שְׂצֻט הַלֵּוִי (דברי הימים-א כג, יד):

¹⁴ הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: ¹⁴ וראך ושמח בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם וזה אהרן לעדי החשן הנחמן על הלז:

15	And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.	וּדְבַרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	וְתַמְלִיל עֲמִיָּה וְתִשְׁנִי יֵת פִּתְגָּמָא בְּפִמְיָה וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמְךָ וְעִם פִּמְיָה וְאֶלֶיךָ יִתְכּוֹן יֵת דִּתְעַבְדּוּן:
16	And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.	וְדַבֵּר־הוּא לְךָ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לְךָ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לֵאלֹהִים:	וַיִּמְלִיל הוּא לְךָ עִם עָמָא וַיְהִי הוּא יְהִי לְךָ לְמַתוּרָגְמָן וְאַתָּה תִּהְיֶה לְיָהּ לְרַב:
17	And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'	וְאַתָּה־תִּמְשֹׁךָ תִּהְיֶה תִּקְחָ בְיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֵתֹת: (פ)	וַיֵּת חוֹטָרָא הָדִין תִּסְבֵּ בְיָדְךָ דִּתְעַבִּיד בִּיָּה יֵת אֶתִּיא:
18	And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל־יֵתָר חֹתָנּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֲלֶכָה נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֶחָי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאַרְאֶה הָעוֹדִם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֵתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם:	וַאֲזַל מֹשֶׁה וְתָב לֵיתָר יֵתָר חֲמוּהִי וַאֲמַר לִיָּה אֵיזִיל כְּעַן וְאַתּוּב לֵיתָ אַחִי דְּבְמִצְרַיִם וְאַחֲזִי הָעַד כְּעַן קִיָּמִין וַאֲמַר יֵתָרוֹ לְמֹשֶׁה אֵיזִיל לְשָׁלָם:
19	And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵיזִיל תּוּב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָּל גּוֹבְרִיא דְּבָעוּ לְמַקְטָלְךָ:
20	And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרֶצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהָ הָאֱלֹהִים בְּיָדּוֹ:	וְדַבֵּר מֹשֶׁה יֵת אֶתְתִּיהָ וַיֵּת בְּנוֹהִי וְאַרְכִּיבָנּוֹן עַל חֲמֹרָא וְתָב לְאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיָּסִיב מֹשֶׁה יֵת חוֹטָרָא דִּאֲתַעְבִּידוּ בִּיָּה נִסִּין מִן קֳדָם יְיָ בְּיָדִיהָ:

16 ודבר הוא לך. צעצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הם:

16 יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כצד פה:

16 לאלהים. לרצולשר:

18 וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם צרשוחו). (מכילתא יתרו) ושבעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

19 כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזירס, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוך כמת (נדרים סד:):

20 על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחצש אצרהם לעקידת יצחק, והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עָנִי וְלָכַז עַל חֲמֹר (זכריה ט, ט):

20 וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

<p>21 And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִצְרַיִם לְמִצְרַיִם לְמִצְרַיִם חֲזִי כָּל מוֹפְתֵי אֲשֶׁר-שְׂמֵתִי בְיָדְךָ וְתַעֲבִידֵנוּן קִדְם פְּרַעֲה וְאֵנָּה אֶתְקַיֵּם יָת לִבִּיה וְלֹא יִשְׁלַח יָת עַמִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִם רְאֵה כָּל-הַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר-שְׂמֵתִי בְיָדְךָ וְעָשִׂיתָם לִפְנֵי פְרַעֲה וְאֲנִי אֶחְזַק אֶת-לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת-הָעָם:</p>
<p>22 And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.</p>	<p>וְתִימַר לְפְרַעֲה כִּדְבַר אֲמַר יְיָ בְּרִי בִּכְרִי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְאָמַרְתָּ אֶל-פְּרַעֲה כֹה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>23 And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'</p>	<p>וְאָמַרְתָּ לָךְ שְׁלַח יָת בְּרִי וְיַעֲבִדֵנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה לְשַׁלְּחוֹתִיָּהּ הֵא אֲנִי קָטִיל יָת בְּרִי בִּכְרִי:</p>	<p>וְאָמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת-בְּנִי וְיַעֲבִדֵנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אֲנִי הֹרֵג אֶת-בְּנִי בְּכָרִי:</p>
<p>24 And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.</p>	<p>וַהֲיָה בְּדַרְכּוֹ בְּמַלְּוִן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ מַכְתָּא וְעָרַע בֵּיה מִלְּאֲכָא דִּי וּבָעָא לְמַקְטִילֵיה:</p>	<p>וַיְהִי בְּדַרְכּוֹ בְּמַלְּוִן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ תְּמִיתוֹ:</p>
<p>25 Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'</p>	<p>וַנְּסִיבַת צִפּוֹרָה טַפֵּל וַתִּקַּח אֶת-עֶרְלַת בְּרִיה וַתַּעֲרֹלָת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרִגְלֵיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן-דָּמִים אַתָּה לִי:</p>	<p>וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֶרֶף וַתִּכְרֹת אֶת-עֶרְלַת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרִגְלֵיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן-דָּמִים אַתָּה לִי:</p>

21 בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו:
21 אשר שמתני בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה נזה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו, ולא מנינו שעשאם לפניו, אלא מופתים שאני עתיד לשום צידך במצרים, כמו פי ידצור אלכם פקעה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתני, שכן משמעו, כשתדבר עמו כבר שמתים צידך:
22 ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלצו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן:
22 בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אני גבור אפנהו (תהלים פט, כח), זו פשוטו. ומדרשו, כאן חתם הקב"ה על מכירת הצורה שלקח יעקב מעשו:
23 ואומר אליך. בשליחותו של מקום:
23 שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר צאיוז הן אל יאגיד צלחו, לפיכך, מי קמהו מוקה (צאיוז לו, כב), אשר ודם המצקש להנקם מחצירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הלה, אבל הקב"ה יאגיד צלחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשונו אליו, לפיכך הוא מורהו ומתרה בו לשוב:
24 ויהי בדרך במלון. משה:
24 ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחרשל נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נחרשל, אלא אמר, אמול ואצא לדרך, סכנה היא לחינוק עד שלשה ימים, אמול ואשעה שלשה ימים, הקב"ה כוני לך שוב מצרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשק במלון תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, וצולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר וצולעו מרגליו ועד אותו מקום, הצינה נפורה שצביל המילה הוא:
25 ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה:
25 ותאמר. על צנה:
25 כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי:

26	So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'	וַיַּרְף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אִמְלָה חֲתָן דָּמִים לְמוּלָת: (פ) וַיָּח מִנִּיה בְּכֵן אִמְרַת אֱלֹהֵי דְמָא דְמֹהוּלָתָא הֲדִין אֶתְחִיב חֲתָנָא קְטוּל:	26
27	And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן לֵךְ לְקִרְאֵת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְהָר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקֵלּוּ: וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַהֲרֹן אִיזִיל לְקִדְמוֹת מֹשֶׁה לְמִדְבָּרָא וַיֵּזֶל וַעֲרֵעִיה בְּטוּרָא דְּאֶתְגָּלִי עַל-וְהִי יִקְרָא דִּי וַיִּשָּׁק לִיה:	27
28	And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.	וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל-דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת כָּל-הָאֲתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ: וַיְחֹו מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יֵת כָּל פִּתְגָמֵי דִּי דְשִׁלְחִיה וְיֵת כָּל אֲתִיָּא דְפִקְדִיָּה:	28
29	And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאָסְפוּ אֶת-כָּל-זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֵּזֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַכְּנָשׁוּ יֵת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	29
30	And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.	וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֲתָת לְעֵינֵי הָעָם: וּמִלִּיל אַהֲרֹן יֵת כָּל פִּתְגָמֵי דְמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אֲתִיָּא לְעֵינֵי עָמָא:	30
31	And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.	וַיֵּאֱמֵן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פָקַד יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עֲנִיָּם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: וַהֲיָמִין עָמָא וַשְּׁמַעוּ אַרִי דְכִיר יְיָ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַרִי גְלִי קִדְמוֹתֵי שַׁעְבּוּדָהוֹן וַכְּרַעוּ וַסְּגִידוּ:	31
V	And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'	וְאַחֲרַי בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל-פַּרְעֹה כֹה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַמִּדְבָּר: וּבִתְר כֵּן עָאלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ לְפַרְעֹה כִּדְנֹן אָמַר יְיָ אֱלֹהָא דְּיִשְׂרָאֵל שְׁלַח יֵת עַמִּי וַיַּחֲגּוּ קִדְמִי בַמִּדְבָּרָא:	שְׂנִיעִי

26 וירף. המלאך ממנו. אז, כינה שעל המילה בא להורגו:

26 אמרה חתן דמים למוולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשונו, לעיל כתב אחת היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גם לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראחה וירף לגמרי, אז הכינה דעל דבר המילה לבד בא, וכזה מתורץ גם כן שינוי לשון בתרגום אונקלוס בחתן דמים, ודו"ק כנ"ל):

26 למוולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו ואמר פרעה לגבי ישראל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

1 ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, וגשגש משה לבדו והם לא יגשו, החזירים לאחוריהם:

<p>2 And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמֵּעַ בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמֵּעַ בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>
<p>3 And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָאִי אֶתְגַּלִּי עֲלֵנָּה נִיזִיל כְּעַן מִהַרְדֵּי הַתְּלָתָּה יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קֹדֶם יי אֱלֹהֵנָּה דְלִמָּא יַעֲרַעֲנָנָּה בְּמוֹת אוֹ בְּקִטּוֹל:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכָּה נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בַּחֶרֶב:</p>
<p>4 And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְהוֹן מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם לְמָא מְשָׁה וְאַחֲרֵן תִּבְטְלוּן יְת עֲמָא מִעֲבִידְתָּהוֹן אִיזִילו לְפִוְלְחָנְכוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמָה מְשָׁה וְאַחֲרֵן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לְסִבְלָתִיכֶם:</p>
<p>5 And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הָא מִדְּסִיגֵי־אִין כְּעַן עֲמָא דְּאַרְעָא וּתִבְטְלוּן יְתָהוֹן מִפּוֹלְחָנָהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֵן־רַבִּים עֲתָה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסִּבְלָתָם:</p>
<p>6 And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:</p>	<p>וּפְקִיד פַּרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא יְת שְׁלִטוֹנֵי עֲמָא וְיְת סִרְכוּהֵי לְמִימֶר:</p>	<p>וַיִּצְו פַּרְעֹה בְּיוֹם הַהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרָיו לֵאמֹר:</p>
<p>7 'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.</p>	<p>לֹא תִיסָפוּן לְמַתָּן תִּבְנָא לְעֲמָא לְמַרְמֵי לְבָנִין כְּמִאֲתָמְלִי וּמִדְּקִמּוּהֵי אֲנֹן יִיזְלוּן וַיִּגְבְּבוּן לְהוֹן תִּבְנָא:</p>	<p>לֹא תִאֲסָפוּן לָתֵת תִּבְנִין לְעָם לְלִבָּן הַלְבָנִים כְּתָמּוּל שְׁלֶשֶׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנִין:</p>

3 פון יפגענו. פון יפגען היו צריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:
4 תפריעו את העם ממעשיו. תצדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה, וכן פִּרְעֵהוּ אֵל פִּעֵצָר צו (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וַתִּפְרְעוּ כָּל עַמִּי (שם א, כה), פִּי פִרְעָה הוא (שמות לז, כה), נרחק ונחעז:
4 לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צבתיכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שצטו של לוי, ותדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות:
5 הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואחם משציתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:
6 הנוגשים. מצריים היו, והשוטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לְקָדוֹת צְעוּשֵׁי המלאכה:
7 תבן. אשטו"בלא, היו גובלין אותה עם הטיט:
7 לבנים. טיור"לש צלע", שעושים מטיט, ומיצטין אותן בחמה, ויש ששורפין אותן בכבשן:
7 כתמול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה:
7 וקששו. ולקטו:

8	And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.	וְאֶת־מִתְכַּנֶּתֶת הַלְבָּנִים אֲשֶׁר הֵם עֲשִׂים תָּמוּל שְׁלֹשׁ תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרָעוּ מִזֶּמְנוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צָעֲקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ: וַיִּתּוּ סָכּוּם לִבְנֵי דָּאֲנוּן עֲבָדֵינ מֵאֲתָמָלִי וּמִדְּקִמּוֹהִי תִמְנֹן עֲלֵיהֶן לֹא תִמְנְעוּן מִיָּה אֲרִי בְּטָלְנִין אֲנִין עַל כֵּן אֲנִין מִצֹּחִין לְמִימָר נִיזִיל נִדְבַח קָדָם אֱלֹהֵנָא:	8
9	Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'	יִתְקַר פּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרֵיָא וַיִּתְעַסְקוּן בִּיה וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין: תִּכְבֹּד הָעֲבָדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֶל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שֹׁקֶר:	9
10	And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.	וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיו וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תָּבָן: וַיִּפְקוּ שְׁלֹטֹנֵי עַמָּא וְסֹרְכֹהֵי וַאֲמָרוּ לְעַמָּא לְמִימָר כְּדָנָן אָמַר פַּרְעֹה לִית אָנָּא יְהִיב לָכֹן תָּבָנָא:	10
11	Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'	אֲתִין אֵיזִילוּ סְבוּ לָכֹן תָּבָנָא מֵאֲתָר דְּתִשְׁכַּחוּן אֲרִי לֹא יִתְמַנַּע מִפּוֹלְחָנְכֹן מִדְּעַם: אַתֶּם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תָּבָן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מִעֲבַדְתְּכֶם דְּבָר:	11
12	So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.	וַאֲתַבְדַּר עַמָּא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְגִבְכָּא גְלִי לְתָבָנָא: וַיִּפֹּץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְקַשֵּׁשׁ קֹשׁ לְתָבָן:	12

8 ואת מתכנתת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה החשבון נתן להם, אותם סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם:

8 כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצם פונה אל הצטלה וצועקים לאמר נלכה וגו':

8 מתכנתת. ותכן לבנים, ולו נחכנו עלילות, את הכסף המתוכן, כולן לשון חשבון הם:

8 נרפים. המלאכה רפוייה צידם ועזוזה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש צלע"ז

9 ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידצרו תמיד דצרי רות, לאמר נלכה נזבחה, ודומה לו ואשעה בחקיק תמיד, למשל ולשנייה מתרגמינן וְלִשְׁוֹעִין, וְלִשְׁפָר וְלִשְׁפָרָעִי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל ישעו אל דצרי שקר, או לדצרי שקר, כי כן גזרת כלם, יִשְׁעָה הָאֲדָם עַל עֲשִׂיהָ (ישעיה יז, ז), וְלֹא שְׁעוּ עַל קְדוֹשׁ יִשְׁרָאֵל (שם לא, א), וְלֹא יִשְׁעָה אֶל הַמִּצְוֹת (שם יז, ח), ולא מנאיתי שמוש של צי"ת סמוכה לאחריהם, אצל אחר לשון דצור כמתעסק לדצור דצור, נופל לשון שמוש של צי"ת, כגון הַדְּצָרִים צָד (יחזקאל לג, ל), וְדָצָר מִרְיָם וְלִהְיוֹן צָמָשָׁה (צמדצור יב, א), הַמִּלְאָךְ הַדְּצָר צִי (זכריה ד, א), לְדָצָר צָם (דברים יא, יט), וְלִדְצָרָה בְּעִלּוּתָיָהּ (תהלים קיט, מה), אף כאן אל ישעו דצרי שקר, אל יהיו נדצרים דצרי שוא והצאי:

11 אתם לכו קחו לכם תבן. וצריכים אתם לילך צוריות, כי אין נגרע דצור מכל סכום לבנים שהייתם עושים ליום צהיות החשבון נפן לכם מזומן מצית המלך:

12 לקשש קש לתבן. לאסוף אסיפה, ללקוט לקט לצורך חשבון המלך:

12 קש. לשון לקוט, על שם שדצור המתפזר הוא וצריך לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות:

13 And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'	וְשִׁלְטוֹנֵי־אֶרֶץ מִצְרָיִם אֲשֶׁלִּימוּ עֲבֹדְתְּכֹן כַּתָּמֹל יּוֹם בְּיוֹמֵהּ כִּמָּא דְּהִיּוֹתוֹן עֲבָדִין כַּד מִתְּהִיב לְכוֹן תְּבָנָא:	13 וְהַנִּגְשִׁים אָצִים לְאֹמֶר כָּלֹ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבִרְיָנָם בְּיוֹמָו כְּאֲשֶׁר בְּהִיּוֹת תְּתָבָן:
14 And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'	14 וְלָקוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִנְאוּ עֲלֵיהוֹן שִׁלְטוֹנֵי פְּרַעָה לְמִימַר מַדִּין לָא אֲשֶׁלִּימְתוֹן גְּזִירַתְכֹן לְמַרְמֵי לְבָנִין כְּמִתְּמִלֵי וּמִדְּקִמּוֹתֵי אַף תְּמִלֵי אַף יּוֹמָא דִּין:	14 וַיָּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נִגְשֵׁי פְּרַעָה לְאֹמֶר מַדּוּעַ לָא כְּלִיתֶם חֲקֶכֶם לְלַבֵּן כְּתָמֹל שְׁלֹשָׁם גַּם-תָּמֹל גַּם-הַיּוֹם:
15 Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'	15 וְאֵתוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְחֻוּ קָדָם פְּרַעָה לְמִימַר לָמָּה מִתְּעַבִּיד כְּדִין לְעַבְדֶּךָ:	15 וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פְּרַעָה לְאֹמֶר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לְעַבְדֶּיךָ:
16 There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'	16 תְּבָנָא לָא מִתְּהִיב לְעַבְדֶּךָ וְלְבָנֵי־אֲמֹרִין לָנָא עֲבִידוּ וְהָא עַבְדֶּךָ לָקֹן וְחָטֹן עֲלֵיהוֹן עַמֶּךָ:	16 תָּבָן אֵין נָתַן לְעַבְדֶּיךָ וְלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עַבְדֶּיךָ מְכִים וְחָטְאוּ עַמֶּךָ:
17 But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.'	17 וְאָמַר בְּשָׁלְנִין אֲתוֹן בְּשָׁלְנִין עַל כֵּן אֲתוֹן אֲמֹרִין גִּיזִיל נְדַבַּח קָדָם יְיָ:	17 וַיֹּאמֶר גִּרְפִּים אַתֶּם גִּרְפִּים עַל-כֵּן אַתֶּם אֲמָרִים גִּלְכָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:
18 Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'	18 וְכַעַן אֵיזִילוּ פְּלַחוּ וְתְבָנָא לָא יִתְּהִיב לְכוֹן וְסָכוּם לְבָנֵי־אֲתָנֹן:	18 וַעֲתָה לָכוּ עֲבָדוּ וְתָבָן לֹא-יִנָּתֶן לָכֶם וְתָכֶן לְבָנִים תְּתַנּוּ:

13 אָצִים. דוחקים:

13 דבר יום ביומו. חשבון של כל יום פלו זיומו, כאשר עשיתם צהיות התבן מוכן:

14 ויכו שטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו, וחסים על חזריהם מלדחקם, וכשהיו משלימין הלִבְנִים לנוגשים שהם מנריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין, ונאלצו מן הרוח אשר על משה והושע עליהם, שנאמר אספה לי שבעים איש מוקני ישראל, מאותן שידעת הטובה שעשו צמנרים, כי הם זקני העם ושוטריהם:

14 ויכו שטרי בני ישראל. אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם, לאמר מדוע וגו', למה ויכו, שהיו אומרים להם מדוע לא כלייתם גם תמול גם היום, חק הקלוצ עליכם ללצון כתמול השלישי, שהוא יום שלפני אתמול, והוא היה צהיות התבן נתן להם:

14 ויכו. לשון ויפגעו, הוכו מיד אחרים, הנוגשים הכוס:

16 ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לִבְנִים כמנין הראשון:

16 וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דבר הוא, וכך פירושו, ודבר זה מציא חטאת על עמך, כאילו כתוב וחטאת לעמך, כמו בְּצוֹאָהּ בֵּית לָקֶס (רות א, יט), שהוא כמו לבית לחם, וכן הרצה:

18 ותכן לבנים. חשבון הלִבְנִים, וכן את הפסוק המִתְּכָן (מלכים"ב ז יב, יז), המנוי, כמו שאמר צענין וַיִּזְרְוּ וַיִּמְנוּ אֶת הַפָּסָף (שם יא):

¹⁹ ויראו שוטרי בני ישראל. את חצריהם הנרדים על ידם:

¹⁹ ברע. ראו אותם צרעה וצרה המוצאת אותם, צהכצידם העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

²⁰ ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נזים ונזבים דתן ואזירים היו, שנאמר צהם יצאו נזבים:

²² למדה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קוץ לאני על ששלחתני (שמו"ר ה, כב):

²³ הרע. לשון הפעיל הוא, הרצה רעה עליהם, ותרגומו אֶבְיִישׁ:

¹ עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא.) הרהרת על מדותי, לא כצברהם שאמרתי לו כי צִיָּקֶק יִקְרָא לְךָ זֶרַע (צראשית כא, יב), ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ:

¹ כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שתחזק עליו, ישלחם:

¹ וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם נדב, וכן הוא אומר ותחזק מזרים על העם למהר לשלחם וגו':

² וידבר אלהים אל משה. דָּבָר אִתּוֹ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה:

² ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עונש, כגון וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מזות, כגון ושמרתם מזותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר:

19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיִּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֹתָם בְּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרְעוּ מִלְּבִנְיָכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: וַחֲזוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּהוּן בְּבִישׁ לְמִימַר לֹא תִמְנָעוּן מִלְּבִנְיֹכֶן פִּתְּגָם יוֹם בְּיוֹמִיה: יִתְּהוּן קִיּוֹמִין לְקַדְמוֹתֵהוּן בְּמִפְקֵהוּן מִלֹּת פֶּרַעַה:	19
20	And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לִקְרֹאתָם בְּצֵאתָם מֵאֶת פֶּרַעַה: וַעֲרְעוּ יֵת מֹשֶׁה וַיִּתְּ אַהֲרֹן קִיּוֹמִין לְקַדְמוֹתֵהוּן בְּמִפְקֵהוּן מִלֹּת פֶּרַעַה:	20
21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יִרְא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבֵּאֲשַׁתֶּם אֶת־רִיחֲנוּ בְּעֵינֵי פֶרַעַה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ: וַאֲמָרוּ לָהֶן יִתְּגַלִּי יְיָ עֲלֵיכֶן וַיִּתְּפָרַע דָּאֲבֵאִישָׁתוֹן יֵת רִיחָנָא בְּעֵינֵי פֶרַעַה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְמַתָּן חֶרֶב בְּיָדָהֶן לְמַקְטִלָּנָא:	21
22	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?	וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: וַתֵּב מֹשֶׁה לִקְדָּם יְיָ וַאֲמַר יְיָ לָמָּה אֲבֵאִישָׁתָא לְעַמָּא הַדִּין לָמָּה דִּנְן שְׁלַחְתָּנִי:	מפסיר
23	For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'	וּמֵאֲזַ בָּאתִי אֶל־פֶּרַעַה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרְעָה לְעַם הַזֶּה וְהֵצֵל לֹא־הֵצֵלָתָ אֶת־עַמְּךָ: וּמַעֲדָן דְּעֵלִית לֹת פֶּרַעַה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אֲבֵאִישׁ לְעַמָּא הַדִּין וְשִׁיזְבָּא לֹא שִׁיזְבָּתָא יֵת עַמְּךָ:	23
VI	And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תִרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפֶרַעַה כִּי בְיָד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יִגְרֹשֶׁם מֵאֶרְצוֹ: (ס) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כֵּעַן תַּחֲזִי דְאֶעֱבִיד לְפֶרַעַה אֲרִי בְיָד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יִגְרֹשֶׁם מֵאֶרְצֵהוּ:	קכד פסוקים

The Haftarah is Isaiah 27:6-28:13; 29:22-29:23 on page 219. Sepharadim read Jeremiah 1:1-2:3.

2	And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD;	וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַאֲמַר לִיה אָנָּא יְיָ:	וארא
3	and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name יְהוָה I made Me not known to them.	וְאֵלֶּא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֵלֶּא יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמִי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם: וְאִתְגַּלִּיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמִי יְיָ לֹא הֻדְּעִית לָהֶן:	3

³ וארא. אל האבות:

³ באל שדי. הצטחמים הצטחוח, וזכולן אמרתי להם אני אל שדי:

³ ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נִכְרַפְתִּי להם צמדת אמיתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לַאֲמַת דְּבָרִי, שהרי הצטחחים ולא קיימתי:

<p>4 And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.</p>	<p>וְאֵף אֶקְיִמֶּיֶת יְת קִימִי עֲמֵהוֹן לְמַתָּן לְהוֹן יְת אֶרְעָא דְכִנְעָן יְת אֶרֶץ תּוֹתְבוֹתְהוֹן דְּאֶתְוֹתְבוּ בֵּה:</p>	<p>4 וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לִתֵּת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ:</p>
<p>5 And moreover I have heard the groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant.</p>	<p>וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי:</p>	<p>5 וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי:</p>
<p>6 Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;</p>	<p>לָכֵן אֲמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהַצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדָּתָם וְגֹאֲלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>	<p>לָכֵן אֲמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהַצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדָּתָם וְגֹאֲלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>7 and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.</p>	<p>וְאֶקְרִיב יְתְכוֹן קְדָמִי לְעַם וְאֶהְיֶה לְכוֹן לְאֱלֹהֵי וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם:</p>	<p>7 וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהָיִיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם:</p>
<p>8 And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.'</p>	<p>וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאָתִי אֶת־יָדִי לִתֵּת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי יְהוָה:</p>	<p>8 וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאָתִי אֶת־יָדִי לִתֵּת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי יְהוָה:</p>

4 וְגַם הִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי וְגו'. וְגַם כַּשֶּׁנֶּאֱרָאִיתִי לָהֶם צָלָל שְׂדֵי, הִלְכֵתִי וְהַעֲמַדְתִּי צִינִי וְצִינֵיהֶם:
4 לִתֵּת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. לִאֲזַרְהֵם צִפְרָשֶׁת מִלֵּה נֶאֱמַר, אֲנִי אֶל שְׂדֵי וְגו' וְנִשְׁאָתִי לָךְ וְלִזְרַעְךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ (צִרְאִישִׁית יו', אח). לִיִּצְחָק, כִּי לָךְ וְלִזְרַעְךָ אֶת כָּל הָאֶרֶץ הַזֹּאת וְהָיִיתִי אִתָּה הַשְׂעָה אֲשֶׁר נִשְׁאָתִי לְאַבְרָהָם (שם כו', ג), וְאֹתָהּ שְׂבוּעָה שֶׁנִּשְׁאָתִי לִאֲזַרְהֵם צָלָל שְׂדֵי, אֲמַרְתִּי לִיעֲקֹב אֲנִי אֶל שְׂדֵי פְּרָה וְרָגָה וְגו' (שם לה, יא), וְאֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר וְגו' (שם יצ), הִרִי שְׁנִדְרֵתִי לָהֶם וְלֹא קִיִּימֵתִי:

5 וְגַם אֲנִי. כִּמוֹ שֶׁהִלְכֵתִי וְהַעֲמַדְתִּי הַצִּינִי יֵשׁ עָלַי לְקִיִּים, לְפִיכָךְ שָׁמַעְתִּי אֶת נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנוֹאֲקִים: אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֶזְכֹּר. אֹתוֹ הַצִּינִי, כִּי צִינִי בִּין הַצִּינִים אֲמַרְתִּי לוֹ וְגַם אֶת הַגֹּי אֲשֶׁר יַעֲזֹדוּ דָן אֲנִי (צִרְאִישִׁית טו', ד):

6 לָכֵן. עַל פִּי אֹתָהּ הַשְׂבוּעָה:

6 אֲמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'. הַנֶּאֱמָן צִהֲצִימֵתִי:

6 וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. כִּי כֵן הַצִּימֵתִי (שם), וְאֶתְּרִי כֵן יִצְאֻ בְּרָכָשׁ גְּדוֹל:

6 סִבְלוֹת מִצְרַיִם. טוֹרַח מִשָּׂא מַנְרִים:

8 נִשְׁאָתִי אֶת יָדִי. הִרְמִימֵתִי לִישְׁבַּע צִכְסָאִי:

9	And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֵּן אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקְצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה: (פ)	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֵּן אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקְצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה: (פ)	9
10	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:	ישראל לאמר:
11	'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'	בֹּא דַבֵּר אֶל-פַּרְעֹה עוֹל מִלִּיל עִם פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:	בֹּא דַבֵּר אֶל-פַּרְעֹה עוֹל מִלִּיל עִם פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:	11
12	And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פַרְעֹה וְאֲנִי עֶרְל שְׂפָתַיִם: (פ)	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פַרְעֹה וְאֲנִי עֶרְל שְׂפָתַיִם: (פ)	12
13	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	13

9 ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: 9
מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך בר אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה, בפסעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה' (ירמ' טו, כא), למדנו כשהקב"ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא.) לענין של מעלה, שאמר משה למה הרעתה (שמות ה, כב), אמר לו הקב"ה חבל על דאדנין ולא משתכחין, יש לי להתאונן על מיתת האצות, הרצה פעמים נגליתי עליהם צאל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: 9
וגם הקימותי וגו'. וכשנשק אברהם לקבור את שרה, לא מלא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ציחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ציעק ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו (בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישז אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכן שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הצתרים נאמר אני ה' ואשר הוצאתיך מאור כשדים (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לכן אני אומר יתישז המקרא על פשוטו דָּבָר דָּבָר על אפניו (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הלא זה דָּבָרִי קָאָשׁ נָאָם ה' וּבְפִטְיִשׁ יִפְלֹץ סָלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה ניצוֹת: 12
ערל שפתיים. אטום שפתיים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. עֲרֵלָה אָזְנָם (שם ו, י), אטומה משמוע. עֲרֵלִי לָב (שם ט, כה), אטומים מהבין. שָׁתָה גַם אֶסְתָּה וְהָעֶרְל (חזקוק ב, טו), והאטם משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). וְעֶרְל בָּשָׂר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה זה. וְעֶרְלָתָם עָרְלָתוֹ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל צפני אכילתו. שָׁלַשׁ שָׁנִים יְהִיָּה לָכֶם עֲרֵלִים (שם), אטום ומכוסה ומוצדל מלאכלו: 12
ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שבחורה (בר"ר ז, ז): 13
וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתיים, צירף לו הקב"ה את אהרן להיות לו לִסְתָּה ולמליץ: 13
ויצוה אל בני ישראל. למה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם (שמו"ר ז, ג): 13
ואל פרעה מלך מצרים. לָמָּה עָלִי לַחֲלוֹק לוֹ כְּבֹד בְּדַבְרֵיהֶם, זה מדרשו. ופשוטו, לָמָּה עָלִי דַבֵּר יִשְׂרָאֵל וְעַל שְׁלִיחוֹתוֹ אֶל פַּרְעֹה. ודבר הלווי מהו, מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין באלה ראשי בית אצותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, ובמי נתיחסו:

14	These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.	אלֵּין רִאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָהֶון בְּנֵי רְאוּבֵן בּוּכְרָא דִּישְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֹרֹן וְכַרְמִי אֵלִין זֶרְעֵית רְאוּבֵן:	אֵלֶּה רִאשֵׁי בֵּית-אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֹרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:	שני
15	And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.	וּבְנֵי שִׁמְעֹן יִמְוָאֵל וַיָּמִין וְאַחַד וַיִּכִּין וְצַחַר וְשָׂאוּל בֶּן-הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעֹן:	וּבְנֵי שִׁמְעֹן יִמְוָאֵל וַיָּמִין וְאַחַד וַיִּכִּין וְצַחַר וְשָׂאוּל בֶּן-הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעֹן:	15
16	And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.	וְאֵלִין שְׁמֹתָת בְּנֵי לֵוִי לְתוֹלְדֹתָהֶון גֶּרְשֹׁן וְקָהַת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיִּי לֵוִי מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שָׁנָיִן:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-לֵוִי לְתוֹלְדֹתָם גֶּרְשֹׁן וְקָהַת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיִּי לֵוִי שֹׁבַע וּשְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	16
17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֶרְשֹׁן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְזֶרְעֵיתָהֶון:	בְּנֵי גֶרְשֹׁן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	17
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהַת עֲמָרָם וִיצְהָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיִּי קָהַת מֵאָה וּתְלָתִין וּתְלָת שָׁנָיִן:	וּבְנֵי קָהַת עֲמָרָם וִיצְהָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיִּי קָהַת שְׁלָשׁ וּשְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי מוּשִׁי וּמוּשִׁי אֵלִין זֶרְעֵית לֵוִי לְתוֹלְדֹתָהֶון:	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת חֲלָוִי לְתוֹלְדָתָם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עֲמָרָם יֵת יוֹכְבֵד אֶחָת אֲבוּהִי לֵיָּה לְאִתּוֹ וַיֵּלֶידַת לֵיָּה יֵת אַהֲרֹן וַיֵּת מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיִּי עֲמָרָם מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שָׁנָיִן:	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת-יוֹכְבֵד דָּדָתּוֹ לֵוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיִּי עֲמָרָם שֹׁבַע וּשְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִצְהָר קֹרַח וְנִפְגַּח וְזִיחְרִי:	וּבְנֵי יִצְהָר קֹרַח וְנִפְגַּח וְזִיחְרִי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִיתְרִי:	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִיתְרִי:	22

14 אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שצטו של לוי עד משה ואהרן צשציל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. (וצפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שִׁקְנִטְרָם יעקב אבינו לשלשה שצטים הללו צשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאל לזדס, לומר שחשוצים הם):

16 ושני חיי לוי וגר. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעצוד, שכל זמן שאחד מן השצטים קיים, לא היה שעצוד, שנאמר וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶסְרִי (שמות א, ו), ואח"כ וַיָּקָם מֶלֶךְ כָּדָשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:

18 ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגר. מחשצון זה אנו למדים על מושצ בני ישראל ארצב מאות שנה שאמר הכתוב, שלא צארץ מצרים לצדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מירודי מצרים היה, חשוצ כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמאס ד' מאות שנה, והרצבה שנים נצלעים לצנים צשני האצות:

20 יוכבד דדדו. אחת אצוהי, צת לוי אחות קהת:

23 And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתְעַמִּינָדָב אֲחֹת נַחֲשֹׁן לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר׃	23 וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתְעַמִּינָדָב אֲחֹת נַחֲשֹׁן לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר׃
24 And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.	וּבְנֵי קֹרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּיּוֹן זֶרְעֵית קֹרַח׃	24 וּבְנֵי קֹרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקֹּרֶחִי׃
25 And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.	וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן נָסִיב לִיה מִבָּנוֹת פּוּטִיאל לִיה לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם׃	25 וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן לָקַח־לוֹ מִבָּנוֹת פּוּטִיאל' לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם׃
26 These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'	הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה דָּאָמַר יְיָ לְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־חֵילֵיהֶם׃	26 הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם׃
27 These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.	אֲנֹנִי דְמַמְלִיךְ עִם פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְאַפְקָא יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃	27 הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃
28 And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,	וַיְהִי בַּיּוֹם דְּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם׃	28 וַיְהִי בַּיּוֹם אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם׃ (ס)
29 that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'	וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר אָנֹכִי מֶלֶךְ מִצְרַיִם יְת כָּל דְּאָנֹכִי מִמִּלִּיל עִמָּךְ׃	29 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אָנֹכִי יְהוָה דְּבַר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי דְבַר אֵלֶיךָ׃

23 אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לצדוק באחיה (צ"ק. שמו"ר ז, ד):
25 מבנות פוטיאל. מזרע יתרו שפטים עגלים לעבודת אלילים, ומזרע יוסף שפטפט ציצרו (צ"ק ט):
26 הוא אהרן ומשה. אלו שהזכירו למעלה שילדה יוכבד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד:
26 על צבאותם. בצבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סרצף תחיה (צראשית כו, מ), כמו צחרץ. עמדתם על סרצף (יחזקאל לג, כו), כמו צחרצחם:
27 הם המדברים וגו'. הם שנלטו הם שקיימו:
27 הוא משה ואהרן. הם בשליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:
28 ויהי ביום דבר וגו'. מחובר למקרא שלאחריו:
29 וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להחיל בו:
29 אני ה'. כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי:

30	And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פְּרָעָה: (פ)	30
VII	And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאֵה נָתַתִּיךָ אֲלֵהִים לְפָרָעָה וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ:	VII
2	Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.	אֲתָה תְדַבֵּר אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יְדַבֵּר אֶל-פְּרָעָה וְשַׁלַּח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ:	2
3	And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.	וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת-לֵב פְּרָעָה וְהִרְבֵּיתִי אֶת-אֲתֹתַי וְאֶת-מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	3
4	But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.	וְלֹא יִקְבֹּל מִנְכוֹן פְּרָעָה וְאֲתִין יֵת מִחַת גְּבוּרָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶפִּיק יֵת חִילִי יְת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּדִינִין רַב־רַבִּין:	4
5	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּנִשְׁתֵּי אֶת-יָדִי עַל-מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:	5
6	And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ:	6

30 ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁנָה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכן היא הַשְׁטָה, כאלה האומר נחזור על הראשונות:

1 נתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו צמכות ויסורין:

1 יהיה נביאך. כתרומתו יהי מתורגמן, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת ג' צִפְּקִים (ישעי' נז, יט), ינוצ סְקָמָה (משלי י, לא), וְכָל מִהְסָנוֹת דְּשִׁמוֹאֵל (שמואל-א י, יג), ובלע"ז קוראין לו פרידי"גר

2 אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי שמעת מפיו, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:

3 ואני אקשה. מאחר שהרשע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות צו אותותי ותכירו את גבורתי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מביא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הִקְרַעְתִּי גוֹיִם נִשְׁמָו פְּנוּקָם וגו' (נפיה ג, ו), אֶמְרָתִי אֶךְ תִּיְרָאִי אֲוִי תִקְרִי מוֹקֵר (שם ז), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ש שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשוב עד שמתים בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשוב ע"ש):

4 את ידי. יד ממש, להכות בהם:

7	And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.	וּמֹשֶׁה בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן-שָׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדִבְרֵם אֶל-פַּרְעֹה: (ז)	7
8	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:	רצעי
9	'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'	כִּי יִדְבֹר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר הֲנִי לָכֶם מוֹפֵת וְאָמַרְתָּ אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-מִטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי-פַרְעֹה יְהִי לְתַנִּין:	9
10	And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה וּלְפָנָי עָבְדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:	10
11	Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.	וַיִּקְרָא גַם-פַּרְעֹה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן:	11
12	For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.	וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיו לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּה-אַהֲרֹן אֶת-מִטְּתָם:	12
13	And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיַּחֲזֹק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ח)	13
14	And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּבֵד לֵב פַּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:	14

9 מופת. אות, להודיע שיש צורך (צורך) צמי ששולח אתכם:

10 לתנין. נחש:

11 בלחשיהם, צלחשיהם, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט החרצ המטה הפכת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

12 ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שצת ז):

14 כבד. תרגומו יקיר, ולא אחיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו פי פגד ממך הדבר (שמות יח, יח):

<p>15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.</p>	<p>אֵיזִיל לִנְת פֶּרְעָה בַּצְפָּרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַתְּעִיד לְקַדְמוֹתֶיהָ עַל כִּיף נְהָרָא וְחוּטְרָא דְאַתְהֶפִּיד לְחוּיָא תִּסַּב בִּידְךָ:</p>	<p>לֵךְ אֶל־פֶּרְעֹה בַּבֹּקֶר הַהוּא יֵצֵא הַמִּיָּמָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמִּטָּה אֲשֶׁר־נִהְפָּךְ לְנָחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:</p>
<p>16 And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;</p>	<p>וְתִימַר לֵיהּ יְיָ אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי שְׁלַחְנִי לְנִתְךָ לְמִימַר שְׁלַח יְת עַמִּי וְיַפְלִחוּן קֳדָמִי בְּמִדְבָּרָא וְהָא לֹא קִבִּילְתָּא עַד כְּעַן:</p>	<p>וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלָיְךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה:</p>
<p>17 thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.</p>	<p>כִּדְנוֹן אָמַר יְיָ בְּדָא תִּדַּע אַרְי אָנָּא יְיָ הָא אָנָּא מַחֵי בְּחוּטְרָא דְבִידִי עַל מִיָּא דְבִנְהָרָא וְיִתְהַפְּכוּן לְדָמָא:</p>	<p>כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הַהוּא אֲנִכִּי מִכָּה בַּמִּטָּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם:</p>
<p>18 And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.</p>	<p>וְנִוְיִי דְבִנְהָרָא יָמוּתוּן וְיִסְרִי נְהָרָא וְיִלְאוּן מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נְהָרָא:</p>	<p>וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)</p>
<p>19 And the LORD said unto Moses: Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.</p>	<p>וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן סַב חוּטְרְךָ וְאַרְיִם יָדְךָ עַל מִיָּא דְּמִצְרָאִי עַל נְהַרְיָהוֹן עַל אַרְתִּיהוֹן וְעַל אֲגֻמִּיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית פְּנוּשֶׁת מִימִיהוֹן וְיִהוֹן דְּמָא וְיִהִי דְּמָא בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וּבִמְנִי אַעָא וּבִמְנִי אֲבָנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מִטָּנֶךָ וְנִטְהֵ־יָדְךָ עַל־מִימֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם ׀ עַל־יְאֻרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵיהֶם וְעַל כָּל־מִקְוֵה מִימֵיהֶם וְיִהְיוּ־דָם וְיִהְיֶה דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבְאֲבָנִים:</p>

15 הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו נריך לנקציו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם נרכיו (שמו"ר ט, 1):

16 עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שתשמע ממני מכת זכויות, שאפתח זה צבה פה אָמַר ה' פְּחַלַת הַלְלִיָּהּ:

17 ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים צמחים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:

18 ונלאו מצרים. לזקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשמות:

19 אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לחוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדס ולא צנפרדעים, ולקה על ידי אהרן:

19 נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו:

19 יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות צידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות:

19 אגמיהם. קצות מים שאינן נוצעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטנ"ק:

19 בכל ארץ מצרים. אף צמחצאות וצמחצאות שצנחים:

19 ובעצים ובאבנים. מים שנכלי עץ ונכלי אבן:

- ²² בלטיהם. לחש שאומרין אותו צלט וצחשאי. ורבותינו אמרו, צלטיהם מעשה שדים, צלהטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז):
- ²² ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תבן אתם מכניסין לעפריים (מנחות פה). עיר שכולה תבן, אף אתם מציאין מכשפות למנרים שכולה כשפים:
- ²³ גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם:
- ²⁵ וימלא. מניין שבעת ימים שלא שב היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה בהם (שמו"ר ט, יב):
- ²⁷ ואם מאן אתה. ואם סרבן אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שְׁלוּ (איוצ טז, יב) וְשָׁקַט (ירמיה מח, יא), סָר וְזָעַף (מלכים א' כ, מג):
- ²⁷ נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנָפְּוּ אֲשֶׁה הָרָה (שמות כא, כב) אינו לשון מיתה, וכן וּבָטְרוּם יִתְנַפְּוּ רגליכם (ירמיה יג, טז), פֶּן תִּגָּף צִאָּבָן רָגְלְךָ (תהלים לא, יב), וּלְאָבָן נִגָּף (ישעיה ח, יד):

<p>20 And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּמָּא דְּפִשְׁדִּי יְיָ וְאֲרִים בְּחוּטָרָא וּמָחָא יָת מִיָּא דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וְנִהְפְּכוּ כָּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בִּיאָר לְדָם:</p>	<p>20 וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּרָם בַּמִּטָּה וַיִּגֵּד אֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר בִּיאָר לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּהְפְּכוּ כָּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בִּיאָר לְדָם:</p>
<p>21 And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וְנִוְנֵי דְּבִנְהָרָא מִיתוּ וְסָרִי נִהָרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נִהָרָא וַחֲהָה דְּמָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>21 וַתִּהְיֶה אֲשֶׁר-בִּיאָר מֵתָה וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאָר וְלֹא-יָכִלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאָר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>22 And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחֲשִׁיהוֹן וְאַתְקַף לִבָּא דְּפִרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כַּמָּא דְּמַלְלִיל יְיָ:</p>	<p>22 וַיַּעֲשׂוּ כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיֵיהֶם וַיַּחֲזִק לִב-פִּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>
<p>23 And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.</p>	<p>וַאֲתַפְּנֵי פִרְעֹה וַעָאֵל לְבִיתִיה וְלֹא שׁוּי לְבִיה אֶף לְדָא:</p>	<p>23 וַיִּפֶּן פִּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לִבּוֹ גַּם-לְזֹאת:</p>
<p>24 And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.</p>	<p>וַחֲפְרוּ כָּל מִצְרָאִי סָחֲרָנוֹת נִהָרָא מִיָּא לְמִשְׁתֵּי אַרְי לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִיָּא דְּבִנְהָרָא:</p>	<p>24 וַיַּחֲפְרוּ כָּל-מִצְרַיִם סְבִיבֵת הַיָּאָר מַיִם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכִלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאָר:</p>
<p>25 And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.</p>	<p>וּשְׁלִימוּ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּתַר דְּמָחָא יְיָ יָת נִהָרָא:</p>	<p>25 וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת-יְהוָה אֶת-הַיָּאָר: (פ)</p>
<p>26 And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֹת פִּרְעֹה וְתִימַר לִיה כְּדָן אֲמַר יְיָ שְׁלַח יָת עַמִּי וַיַּפְּלִחוּן קֳדָמִי:</p>	<p>26 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פִּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>27 And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.</p>	<p>וְאִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלְחָא הָא אָנָּה מַחִי יָת כָּל תְּחוּמָּךְ בְּעִירְדָּעֵנִיא:</p>	<p>27 וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנִכִּי נִגַּף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵדָּעִים:</p>
<p>28 And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.</p>	<p>וַיִּרְבִּי נִהָרָא עִירְדָּעֵנִיא וַיִּסְקִין וַיַּעֲלוּן בְּבֵיתְךָ וּבְאֲדָרוֹן בֵּית מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל עַרְסְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדְךָ וּבְעִמְּךָ וּבְתַנּוּרְךָ וּבְאֻצְתְּךָ:</p>	<p>28 וְשָׂרָץ הַיָּאָר צַפְרֵדָּעִים וַעֲלוּ וַבָּאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֲדָר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל-מִטְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ:</p>

28 ועלו. מן היאור:

28 בביתך. ואחר כך צנתי עצדיך, הוא התחיל צנעה מחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד):

29	And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'	וַיִּבְכּוּ וּבָעֲמָן וּבְכָל־עַבְדֵי־יְיָ וַיִּסְקוּן עוֹרְדֵעֲנִיָא:	וּבְכָה וּבָעֲמָן וּבְכָל־עַבְדֵי־יְיָ וַיִּסְקוּן עוֹרְדֵעֲנִיָא:	29
VIII	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמְרָ לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת יָדְךָ בְּחוּטְךָ עַל נְהָרִיא עַל אֲרִתִּיא וְעַל אֲגֻמִּיא וְאִסִּיק יָת עוֹרְדֵעֲנִיָא עַל אֲרֶעָ דְּמִצְרַיִם:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־יָדְךָ בְּמִטְךָ עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַיָּאֲרִים וְעַל־הָאֲגֻמִּים וְהֵעַל אֶת־הַצִּפְרָדִּים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	VIII
2	And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.	וַאֲרִים אַהֲרֹן יָת יְדִיהָ עַל מִיא דְּמִצְרַאִי וְסָלִיקוּ עוֹרְדֵעֲנִיָא וַחֲפוּ יָת אֲרֶעָ דְּמִצְרַיִם:	וַיִּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתֵּעַל הַצִּפְרָדִּעַ וַתִּכֶּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	2
3	And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.	וַעֲבְדוּ כֵן חֲרָשִׁיא בְּלַחֲשִׁיהוֹן וַאֲסִיקוּ יָת עוֹרְדֵעֲנִיָא עַל אֲרֶעָ דְּמִצְרַיִם:	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָשִׁמִּים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדִּים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	3
4	Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'	וַקְרָא פֶרְעָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר צִלּוּ קָדָם יְיָ וַיַּעֲדִי עוֹרְדֵעֲנִיָא מִנִּי וּמַעֲמִי וְאֶשְׁלַח יָת עַמָּא וַיִּדְבַּחוּן קָדָם יְיָ:	וַיִּקְרָא פֶרְעָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְיִסַּר הַצִּפְרָדִּים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַחָה אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:	4
5	And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'	וַאֲמַר מֹשֶׁה לְפֶרְעָה שְׂאֵל לָךְ גְּבוּרָא הֵב לָךְ זְמַן לְאַמְתִּי אֲצִלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדְּךָ וְעַל עַמְּךָ לְשִׁיבָאָה עוֹרְדֵעֲנִיָא מִנְּךָ וּמִבֵּיתְךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפֶרְעָה הַתְּפָאֵר עָלַי לְמָתִי וְאֶעֱתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדִּים מִמֶּךָ וּמִבֵּיתְךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאָרְנָה:	5
6	And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.	וַאֲמַר לְמָחָר וַאֲמַר כְּפַתְגֻּמְךָ בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי לִית כִּיִּי אֱלֹהֵנָא:	וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ:	6

- 29 ובכה ובעמן. צחוק מעיהם נכנסים ומקרקרין:
2 ותעל הצפרדע. צפרדע אחת הייתה, והיו מקיין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, והו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן והיה הכנס, הרחישה גדוליר"א צלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינולי"רא צלע"ז
5 התפאר עלי. כמו הִתְפָּאֵר הִגְרָן על הַחֶזֶז צו (ישעי' י, טו), משתבח לומר אני גדול ממך ונטי"ר צלע"ז, וכן התפאר עלי, השתבח להשתכס ולשאול דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו:
5 למתי אעתיר לך. את אשר אעמיר לך היום על הכרתם הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעמיר, היה משמע מתי אחפלו, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלו עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעמיר העתירו והעתרתי, ולא נאמר אעמיר עתרו והעתרתי, מפני שכל לשון עתה הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו הרבה והרציתי לשון הפעיל, כך יאמר, אעמיר העתירו והעתרתי דברים, ואז לכולם והעשרתם עלי דְּרִיכָס (יחזקאל לה, יג), הרציתם:
6 ויאמר למחר. התפלל היום שיכרתו למחר:

7	And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only. ⁷	וַיֵּעָדוֹן עוֹרְדֵּעֲנִיא מִנָּהּ וּמִבֵּיתָהּ וּמִעַבְדֶּיהָ וּמִעַמָּהּ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:	וְסָרְוּ הַצִּפְרָדִּים מִמֶּנָּהּ וּמִבֵּיתָהּ וּמִעַבְדֶּיהָ וּמִעַמָּהּ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאָרְנָה:	חמישי
8	And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דִּבְרֵי הַצִּפְרָדִּים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרְעָה:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דִּבְרֵי הַצִּפְרָדִּים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרְעָה:	8
9	And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.	וַיַּעַבֵּד יְיָ כְּפִתְגָמֵי דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרְדֵּעֲנִיא מִן בֵּיתָא מִן דִּרְתָּא וּמִן חֲקִלְתָּא:	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדִּים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֹלֹת וּמִן־הַשָּׂדֶת:	9
10	And they gathered them together in heaps; and the land stank.	וַיִּכְנְשׁוּ יְתִהּוֹן דְּגוֹרִין וַיִּסְרִיאוּ עַל אֶרְעָא:	וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֹשׁ הָאָרֶץ:	10
11	But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיַּחֲזֵא פַרְעֹה אֲרִי הִנֵּה רְוַחַתָּא וַיִּקְרַח יֵת לִבִּיהּ וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמֵא דְּמַלִּיל יְיָ:	וַיֵּרָא פַרְעֹה כִּי הִיָּתָה הַרְוָחָהּ וַהֲכִבֵּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	11
12	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.' ⁸	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵמַר לְאַהֲרֹן אָרִים יֵת חוּטְרֶךָ וּמַחִי יֵת עַפְרָא דְּאֶרְעָא וַיְהִי לְקִלְמָתָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּךָ וְהָךְ אֶת־עַפְרֵי הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	12
13	And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.	וַעֲבָדוּ כֵן וְאַרִים אַהֲרֹן יֵת יְדִיהּ בְּחוּטְרִיהּ וּמַחֵה יֵת עַפְרָא דְּאֶרְעָא וְהָיָה קִלְמָתָא בְּאִנְשָׁא וּבְבִיעִירָא כָּל עַפְרָא דְּאֶרְעָא הָיָה קִלְמָתָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמִטְּהוֹ וַיַּךְ אֶת־עַפְרֵי הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עַפְרֵי הָאָרֶץ הָיָה כְּנִים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	13

⁸ ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

¹⁰ חמרים חמרים. צורים צורים, כחרגומו דגורין, גליון:

¹¹ והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הלוך ונסוע (צראשית יז, ט), וכן והפזת את מואב (מלכים-ב ג, כד), ושאול לו צאלהים (שמואל-א כב, יג), הפזת ופזע (מלכים-א כ, לו):

¹¹ כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:

¹² אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקח על ידי אהרן:

¹³ ותהי הכנם. הקמישה, פדוליר"א בלע"ז:

<p>14 And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלַחֲשֵׁיהֶן לְאַפָּקֵא יֵת קְלִמָּתָא וְלֹא יָכִילוּ וַהֲנֹת קְלִמָּתָא בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה וּבְבָעִירָא:</p>	<p>14 וַיַּעֲשׂוּ-כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלַחֲשֵׁיהֶם לְהוֹצִיא אֶת-הַכְּנִים וְלֹא יָכִלוּ וַתְּהִי הַכְּנֶם בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה:</p>
<p>15 Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַאֲמָרוּ חֲרָשֵׁי אֶל-פֶּרֶעַה מֶחָא מִן קָדָם ייִ הִיא וַאֲתַקֵּף לְבָא דְפֶרֶעַה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְמַלְיִל ייִ:</p>	<p>15 וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל-פֶּרֶעַה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב-פֶּרֶעַה וְלֹא-שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>
<p>16 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַאֲמַר ייִ לְמֹשֶׁה אֶקְדִּים בְּצַפְרָא וַאֲתַעֲתֵד קָדָם פֶּרֶעַה הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתִימַר לִיה כְּדָנָן אָמַר ייִ שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קָדָמִי:</p>	<p>16 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲשָׁבֶם בְּבִקְרֹתָ וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פֶרֶעַה הַנֶּה יוֹצֵא הַמִּיּוֹמָה וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:</p>
<p>17 Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.</p>	<p>אֲרִי אִם לֹיתֵךְ מִשְׁלַח יֵת עַמִּי הָאֲנָא מִשְׁלַח בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבִתֶּיךָ יֵת עֲרוּבָא וַיִּתְמַלְוּן בְּתֵי מִצְרַיִם יֵת עֲרוּבָא וְאֶף אֶרֶעָא דְאַנְוִן עֲלֵהָ:</p>	<p>17 כִּי אִם-אֵינְךָ מִשְׁלַח אֶת-עַמִּי הִנְנִי מִשְׁלִיחַ בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת-הָעֶרֶב וּמְלֵאוּ בְתֵי מִצְרַיִם אֶת-הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-הֵם עָלֶיהָ:</p>
<p>18 And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.</p>	<p>וַאֲפָרִישׁ בְּיוֹמָא הַהוּא יֵת אֶרֶעָא דְגִשֵּׁן דְּעַמִּי שְׂרִי עֲלֵה בְדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תִּמְן עֲרוּבָא בְדִיל דְּתַדַּע אֲרִי אָנָא ייִ שְׁלִיט בְּגוֹ אֶרֶעָא:</p>	<p>18 וְהַפְּלִיתִי בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הֵיוֹת-שָׁם עֶרֶב לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p>
<p>19 And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.'</p>	<p>וַאֲשֵׁי פוּרְקָן לְעַמִּי וְעַל עַמְּךָ אֵינִי מֶחָא לְמַחֵר יְהִי אֶתָּא הָדִין:</p>	<p>שִׁי וְשִׁמְתִּי פְדֹת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ לְמַחֵר יְהִיָּה הָאֵת הַזֶּה:</p>

14 להוציא את הכנים. לצרואות (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר:
14 ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה:
15 אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא:
15 כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:
17 משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן צִהְמַת אֲשַׁלַּח צָם (דברים לז, כד), לשון שְׁמוֹ אֵינִי צִהְמַת "זלע"ז:
17 את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרצים וערצוצים, והיו משחיתים זהם. ויש טעם בדבר צאגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשנראה על עיר, בתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולזהלם, וכן הנפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' במדרש רבי תחומא (צא ד):
18 והפליתי. והפרשתי, וכן והפלה ה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוזדלת ומופרשת היא ממך:
18 למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי בשמים, גורתי מתקיימת בתחתונים:
19 ושמתי פדות. שיצדיל בין עמי ובין עמך:

<p>20 And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּכְדָּר בֵּיתָהּ פֶּרֶעַה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרָב׃</p> <p>וַיַּעַבְדוּ יְיָ כֵּן וַאֲתָא עָרוּבָא תַקִּיף לְבֵית פֶּרֶעַה וּלְבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם אֲתַחְבֵּלַת אֶרֶץ מִן קָדָם עָרוּבָא׃</p>	<p>20 וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּכְדָּר בֵּיתָהּ פֶּרֶעַה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרָב׃</p>
<p>21 And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַאֲמַר אֵיזִילוּ דְּבַחוּ קָדָם אֱלֹהֵכֹן בְּאֶרֶץ׃</p> <p>וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה אֶל-מֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר לְכוּ זִבְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ׃</p>	<p>21 וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה אֶל-מֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר לְכוּ זִבְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ׃</p>
<p>22 And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה לֹא תִקִּין לְמַעַבְדוֹ כֵּן אֲרִי בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי דְּחִלִּין לִיה מִנִּיה אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְדַבְּחָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הָא נִדְּבַח יְת בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי דְּחִלִּין לִיה וְאֲנִין יְהוֹן חֲזֵן הִלָּא יִימְרוּן לְמַרְגְּמָנָא׃</p> <p>וַאֲמַר מֹשֶׁה לֹא תִקִּין לְמַעַבְדוֹ כֵּן אֲרִי בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי דְּחִלִּין לִיה מִנִּיה אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְדַבְּחָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הָא נִדְּבַח יְת בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי דְּחִלִּין לִיה וְאֲנִין יְהוֹן חֲזֵן הִלָּא יִימְרוּן לְמַרְגְּמָנָא׃</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תִזְבְּחוּ מִצְרִים נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת-תִּזְבְּחַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֵנוּ׃</p>
<p>23 We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'</p>	<p>מַהֲלֹךְ תִּלְתָּא יוֹמִין נִיזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְּבַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דְּיִמַּר לְנָא׃</p>	<p>23 דְּרַךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בְּמִדְבָּר וְזִבְחֵנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֵינוּ׃</p>
<p>24 And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'</p>	<p>וַאֲמַר פֶּרֶעַה אֲנָא אֲשַׁלַּח יְתְּכוֹן וְתִדְּבַחוּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵכֹן בְּמִדְבָּרָא לְחוּד אֲרַחֲקָא לֹא תִרְחַקוּן לְמִיזַל צִלוּ עָלַי׃</p> <p>וַאֲמַר פֶּרֶעַה אֲנָא אֲשַׁלַּח יְתְּכוֹן וְתִדְּבַחוּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵכֶם בְּמִדְבָּר רַק הִרְחַק לֹא-תִרְחִיקוּ לְלֶכֶת הָעִתִּירוּ בְּעָדַי׃</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר פֶּרֶעַה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הִרְחַק לֹא-תִרְחִיקוּ לְלֶכֶת הָעִתִּירוּ בְּעָדַי׃</p>
<p>25 And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה הָא אֲנָא נָפִיק מִעִמָּךְ וְאֲצַלִּי קָדָם יְיָ וְיַעֲדִי עָרוּבָא מִפֶּרֶעַה מִעֲבָדָיו וּמִעַמֻּיהָ מָחָר לְחוּד לֹא יוֹסִיף פֶּרֶעַה לְשַׁקְרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלַּח יְת עַמָּא לְדַבְּחָא קָדָם יְיָ׃</p> <p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מִעִמָּךְ וְהָעִתִּירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעָרָב מִפֶּרֶעַה מִעֲבָדָיו וּמִעַמּוֹ מָחָר רַק אֶל-יוֹסֵף פֶּרֶעַה הִתֵּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לִזְבֹּחַ לַיהוָה׃</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מִעִמָּךְ וְהָעִתִּירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעָרָב מִפֶּרֶעַה מִעֲבָדָיו וּמִעַמּוֹ מָחָר רַק אֶל-יוֹסֵף פֶּרֶעַה הִתֵּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לִזְבֹּחַ לַיהוָה׃</p>

20 תשחת הארץ. נשחתה הארץ, אסתכלת ארעא:

21 זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכם, ולא תלכו צמדצר:

22 תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו ולמלכס פועצת צני עמון (מלכים-ב כג, יג), ואכל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש

לומר בלשון אחר תועבת מצרים, דצר שנאוי הוא למצרים וציחה שאנו וזבחים, שהרי יראתם אנו וזבחים:

22 ולא יסקלנו. צממיה:

25 התל. כמו להתל:

26	And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתָר אֶל־יְהוָה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיַּעֲתָר אֶל־יְהוָה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתָר אֶל־יְהוָה:	26
27	And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסְרֹף הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד: וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסְרֹף הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד: וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסְרֹף הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:	27
28	And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.	וַיִּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת־לְבוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: (פ) וַיִּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת־לְבוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: (פ) וַיִּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת־לְבוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)	28
IX	Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	IX
2	For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,	כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָה מַחֲזִיק בָּם: כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָה מַחֲזִיק בָּם: כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָה מַחֲזִיק בָּם:	2
3	behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.	הִנֵּה יַד־יְהוָה הַיּוֹזֶה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד: הִנֵּה יַד־יְהוָה הַיּוֹזֶה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד: הִנֵּה יַד־יְהוָה הַיּוֹזֶה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד:	3
4	And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'	וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר: וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר: וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:	4
5	And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'	וַיִּשֶׂם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ: וַיִּשֶׂם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ: וַיִּשֶׂם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ:	5

26 ויעתר אל ה'. נתאמן צחפלה, וכן אם צא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה צחפלה, עכשיו כשהוא אומר כלשון ויפעל, משמע וירצה להחפלה:

27 ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו הפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

28 גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטחחו:

2 מחזיק בם. אוחז צם, כמו וקחתיקה צמצציו (דברים כה, יא):

3 הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר כלשון נקצה, על שעצר היתה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הוה, כמו עושה, רוצה, רועה:

4 והפלה. והגדיל:

6	And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.	וַיַּעַבְדַּתְּ יְיָ ית פתגמא קדין ביומא דבתרוהי ומית כל בעירא דמצראי ומבעירא דבני ישראל לא מית חד:	וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחָרֶת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:	6
7	And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.	וַיִּשְׁלַח פֶּרְעֹה וְהָיָה לֹא מִית מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד חֵד וְאִתְיַשָּׁר לִבָּא דפֶּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח ית עמא:	וַיִּשְׁלַח פֶּרְעֹה וְהָיָה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פֶּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת־הָעָם: (פ)	7
8	And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִבּוּ לָכוֹן מִלֵּי חוֹפְנִיכֹן פִּיחַ דְּאִתּוּנָא וַיִּזְרְקוּנָה מֹשֶׁה לְצִית שְׁמִיָּא לְעֵינֵי פֶּרְעֹה:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קַחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וַיִּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה לְעֵינֵי פֶּרְעֹה:	8
9	And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'	וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיְהִי עַל אָנָּשָׁא וְעַל בְּעִירָא לְשַׁחִין סְגִי אֲבַעְבּוּעִין בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	וְהָיָה לְאַבְקָא עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פָּרַח אֲבַעְבּוּעַת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	9
10	And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.	וַנְּסִיבוּ ית פִּיחַ דְּאִתּוּנָא וַקִּמּוּ קֳדָם פֶּרְעֹה וַיִּזְרַק יִתְיָה מֹשֶׁה לְצִית שְׁמִיָּא וְהָיָה שַׁחִין אֲבַעְבּוּעִין סְגִי בְּאָנָּשָׁא וּבְבְּעִירָא:	וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פֶּרְעֹה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבּוּעַת פָּרַח בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:	10
11	And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.	וְלֹא יָכִילוּ חֲרָשִׁיָּא לְמַקָּם קֳדָם מֹשֶׁה מִן קֳדָם שַׁחִין אֲרִי הָיָה שַׁחִין בְּחֲרָשִׁיָּא וּבְכָל מִצְרָאִי:	וְלֹא־יָכְלוּ הַחֲרָשִׁמִּים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֲרָשִׁמָם וּבְכָל־מִצְרַיִם:	11
12	And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.	וַתִּקְרֶיף יְיָ ית לִבָּא דפֶּרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מְנַהוּן כְּמָא דְּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה:	וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פֶּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)	12

8 מלא חפניכם. ילוינו"ש בלע"ז

8 פִּיחַ כִּבְשָׁן. דָּבָר הַנֶּפֶשׁ מִן הַגַּחְלִים עוֹמְמִים הַנִּשְׂרָפִים בְּכִבְשָׁן, וְזֵלַע"ז אֹלֶז"ש. פִּיחַ לֶשֶׁן הַפֶּחַה, שֶׁהָרוּחַ מִפִּיחֹן וּמִפְּרִיחֹן;
8 וַיִּזְרְקוּ מֹשֶׁה. וְכָל דָּבָר הַנּוֹרֵק בְּכַח, אֵינוֹ נִזְרָק אֶלָּא בִּיד אַחַת, הָרִי נָסִים הִרְצָה, אֶחָד שֶׁהַחֲזִיק קוֹמָנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה מִלֵּא חֲפָנִים שְׁלוֹ וְשֶׁל
אֲהֶרֶן, וְאֶחָד שֶׁהֵלךְ הָאֵצֶק עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם:

9 לְשַׁחִין פָּרַח אֲבַעְבּוּעוֹת. כְּתַרְגוּמוֹ לְשַׁחִין סְגִי, חֲצִעַצְבוּעִין שֶׁעַל יָדוֹ נֹמָחִין צֶהֱן בֹּעוֹת:

9 שַׁחִין. לֶשׁוֹן חֲמִימוֹת, וְהִרְצָה יֵשׁ בְּלֶשׁוֹן מִשְׁנֵה, שְׁנֵה שְׁחוּנָה:

10 בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה. וְאֵם תֹּאמַר מֵאִין הָיוּ לָהֶם הַצְהֵמוֹת, וְהֵלֵךְ כְּזֶה נֹאמַר וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם, אֶלָּא לֹא נִגְזְרָה גִזְרָה אֶלָּא עַל
אוֹתָן שֶׁנִּשְׁדוּת בְּלִבָּם, שֶׁנֹּאמַר דְּמִקְנֵה יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁדוּת, וְהִזְרָא אֶת דָּבָר ה' הָנִים אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַצִּטִּים. וְכֵן שְׁנוּיָה בְּמִכְלִיל אֶלָּא וַיִּקַּח שֵׁשׁ
מֵאוֹת קָכָז צָחור (שְׁמוֹת יד, ו):

<p>13 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְהִנֵּה אֶל־מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָדִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְהִנֵּה אֶל־מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָדִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>14 For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.</p>	<p>אֲרִי בְּזִמְנָא הָדָא אֲנִי שְׁלַח יָת כָּל מַחֲתֵי בְּלִבְךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ בְּדִיל דְּתִדְעַ אֲרִי לִית דְּכֹנְתִי בְּכָל אֶרֶעָ:</p>	<p>14 כִּי בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לִבְךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ בַּעֲבוּר תִּדְעַ כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>15 Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.</p>	<p>אֲרִי כַּעַן קָרִיב קָדְמִי דְּשַׁלְחִית פּוֹן יָת מַחַת גְּבוּרְתִּי וּמַחֲתִית יָתְךָ וְיָת עַמְּךָ בְּמוֹתָא וְאַשְׁתִּיבִיתָא מִן אֶרֶעָ:</p>	<p>15 כִּי עַתָּה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאֵךְ אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדָּבָר וְתִכָּחַד מִן־הָאָרֶץ:</p>
<p>16 But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.</p>	<p>וּבִרְם בְּדִיל דָּא קִיַּיְמַתְךָ בְּדִיל לְאַחֲזִיזְתְּךָ יָת חִילִּי וּבְדִיל דִּיהוֹן מְשַׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אֶרֶעָ:</p>	<p>16 וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָתְךָ בַּעֲבוּר הָרֵאשִׁית אֶת־כֹּחִי וְלִמְעַן סִפָּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>17 As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?</p>	<p>עַד כַּעַן כְּבִישַׁת לִיה בְּעַמִּי בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְחוּתְהוֹן:</p>	<p>עוֹדְךָ מִסְתַּלֵּל בְּעַמִּי לְבִלְתִּי שְׁלַחֵם:</p>
<p>18 Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.</p>	<p>הָאֲנִי מַחֲתִית בְּעַדְנָא הָדִין מִחַר בְּרָדָא תִּקְרִי לְחָדָא דְּלֹא הָוָה דְּכֹנְתִיה בְּמִצְרַיִם לְמַן יוֹמָא דְּאַשְׁתַּכְּלִלַת וְעַד כַּעַן:</p>	<p>18 הִנְנִי מִמְשִׁיר כְּעַת מִחַר בְּרָד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמוֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמַן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עַתָּה:</p>

14 את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכח זכורות שקולה כנגד כל המכות:
 15 כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רגלי, כשהיתה ידי במקנך שהכיתים צדצר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הוצהמות: ותכחד מן הארץ. אבל בעבור זאת העמדתך וגו':
 17 עודך מסתולל בעמי. כתרוממו פְּצִישַׁת צִיהָ בְּעַמִּי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמינן אוֹרַח בְּצוּשָׁא, ובלע"ז קלקי"ר וכצר פירשתי צסוף ויהי מקץ, כל תיבה שתחלת יסודה סמ"ך והיא צאה לדצר בלשון מתפעל, נותן הסי"ו של שמוש צאמנע אותיות של עיקר, כגון זו, וכגון וְיִסְפָּעַל הַקֶּנֶז (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. פי תִּשְׁפָּר עֲלֵינוּ (דניאל ז, ח), מגזרת שר ונגיד. וכן מִשְׁפָּעַל הָיִית (דניאל ז, ח):
 18 בעת מחור. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה זכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד:
 18 הוסדה. שנתיסדה. וכל תיבה שתחלת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו במקום הוי"ד, כמו הוסדה, הוֹלָדָה (הושע ז, ה), וְיִדְעָה (אסתר ז, כז), וְיִגְלַד לְיִסְסָף (צדאשית מו, כ), בְּדָבָרִים לֹא יִסָּר עָבָד (משלי כט, יט):

<p>19 Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.'</p>	<p>וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וַיִּרְדּוּ עֲלֵהֶם הַבָּרָד וַיָּמָתוּ:</p>	<p>19 וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וַיִּרְדּוּ עֲלֵהֶם הַבָּרָד וַיָּמָתוּ:</p>
<p>20 He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;</p>	<p>וְדָחִיל מִפֶּתַח־מֵא דֵיִי מִעֲבָדֵי פֶרַעַה כָּנָשׁ יֵת עֲבָדָיו וְיֵת בְּעִירָהּ לְבֵתָא:</p>	<p>20 הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מִעֲבָדֵי פֶרַעַה הֲגִיס אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:</p>
<p>21 and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.</p>	<p>וְדָלָא שׁוֹי לְבֵיהּ לְפִתְגָמָא דֵיִי שְׁבַק יֵת עֲבָדָיו וְיֵת בְּעִירָהּ בַּחֲקָלָא:</p>	<p>21 וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבֹו אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)</p>
<p>22 And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יֵת יָדְךָ עַל צִית שְׁמַיָא וַיְהִי בָרָדָא בְּכָל אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם עַל אֲנָשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֶסְבָּא דְּחֲקָלָא בְּאֲרָעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יֵת חוּטְרִיהּ עַל צִית שְׁמַיָא וַיְיָ יְהִי קֶלֶן וּבָרָד וּמַהֲלָקָא אִישָׁתָא עַל אֲרָעָא וְאִמְטַר יְיָ בָּרָדָא עַל אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>23 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמְטַר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.</p>	<p>וַהֲנָה בָּרָדָא וְאִישָׁתָא מִשְׁתַּלְהָבָא בְּגוּ בָרָדָא תַקִּיף לְחָדָא דְּלֹא הָנָה דְּכֹוְתִיהּ בְּכָל אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם מִעַדָן דִּתְהִת לְעַם:</p>	<p>24 וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֶז הִתְהַלְּקָה לְגוֹי:</p>

19 שלח העז. כתרומתו שלח פנוש, וכן ישגי הגזים העיזו (ישעיה י, לא), העיזו פני צנימן (ירמיה ו, א):

19 ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:

20 הגיס. הצריח, לשון וינס:

22 על השמים. לזר השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:

24 מתלקחת בתוך הברד. נס צמחך נס, האש והברד מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ביניהם (שמו"ר י"ז, א):

25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.	וַיִּחַא בָּרָדָא בְּכָל-אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם יַת כָּל דְּבַחְקָלָא מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וַיִּת כָּל עֲסָבָא דְּחִקְלָא מִחַא בָּרָדָא וַיִּת כָּל אֵילָנִי חִקְלָא תִּפְרִי:	וַיִּדּוּ הַבָּרָד בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל-אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וְאֶת כָּל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת-כָּל-עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר:
26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.	לְחֹד בְּאֶרֶעָא דְגִשֹּׁן דְּתַמְנָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָדָא:	רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר-שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:
27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.'	וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָהֶוֶן חֲבִית זִמְנָא הָדָא יִי זַכָּאָה וְאֲנִי וְעַמִּי חַיִּיבִין:	וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:
28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'	צִלּו קָדָם יִי וְסִגִּי קָדְמוֹהִי רוּח דְּלֹא יְהוֹן עֲלֵנָא קִלּוֹן דְּלֹט כְּאֵלִין מִן קָדָם יִי וּבְרָד וְאֲשִׁלַּח יִתְכוּן וְלֹא חִסְפוֹן לְאַתְעֲכָבָא:	הַעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וְרַב מִהֵנָּה קִלְת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשִׁלַּחְתִּיהָ אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפוּן לַעֲמֹד:
29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.'	וַיֹּאמֶר לִיה מֹשֶׁה כְּמַפְקִי יַת קַרְתָּא אֲפְרוּס יַת יְדֵי בְּצִלּו קָדָם יִי קִלְיָא יִתְמַנְעוּן וּבְרָדָא לֹא יִהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי דִּי אֶרֶעָא:	וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצֵאתִי אֶת-הָעִיר אֲפָרֵשׁ אֶת-כַּפֵּי אֶל-יְהוָה הַקִּלּוֹת יִתְדָלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה-עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאֶרֶץ:
30 But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.'—	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדְעֵנָא אֲרִי עַד כַּעַן לֹא אֶתְכַנַּעְתּוּן מִן קָדָם יִי אֱלֹהִים:	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדְעֵתִי כִּי טָרַם תִּירְאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:
31 And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.	וּכְתַנָּא וְסַעֲרֵי לָקוּ אֲרִי סַעֲרִיא אָבִיב וּכְתַנָּא גְּבַעוּלִין:	וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׁעֵרָה נִכְתָּה כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גְּבַעוּל:

28 ורב. די לו צמה שהוריד כזר:

29 כצאתי את העיר. מן העיר, אבל צמוח העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יז, ז):

30 טרם תיראו. עדיין לא תיראו. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טָרַם יִשְׁכְּבוּ (זרעית יט, ד), עד לא שכיבו. טָרַם יִזְמַח (שם ז, ה), עד לא נמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומסתהיה הרוחה תעמוד בקלוקלכם:

31 והפשתה והשעורה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נ"ן צמקום ה"א לפרש נכתה כמו הוכתה, נכו כמו הכו, אלא הנ"ן שורש צניצה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפוּ עֲמָתָיו (איוב לג, כא):

31 כי השערה אביב. כזר ציכרה ועומדת צִקְשָׁה, ונשצרו ונפלו, וכן הפשתה גדלה כזר והוקשה לעמוד בגבעוליה:

31 השעורה אביב. עמדה צאציה, לשון צִאצִי הַנָּסֵל (שיר השירים ו, יא):

32	But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—	וְהַחֲטָה וְהַכֶּסֶם לֹא נָכוּ כִּי אֲפִילַת הַנֶּחֱלָה: וְחִטָּא וְכוֹנִיתָא לֹא לְקָאָה אַרִי אֶפְלֶתָה אֲנִין:	32
33	And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲהַ אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא־נָתַף אֲרָצָה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי פַרְעֹה יָת קֶרְתָּא וּפְרַס יְדוּהִי בִצְלוֹ קָדָם יי וְאַתְמָנְעוּ קִלְיָא וּבִרְדָּא וּמָטָרָא דִּיהוָה נָחִית לֹא מָטָא אֲרָעָא:	מפטיר
34	And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.	וַיֵּרָא פְּרַעֲהַ כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקְּלוֹת וַיִּסָּף לִחְטֹא וַיִּכְבֹּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו: וַחֲזָא פְּרַעֲהַ אַרִי אֶתְמָנְעַ מָטָרָא וּבִרְדָּא וְקִלְיָא וְאַוְסִיף לְמַחֲטִי וַיִּקְרִיהַ לְלִבִּיהַ הוּא וְעַבְדֵּיהּ:	34
35	And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.	וַיִּחְזַק לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ) וְאַתְקַף לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא שָׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּמִלִּיל יי בִּידָא דְּמֹשֶׁה:	קכא פסוקים

The Haftarah is Ezekiel 28:25-29:21 on page 221.

X	And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעֲהַ כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לֵב עַבְדָּיו לִמְעַן שֶׁתִּי אֶתֵּי אֵלַי בִּקְרָבִי: וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה עוֹל לִנְת פְּרַעֲהַ אַרִי אֲנָא יִקְרִית יָת לִבִּיהַ וַיָּת לִבָּא דְּעַבְדֵּיהּ בְּדִיל לְשׁוֹאָה אֶתִי אֵלִין בִּינִיהוֹן:	נא
2	and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'	וְלִמְעַן תְּסַפֵּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבֶן־בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֹתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶתְתִּי אֲשֶׁר־שַׁמְתִּי בָּם וַיֵּדְעֻם כִּי־אֲנִי יְהוָה: וּבְדִיל דְּתַשְׁתַּעֵי קָדָם בְּרַךְ וּבִר בְּרַךְ יָת נָסִין דְּעַבְדֵּי בְּמִצְרַיִם וַיָּת אֶתְתִּי דְּשׁוֹתִי בְּהוֹן וַתִּדְעוּן אַרִי אֲנָא יי:	2

³² כי אפילת הנחל. מאוחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואח כל עשב השדה הכה הצרד, יש לפרש פשוטו של מקרא צעשדים העומדים בקלחם הראויים ללקות צרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טז) יש מרבתינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילו, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:

³³ לא נתך. לא הגיע, ואף אותן שהיו צאיר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וספד עלינו האלה והשבעה (דניאל ט, יא) דעזרא, ותגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק פהסוך קסף (יחזקאל כב, כב), לשון יניקת מתכת, ורואה אני את דבריו כמרגומו ויזק, ופסיד. לזקת, לשפך. אף זה לא נתך לארץ, לא הונק לארץ:

¹ ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והמרה זו:
¹ שתי. שימי, שאשית אני:

² התעללתי. שחקתי, כמו כי התעללתי צי (במדבר כב, כט), הלא פאשר התעלל צהם (שמואל א-ו, י) האמור במצרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאשר עוללס לי (איכה א, כב), פאשר עולל לי (שם יב):

<p>3 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: "Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מָתִי מֵאַנֶּת לַעֲנֹת מִפָּנַי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>3 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מָתִי מֵאַנֶּת לַעֲנֹת מִפָּנַי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>4 Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>אֲרִי אִם מִסְרִיב אֶת לְשַׁלְחָא ית עַמִּי הָאֲנָא מִיְתִי מִחֵר גּוֹבָא בְּתַחוּמֶךָ:</p>	<p>לוי כִּי אִם-מָאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנִּנִּי מִבֵּיא מִחֵר אֶרְבָּה בְּגִבְלֶךָ:</p>
<p>5 and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וַיִּחַפִּי ית עֵין שְׁמַשׁ דְּאַרְעָא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחֲזִי ית אֶרְעָא וַיִּיכּוֹל ית שְׂאֵר שְׂוִיבְתָא דְּאַשְׁתְּאַרְת לְכוּן מִן בִּרְדָּא וַיִּיכּוֹל ית כָּל אֵילָנָא דְּאַצְמַח לְכוּן מִן חֻקְלָא:</p>	<p>5 וְכִסָּה אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יִכּוֹל לִרְאֹת אֶת-הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת-יֵתֶר הַפִּלֻטָּה הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן-הַבֶּרֶד וְאָכַל אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה:</p>
<p>6 and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּתְמָלֵן בְּתֵד וּבְתֵי כָל עֲבָדָד וּבְתֵי כָל מִצְרָאִי דְּלֹא חָזוּ אֲבֹהֵתָד וְאֲבֹהֵת מֵיּוֹם מִהְיֵהוֹן עַל אֶרְעָא עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וּנְפַק מִלִּית פַּרְעֹה:</p>	<p>6 וּמָלְאוּ בְתֵיךָ וּבְתֵי כָל-עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הָיוּתָם עַל-הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה:</p>
<p>7 And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה לִיהוָה עַד אִמְתִּי יְהִי דִין לָנָא לְתַקְלָא שְׁלַח ית גּוֹבְרִיא וַיַּפְלִחוּן קָדָם יי אֱלֹהֵהוֹן הַעַד כַּעַן לֹא יִדְעָתָא אֲרִי אֲבַדְתָּ מִצְרָיִם:</p>	<p>ישראל וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד-מָתִי יְהִי זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תֵּדַע כִּי אֲבַדְתָּ מִצְרָיִם:</p>
<p>8 And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'</p>	<p>וְאַתְתָּב ית מֹשֶׁה וַיָּת אַהֲרֹן לִית פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר לְהוֹן אִיזִילוּ פְּלַחוּ קָדָם יי אֱלֹהֵכוֹן מִן וּמִן אִזְלִין:</p>	<p>8 וַיּוֹשֶׁב אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבָדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַחֲלֵכִים:</p>

3 לענות. כתרומתו לַאֲתַנְעָא, והוא מגזרת עני, מִאֲנָקָה להיות עני ושפל מפני:

5 את עין הארץ. את מראה הארץ:

5 ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קצרה דצר:

7 הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מזרים:

8 ויושב. הושבו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והשיבו אל פרעה:

9	And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּעוֹלָמָנָא וּבְסִבְנָא נִיזִיל בְּכַנְנָא וּבְכַנְתָּנָא בְּעֻנְנָא וּבְתוֹרָנָא נִיזִיל אֲרִי חָגָא קָדָם יי לָנָא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעַרְיָנוּ וּבְזַקְנֵינוּ נֵלֵךְ בְּבָנֵינוּ וּבְכַנְתָּנֹנוּ בְּצֻאֲנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נֵלֵךְ כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:	9
10	And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה יְהִי כֵן מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָכֹן כֵּד אֲשַׁלַּח יָתְּכֹן וְיָת טַפְלָכֹן חֲזוּ אֲרִי בִישָׁא אַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְדַּ לִּית קָבִיל אַפִּיכֹן לְאַסְתַּחֲרָא:	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רְאוּ כִּי רָעָה נִגַּד בְּנִיכֶם:	10
11	Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.	לֹא כֵן אִיזִילוּ כְעַן גּוֹבְרִיא וּפְלַחוּ קָדָם יי אֲרִי יְתָה אַתּוֹן בְּעֵן וְתַרְיָה יְתָהוֹן מִן קָדָם פֶּרַעָה:	לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבְרִים וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתֶּם אַתֶּם מִבְקָשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֶת פְּנֵי פֶרַעָה: (ס)	11
12	And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'	וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל אֶרֶץ דְּמֻצְרִים וַיְיָתִי גּוֹבָא וַיִּסַּק עַל אֶרֶץ דְּמֻצְרִים וַיִּיכּוֹל יָת כָּל עֲסָבָא דְּאֶרֶץ יָת כָּל דְּאֲשָׁאָר בְּרָדָא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטְהַ יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכֵל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד:	12
13	And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.	וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת חוּטְרִיהָ עַל אֶרֶץ דְּמֻצְרִים וַיִּבְר רּוּחַ קְדוּמָא בְּאַרְעָא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לַיְלָא צִפְרָא הָיָה וְרוּחַ קְדוּמָא נָטַל יָת גּוֹבָא:	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי נִהַג רּוּחַ־קְדִּים בְּאַרְץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקְדִּים נָשָׂא אֶת־הָאַרְבֶּה:	13

10 כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את האלון ואת הצק כחשך אחרתם:
10 ראו כי רעה נגד פניכם. כתרגומו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאיִטְגִיגוֹת שלי אותו כוכב עולה לקראתכם צמדצר, והוא סימן דם והריגה, וכחשטאו ישראל צעגל וצקש הקצ"ה להרגם, אמר משה צתפלותו, למה יאמרו מַצְרַיִם לֹא־מֹר צָרָה הוֹיָאָם (שמות לז, יז), וזו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וַיִּנְחָם ה' עַל הָרָעָה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גְּלוּתִי אֶת חֲרַפַּת מַצְרַיִם מֵעַלְיָכֶם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם צמדצר:
11 לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגזרים ועזדו את ה':
11 כי אותה אתם מבקשים. (אותה עבודה) צקשם עד הנה, נזכרה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות:
11 ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:
12 בארבה. צעיל מכת הארצה:
13 ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שצא כנגדו, שמנרים צדומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:

14	And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.	וַיֵּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כֵּן גֹּבֵא דְכֻנְתִּיהּ וּבִתְרוּהִי לֹא יִהְיֶה כֵן:	וַיֵּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה-כֵּן:	14
15	For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.	וַיִּכָּס אֶת-עֵין כָּל-הָאָרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הִותִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַיִּכָּס אֶת-עֵין כָּל-הָאָרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הִותִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	15
16	Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.	וַיִּמְתֵּר פֶּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹא-הָרִן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לִיהוָה אֲלֵהִיכֶם וְלָכֶם:	וַיִּמְתֵּר פֶּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹא-הָרִן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לִיהוָה אֲלֵהִיכֶם וְלָכֶם:	16
17	Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'	וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפֵּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֲלֵהִיכֶם וְיִסַּר מֵעָלַי רָק אֶת-הַמּוֹת הַזֶּה:	וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפֵּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֲלֵהִיכֶם וְיִסַּר מֵעָלַי רָק אֶת-הַמּוֹת הַזֶּה:	17
18	And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֵעַם פֶּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:	וַיֵּצֵא מֵעַם פֶּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:	18
19	And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.	וַיִּהְיֶה רִיחַ יְהוָה רִיחַ חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	וַיִּהְיֶה רִיחַ יְהוָה רִיחַ חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	19
20	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פֶּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פֶּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	20

14 ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר פמהו לא נהיה מן העולם (יואל ז, ז), למדנו שהיה כזד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרבה, שהיו יחד ארבה, ילק, חסיל, גזס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

15 כל ירק. עלה ירוק, וירדור"א בלע"ז:

19 רוח ים. רוח מערב:

19 ימה סוף. אומר אני, שנים סוף היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמזרח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארבה צימה סוף כנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לזד מזרח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר צפלשתיים יסגי קצל הים גוי פרתים (צפניה ז, ה):

19 לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

21 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל צִיּוֹת שָׁמַיָא וְיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְמַשׁ חֹשֶׁךְ: דִּיעָדִי קָבַל לַיְלָא:	21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָטֵה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וְיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְמַשׁ חֹשֶׁךְ:
22 And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;	וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל צִיּוֹת שָׁמַיָא וְהָיָה חֹשֶׁךְ קָבַל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם תְּלָתָא יוֹמִין:	22 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וְיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
23 they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.	לֹא חָזוּ גִבֹּר יֵת אֶחָיו וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ תְּלָתָא יוֹמִין וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה נֹהָר בְּמִוְתָּבֵיהֶן:	23 לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:
24 And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'	וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אִיזִילוּ פְּלֹחוֹ קְדָם יְיָ לְחוֹד עֲנוּכֹן וְתוֹרִיכֹן שְׁבוּקוֹ אִף טַפְלֹכֹן יִיזִיל עִמָּכֹן:	שלישי וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צֹאנְכֶם וּבָקְרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְכֶם יֵלֶךְ עִמָּכֶם:
25 And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִף אֶת תִּתִּין בִּידְנָא נְכַסֵּת קוֹדְשִׁין וְעִלּוֹן וְנַעֲבִיד קְדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא:	25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַּם־אֹתָהּ תִּתֵּן בִּידְנֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֹשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:
26 Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'	וְאִף בְּעִירְנָא יִיזִיל עִמָּנָא לֹא נִשְׂאֵר מִנֶּיהָ מִדָּעַם אֲרִי מִנֶּיהָ אֲנַחְנָא נֹסְבִין לְמַפְלַח קְדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יָדְעִין מָא נִפְלַח קְדָם יְיָ עַד מִיתְנָא לְתַמָּן:	26 וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פְּרָסָה כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לְעֵבֶד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נֵדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֲנוּ שָׁמָּה:

21 וַיְמַשׁ חֹשֶׁךְ. וַיְחַשֵּׁק עֲלֵיהֶם חֹשֶׁךְ יוֹתֵר מִחֹשֶׁכוֹ שֶׁל לַיְלָה, וְחֹשֶׁךְ שֶׁל לַיְלָה יֵאֱמָר וַיְחַשֵּׁק עוֹד:
21 וַיְמַשׁ. כִּמוּ וַיֵּאֱמַר. יֵשׁ לָנוּ תִּצּוֹת הַרְצָה חֲסִרוֹת אֶל"ף, לְפִי שְׁאִין הַצֵּרֶת הָאֶלֶף נִכְרַת כָּל כַּךְ אֵין הַכְּחוּב מִקְפִּיד עַל חֲסִרוֹנָה, כִּגּוֹן
וְלֹא יִהְיֶה שָׁם עֲרָבִי (יִשְׁעִי"ג, כ), כִּמוּ לֹא יֵאֱהַל לֹא יֵטֵא אֵהָלוּ. וְכֵן וְשִׁאֲרֵי חֵיל (שְׁמוּאֵל־ב כז, מ), כִּמוּ וְשִׁאֲרֵי. וְאוּנְקָלוֹס תַּרְגֹּם לְשׁוֹן
הַסֵּרָה, כִּמוּ לֹא יֵמַשׁ צִתֵּר דִּיעָדִי קָבַל לַיְלָא, כְּשִׁיגִיעַ סִמּוֹךְ לְאוֹר הַיּוֹם. אֲבָל / אֵין הַדְּבוּר מִיִּשְׁבַּע עַל הוֹי"ו שֶׁל וַיְמַשׁ, לְפִי שֶׁהוּא כְּחוּב
אַחֵר וְיְהִי חֹשֶׁךְ. וּמִדֶּרֶשׁ אֲגִידָה פּוֹתֵרוֹ, לְשׁוֹן מִמַּשֵּׁשׁ צִלְהָרִים (דְּבָרִים כח, כט), שֶׁהִיָּה כְּפוֹל וּמְכוּפֵל וְעַד עַד שֶׁהִיָּה צוּ מַמַּשׁ:
22 וְיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְגו'. חֹשֶׁךְ שֶׁל אֲפֹלָה שֶׁלֹא רָאוּ אִישׁ אֶת אֲחִיו ג' יָמִים, וְעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵים חֹשֶׁךְ מוֹכְפֵל עַל זֶה,
שֶׁלֹא קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, יוֹשֵׁב אֵין יִכּוֹל לַעֲמוּד וְעוֹמֵד אֵין יִכּוֹל לִישַׁב (שְׁמו"ר יד, ג). וְלִמָּה הִצִּיא עֲלֵיהֶם חֹשֶׁךְ, שֶׁהִיוּ צִיִּרְאֵל בְּאוֹתוֹ
הַדּוֹר רַשָּׁעִים, וְלֹא הָיוּ רוֹצִים לָלֶאֱת, וּמִתּוֹ בְּשֹׁלֶשֶׁת יָמֵי אֲפֹלָה, כְּדִי שֶׁלֹא יִרְאוּ מַצֵּרִים בְּמַפְלַתָם וַיֵּאֱמָרוּ אִף הֵם לוֹקִין כְּמוֹנוֹ. וְעוֹד,
שֶׁחֲפָזוֹ יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֶת כְּלִיָּהּ, וְכִשְׂרָאוּ וְהָיוּ שׂוֹאֲלִין מֵהֵן וְהָיוּ אוֹמְרִים אֵין צִידֵינוּ כְּלוֹם, אוֹמֵר לוֹ, אֲנִי רִאִיתִי צִבְיָתָךְ וּצְמָקוֹם
פְּלוּגִי הוּא (שם):

22 שְׁלֹשֶׁת יָמִים. שְׁלוֹשׁ שֶׁל יָמִים, טְרַצִּי"נָא בְּלַע"ז, וְכֵן ז' יָמִים בְּכָל מְקוֹם, שְׁטִי"נָא שֶׁל יָמִים:

24 יֵצֵג. יֵהָא מוֹנֵג בְּמִקּוּמוֹ:

25 גַּם אֹתָהּ תִּתֵּן. לֹא דִיִּךְ שֶׁמִּקְנֵנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ, אֲלֵא גַם אֹתָהּ תִּתֵּן:

26 פְּרָסָה. פְּרָסָה רַגְל פְּלִנְט"א בְּלַע"ז

26 לֹא נֵדַע מַה נַּעֲבֹד. כִּמָּה תִּכְצַד הַעֲצוּדָה, שְׁמָא יִשְׁאֵל יוֹתֵר מִמָּה שִׁישׁ צִידֵינוּ:

27	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:	וַתְּקִיף יְיָ יֵת לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא אָבָא לְשַׁלְּחוּתְהוֹן:
28	And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'	וַיֹּאמֶר־לוֹ פַּרְעֹה לֵךְ מֵעָלַי הִשָּׁמֶר לָךְ אֶל־תִּסָּף רְאוֹת פָּנַי כִּי בַיּוֹם רֹאיתָךְ פָּנַי תָּמוּת:	וַאֲמַר לִיה פַּרְעֹה אֵיזִיל מֵעָלַי אִסְתָּמַר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי אֲרִי בַּיּוֹמָא דְּתַחְזִי אִפִּי תָמוּת:
29	And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֵּן דְּבִרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)	וַאֲמַר מֹשֶׁה יָאוּת מְלִילְתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי אִפִּי:
XI	And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֹתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוֹ כָּלָה גֵּרֶשׁ יִגְרֹשׁ אֹתְכֶם מִזֶּה:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְתָּשׁ חַד אוֹתִי עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרָאִי בְּתַר כֵּן יִשְׁלַח יִתְכוֹן מִכָּא כְּשֶׁלַּחוּתִיה גְּמִירָא תִרְכָּא יִתְרִיד יִתְכוֹן מִכָּא:
2	Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'	דְּבַר־נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאִתּוֹ רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאִתּוֹ רְעוּתָהּ כְּלֵי־כֶסֶף וְכְלֵי זָהָב:	מְלִיל כְּעַן קָדָם עָמָא וַיִּשְׁאַלּוּן גְּבֵר מִן חֲבֵרִיה וְאִתְתָּא מִן חֲבֵרְתֶּיה מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּדָהָב:
3	And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)	וַיִּהְיֶה יְיָ יֵת עָמָא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי אִף גּוֹבְרָא מֹשֶׁה רַב לַחֲדָא בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי פַּרְעֹה וּבְעֵינֵי עָמָא:
4	And Moses said: 'Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כְּחֻצַּת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:	וַאֲמַר מֹשֶׁה כְּדִנּוֹן אָמַר יְיָ כְּפִלְגוּת לִילְיָא אָנָּא מִתְגַּלִּי בְּגוֹ מִצְרַיִם:

29 כן דברת. יפה דברת וצומנו, דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):

1 כלח. גמירא, כלה כליל, כולכס ישלח:

2 דבר נא. אינ נא אלא לשון בקשה, בצקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו נדיק אצרהם, ועבדום ועגו אותם קיים זהם, ואחרי כן ילאו ברכוש גדול לא קיים זהם (ברכות ט).

4 ויאמר משה כה אמר ה'. בעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו, שהרי משינא מלפניו לא הוסיף ראות פניו:

4 בחצות הלילה. כהחלק הלילה, כחצות כמו פעלות (שופטים יג, כ), בעלות אפס צנו (תהלים קכד, ג), זה פשוטו ליסבז על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו בחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחוריו, ולא אמר בחצות, שמא יטעו אכטגניני פרעה ויאמרו, משה צדאי הוא (ברכות ד), אבל הקב"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר בחצות:

<p>5 and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיָּמֹת כָּל־בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹרֵי פַּרְעֹה דֹּעֲתִיד לְמִתָּב עַל פּוֹרְסֵי מְלָכוּתֶיהָ עַד בְּכוֹרֵי דַּאֲמָתָא דְּבִבְתָּר רְחִיָּא וְכָל בְּכוֹרֵי דְּבִעִירָא:</p>	<p>וַיָּמֹת כָּל־בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרְחִיָּים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:</p>
<p>6 And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וַיְהִי צוֹחָחָא רַבָּתָא בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם דְּכוּתָהּ לֹא הָיָה וְדְכוּתָהּ לֹא תִּסְיָף:</p>	<p>וַיְהִי־תָהָ צַעֲקָה גְדוֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמָהוּ לֹא נִהְיָתָה וְכָמָהוּ לֹא תִּסְרָף:</p>
<p>7 But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִזְיֹק כְּלָבָא בְּלִישְׁנֵיהּ לְמַבַּח לְמֵאנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא בְּדִיל דְּתַדְעוּן דִּיפְרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרָאִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַר־ץ־כְּלָב לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>8 And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>וַיִּיחַתּוּן כָּל עַבְדֵּיךָ אֵלַי לְוִתִּי וַיִּבְעוּן מִנִּי לְמִימַר פּוּק אַתָּה וְכָל עַמָּא דְּעִמָּךְ וּבִתָּר כֵּן אֲפּוּק וְנִפְק מִלְּוֹת פַּרְעֹה בְּתַקּוּף רַגְזוֹ:</p>	<p>וַיִּרְדּוּ כָל־עַבְדֶּיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחוּוּ־לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּהּ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֲצֵא וַיֵּצֵא מֵעַם־פַּרְעֹה בְּחָרִי־אַף: (ס)</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לֹא יִקְבִּיל מִנְּכוּן פַּרְעֹה בְּדִיל לְאַסְגָּאָה מוֹפְתִי בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֵלֶיכֶם פַּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>

- 5 עד בכור השבי. מה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלצונם, והביאה פורענות על מזרים:
- 5 מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה ומשונים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעזדים זהם ושמהים צלחתם:
- 5 וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):
- 7 לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו. וכן לא חרץ לגני ישרא"ל לאיש א"ת לשונו (יהושע י, כא), לא שכן. א"ז פסוק (שמואל"ב, כד), תשתנו. למורג חרוץ (ישעי"א, טו), שנון. ממשצות חרוץ (משלי כא, ה), אדם חריף ושנון. ויד חרוצים פשטיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שנונים:
- 7 אשר יפלה. יציל:
- 8 וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (נצחיים קצ.), שהרי צדוק ירד פרעה בעצמו אליו צלילה ואמר קומו קאו מתוך עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי:
- 8 אשר ברגליך. ההולכים אחר ענתך והלוכך:
- 8 ואחרי כן אצא. עם כל העם מארץ:
- 8 ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו יצא מלפניו:
- 8 בחרי אף. על שאמר לו אל תוסף ראות פני:
- 9 למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלשה, מכת זכורות וקריעת ים סוף ולנער את מזרים:

<p>10 And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פַרְעֹה וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת-לֵב וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: (ס)</p>	<p>10 וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פַרְעֹה וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת-לֵב וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: (ס)</p>
<p>XII And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>	<p>XII וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>
<p>2 "This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>יִרְחָא הָדִין לְכוֹן רִישׁ יִרְחִיא קַדְמָאִי הוּא לְכוֹן לִירְחֵי שְׁתָּא:</p>	<p>2 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:</p>
<p>3 Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>מְלִילוּ עִם כָּל בְּנֵי-בֵית יִשְׂרָאֵל לְמִימֵר בְּעֶסְרָא לִירְחָא הָדִין וַיִּסְבּוּן לְהוֹן גִּבּוֹר אֶמֶר לְבֵית אָבִיא אֶמְרָא לְבֵיתָא:</p>	<p>3 דִּבְרוּ אֶל-כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אָבִית שֶׁה לְבֵיתָא:</p>

10 וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ וּגו'. כַּכּ כַּכּ לָנוּ זֹאת כָּל הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שָׁנְאָה כֹּהֵן אֵלָּא בְּשִׁבְלִי לְסַמְכָה לְפָרְשָׁה שֶׁל אַחֲרִיָּה:
1 וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן. בְּשִׁבְלִי שֶׁאֲהָרֹן עָשָׂה וּטְרַח בְּמוֹפְתִים כַּמֶּשֶׁה, חֵלֶק לוֹ כְּכּוּד זֶה בְּמִנְיָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁכִּלְלוּ עִם מֹשֶׁה בְּכּוּד:
1 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. חוּץ לְכַרְך, אִם אֵינוֹ אֵלָּא בְּתוֹךְ הַכַּרְך, תִּלְמוּד לומר כִּנְאִתִּי אֶת הַעִיר וְגו', וּמֵה תְּפִלָּה קִלְה לֹא הַתְּפִלָּה בְּתוֹךְ הַכַּרְך, לְפִי שֶׁהִיטָה מִלֵּא גִילּוּלִים, דְּכַר חֲמוּר כִּזֶּה לֹא כָּל שָׂכָן (מְכִילֵת פִּסְחָא פ"א):
2 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה. הִרְאָהוּ לְבִנָּה בְּחֹדֶשׁ (שְׁמו"ר טו, כח), וְאָמַר לוֹ, כִּשְׁהִירַח מִתְּחַדָּשׁ יִהְיֶה לָךְ ר"ח. וְאִין מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פִּשְׁטוֹ, עַל חֹדֶשׁ נִסָּן אָמַר לוֹ, זֶה יִהְיֶה רִאשׁ לְסֹדֶר מִנִּין הַחֲדָשִׁים, שִׁיֵּה אִייר קְרוֹי שְׁנִי, סִיּוֹן שְׁלִישִׁי (מְכִילֵת שֵׁס):
2 הַזֶּה. נִתְקַשָּׁה מִשֶּׁה עַל מוֹלַד הַלְּבָנָה, בְּאִיזוֹ שְׁעוֹר תִּרְאָה וְתִהְיֶה רֹאיוֹה לְקֹדֶשׁ, וְהִרְאָה לוֹ בְּאֶצְבַּע אֶת הַלְּבָנָה בְּרִקִיעַ, וְאָמַר לוֹ כִּזֶּה רֹאה וְקֹדֶשׁ. וְכִינֵד הִרְאָהוּ, וְהִלָּא לֹא הִיָּה מִדְּבַר עֲמוֹ אֵלָּא בְּיוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי בְּיוֹם דְּפָרָה ה' (לְעִיל ז, כח), בְּיוֹם לְוָתוֹ (וִיקְרָא ז, לח), מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן ה' וְהִלָּאָה (בְּמִדְבָר טו, כג), אֵלָּא סָמוּךְ לְשִׁקִיעַת הַחֲמָה נֶאֱמָרָה לוֹ פִּרְשָׁה זו, וְהִרְאָהוּ עִם חֲשֻׁכָה:
3 דִּבְרוּ אֶל כָּל עֵדַת. וְכִי אֲהָרֹן מִדְּבַר, וְהִלָּא כַּכּ נֶאֱמַר אֶתֶּה תִּדְבַר, אֵלָּא חוֹלְקִין כְּכּוּד זֶה לְזֶה, וְאֹמְרִים זֶה לְזֶה לְמִדְּנִי, וְהַדְּבַר יוֹצֵא מִנִּין שְׁנִיָּהם כִּלְלוּ שְׁנִיָּהם מִדְּבָרִים (מְכִילֵת פִּסְחָא פ"א):
3 אֶל כָּל עֵדַת יִשְׂרָאֵל וְגו' בַּעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ. דְּבַר הַיּוֹם בְּרִאשׁ חוֹדֶשׁ, שִׁקְחוּהוּ בַּעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ (שֵׁס):
3 הַזֶּה. פִּסְחָא מִנְרִים מִקְחוּ מִבְּעֶשׂוֹר, וְלֹא פִסְחָא דְּוִרוֹת (פִּסְחִים לו).
3 שֶׁה לְבֵית אֲבוֹתָ. לְמַשְׁפַּחָה אֶחָת, הִרִי שֶׁהִיוּ מְרוֹבְזִין יִכּוֹל שֶׁה אֶחָד לְכוּלָן, תִּלְמוּד לומר שֶׁה לְבֵית (מְכִילֵת פ"א):

4	and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.	וְאִם יִמְעַט הַבֵּית מִתְּנוֹת מֹשֶׁה וְלָקַח הוּא וּשְׂכָנָו הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נִפְשֹׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:	וְאִם יִמְעַט הַבֵּית מִתְּנוֹת מֹשֶׁה וְלָקַח הוּא וּשְׂכָנָו הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נִפְשֹׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:
5	Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;	שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יְהִי־לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:	וְאִם יִמְעַט הַבֵּית מִתְּנוֹת מֹשֶׁה וְלָקַח הוּא וּשְׂכָנָו הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נִפְשֹׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:
6	and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.	וְיָהִי לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחַטּוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַד־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:	וְיָהִי לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחַטּוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַד־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:
7	And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.	וְיִסְבּוּן מִן דָּמָא וְיָתִינוּ עַל תֵּרֵין סָפִיא וְעַל שְׁקָפָא עַל בִּתְיָא דִּי־כְלוּן יְתִיה בָּהוֹן:	וְיִסְבּוּן מִן דָּמָא וְיָתִינוּ עַל תֵּרֵין סָפִיא וְעַל שְׁקָפָא עַל בִּתְיָא דִּי־כְלוּן יְתִיה בָּהוֹן:

4 ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא ליד נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהזנות על זה אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו צעוד השה קיים, בהיותו צחיים ולא משנשחט (פסחים פט):

4 במכסת. חשבון, וכן מכסת הערפך (ויקרא כז, כג):

4 לפי אברלו. הראוי לחילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לחבול בזית (מכילתא פ"ג):

4 תכסו. פתמנון:

5 תמים. בלא מוס:

5 בן שנדה. כל שנתו קרוי צן שנה, כלומר שכולד בשנה זו:

5 מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שה, שנאמר ושה עזים (דברים יד, 7):

6 וְהָיָה לָכֵם לְמִשְׁמֶרֶת. זֶה לְשׁוֹן בָּקוֹר, שְׁטֵעוֹן בָּקוֹר מִמּוֹס אֲרֻבָּעָה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה. וּמִפְּנֵי מַה הַקֳּדִים לְקִיחָתוֹ לִשְׁחִיטָתוֹ אֲרֻבָּעָה יָמִים מֵה שֶׁלֹּא נָזַח כֵּן בַּפֶּסַח דּוֹרוֹת, הִיא ה' מֵתִיחַ בֵּן חֲרָשׁ אֹמֵר, הִרִי הוּא אֹמֵר וְאֵפְעֵר עֲלֶיךָ וְאֶקְרָאָךְ וְהָיָה עִתָּךְ עֵת לְדִים (יִחְזָקְאֵל טז, ח), הַגִּיעָה שְׂבֻעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לֵאמֹר לָכֵן אֶת בְּנִי, וְלֹא הָיוּ בִידֵם מִזֹּת לְהִתְעַסֵּק בָּהֶם כְּדֵי שִׁיגָלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר וְאִתָּךְ עָלֶם וְעָרְיָה (שם ז), וְנָתַן לָהֶם שְׁתֵּי מִזֹּת, דָּם פֶּסַח וְדָם מִילָה שֶׁמֶלֶךְ בָּאוֹתוֹ הַלִּילָה, שֶׁנֶּאֱמַר מִתְּצֻסָּתָם בְּדָמֶיךָ (שם ו), בְּשֵׁנֵי דָמִים, וְאֹמֵר גַּם אֵת בְּדָם בְּרִיתְךָ שֶׁלִּקְחִי וְאֶסְרִיךָ מִצֹּר אֵין מִים צוֹ (זכְרִיָּה ט, יא), וְשֶׁהָיוּ שְׁטוּפִים בְּאֵלֵילִים, אֹמֵר לָהֶם מִשְׁכּוֹ וְקָחוּ לָכֶם, מִשְׁכּוֹ יְדִיכֶם מֵאֵלֵילִים וְקָחוּ לָכֶם זֶאֱזָן שֶׁל מִזְבֵּחַ:

6 ושחטו אותו וגור. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא:):

⁶ קהל' עדת ישראל. קהל ועדה ישראל, מכאן אמרו פסחי כצור נשחטין בשלשה כמות זו אחר זו, נכנסת כח ראשונה נעלו דלתות העזרה וכו', כדאימא בפסחים (סד):

6 בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה לבית מצואו לערוב, ולשון בין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שבין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחשך, כמו ערצה כל שמה (ישעי' כד, יא):

7 ולקחתו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר בסף:

7 המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן:

⁷ המזשקור. הוא העליון, שהדלת שוקק עליו כסוגרין אותו, לינט"ל צלע"ו ולשון שקיפה, חצמה, כמו קול עֲלָה נָדָף (ויקרא כו, לו), טרפא דשקיף. חצורה, משקופי:

⁷ על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ולא על משקוף ומזוזות שצצית המצן וצצית העקר, שאין דרין צמוכו:

8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.	וַיֹּאכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָהָהּ הַזֶּה צֹלֵי־אֵשׁ וּמִצֹּת עַל־מֵרְרִים יֹאכְלֻהוּ: וַיִּיכְלוּ יֵת בֶּסָרָא בְּלִילְיָא הָדִין טַוּי נֹר וּפְטִיר עַל מֵרְרִין יִיכְלֻנִיהָ:	8 וַיֹּאכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָהָהּ הַזֶּה צֹלֵי־אֵשׁ וּמִצֹּת עַל־מֵרְרִים יֹאכְלֻהוּ:
9 Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.	9 אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשָּׁל מִבִּשָּׁל בְּמַיִם כִּי אִם־צֹלֵי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעָיו וְעַל־קֶרְבּוֹ: לֹא תִיכְלוּ מִנֶּיהָ כֹּד חַי וְאֵף לֹא כֹד בִּשְׁלָא מִבוּשָׁל בְּמֵיָא אֱלֵהִין טַוּי נֹר רִישִׁיהָ עַל כַּרְעֹהָי וְעַל גְּוִיהָ:	9 אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשָּׁל מִבִּשָּׁל בְּמַיִם כִּי אִם־צֹלֵי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעָיו וְעַל־קֶרְבּוֹ:
10 And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.	10 וְלֹא־תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֹּתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: וְלֹא תִשְׂאֲרוּן מִנֶּיהָ עַד צֶפְרָא וְדִישָׁתָאֵר מִנֶּיהָ עַד צֶפְרָא בְּנוֹרָא תִּיקְדוּן:	10 וְלֹא־תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֹּתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:
II And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.	II וְכֹכְהָ תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים גְּעִלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקְלֵכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפֹזֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה: וְכַדִּין תִּיכְלוּן יְתִיָּה חֲרָצִיכוֹן יְהוֹן אֲסִירִין מְסִיכוֹן בְּרַגְלֵיכוֹן וְחוּטְרִיכוֹן בְּיָדְכוֹן וְתִיכְלוּן יְתִיָּה בְּבִהִילוֹ פֶּסַחָא הוּא קָדֶם יְיָ:	II וְכֹכְהָ תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים גְּעִלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקְלֵכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפֹזֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:

8 את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו):
8 על מדררים. כל עשצמר נקרא מרור, וציוס לאכול מרור וזכר לוימררו את חייהם:
9 אל תאכלו ממנו נא. שאינו צלוי כל צרכו קורא נא בלשון ערבי:
9 ובשל מבושל. כל זה באזהרה לא תאכלו (פסחים מא:):
9 במים. מנין לשאר משקין, תלמוד לומר ושל מבושל מכל מקום (פסחים מא:):
9 כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו במלות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש:
9 ראשו על כרעיו. צולה כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו, ובני מעיו נתן לחוכו אחר הדחתן (שם עד.). ולשון על כרעיו ועל קרבו, כלשון על צִבְאָתָם (שמות ו, כו), כמו בצבאותם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל צשרו משלם:
10 והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן צקר על צקר, שהצקר משמעו משעת הנץ החמה, וצא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף צ"ט אלא ממחרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו בצקר ראשון, עד צקר שני תעמוד ותשרפנו:
11 מתניכם חגורים. מזומנים לדרך:
11 בחפזן. לשון צהלה ומהירות, כמו ויהי דוד נִקְפָּז לָלֶכֶת (שמואל א-כג, כו), הֲשֹׁרֵץ הֵשִׁיכוּ הָרָם צִפְפָּס (מלכים ב-ז, טו):
11 פסח הוא לה. הקרבן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקצ"ה מדלג בתי ישראל מציין בתי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואחם עשו כל עבודותיו לשם שמים (דבר אחר) דרך דילוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה:

<p>12 For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.</p>	<p>וְעָבַרְתִּי בָאָרֶץ-מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהָפִיתִי כָל-בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:</p>	<p>12 ועברתי בארץ-מצרים בלילה הזה והפיתי כל-בכור בארץ מצרים מאדם ועד-בהמה ובכל-אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהוה:</p>
<p>13 And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.</p>	<p>וְיָהִי דָמָא לְכוֹן לָאֵת עַל בֵּתְיָא דְאַתּוֹן תִּמְן וְאַחֲזִי יָת דָּמָא וְאַחֲזִי עַל־כוֹן וְלֹא יִהְיִי בְכוֹן מוֹתָא לְחַבְלָא בְּמִקְטְלֵי בָאָרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>13 והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם וראיתי את-הדם ופסחתי עלכם ולא-יהיה בכם נגף למשחית בהפתי בארץ מצרים:</p>
<p>14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.</p>	<p>וְיָהִי יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִיחְגֹּן יְתִיָּה חֲגָא קֳדָם יְיָ לְדַרְיִכוֹן קִנָּם עַלְמָא תִּיחְגֻּנְיָה:</p>	<p>14 והיה היום הזה לכם לזכרון וחגגתם אתו חג ליהוה לדרכתכם חקת עולם תחגגו:</p>

- 12 ועברתי. כמלך העובר ממקום למקום (מכילתא פ"ז), ובהעברה אחת וברגע אחד כולן לוקין:
- 12 כל בכור בארץ מצרים. אף זכורות אחרים והם צמאים, ומניין אף זכורי מצרים שצמקומות אחרים, תלמוד לומר לְמַעַב מְצָרִים צְלוּרִיקָם (תהלים קלו, י):
- 12 מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל בעצירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות:
- 12 ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקצת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ:
- 12 אעשה שפטים אני ה'. אני בעצמי, ולא על ידי שליח:
- 13 והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים:
- 13 וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים צמאות, ופוסח אני עליכם:
- 13 ופסחתי. וחמלתי, ודומה לו פסוח וְהַמְלִיט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מצתי ישראל לצמי מצרים, שהיו שרוים זה בתוך זה, וכן פָּסַחַם עַל שְׁטֵי הַסְּעִפִּים (מלכים"א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים:
- 13 ולא יהיה בכם נגף. אצל הווה הוא צמאים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אצל הווה צמאי שצמיתם. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף (מכילתא פ"ז):
- 14 לזכרון. לדורות:
- 14 וחגגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זהו יום הזכרון, תלמוד לומר זָכוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה הָאֵשֶׁר יִצְאָתָם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר מִמִּצְרַת הַפֶּסַח יִצְאוּ (צמדצר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו צניסן הוא של יו"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולבקר יצאו (מכילתא שם):
- 14 לדרכתכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגגו (מכילתא פ"ז):

- ¹⁵ שבעת ימים. שטיינא של ימים:
- ¹⁵ שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר ששם ימים תאכלו מצות (דברים טז, ח), למד על שביעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששם ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויאלץ מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יאלץ אלא ללמד על הכלל כלו יאלץ, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חוצה (פסחים קכ.).
- ¹⁵ אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מוקדם קרוי ראשון, כמו הראשון אדם (איוב טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשחט על קמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים:
- ¹⁵ הנפש ההוא. כשהיא נפשה ונדעתה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח):
- ¹⁵ מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשותי:
- ¹⁶ מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט):
- ¹⁶ לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים:
- ¹⁶ הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גלולים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעוצד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשות מערב יום טוב:
- ¹⁶ לכל נפש. אפילו לבהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אף) (צ"ח כח):
- ¹⁷ ושמרתם את המצות. שלא יצאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, ספח, תלמוד לומר. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד:
- ¹⁷ ושמרתם את היום הזה. ממלאכה:
- ¹⁷ לדורותיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:
- ¹⁸ עד יום האחד ועשרים. למה נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מניין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

- ¹⁹ לא ימצא בבתיכם. מניין לגבולין, תלמוד לומר ככל גבולך. מה תלמוד לומר צבתיכם, מה ביתך צרשותך אף גבולך צרשותך, יאל חמנו של נכרי שהוא אלל ישראל ולא קבל עליו אחריות:
- ¹⁹ כי כל אוכל מחמצת. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י):
- ¹⁹ בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:
- ²⁰ מחמצת לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור:
- ²⁰ כל מחמצת. להציא את תערובתו:
- ²⁰ בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה צא ללמד שמהא ראוייה ליאכל ככל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ש) (שאינה ראוייה להאכל ככל מושבות אלא צירושלים):

<p>15</p> <p>Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים יֹמִין פֶּטִירָא תִּכְלֹן בָּרֶם בְּיוֹמָא קְדָמָא תִּכְלֹן חֲמִירָא מִבְּתִיכֹן אָרִי כָל דִּי־יִכּוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיצִי אִנְשָׁא תְּהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קְדָמָא עַד יוֹמָא שְׁבִיעָא:</p>	<p>15</p> <p>שִׁבְעַת יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ אֶדְ בִּינֹם הָרֵאשֹׁן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָּל־אֲכַל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרֵאשֹׁן עַד־יוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>
<p>16</p> <p>And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.</p>	<p>וּבְיוֹמָא קְדָמָא מְעָרַע קֳדִישׁ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָא מְעָרַע קֳדִישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידָא לֹא יִתְעַבִּיד בְּהוֹן בָּרֶם מֵא דְמִתְאַכִּיל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא בְּלַחֲדוּהִי יִתְעַבִּיד לְכוֹן:</p>	<p>16</p> <p>וּבִיּוֹם הָרֵאשֹׁן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יְהִינָה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶדְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוּ יַעֲשֶׂה לָכֶם:</p>
<p>17</p> <p>And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.</p>	<p>וְתִטְרוּן יֵת פֶּטִירָא אָרִי בְּכִרְן יוֹמָא הַדִּין אִפִּיקִית יֵת חִילִּיכֹן מֵאֲרֵעָא דְּמִצְרַיִם וְתִטְרוּן יֵת יוֹמָא הַדִּין לְדִרְיֹכֹן קִים עָלֶם:</p>	<p>17</p> <p>וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַמִּצֹּת כִּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבֹאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:</p>
<p>18</p> <p>In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.</p>	<p>בְּנִיסָן בְּאַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּרִמְשָׁא תִּכְלֹן פֶּטִירָא עַד יוֹמָא חַד וְעֶסְרִין לִירְחָא בְּרִמְשָׁא:</p>	<p>18</p> <p>בְּרֵאשֹׁן בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:</p>
<p>19</p> <p>Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין חֲמִירָא לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּבְתִיכֹן אָרִי כָל דִּי־יִכּוֹל מִחֲמֵעָא וְיִשְׁתִּיצִי אִנְשָׁא תְּהוּא מִכְּנִשְׁתָּא דִּיִּשְׂרָאֵל בְּגִיּוֹרֵי וּבִנְיָבֵי דְאַרְעָא:</p>	<p>19</p> <p>שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבְתִיכֶם כִּי כָּל־אֲכַל מִחֲמֵצָת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאֶרֶץ:</p>
<p>20</p> <p>Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.'</p>	<p>כָּל מִחֲמֵעָא לֹא תִכְלֹן בְּכָל מוֹתְבְּנִיכֹן תִּכְלֹן פֶּטִירָא:</p>	<p>20</p> <p>כָּל־מִחֲמֵצָת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל־ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: (פ)</p>
<p>21</p> <p>Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.</p>	<p>וּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אֲתַגִּידוּ וְסִבּוּ לְכוֹן מִן בְּנֵי עֵנָא לְזִרְעֵיכֹן וְכִסּוּ פֶסְחָא:</p>	<p>חֲמִישִׁי</p> <p>וּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסֶח:</p>

21 מִשְׁכוּ. מִי שִׁישׁ לוֹ זֶאֵן יִמְשֹׁךְ מִשְׁלוֹ:
21 וּקְחוּ. מִי שֶׁאֵין לוֹ יִקַּח מִן הַשּׁוֹךְ:
21 לְמִשְׁפַּחוֹתֵיכֶם. שֶׁ לְזִימַת אֲזוֹת:

<p>22 And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.</p>	<p>וְלִקְחֶתֶם אֶגְדַּת אֶזֶב וְטַבַּלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף וְהַגְעַתֶּם אֶל-הַמַּשְׁקֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר:</p>	<p>22 וְלִקְחֶתֶם אֶגְדַּת אֶזֶב וְטַבַּלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף וְהַגְעַתֶּם אֶל-הַמַּשְׁקֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר:</p>
<p>23 For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.</p>	<p>וַיַּהֲרֹג יְיָ לַמִּמָּחֵי יָת מִצְרָאִי וַיַּחֲזִי יָת דָּמָא עַל שַׁקָּפָא וְעַל תַּרְיִן סְפִיָּא וַיַּיְחֹס יְיָ עַל תַּרְעָא וְלֹא יִשְׁבּוּק מִחֻבְלָא לְמִיעַל לְבִיתֵיכֹן לַמִּמָּחֵי:</p>	<p>23 וְעַבְרָ יְהוָה לַנִּגָּף אֶת-מִצְרָיִם וַרְאָה אֶת-הַדָּם עַל-הַמַּשְׁקֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וַפָּסַח יְהוָה עַל-הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל-בְּתִיכֶם לַנִּגָּף:</p>
<p>24 And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.</p>	<p>וְתִשְׁרֹנוּ יָת פְּתִילָא הָדִין לְקִים לָךְ וּלְבָנֶיךָ עַד עָלְמָא:</p>	<p>24 וְשָׁמַרְתֶּם אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָךְ וּלְבְנֶיךָ עַד-עוֹלָם:</p>
<p>25 And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי תִיעֲלוֹן לְאַרְעָא דִּיתֵינוּ יְיָ לְכוֹן כְּמָא דְמַלְיָל וְתִשְׁרֹנוּ יָת פוּלְחָנָא הָדִין:</p>	<p>25 וְהָיָה כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתֵן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשָׁמַרְתֶּם אֶת-הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:</p>
<p>26 And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יִימְרוּן לְכוֹן בְּנֵיכֹן מָא פוּלְחָנָא הָדִין לְכוֹן:</p>	<p>26 וְהָיָה כִּי-יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם:</p>
<p>27 that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.</p>	<p>וְתִימְרוּן דִּיבַח חֵיס הוּא קָדָם יְיָ דָּחַס עַל בֵּיתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כִּד מְחָא יָת מִצְרָאִי וַיִּתֵּן בְּתִנָּא שִׁיזִיב וְכָרַע עֻמָּא וּסְגִידוּ:</p>	<p>27 וְאָמַרְתֶּם זִבְח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל-בֵּיתִי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנוֹגְפוֹ אֶת-מִצְרַיִם וְאֶת-בְּתִינוּ הַצֵּיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:</p>

22 אֶזֶב. מִין יִרְק שִׁישׁ לוֹ גִּזְעוּלִין:
22 אֶגְדַּת אֶזֶב. ג' קִלְחִין קְרוּיִין אֲגוּדָה:
22 אֲשֶׁר בַּסֶּף. זְכָלִי, כְּמוֹ סְפוֹת כֶּסֶף:
22 מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף. לְמַעַן חֲזוֹר וּשְׁנֹאוֹ, שְׁלֹא תֵאֵמַר טְבִילָה אַחַת לְשָׁלֹשׁ הַמַּתָּנוֹת, לִכְךָ נֵאמַר עוֹד אֲשֶׁר בַּסֶּף, שֶׁהָיָה כָּל נִתְּנָה וְנִתְּנָה מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף, עַל כָּל הַגְעָה טְבִילָה:
22 וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ וּגְר'. מִגִּיד, שֶׁמֵּאֲחֵר שְׁנֵתָנָה רְשׁוּת לַמַּשְׁחִית לְחַבֵּל, אִינוּ מִזְחִין צִין זָדִיק לְרָשָׁע, וְלִילָה רְשׁוּת לְמַחְזְלִים הֵיא, שֶׁנֵּאמַר זֹאת מִתְּמַשׁ כָּל חֵיתוֹ יַעַר (תְּהִלִּים קד, כ):
23 וּפָסַח. וְחַמְלָה וְיָלְדָה:
23 וְלֹא יָתֵן הַמַּשְׁחִית. וְלֹא יָתֵן לוֹ יְכוּלָה לְזַא, כְּמוֹ וְלֹא יָתֵן לוֹ אֱלֹהִים לְהַרְעָה עִמָּדִי (זְרָאֲשִׁית לֹא, ז):
25 וְהָיָה כִּי תָבֹאוּ. תְּלַח הַכְּתוּב מִזֶּה זֹאת צִיָּאֵתָם לְאַרְץ, וְלֹא נִחְיִיצוּ צִמְדָּר אֲלֵא פֶסַח אֶחָד שֶׁעָשׂוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית עַל פִּי הַדְּבָר:
25 כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר. וְהֵיכֵן דְּבַר, וְהַצֵּאֵתִי אֶתְּכֶם מִן הָאָרֶץ וּגְר' (שְׁמוֹת ו, ח):
27 וַיִּקַּד הָעָם. עַל צִשׁוּרַת הַגְּאֻלָּה, וְצִיָּאֵת הָאָרֶץ, וְצִשׁוּרַת הַנִּנְיִים שֶׁהָיוּ לָהֶם:

28 And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּמָּא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ:	28 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: (ס)
29 And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.	וַהֲנִיחָהּ בַּפְּלִגּוֹת לַיְלִיָּא נִיִּי קָטַל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפַרְעֹה דַּעֲתִיד לְמַתָּב עַל פּוֹרְסֵי מַלְכוּתֵיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּשִׁבְיָא דְּבֵית אַסִּירֵי וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲיָרָא:	שִׁי וַיְהִי ׀ בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיַּהֲנֶה הָהָּהָ כָּל־בְּכוֹרֹ בְּאַרְצָן מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁבְי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:
30 And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.	וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אִשֶּׁר אֵין־שָׁם מָת:	30 וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אִשֶּׁר אֵין־שָׁם מָת:
31 And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.	וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בַּלַּיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ פּוּקוּ מִגֹּו עַמִּי אַף אֶתְּוֹן אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִיזְלוּ פְּלָחוּ קָדָם יְיָ כַּמָּא דַּהֲוִיתוֹן אֲמַרִין:	31 וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה כְּדַבְּרֵכֶם:

28 וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקצלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ז):

28 וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה:

28 כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:

29 וד'. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני:

29 הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמרים:

29 מבכור פרעה. אף פרעה צבור היה ונשתייר מן הצבורים, ועליו הוא אומר צַעֲבוֹר זֹאת הַעֲמָדָתְךָ (שמות ט, טז):

29 עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הביאה הפורענות זו. ובכור השפחה צלל היה, שהרי מנה מן החשוב שצכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מצבור השבי:

30 ויקם פרעה. ממתו:

30 לילה. ולא כדרך המלכים ששש שעות ציוס:

30 הוא. תחלה, ואחר כך עבדיו, מלמד שהיה הוא מחזור על צתי עבדיו ומעמידן:

30 כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם צבור, מת, אין שם צבור, גדול שצצית קרוי צבור, שנאמר אף אֶנִי צָכוֹר אֶתְגָּהוּ (תהלים פט, כח). דבר אחר, מנריות מזנות תחת צעליהן ויולדות מרוקיס פנויים, והיו להם זכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד צבור לאציו:

31 ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר ולועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי:

31 גם אחם. הגזרים:

31 גם בני ישראל. הטף:

31 ולכו עבדו וגו' בדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתי אני, בטל לא אשלח, בטל מי ומי ההולכים, בטל רק לאנכם ובקרכם יג:

32	Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'	גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בָּקָרְכֶם קַחוּ כֹחֵי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם־אֹתִי:	אֶף עֲנֹכֹן אֶף תּוֹרִיכֹן דְּבֵרוּ כְּמֵא דְמַלְיָהוֹן וְאִיזִילוּ וְצִלוּ אֶף עָלַי:
33	And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'	וַתַּחְזֹק מִצְרַיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָלָנוּ מֵתִים:	וַתְּקִיפוּ מִצְרָאִי עַל עַמָּא לְאוֹחָאָה לְשַׁלְּחוֹתְהוֹן מִן אֶרֶעָא אַרִי אָמְרוּ כּוֹלָנָא מֵיָתִין:
34	And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.	וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בֹּצֵקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרֵתָם צָרְרֹת בְּשִׁמְלֵתָם עַל־שִׁכְמָם:	וַנִּטֵּל עַמָּא יֵת לִישְׁהוֹן עַד לֹא חֲמַע מוֹתֵר אֲצוֹתְהוֹן צָרִיר בְּלִבוֹשִׁיהוֹן עַל כַּתְפֵיהוֹן:
35	And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.	וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְבָר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׂמֹלֹת:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כַּפְתִּגְמָא דְּמֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם מְנִין דְּכֶסֶף וּמֵאֲנִין דְּזָהָב וּלְבוֹשִׁין:
36	And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.	וַיהוָה נָתַן אֶת־חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: (פ)	וַיֵּי יְהִב יֵת עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וַאֲשֹׁאִילוּנֹן וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:
37	And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.	וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס סֻכַּתָּה כֶּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אָלֶף רִגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:	וַנִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס לְסֻכּוֹת כְּשִׁית מֵאָה אֶלְפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בָּר מִטְפָּלָא:
38	And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.	וְגַם־עָרֹב רָב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מְקֻנָּה כְּבֹד מְאֹד:	וְאֶף נוֹבְרָאִין סְגִיאִין סְלִיקוּ עִמָּהוֹן וְעֵנָא וְתוֹרֵי בְעִירָא סְגִי לַחֲדָא:

- 32 גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אֵתָה תִּפְּנֹן צִיָּדֵינוּ וְצִחִים וְעִלּוֹת (שמות י, כה):
- 32 וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני זכור (מכילתא פ"ג):
- 33 כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צבית אחד (שם):
- 34 טרם יחמץ. המצריים לא הניחום לשהות כדי חימוץ:
- 34 משארתם. שירי מזה ומרור (שם):
- 34 על שכם. אע"פ שזהממות הרצה הוליקו עמהם, מחצבים היו את המצות (שם):
- 35 כדבר משה. שאמר להם צמארים, וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רָעָהוּ (שמות יא, ז):
- 35 ושמלת. אף הן היו חשוצות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר צפסוק חשוצ (מכילתא שם):
- 36 וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך:
- 36 וינצלו. ורוקינו:
- 37 מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שם לפי שעה, שנאמר וַאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נִצְרִים (שמות יט, ד):
- 37 הגברים: מן עשרים שנה ומעלה:
- 38 ערב רב. תערובות אומות של גרים:

<p>39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.</p>	<p>וַיֹּאֲפוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְתַּת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי־גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַהֵמֶה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p>	<p>39 וַיֹּאֲפוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְתַּת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי־גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַהֵמֶה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p>
<p>40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.</p>	<p>וּמוֹתֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתִיבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין:</p>	<p>40 וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:</p>
<p>41 And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.</p>	<p>וַהֲיָה מִסּוֹף אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וַהֲיָה בְּכָרֵן יוֹמָא הַדִּין נִפְקוּ כָּל חֵילָא דִּי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>41 וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>42 It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.</p>	<p>לִילִי נָטִיר הוּא קָדָם יְיָ לְאַפְקוּתָהוֹן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא לִילֵיאַ הַדִּין קָדָם יְיָ נָטִיר לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֵיהוֹן:</p>	<p>42 לִיל שְׁמֵרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־הַלִּילָה הַזֶּה לַיהוָה שְׁמֵרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֵתָם: (פ)</p>
<p>43 And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּא גִזִּירַת פֶּסַחָא כָּל בֶּר יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמֵּד לֹא יִיכּוֹל בֵּיתָ:</p>	<p>43 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נָכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:</p>

- 39 עגות מצות. חררה של מנה. צק שלא החמץ קרוי מנה:
- 39 וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצחן של ישראל, שלא אמרו האיך נא למדצר צל נדה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בקצלה וְנָכָרִי לָךְ חֶסֶד גְּעוּרִיךָ אֲהַבַת כְּלוּלָתִיךָ לְכַסֵּף אֲחֵרִי צִמְדָּךְ צִקָּךְ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ב, ב), ומה שזכר מפורש אחריו קדש יִשְׂרָאֵל לַיהוָה:
- 40 אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישצו גרים בארץ לא להם:
- 40 שלשים שנה וארבע מאות שנה. צין הכל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנזרה גזירת צין הצתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לצדה, שהרי קהת מן הצאים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך, ועל כרחך הרצה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרצה משנות עמרם נצלעים בשנות קהת, והרצה משמונים של משה נצלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמצא ארבע מאות לצאת מצרים, והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֲשֶׁר אָרַם שָׁם אֲבִירָהּ וְיִצְחָק (צדאשית לה, כז), ואומר אֵת אֲרָץ מִגְרִיָּהּ אֲשֶׁר גָּרוּ צֶה (שמות ו, ד), לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמצא מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:
- 41 ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכצן המקום כהרף עין, בט"ו צניסן צאו מלאכי השרת אלל אברהם לצדו, בט"ו צניסן נולד יצחק, ובט"ו צניסן נגזרה גזירת צין הצתרים (מכילתא פי"ד):
- 42 ליל שמרים. שהיה הקציה שומר ומנפה לו לקיים הצטחתו להוציאם מארץ מצרים:
- 42 הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאברהם צלילה הוא אני גואל את צניך:
- 42 שמרים לכל בני ישראל לדרתם. מְשָׁמֵר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית וגו':
- 43 זאת חקת הפסח. צי"ד צניסן נאמרה להם פרשה זו:
- 43 כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שצממים (פסחים לו.), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פי"ו):

44	but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.	וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת-כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אֹז יֹאכַל בּוֹ:	44
45	A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.	תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:	45
46	In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.	בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבָּשָׂר חוּצָה וְעַצֹם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ:	46
47	All the congregation of Israel shall keep it.	כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:	47
48	And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.	וְכִי-יִגְוֹר אִתְּךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹל לֹז כָּל-זָכָר וְאֹז יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל-עֶרְלָל לֹא-יֹאכַל בּוֹ:	48
49	One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.'	תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לְאֶזְרָח וּלְגֵר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:	49
50	Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: (ס)	50
51	And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.	וַיְהִי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאָתָם: (פ)	51

44 ומלתה אותו אז יאכל בו. רבו, מגיד שמילת עבדיו מעבדתו מלאכול בפסח (יצמות ע:), דצרי רצי יהושע. רצי אליעזר אומר, אין מילת עבדיו מעבדתו מלאכול בפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העבד:

45 תושב. זה גר תושב: 45 ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל לֹא יֹאכַל בּוֹ, אלא כגון ערבי מהול וגעוני מהול והוא תושב או שכיר:

46 בבית אחד יאכל. צחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חצורות ויחלקוהו, אחת אומר צחצורה אחת או אינו אלא צבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים צחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לצבית, תלמוד לומר על הצבים אשר יאכלו אותו זהם, מכאן שהאוכל, אוכל בשני מקומות (מכילתא פט"ו):

46 לא תוציא מן הבית. מן החצורה: 46 ועצם לא תשבירו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צמר יש בו משום שצירת עצם, אין עליו כזית צמר או מות, אין בו משום שצירת עצם:

47 כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר צפסח מצרים שה לצבית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

48 ועשה פסח. יכול כל המצגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח צארצעה עשר אף גר צארצעה עשר:

48 וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמחו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מכן נכר לא יאכל בו:

49 תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שצחצורה (מכילתא שם):

XIII	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵאמֹר:	שְׁנִיעִי
2	'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'	קֹדֶשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:	2
3	And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצַאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֹאכַל חֻמֶּץ:	3
4	This day ye go forth in the month Abib.	הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאֲבִיב:	4
5	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.	וְהָיָה כִּי־יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַחִיטִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת־יְהוָה בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה:	5
6	Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.	שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצָּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:	6

- 2 פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פוטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). וכן יפטירו בְּשֶׁפָּה (תהלים כז, ח), יפתחו שפטים:
- 2 לִי הוּא. לעזמי קניטים, ע"י שהייתי זכורי מזרים:
- 3 זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מזרים בכל יום:
- 4 בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא פֶּטֶר לזאת, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוציא אֶת־יְרֵמְיָהּ צְפוֹשָׁרוֹת (תהלים סח, ז), חֶדֶשׁ שהוא כשר לזאת:
- 5 אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים במשמע (תנחומא בא יז), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען הייתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני:
- 5 נשבע לאבתיך וגו'. בצארהם הוא אומר, צִיּוֹם הָהוּא קָרַת ה' אֶת אֲבֹתָם וגו' (צראשית טו, יח), וצינחק הוא אומר גויר צֶאֱרָךְ הוצאת וגו' (שם כו, ג), וציעקב הוא אומר הֶאֱרָךְ אֲשֶׁר אִתָּה שֶׁכַּח עָלֶיךָ וגו' (שם כח, יג):
- 5 זבת חלב ודבש. חלב וזמן העזים, והדבש וזמן החמרים ומן התאנים (רש"י מגילה ו.ו):
- 5 את העבודה הזאת. של פסח (פסחים נא). והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנחמדש זה, בפרשה ראשונה נאמר וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם צְנִיכָם מֶה הָעֲצָה הַזֹּאת לָכֶם (שמות יז, כו), בצן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עממו מן הכלל, וכאן והגדת לצנך בצן שאינו יודע לשאול, והכתוב מלמדך שפתח לו אתה דברי אגדה המושכין את הלז:

7	Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.	מִצּוֹת יֵאָכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ חֻמֶּץ וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּךְ:	7
8	And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.	וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:	8
9	And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.	וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּתֵּן תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָה יְהוָה מִמִּצְרָיִם:	9
10	Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמִים יְמִימָה: (פ)	10
11	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,	וְהָיָה כִּי-יָבֵאָה יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַתָּה לָךְ:	11
12	that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.	וְהֵעֲבַרְתָּ כָּל-פֶּטֶר-רֶחֶם לַיהוָה וְכָל-פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּהֶמָּה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הִזְכָּרִים לַיהוָה:	12

- 8 בעבור זה. בעצור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו:
- 8 עשה ה' לי. רמז תשובה לבן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פי"ז):
- 9 והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות:
- 9 על ידך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם צראש וצורוע:
- 9 על ידך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טז), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):
- 10 מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):
- 11 והיה כי יבאך. יש מצבותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו בזכות הנולדים במדבר, והאומר קדשו מפרש בראה זו, אם תקיימוהו במדבר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם):
- 11 נשבע לך. והיכן נשבע לך, והצאתי אתה עם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח):
- 11 ונתנה לך. תהא בעיניך כאלו נתנה לך צו ביום, ואל תהי בעיניך כירושלם אבות (מכילתא פי"ח):
- 12 והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעברתם את נחלתו לזבחו (במדבר כז, ח):
- 12 שגר בהמה. גפיל, שגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בצורה לפטור את הבא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר הלפסוף, אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה צמשמע, בא ופירש צמקום אחר צדקך וצדקך. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בצכור אדם הכתוב מדבר:

<p>13 And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.</p>	<p>וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בְּשֵׂה וְאִם־לֹא תַפְדֶּה וְעַרְפְּתוֹ וְכָל־בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָו תַּפְדֶּה: וְכָל בּוֹכֶרָא דְחֲמֹרָא תַפְרוֹק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תַפְרוֹק וְתַקְפִּיה וְכָל בּוֹכֶרָא דְאַנְשָׁא בְבִנְיָו תַפְרוֹק:</p>	<p>13 וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בְּשֵׂה וְאִם־לֹא תַפְדֶּה וְעַרְפְּתוֹ וְכָל־בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָו תַּפְדֶּה:</p>
<p>14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יִשְׁאַלְנֶךָ בְּרֶךְ מִחֵר לְמִימַר מָה דָּא וְתִימַר לִיה בְּתַקּוּף יָד אֶפְקָנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא:</p>	<p>מַפְטִיר וַיְהִי כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּתַזְק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:</p>
<p>15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.</p>	<p>וַחֲנֹה כִּד אֶקְשִׁי פְרַעֲה לְשַׁלְּחוֹתָנָא וְקָטַל יְיָ כָּל בּוֹכֶרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבּוֹכֶרָא דְאַנְשָׁא וְעַד בּוֹכֶרָא דְבַעֲיָרָא עַל כֵּן אֲנָא דְבַח קָדָם יְיָ כָּל פֶּתַח וֹלֵד דְכָרִיא וְכָל בּוֹכֶרָא דְבִנְיָ אֶפְרוֹק:</p>	<p>15 וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פְרַעֲה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרֵּג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאַרְצָן מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֶמָּה עַל־כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָה:</p>
<p>16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'</p>	<p>וַיְהִי לָאֵת עַל יָדְךָ וּלְתַפְלִין בֵּין עֵינֶךָ אֲרִי בְתַקּוּף יָד אֶפְקָנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>קו פסוקים וַיְהִי לָאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְתַזְק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)</p>

The Haftarah is Jeremiah 46:13-46:28 on page 223.

- 13 פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו זכורי מצרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל ציידתן ממצרים, (שאין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומזהבם של מצרים:
- 13 תפדה בשוה. נותן שוה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ציד כהן:
- 13 וערפתו. עורפו צקופין מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח):
- 13 וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוצ במקום אחר:
- 14 כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מִחֵר יִשְׁאַלְךָ דְגִינִי (יהושע כב, כז), דגני גד ובני ראובן:
- 14 מה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר מה דעלת והתקיים והמפסדים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה דברים, חס, רשע, ושאנינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:
- 16 ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה בתים קרוין טטפת, טט דְכַפִּי שמים, פת באפריקי שמים (סנהדרין ד:). ומנחם חדרו עם והטף אֶל דָּלוּס (יחזקאל כא, ז), אֶל פְּטִיפּוֹ (מכילתא ד, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון בין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים בין העינים, יזכור הנם וידבר בו:

- ¹⁷ ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו לך נחה את העם (שמות לב, לד), צהלה לך פנהה אקף (משלי ו, כב):
- ¹⁷ כי קרוב הוא. ונוח לשונו צאותו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרבה:
- ¹⁷ בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויךד העמלקי והקנעני וגו' (במדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפס דרך מעוקס אמרו נפנה ראש ונשובה ממצרים, אם הולכים בפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פי"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין ברא"ם ובג"א ובמ"י שו"ב נכון ע"ז):
- ¹⁷ פן ינחם. יחשבו מחשבה על שינאו, ויחזו לב לשון:
- ¹⁸ ויסב. הסיבס מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה:
- ¹⁸ ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו ופסעם פסוף (שמות ז, ג), קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו):
- ¹⁸ וחמשים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיבתו במדבר גרס להם שעלו חמושים, שאלו היה דרך ישוב לא היו מחמושים להם כל מה שצרכו, אלא כאלה שעובר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשבט את האזון, שלא תאמר, במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכו ישראל בחרב. ברש"י ישן) וכן הוא אומר, ואפס פגעו חמשים (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מן זין, כמו ויךד את תניקיו (בראשית יד, יד) וריו. דבר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה ילאו, וארבעה חלקים מתו בשלש ימי אפילה:
- ¹⁹ השבע השביע. השביעם שישביעו לבניהם, למה לא השביע בניו שישארו לארץ כנען מיד, כמו שהשביע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי במצרים והיה ספוק בידי לעשות, אבל פני לא יניחום מצרים לעשות, לכך השביעם לכשיגאלו ויאלו משם, שישארו (מכילתא פי"ח):
- ¹⁹ והעלייתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השביע כן, למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמהם, שנאמר אתכם:
- ²⁰ ויסעו מסכות. ציום השני, שהרי בראשון באו מרעמסס לסכות:
- ²¹ לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לך אתקם צדךך אשר פלכו צה (דברים א, לג), שהוא כמו להראותם, אף כאן להנחותם ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקב"ה צכודו מוליכו לפניו, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורות הדרך:

17	And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'	וַיְהִי בְשַׁלַּח פָּרֹעַה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פִּלְשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֻם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם׃	נשלח
18	But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.	וַיֹּסֶב אֱלֹהִים וְאֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמֹשִׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃	18
19	And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשִּׁבְיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד וּפָקֵד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעַלְיָתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם׃	19
20	And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.	וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנּוּ בְּאֶתְם בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר׃	20
21	And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:	וַיְהִי הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וּלְלַיְלָה׃	21
22	the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.	לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם׃ (פ)	22
XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃	נז

22 לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שבת כג):

- ² וישבו. לאחוריהם, לצד מצרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם בדרך, כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו':
- ² ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים:
- ² לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוז מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וְיִאָּדָם (איוז יב, כג):
- ³ ואמר פרעה. כשישמע שהם שָׁצִים לאחוריהם:
- ³ לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יִלָּחֶם לָכֶם, עליכם. אֶמְרִי לִי אֲחִי הוּא (בראשית כ, יג), אמרי עלי:
- ³ נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וצלע"ז שיר"ר כמו צַעֲמָק הַבָּקָא (תהלים פד, ז), מִצְרֵי נְהָרוֹת (איוז כח, יא), נִצְבֵּי יָם (שם לח, טז). נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאין יודעין לצאת ממנו ולהיכן ילכו:
- ⁴ ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס ברשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִשְׁפָּטְטִי אֲפֹ וְגו', ואחר כך וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדְּשִׁי וְנִדְעָתִי וְגו' (יחזקאל לח, כבכג), ואומר שָׁמָּה שָׁבַר רָשָׁפִי קָשָׁת, ואחר כך נִדְעָה צִיּוֹהֲדָה אֱלֹהִים (תהלים עו, דב), ואומר נִדְעָה ה' מִשְׁפָּט עָשָׂה (שם ט, יז):
- ⁴ בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעבירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א):
- ⁴ ויעשו כן. להגיד שצחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו נריבים לברות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):
- ⁵ ויוגד למלך מצרים. אֶיקְטוּרִין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקצעו לילך ולשוב, וראו שאין חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום השביעי:
- ⁵ ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו אֲפֹ מִפֹּד עַמִּי (שמות יב, לא), ונהפך לבצב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עַד מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום:
- ⁵ מעבדנו. מעבד אותנו:
- ⁶ ויאסר את רכבו. הוא בעצמו (מכילתא פ"א):
- ⁶ ואת עמו לקח עמו. מִשְׁכָּס דְּבָרִים, לקינו ונטלו ממוננו ושלחנונו, באו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר וּפְרָעָה הִקְרִיב, הקריב עצמו מיהר לפני חילויו, דרך שאר מלכים ליטול בזה בראש כמו שיבחר, אני אשוה עמכם בחלק, שנאמר אֶחָדָם חֵלֶק שָׁלַל:

<p>2 'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.</p>	<p>מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתּוּבוּן וַיִּשְׁרוּן קֶדֶם פּוֹם חִירְתָּא בֵּין מִגְדּוֹל וּבֵין יָמָא קֶדֶם בְּעִיל צָפוֹן לִקְבְּלִיה תִּשְׁרוּן עַל יָמָא:</p>	<p>2 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדָּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צָפֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם:</p>
<p>3 And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.</p>	<p>וַיִּמַּר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעוֹדֵבְלִין אֲנוּן בְּאַרְעָא אֶחָד עֲלִידוֹן מִדְּבָרָא:</p>	<p>3 וַאֲמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצִי סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:</p>
<p>4 And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.</p>	<p>וְאֶתְקִיף יֵת לְבָא דְּפַרְעֹה וַיִּרְדּוּף בְּתַרְיָהוֹן וְאֶתְנַשֵּׁר בְּפַרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרִיתֵיהּ וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אַרִי אֲנָא יְיָ וַעֲבָדוּ כֵן:</p>	<p>4 וַחֲזַקְתִּי אֶת־לֵב־פַּרְעֹה וַרְבָּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָהּ בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:</p>
<p>5 And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?</p>	<p>וַאֲתַחֲנֹא לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם אַרִי אָזַל עִמָּא וְאֶתְהַפִּיד לְבָא דְּפַרְעֹה וַעֲבָדוּהִי בְּעִמָּא וַאֲמָרוּ מָא דָּא עֲבָדְנָא אַרִי שְׁלַחְנָא יֵת יִשְׂרָאֵל מִפּוֹלְחָנָא:</p>	<p>יִשְׂרָאֵל וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיַּהֲפֹךְ לִבָּב פַּרְעֹה וַעֲבָדוּ אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מִה־זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי־שְׁלַחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדֵּנוּ:</p>
<p>6 And he made ready his chariots, and took his people with him.</p>	<p>וְשָׂקִיס יֵת רֶתְפִּיָּה וַיֵּת עֲמִיָּה דְּבַר עֲמִיָּה:</p>	<p>6 וַיַּאֲסֵר אֶת־רֶכְבּוֹ וַאֲתַעֲמֹו לָקַח עִמּוֹ:</p>
<p>7 And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.</p>	<p>וַדְּבַר שֵׁית מֵאָה רֶתְפִּין בְּחִירֵן וְכָל רֶתְפֵי מִצְרָאִי וַגִּבְרִין מִמֶּנּוּ עַל כּוֹלָהוֹן:</p>	<p>7 וַיִּקַּח שֵׁש־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלְשָׁם עַל־כָּלָו:</p>
<p>8 And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.</p>	<p>וְתִקִּיף יְיָ יֵת לְבָא דְּפַרְעֹה מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם וַרְדָּף בְּתַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְקִין בְּרִישׁ גָּלִי:</p>	<p>8 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדָּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ בְּיָד רָמָה:</p>

7 בחור. נצמרים, צחור לשון יחיד, כל רכב ורכב שצמנין זה היה צחור:
7 וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הצהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וימת כל מקנה מקצרים (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר ונס מקננו ילך עמנו (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רצי שמעון אומר, כשר שצמנרים הרוג, טוב שצנחשים רצוץ את מוחו (מכילתא פ"א):
7 ושלשים על כלו. שרי צבאות כתר גומו:
8 ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה מולתה אם לרדוף אם לאו, וחזק את לבו לרדוף:
8 ביד רמה. בגבורה גבוהה ומפורקמת (מכילתא פ"א):

9	And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.	וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם בְּתַרְיֵהוֹן וְאֶדְבִיקוּ יְתָהוֹן כָּד שָׂרֹן עַל יָמָא כָּל סוּסוֹת רִתְכֵי פִרְעֹה וּפָרָשָׁוְהִי וּמִשְׁרֵיתֶיהָ עַל פֶּה חִירְתָּא דְקָדֶם בְּעִיל צָפוֹן:	וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיֹגּוּ אוֹתָם חֲנִים עַל-הַיָּם כָּל-סוּס רֶכֶב פִּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וַחֲיָלוֹ עַל-פִּי הַחִירָת לִפְנֵי בָעַל צָפוֹן:	9
10	And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.	וּפִרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסְעֵ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:	וּפִרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסְעֵ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:	10
11	And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?	וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה הַמִּדְּלִית קִבְרִין בְּמִצְרַיִם דְּבִרְתָּנָא לְמַמַּת בְּמִדְבָּרָא מָא דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא לְאַפְקוּתָנָא בְּמִצְרַיִם:	וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין-קִבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:	11
12	Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'	הֲלֹא דִין פִּתְגָמָא דְּמִלִּילָנָא עִמָּךְ בְּמִצְרַיִם לְמִימַר שְׂבוּק מִנָּנָא וְנִפְלַח יְת מִצְרַאִי אֲרִי טָב לָנָא דְּנִפְלַח יְת מִצְרַאִי מִדְּנִמוֹת בְּמִדְבָּרָא:	הֲלֹא-זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת-מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת-מִצְרַיִם מִמִּתְּנוּ בְּמִדְבָּר:	12
13	And Moses said unto the people: 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.	וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעָמָא לֹא תִדְחַלּוּן אֶתְעַתְדוּ וַחֲזוּ יְת פּוֹרְקָנָא דִּי דִיעֲבִיד לְכוּן יוֹמָא דִּין אֲרִי דִּחְזִיתוּן יְת מִצְרַאִי יוֹמָא דִּין לֹא תִיִּסְפוּן לְמַחְזִיהוֹן עוֹד עַד עָלְמָא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֶל-תִּירְאוּ הַתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֶת-יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֹאתָם עוֹד עַד-עוֹלָם:	13

¹⁰ וּפִרְעֹה הִקְרִיב. הִיא לֹא לְכַתּוּב וּפִרְעֹה קִרַּב, מֵהוּ הִקְרִיב, הִקְרִיב עֲלֵמּוּ וְנִתְאַמֵּן לְקַדֵּם לַפְּנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁהִתְנַה עִמָּהֶם:
¹⁰ נֹסַע אַחֲרֵיהֶם. צִלַּצ אֶחָד כֹּאִישׁ אֶחָד. דָּבָר אַחֵר וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם, רָאוּ שֶׁר שֶׁל מִצְרַיִם נֹסַע מִן הַשָּׁמַיִם לְעוֹזֵר לְמִצְרַיִם (תַּנְחוּמָא בְּשֵׁלַח יג):

¹⁰ וַיִּצְעֲקוּ. תַּפְּשׁוּ אֲמוּנוֹת אֲבוֹתֶם (מְכִילֵת פ"צ). בִּצְרָהֶם הוּא אֹמֶר, אֵל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד עָם (בִּרְאשִׁית יט, כז). בִּצְחָק, לְשׁוֹן בִּצְדָה (שם כד, סג). בִּיעַקֵּב, וַיִּפְּגַע בְּמָקוֹם (שם כח, יא):

¹¹ הַמִּבְלִי אֵין קִבְרִים. וְכִי מִחַמַּת חֲסֵרוֹן קִבְרִים, שֶׁאֵין קִבְרִים בְּמִצְרַיִם לִיקְבֹּר שָׁם, לְקַחְתָּנוּ מִשָּׁם. שִׁפּוֹר פְּלִינְס"א דִּינוֹן פּוֹשִׁי"ש:

¹² אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם. וְהִיכֵן דָּבָר, יִרְאֵה ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפּוּט (שְׁמוֹת ה, כא מְכִילֵת פ"צ):
¹² מִמִּתְּנוּ. מֵאֲשֶׁר נִמוֹת, וְאֵם הִיא נִקּוּד מִלֵּאפּוֹס, (ר"ל חוֹלָם, כְּנוּדַע לְבַעֲלִי דְקָדוֹק שְׁקִרְאוֹ חוֹלָם מִלֵּאפּוֹס, וְעֵיין לְקַמֵּן פִּרְשַׁת יִתְרוֹ בְּרַשִׁי פְּסוּק פֶּן יִפְרוֹץ) הִיא נִצָּחַר מִמִּתְּנוּ, עֲכָשׁוּ נִקּוּד בְּשׁוֹרֵק, נִצָּחַר מֵאֲשֶׁר נִמוֹת. וְכֵן מִי יִתְּן מוֹתָנוּ, שְׁנִמוֹת. וְכֵן מִי יִתְּן מוֹתִי (שְׁמוֹת ל"ז יט, יט) דִּלְשָׁלוֹם, שְׁאִמוֹת. כְּמוֹ לְיוֹם קוֹמִי לְעַד (כְּפִינִי ג, ח), עַד שׁוֹצֵי בְּשָׁלוֹם (דְּבָרֵי הַיָּמִים צ יח, כו) שְׁאִקוֹם שְׁאִשׁוּב:

¹³ כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם וְגו'. מֵה שְׁרָאִיתֶם אֹתָם אֵינוֹ אֵלָּא הַיּוֹם, הַיּוֹם הוּא שְׁרָאִיתֶם אֹתָם וְלֹא תוֹסִיפוּ עוֹד:

14	The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'	יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן: (פ)	יְיָ יִגִּית לָכֹן קָרֵב וְאַתֶּן תִּשְׁתַּקֵּן:
15	And the LORD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תַּצְעֵק אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסָּעוּ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קְבִילִית צְלוֹתְךָ מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּן:
16	And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.	וְאָתָה הָרַם אֶת־מִטְּףְךָ וּנְטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבָשָׁה:	וְאַתָּה טוֹל יָת חוּטְךָ וְאַרְיִם יָת יָדְךָ עַל יָמָּא וּבִזְעָהוּ וַיִּיעֲלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָּא בִּיבָשָׁתָא:
17	And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.	וְאֲנִי הִנְנִי מַחְזֵק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכָּרָה וּבְכָל־חֵילוֹ וּבְכָרְבּוֹ וּבְכָרְשָׁיו:	וְאַנָּה הָאֲנָּה מַתְקִיף יָת לֵבָא דְּמִצְרָאִי וַיִּיעֲלוּן בְּתַרְיָהוֹן וְאַתְיָשָׁר בְּפָרְעָה וּבְכָל מִשְׁרִיתָיָה בְּרַתְכוּהִי וּבְכָרְשׁוּהִי:
18	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.'	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַפְכֵּי בְּפָרְעָה בְּרַכְבּוֹ וּבְכָרְשָׁיו:	וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנָּה יְיָ בְּאַתְיָשָׁרוֹתַי בְּפָרְעָה בְּרַתְכוּהִי וּבְכָרְשׁוּהִי:
19	And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;	וַיִּסַּע מַלְאָךְ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּעַמֵּד מֵאַחֲרֵיהֶם:	וַיִּטֵּל מַלְאָכָא דִּי דְּמַדְבַּר קֳדָם מִשְׁרִיתָא דְּיִשְׂרָאֵל וְאַתָּא מִבְּתַר־יהוֹן וַיִּטֵּל עֲמוּדָא דְּעֲנָנָא מִן קֳדָמִיהוֹן וַיִּשְׁרָא מִבְּתַר־יהוֹן:

14 ה' ילחם לכם. בשצילכם, וכן פי' ה' נלחם להם, וכן אס' לאל תריצו (איוב יג, ח), וכן וַאֲשֶׁר דָּצָר לִי (בראשית כד, ז), וכן הַאֲסֵם תְּרִיצוּן לַצֵּעַל (שופטים ו, לא):

15 מה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נתונין בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמ"ס להלן, על צני ועל פעל דְּיִ תְּלֹנִי (ישעיה מה, יא):

15 דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו צי וינאו, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

19 וילך מאחריהם. להצדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חסידים ובלִיטְרָאוֹת של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונין בדין באותה שעה, אס' להנלל אס' להאבד עם מצרים:

19 ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים:

20 and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.	וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרָיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֲרֶה אֶת-הַלַּיְלָה וְלֹא-קָרַב זֶה אֶל-זֶה כָּל-הַלַּיְלָה: וַעֲלָל בֵּין מִצְרָאִי וּבֵין מִשְׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל וְהָיָה עֲנָנָא וְקַבְלָא וְלִישְׂרָאֵל נָהַר כָּל לַיְלָא וְלֹא אֶתְקַרְבוּ דִּין לְנֹת דִּין כָּל לַיְלָא:	וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרָיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֲרֶה אֶת-הַלַּיְלָה וְלֹא-קָרַב זֶה אֶל-זֶה כָּל-הַלַּיְלָה: וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יַהֲנֹהוּ וְאֶת-הַיָּם בָּרוּחַ קָדִים עָזָה כָּל-הַלַּיְלָה וַיִּשָּׂם אֶת-הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:
21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יַהֲנֹהוּ וְאֶת-הַיָּם בָּרוּחַ קָדִים עָזָה כָּל-הַלַּיְלָה וַיִּשָּׂם אֶת-הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם: וַעֲלָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יַמָּא וַיִּבְשָׁתָא וּמִיָּא לַהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינְהוֹן וּמִשְׁמָאלָהוֹן:	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יַהֲנֹהוּ וְאֶת-הַיָּם בָּרוּחַ קָדִים עָזָה כָּל-הַלַּיְלָה וַיִּשָּׂם אֶת-הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם: וַיִּבָּאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיִבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינֶם וּמִשְׁמָאלָם:
22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.	וַעֲלָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יַמָּא וַיִּבְשָׁתָא וּמִיָּא לַהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינְהוֹן וּמִשְׁמָאלָהוֹן:	וַיִּבָּאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיִבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינֶם וּמִשְׁמָאלָם:
23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.	וַיִּרְדְּפוּ מִצְרָאִי וַעֲלָלוּ בְּתַרְיָהוֹן כָּל סוּסוֹת פָּרָעָה רַתְבוֹתָי וּפָרָשׁוֹתָי לָגוּ יַמָּא:	וַיִּרְדְּפוּ מִצְרָאִי וַיִּבָּאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פָּרָעָה רַכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל-תּוֹךְ הַיָּם:
24 And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.	וַיִּהְיֶה בַּאֲשֶׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יַהֲנֹהוּ אֶל-מַחֲנֵה מִצְרָיִם בְּעָמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹם אֶת מַחֲנֵה מִצְרָאִי וַיִּבְשָׁתָא וּמִיָּא לַהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינְהוֹן וּמִשְׁמָאלָהוֹן:	וַיִּהְיֶה בַּאֲשֶׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יַהֲנֹהוּ אֶל-מַחֲנֵה מִצְרָאִי בְּעָמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹם אֶת מַחֲנֵה מִצְרָאִי וַיִּבְשָׁתָא וּמִיָּא לַהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינְהוֹן וּמִשְׁמָאלָהוֹן:

20 ויבא בין מחנה מצרים. משללמהלך צדדך וצנו מהלך לפניו, צאו לסטים לשצותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחריו, צא זאב מאחריו, נתנו לפניו, צאו לסטים לפניו וזאבים מאחריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך ואנכי תרגלתי לאפסדים קקס על זרועתיו (הושע יא, ג):

20 ויהי הענן והחשך. למצרים:

20 ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל לזד מצרים:

20 ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

21 ברוח קדים עזה. צרוח קדים שהיא עזה שצרוחות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע זה מן הרשעים, שנאמר קרוח קדים אפי"ס (ירמ' יח, יז), יצא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים שצדק צלצ ימים (יחזקאל כז, כו), הנה צרוחו הקשה ציוס קדים (ישעיה כז, ח):

21 ויבקעו המים. כל מים שבעולם (מכילתא פ"ד):

23 כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חסוצין לפני המקום אלא כסוס אחד:

24 באשמרת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הבקר קורא אשמורת הבוקר (צרכות ג). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרגס אונקלוס מפרט:

24 וישקף. ויצט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו ואספתי, אף הוא לשון הצטה, כמו שדה צפים (צמדבר כג, יד), לנקל סכותה:

24 בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרחיחו, וטלפי סוסיהם משתמטות (מכילתא פ"ה):

24 ויהם. לשון מהומה, אשטורד"טון צלע"זערבצם, נטל סגניות שלהם. ושנינו צפרקי ר' אליעזר צנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר צו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אז לכלן, וירעם ה' בקול גדול וגו' על פלשתיים ויהם (שמואל"א ז, י):

25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'	וַיֹּסֶר אֶת אֲפֻן מִרְכַּבְתָּיו וַיַּנְהִיגֵהוּ בְּכַבְדָּתָו וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אָנוּסִה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה גִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (פ)	25 וַיֹּסֶר אֶת אֲפֻן מִרְכַּבְתָּיו וַיַּנְהִיגֵהוּ בְּכַבְדָּתָו וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אָנוּסִה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה גִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (פ)
26 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל יַמָּא וַיָּתוּבוּן מִיָּא עַל מִצְרָאִי עַל רֶתְכִיהוֹן וְעַל פָּרְשֵׁיהוֹן:	רזיעי 26 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל-מִצְרַיִם עַל-רֶכְבּוֹ וְעַל-פָּרָשָׁיו:
27 And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.	וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל יַמָּא וַתָּב יַמָּא לַעֲדָן צַפְרָא לְתוֹקְפִיהָ וּמִצְרָאִי עֲרָקִין לְקִדְמוֹתֶיהָ וַשִּׁינִק יְיָ יָת מִצְרָאִי בְּגוֹ יַמָּא:	27 וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנוֹת בִּקְרָא לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:
28 And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.	וַתָּבוּ מִיָּא וַחֲפּוֹ יָת רֶתְכִיָּא וַיָּת פָּרְשֵׁיָּא לְכָל מִשְׁרִיתָ פָּרַעַה דְּאַלַּע בְּתִרְיָהוֹן בְּיַמָּא לֹא אֲשַׁתָּאֵר בְּהוֹן עַד חַד:	28 וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת-הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פָּרַעַה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא-נִשְׁאָר בָּהֶם עַד-אַחַד:
29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְיְכוּ בַיַּבְשָׁתָא בְּגוֹ יַמָּא וּמִיָּא לַהוֹן שְׂוִרִין מִיַּמִּינֵיהוֹן וּמִסְמָאלָהוֹן:	29 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכּוּ בַיַּבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיַּמִּינֵם וּמִשְׁמָאלָם:

25 ויסר את אופן מרכבותיו. מכת האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואזריהן מתפרקין: 25 וינהיגהו בכבדות. זהנהגה שהיא כזדה וקשה להם, צמדה שמדדו ויכבדו לצו הוא ועבדיו (שמות ט, לד), אף כאן וינהגהו בצדות:

25 גלחם להם במצרים. צמריים. דצר אחר צמרים, צארץ מצרים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשאר צמרים:

26 וישבו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישו צו למקומם ויכסו על מצרים:

27 לפנות בקר. לעת שהזקוק פונה לצא:

27 לאיתנו. לתקפו הראשון:

27 נסים לקראתו. שהיו מהומים ומטורפים ורצין לקראת המים:

27 וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתזרין בים, ונתן הקצ"ה זהם חיות לקבל היסורין:

27 וינער. ושיניק, והוא לשון טרופ בלשון ארמי. והרצה יש צמדרש אגדה:

28 ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למד' יתירה, כמו לָכָל פְּלִי תַעֲשֶׂה נֶחֱשֶׁת (שמות כו, ג), וכן לָכָל פְּלִי הַמִּשְׁכָּן, בָּלָל עֲצָתוֹ (שם יט), ויתלקס ומיתריהם לָכָל פְּלִיָּהֶם, ואינה אלא תקון לשון:

<p>30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.</p>	<p>וַיִּשַׁע יְהוָה בֵּינוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:</p>	<p>30 וַיִּשַׁע יְהוָה בֵּינוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:</p>
<p>31 And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.</p>	<p>וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)</p>	<p>31 וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)</p>

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 217.

<p>XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.</p>	<p>בְּכֵן שָׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת תוֹשִׁבְחָתָא הָדָא קָדָם יי וַאֲמָרוּ לְמִימָר נִשְׁבַּח וְנִגְדִי קָדָם יי אֲרִי אֲתַנְאִי עַל גִּיּוֹתֵינִי וְגִיּוֹתֵינִי דִּילִיָּה הִיא סוֹסִיא וְרִכְבִּיָּה רָמָא בְּיָמָא:</p>	<p>XV אֲזַ יִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם:</p>
--	--	---

30 וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מלד זה, כך הם עולין מלד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:

31 את ה'יד הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקד"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

1 אֲזַ יִשִּׁיר מֹשֶׁה. אֲזַ כְּשֶׁרָאָה הַנֶּס, עָלָה בְּלָבוּ שִׁיר שִׁירָה. וְכֵן אֲזַ יִדְבָר יְהוָה (יהושע י, יז). וְכֵן וְצִית יַעֲשֶׂה לְצֶחַת פְּרָעָה (מלכים"א ז, ח), כְּשֶׁבַּלָבוּ שִׁיעֶשֶׂה לָהּ. אֲף כֹּאן יִשִּׁיר, אֲמַר לוֹ לָבוּ שִׁירָה, וְכֵן עָשָׂה, וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לָהּ. וְכֵן צִיָּהוּשָׁע כְּשֶׁרָאָה הַנֶּס, אֲמַר לוֹ לָבוּ שִׁידְבַר, וְכֵן עָשָׂה, וַיֹּאמְרָ לְעִינֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן שִׁירַת הַבָּאָר, שֶׁפִּתְחָהּ אֲזַ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל (צמדצר כא, ז), פִּירַשׁ אַחֲרָיו עָלֵי בָּאָר עָנּוּ לָהּ. אֲזַ יִצְנָה שְׁלֹמֹה צָמָה (מלכים"א יא, ז), פִּירַשׁוּ צו חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁצָּקַשׁ לָבוֹנוֹת וְלֹא צָנָה, לְמַדְנֹו שֶׁהִיוּ"ד עַל שֵׁם הַמַּחֲשָׁבָה נֹאמְרָה, זֶהוּ לֵישִׁיב פִּשְׁטוֹ. אֲבָל מִדְּרָשׁוֹ אֲמָרוּ רַז"ל, מִכֹּאן רָמֹז לַחֲחִיית הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן בְּכָלֵן, חוּץ מִשֵּׁל שְׁלֹמֹה שֶׁפִּירַשְׁוֹ בָּקַשׁ לָבוֹנוֹת וְלֹא צָנָה. וְאִין לֹמַר וְלֵישִׁיב לָשׁוֹן הַזֶּה כִּשְׁאֵר דְּצָרִים הַנִּכְתָּצִים בְּלָשׁוֹן עֲתִיד וְהֵן מִיד, כְּגוֹן פְּקָה יַעֲשֶׂה אִיצִי (איוב א, ה), עַל פִּי ה' יִצְנֹו (צמדצר ט, כג), וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה דְּעָנָן, לְפִי שֶׁהֵן דְּצָר הַהוּא תְּמִיד, וְנוֹפֵל צו צִין לָשׁוֹן עֲתִיד וְצִין לָשׁוֹן עֶזֶר, אֲבָל זֶה שֶׁלֹּא הִיָּה אֲלֵא לַשְׁעָה, אִינוּ יִכּוֹל לִישִׁיב צִין לָשׁוֹן הַזֶּה:

1 כִּי גָאָה גָאָה. כְּתִרְגוּמוֹ. (דְּצָר אַחֲרֵי, צֵא הַכֶּפֶל לֹמַר שֶׁעָשָׂה דְּצָר שֶׁאִי אֲפֶשֶׁר לָבוֹנוֹת וְדָם לַעֲשׂוֹת, כִּשְׁהוּא נִלְחַם בְּצִדְרֵי וּמַתְגַּבֵּר עֲלֵיו, מִפִּילֹו מִן הַסּוֹס, וְכֹאן סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה צִים, וְכֵל שֶׁאִי אֲפֶשֶׁר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי זִילְתוֹ נֹפֵל צו לָשׁוֹן גָּאָה, כְּמוֹ כִּי גָאָה עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וְכֵן כֹּל הַשִּׁירָה תִּמְצָא כְּפֹלֶה, עוֹי וְזִמְרָה יֵה וְיֵה לִי לִישׁוּעָה, ה' אִישׁ מִלְחָמָה ה' שָׁמוֹ, וְכֵן כּוֹלֵס. צִרַשׁ"י יִשָּׁן). דְּצָר אַחֲרֵי גָאָה גָאָה, עַל כֹּל הַשִּׁירָה וְכֵל מֵהַשְׁקָלָם צו, עוֹד יֵשׁ צו תּוֹסַפֶּת, וְלֹא כְּמַדַּת צִרַשׁ וְדָם, שֶׁמִּקְלָסִין אוֹתוֹ וְאִין צו:

1 סוֹס וְרוֹכְבוֹ. שְׁנֵיהֶם קְשׁוּרִים זֶה צוֹה, וְהַמִּים מַעֲלִין אוֹתָם לְרוֹם וּמִוִּרְדִּין אוֹתָם לְעוֹמֶק וְאִין נִפְרָדִין: 1 רָמָה. הַשְׁלִיךְ, וְכֵן וְקָמִיו לְגוֹא אֲתוֹן נִרְכָּא (דניאל ג, כא). וּמִדְּרָשׁ אַגְדָּה, כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר רָמָה, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר יָרָה, מִלְּמַד שֶׁהִיוּ עוֹלִין לְרוֹם וְיִוִּרְדִּין לַתְּהוֹם, כְּמוֹ מִי יָרָה אֲבָן פְּתָקָה (איוב לח, ו), מִלְּמַעְלָה לַמַּטָּה:

<p>2 The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.</p>	<p>תִּקְפִּי וְתוֹשַׁבְחָתִי דְחִילָא יְיָ אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וְהָהּ לִי לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאִבְנֵי לֵיהּ מִקְדָּשׁ אֱלֹהָא דְּאַבְחָתִי וְאַפְלַח קְדָמוּהִי:</p>	<p>עֲזִי וּזְמֶרְתִּי יְהִי נְיָהִי-לִי לְיִשׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאַנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמָנְהוּ:</p>
<p>3 The LORD is a man of war, The LORD is His name.</p>	<p>יְיָ מְאָרִי נִצָּחַן קָרְבֵּיא יְיָ שְׁמִיהּ:</p>	<p>יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ:</p>
<p>4 Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.</p>	<p>רִתְבֵּי פִרְעֹה וּמִשְׁרִיתֵיהּ שְׂדֵי בִימָא וּמִבְּחָר גְּבֻרָתֵיהּ אַטְבְּעוּ בִימָא דְסוּף:</p>	<p>מִרְכָּבַת פִּרְעֹה וַחֲיָלוּ יָרָה בֵּימָם וּמִבְּחָר שְׁלֹשֵׁי טַבָּעוּ בֵּימָם-סוּף:</p>
<p>5 The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.</p>	<p>תְּהוֹמֵיָא חִפּוּ עֲלֵיהוֹן נַחְתּוּ לְעוֹמֵמָקָא כְּאַבְנָא:</p>	<p>תְּהוֹמֹת יַבְסִימוּ יָרְדּוּ בְּמַצּוֹלַת כְּמוֹ-אַבֶּן:</p>

2 עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוקפי ותשבחתי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עזי ומעזי (ירמיה טז, יט), עזי אלף אשמרה (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס, כשהיא מארכת צלילית ואין השניה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלישים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלס סמוך להם ויהי לי לישועה. לכך אני אומר ליישז לשון המקרא, שאין עזי כמו עוזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הישעזי בשמים (שם קכג, א), שְׁכֵנִי בְּחָגִי סָלַע (עוזדיה א, ג), שְׁכֵנִי סָנָה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי לישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו לְעִזְרַת ה' (שופטים ה, כג), בְּעִזְרַת ה' (ישעיה ט, יח), על דְּצַרְתָּ צָנִי הָאָדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תזמור (ויקרא כה, ד), זְמִיר עֲרִיצִים (ישעיה כה, ה), לשון כסוח וכריחה, עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תחמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֵת קִירֹת הַבָּיִת סָבִיב לְהִקְלֹל וְלְדַבֵּר וַיֵּשֶׁעַ לְעֹלֹת סָבִיב (מלכים-א ו, ה), היה לו לומר עשה כלעות סביב. וכן וְצָנִי יִשְׁרָאֵל הַיִּשְׂרָאֵלִים בְּעִזְרִי יְהוָה וַיִּמְלֹךְ עָלֵיהֶם רְחֹמָם (דברי הימים-ב י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מְצַלִּי יְכָלֵת ה' וגו' וַיִּשְׁחָטֵם (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהָאֱנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֶלֶךְ וְגו' וַיִּמָּתוּ (שם לוז), מתו היה לו לומר. וַאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְצוֹ אֵל דָּבָר ה' וַיַּעֲזֹב (שמות ט, כא), היה לו לומר עזב:

2 זה אלי. בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: 2 ואנודו. אונקלוס תרגם לשון ניה, ניה שְׁאֵלָן (ישעיה לג, כ), לְנִיהָ אֵלָן (שם סה, י). דבר אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לבאי עולם, כגון מה דודך מדוד, דודי צח ואלדוס (שיר השירים ה, טי), וכל הענין:

2 אלהי אבי. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהותו עלי מימי אבותי:

3 ה' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נְעָמִי (רות א, ג), וכל איש ואישך מתורגמין בעל, וכן וְסֹפֵר וְהִיטָא לְאִישׁ (מלכים-א ב, ב), לגבור:

3 ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זיין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֶנְכִּי צָא אֲלֵיךְ בָּשָׁם ה' צָבָאוֹת (שמואל-א יז, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אוחז הוא במדתו לרחם על ברואיו ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין צו כח לעשות זו וזו:

4 ירדה בים. שְׂדֵי בִימָא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר אֹרְחָה יִיָּרָה (שמות יט, יג), או אֲשֶׁר־דָּהָה אִישׁ־שָׂדֵי, והתי"ו משתמש באלו במקום התפעל:

4 ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש:

4 טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טַבְּעָתִי צִיּוֹן מְזוּלָה (תהלים סט, ג), וַיִּטְבַּע יְרֵמְיָהוּ בְּטִיט (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד. מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

5 יבסימו. כמו יכסום, והי"ו האמצעית יתירה זו, ודרך מקראות בכת, כמו וַיִּקְרָךְ וְלֹאֲנָךְ יִקְרָן (דברים ח, יד), יְרֵאֲנָךְ וַיִּקְרָן (תהלים לו, ט), והי"ו ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשהו, טבעו דים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסיומו, אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרכו להיות בנקודתו יכסיומו במלא"פוס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש):

5 כמו אבן. ובמקום אחר לללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. בינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד:

6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינְךָ יי אֲדִירָא בְּחִילָא יְמִינְךָ יי תִּבְרַת סְנָאָה:	יְמִינְךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בִפְחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:	6
7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	וּבְסִגְי תִּקְפֹּף תִּבְרַתְּנוֹן לְדָקְמוֹ עַל עֲמֻד שְׁלַחַת רוּגְזְךָ שִׁינִינוֹן כְּנוֹרָא לְקֶשֶׁא:	וּבְרָב גְּאוּנְךָ תִּתְּרָם קְמִיךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כֶּקֶשׁ:	7
8	And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.	וּבְמִימָר פּוּמָךְ חֲכִימוֹ מֵיָא קָמוֹ כְּשׁוֹר אֲזִלְיָא קִפּוֹ תְּהוֹמֵי בְּלִבָּא דִּימָא:	וּבְרוּיֹת אֲפִיךָ נַעֲרָמוֹ מַיִם נִצְבּוֹ כְּמוֹ-גֵיד נִזְלִים קֶפְאוּ תְּהוֹמֹת בְּלִב־יָם:	8

6 ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין:

6 ימינך ה' נאדרי בכח. להזיל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת צדקה מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פי הגהה איציקה ה' פי הגהה איציקה יאצדו (תהלים צב, י), עד מתי קשעים ה' עד מתי קשעים יעלזו (שם צד, ג), קשאו נהרות ה' קשאו נהרות קולם (שם צב, ג), לא לנו ה' לא לנו (שם קטו, א), אענה נאם ה' אענה את השמים (הושע ז, כג), אנוכי לה' אנוכי אשירה (שופטים ה, ג), לולי ה' וגו' לולי ה' שיהיה לנו בקום עלינו אדם (תהלים קכד, אצ), עורי עורי דבורה עורי עורי דבורי שיר (שופטים ה, יצ), תרמסנה רגל רגלי עני (ישעיה כו, ו), ונתן ארצם לנחלה נחלה לישראל עבדו (תהלים קלו, כאכצ):

6 נאדרי. היו"ד יתירה, כמו דצתי עס, שצתי בצמדינות (איכה א, א), גנצתי יום (צראשית לא, לט):

6 תרעץ אויב. תמיד היא רועלת ומשצרת האויב, ודומה לו וינעצו וינעצו את צני ישראל, בשופטים י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת צדקה היא משצרת ומלקה אויב):

7 וברב גאונך. אם היד צלצד רועלת האויב, כשהוא מרימה צרוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם צרוב גאונו לצד אויציו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו:

7 תהרס. תמיד אתה הורס קמיה הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, פי הגהה איציקה יקמיון (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יערימו סוד (שם שס, ד), ועל זה קורא אותם אויציו של מקום:

8 וברוח אפך. היואל משני נחירים של אף, דצר הכתוב כביכול צכניה דוגמת מלך צשר ודס, כדי להשמיע און הצריות כפי ההוה, שיוכלו להצין דבר. כשאדם כועס יואל רוח מנחיריו, וכן עלה עשן צאפו (תהלים יח, ט), וכן וימרוח אפו יכלו (איוב ד, ט), וזה שאמר למען שמי אלריך שפי (ישעיה מח, ט), כשעפו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ומהלתי אקטס לך (שם), ולמען תהלתי אשים חטם צאפי, לסתום נחירי צפני האף והרוח שלא יאלו. לך, צצבילך. אחטם, כמו נאקה צחטם, צמסכת שצת (נא:), כך נראה צעיני. וכל אף וחרון צצמקרא אנו אומר כן, חרה אף, כמו ועמי קרה מני חרצ (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחירים צעת הקצף וחרון, מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת רצה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר ויחממו צצקה צו (אסתר א, יג), וצנוח החמה אומר, נחקררה דעמו:

8 נערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון צחות המקרא כמו ערמת חטים (שיר השירים ז, ג), ונצבו כמו נד יוכיה: נערמו מים. ממוקד רוח שילא מאפך יצשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים:

8 כמו נד. כתרמומו קשור, כחומה:

8 נד. לשון צבור וכנוס, כמו נד קציר ציוס נחלה (ישעיה יז, יא), פגס פגד (תהלים לג, ו), לא כתב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכנים כנאד מי הים, אלא כונס לשון אוקף ואוצר הוא, וכן קמו נד אקד (יהושע ג, טו), ויעמדו נד אקד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אלא בחומות וצורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא במלאפוס"ס (חול"ס), כמו שימה דמעתי צנאדך (תהלים נו, ט), את נאוד הקצב (שופטים ד, כ):

8 קפאו. כמו וקבצנה סקפילני (איוב י, ו), שהוקשו ונעשו כאצנים, והמים זורקים את המצרים על האצן צכח ונלחמים צם צכל מיני קושי:

8 בלב ים. צחוק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לצ השמים (דברים ד, יא), צלצ האלה (שמואל-צ יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

9	The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'	9 אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אֲחַלֶּק שָׁלָל תִּמְלֹאמוּ נַפְשִׁי אֲרִיק חֲרָבִי תוֹרִישָׁמוּ יָדַי:
10	Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.	10 נִשְׁפָּתָה בְּרוּיַחְךָ כִּסְמוּ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים:
11	Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?	11 מִי־כַמֹּכָה בָּאֱלֹם יְהוָה מִי כַּמֹּכָה נֹאדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תַּהֲלֹת עֲשֵׂה פֶלֶא:
12	Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.	12 נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ:
13	Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.	13 נָחִיתָ בְּחַסְדְּךָ עַם־נֹו גָּאֹלְתָה נְהַלְתָה בְּעֹזְךָ אֶל־גִּגְוֹת קֹדֶשְׁךָ:
14	The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.	14 שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן תִּיל אֲחֹז יִשְׁבִּי פְלִשְׁתִּי:

- 9 אמר אויב. לעמו, כִּשְׁפָסָם כְּדָרִים אֶרְדֹּף ואֲשִׁיגם ואֲחַלֶּק שָׁלָל עִם שָׂרֵי וְעַבְדֵּי:
- 9 תִּמְלֹאמוּ. תִּמְלֹא מֵהֶם נַפְשִׁי. רֹחִי וְרֹאשִׁי, וְאֵל תַּחֲמָה עַל חֵיצָה הַמְדַּכֶּת בְּשָׂתִים, תִּמְלֹאמוּ תִּמְלֹא מֵהֶם, יֵשׁ הַרְבֵּה כְּלָשׁוֹן הַזֶּה, כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶז נִתְּמָנִי (שׁוּפָטִים א, טו), כִּמוּ נָתַתְּ לִי. וְלֹא יִכְלֹוּ דָּבָר לְשָׁלֵם (בְּרָאשִׁית לו, ד), כִּמוּ דָּבָר עֲמוֹ. קָנִי יִצְאֵנִי (יִרְמְיָה י, כ), כִּמוּ יֵאָחַז מִמֶּנִּי. מִסֵּפֶר קָעָדִי אֲגִידֶנּוּ (אִיּוֹב לא, לו), כִּמוּ אֲגִיד לוֹ. אֵף כֹּאן תִּמְלֹאמוּ, תִּמְלֹא נַפְשִׁי מֵהֶם:
- 9 אֲרִיק חֲרָבִי. אֲשִׁלֹּף, וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא מְרִיק אֶת הַתַּעַר בְּשָׁלִיפָתוֹ וְנִשְׁאָר רִיק, נוֹפֵל בּוֹ לִשׁוֹן הַרְקָה, כִּמוּ מְרִיקִים שְׂקִיָּהֶם (בְּרָאשִׁית מז, לה), וְכִלְיוֹ יִרְיָקוּ (יִרְמְיָה מח, יב). וְאֵל תִּתְּנֵם, אֵין לִשׁוֹן רִיקוֹת נוֹפֵל עַל הַיּוֹצֵא, אֲלֵא עַל הַתִּיק וְעַל הַשֶּׁק וְעַל הַכִּלִּי שִׁינָא מִמֶּנּוּ, אֲבָל לֹא עַל הַחֲרָב וְעַל הַיִּין, וְלִדְחוּק וּלְפֶרֶשׁ אֲרִיק חֲרָבִי כְּלָשׁוֹן וְיִרְקָתָהּ תִּתְּנִיכִיו (בְּרָאשִׁית יד, ד), אֲזִידִין בְּחֲרָבִי, מִזִּינוּ הַלָּשׁוֹן מוֹסֵב אֵף עַל הַיּוֹצֵא, שְׁמֵן תוֹרֵק (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ג), וְלֹא הוֹרֵק מִכִּלִּי אֵל פִּלִּי (יִרְמְיָה מח, יא). לֹא הוֹרֵק הַכִּלִּי אֵין כְּחִיצָה כֹּאן, אֲלֵא לֹא הוֹרֵק הַיִּין מִכִּלִּי אֵל כִּלִּי, מִזִּינוּ הַלָּשׁוֹן מוֹסֵב עַל הַיִּין, וְכֵן וְהִרְיָקוּ חֲרָבִים עַל יְפֵי חֲכָמָתְךָ (יִחֻזְקָאל כח, ז), דְּחִירִם: תוֹרִישָׁמוּ. לִשׁוֹן רִישׁוֹת וְדִלּוֹת, כִּמוּ מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר (שְׁמוֹאל־א ב, ז):
- 10 נִשְׁפָּתָה. לִשׁוֹן הַפֶּחַח, וְכֵן וְגַם נִשְׁפָּתָה (יִשְׁעִיָה מ, כד):
- 10 צָלְלוּ. שָׁקַעוּ, עָמְקוּ לִשׁוֹן מִזִּלְתָּהּ:
- 10 כְּעוֹפֶרֶת. אֲבָר, פְּלוֹס צִלְעוֹ:
- 11 בָּאֱלֹם. בְּחֻזְקִים, כִּמוּ וְאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יִחֻזְקָאל יז, יג), אֲלִילוֹתִי לְעִזְרָתִי חוֹשֶׁה (תְּהִלִּים כב, כ):
- 11 נֹרָא תַּהֲלֹת. יִרְאִי מִלִּהְגִּיד תַּהֲלֹתֵי פִן יִמְעֵטוּ, כִּמִּי לֶךְ דְּמִיָּה תַּהֲלֵה (שֵׁם סה, ב):
- 12 נָטִיתָ יְמִינְךָ. כְּשֶׁהִקְבִּי נֹטֵה יָדוֹ, הִרְשָׁעִים פְּלִיִּים וְנוֹפְלִים, לִפִּי שֶׁהִכֵּל נִתּוֹן בִּידוֹ וְנוֹפְלִים בְּהִיָּתָהּ, וְכֵן הוּא אֹמֵר, וְהִ' יִטֶּה יָדוֹ וְקָשָׁל עוֹזֵר וְנִפֵּל עֲזָר (יִשְׁעִיָה לא, ג), מִשָּׁל לְכִלִּי זְכוּכִים הַנִּתְּנִים בִּידֵי אָדָם, מִטָּה יָדוֹ מִעֵט וְהֵן נוֹפְלִין וּמִשְׁתַּכְּרִין:
- 12 תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ. מִכֹּאן שֶׁזָכוּ לְקִצּוֹרָה, בְּשִׁכְרָה שֶׁאִמְרוּ ה' הִצִּדִּיק:
- 13 נְהַלְתָה. לִשׁוֹן מִנְהֵל. וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגֵּם לִשׁוֹן נוֹשָׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דִקְדָק לְפֶרֶשׁ אַחֵר לִשׁוֹן הַעֲבָרִית:
- 14 יִרְגָּזוּן. מִתְרַגְּזִין:
- 14 יִשְׁבִּי פְלִשְׁתִּי. מִפְּנֵי שֶׁהִרְגוּ אֶת צְנִי אֶפְרַיִם, שֶׁמִּיֵּהָרוּ אֶת הַקֶּץ וַיֵּאָחַז בְּחֻזְקָה, כִּמְפֹרֶשׁ כְּדָרִי הַיָּמִים, וְהִרְגוּם אֲנִשֵּׁי גֵת:

15	Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.	אֶזְנֵי נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אִילֵי מוֹאָב יֶאֱחָזְמוּ רֶעַד נִמְגּוּ כָּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן:	15
16	Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.	תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִמְתָּה וְנִפְחַד בְּגִדְלֵי זְרוּעֶךָ יִדְמּוּ כָאֶבֶן עַד-יַעְבֹּר עִמָּךְ יְהוָה עַד-יַעְבֹּר עִם-זֵו קְנִיתָ:	16
17	Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.	תְּבִאָמוּ וְתַטְעֵמֹם בְּהָר נַחֲלֶתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלֶת יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כוֹנְנֵי יָדֶיךָ:	17
18	The LORD shall reign for ever and ever.	יְהוָה וַיִּמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:	18
19	For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.	כִּי בָא סוּס פִּרְעֹה בִּרְכָבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו בָּיָם וַיֵּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת-מֵי הַיָּם וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֶלְכוּ בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)	19

15 אֱלֹפֵי אֲדוֹם אִילֵי מוֹאָב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומטטעים על כבודם של ישראל:

15 נמוגו. נמסו, כמו צָרְצְרִים סְמִיגָה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם צאים, לכלותינו ולירש את ארצנו:

16 תפול עליהם אימתה. על הרחוקים:

16 ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת הַבָּשָׁר הוֹדִישׁ וגו' (יהושע ב, י. מכילתא שירה פ"ט):

16 עד יעבור. עד יעבור. כתרגומו:

16 קניית. חצנת משאר אומות, כחפץ הקנוי צדמים יקרים שחביב על האדם:

17 תביאמו. תנצח משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו', והכי איתא בהדיא פרק יש נוכלין (צבא צתרא דף ק"ט): ובמכילתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האצות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניצח ולא ידע מה ניצח. מהרש"ל):

17 מכון לשבתך. מקדש של מטה מכוון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת:

17 מקדש. הטעם עליו וקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כונו ידך ה'. חביב בית המקדש, שהעולם נצרא ציד אחת, שנאמר אף יְדִי יִסְדֶּה אֶרֶץ (ישעיה מח, יג), ומקדש בשתי ידיים, ואימתי יצנה בשתי ידיים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לצא שכל המלוכה שלו:

18 לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והו"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אבל וְאֶנְכִי הָיִידָע וְעַד (ירמיה כט, כג), שהו"ו צו שמוש, קמוצה היא:

19 כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

20 And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.	וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחֹתֹתָא אֶת־תִּמְבֵּל בְּיָדָהּ וַתֵּצֵאנָּה כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתִפְסִים וּבִמְחֻלֹּת׃	20 ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את-תמבל בידה ותצאנ כל-הנשים אחריה בתפסים ובמחלות:
21 And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.	וּמַעֲנִיא לָהֶן מִרְיָם שִׁבְחוּ וְאָדָּו קָדָם יי אֲרִי אֲתַגָּאִי עַל גִּיּוֹתֶינִיא וְגִיאוּתֵא דִילִיָּהּ הִיא סוּסִיא וּרְכָבִיהָ רָמָא בִּימָא׃	21 ותען להם מרים שירו ליהוה כִּי־גָאָה גָאָה סוּס וּרְכָבוֹ רָמָה בַּיָּם׃ (ס)
22 And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.	וַאֲטִיל מֹשֶׁה יִתְּ יִשְׂרָאֵל מִיַּמָּא דְסוּר וַיֵּצְאוּ לַמִּדְבָּרָא דְחַגְרָא וַאֲזָלוּ תַלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְלֹא אִשְׁכְּחוּ מַיָּא׃	22 ויסע משה את־ישראל מים־סוף ויצאו אל־מדבר־שור וילכו שלשת־ימים במדבר ולא־מצאו מים׃
23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.	וַאֲתוּ לַמָּרָה וְלֹא יָכִילוּ לְמַשְׁתֵּי מַיָּא מִמָּרָה אֲרִי מְרִירִין אֲנִין עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה׃	23 ויבאו מרתה ולא יכלו לשתי מים ממרתה כי מרים הם על־כן קרא־שמה מרה׃
24 And the people murmured against Moses, saying: ‘What shall we drink?’	וַאֲתַרְעֲמוּ עַמָּא עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מָא נִשְׁתֵּי׃	24 וילנו העם על־משה לאמר מה־נשתה׃
25 And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;	וַצִּלִּי קָדָם יי וְאֶלְפִיָּהּ יי אָעָא וּרְמָא לְמַיָּא וּבְסִימּוֹ מַיָּא תַמְן גִּזַּר לִיָּהּ קִיָּם וְדִין וְתַמְן נִסִּיָּהּ׃	25 ויצעק אל־יהוה ויורהו יהוה עץ וישלך אל־המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו׃

20 ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצאה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שחלד בן וכו', כדאיתא בסוטה (יב:). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנטרעה, נקראה על שמו:

20 את התף. כלי של מיני זמר:

20 בתופים ובמחולות. מוצטחות היו לדקניות שזדור שהקצ"ה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממזרים:

21 ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עוגין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

22 ויסע משה. הסיען צעל כרחס, שעטרו מזרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים, וגדולה היתה ביזת הים מזיזת מזרים, שנאמר תורי וזהב נעשה לך עם נקודות הקסף (שיר השירים א, יא. מכילתא פסחא סוף פי"ג), לפיכך הוצרך להסיען צעל כרחס:

23 ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חמה אין לי (ישעיה כז, ד), ושמעו צעקה זו (אסתר א, יב), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן עזר ואמה, הגה חמתי בלחה (בראשית ל, ג). לנפש סיה (שם ב, ז), ונחמתי סיהו לחם (איוב לג, כ). צין הקמה (שופטים ד, ה), ותשגבו הקמתה (שמואל א ז, יז):

24 וילנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, ואתרעמו, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועע, וכן יאמר הלועז דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו באמרו ש"י:

25 שם שם לו. צמרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:):

25 ושם נסדו. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשחות, אלא נתלוננו:

26

26

27

קמ"שי

XVI

XVI

2

2

26

26

26

26

26

2

27

27

1

2

<p>and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִמֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן לֵאמֹר מָוֶתנוּ בְּיַד יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּדְבַר יְהוָה בְּשֵׁבִתֵנוּ עַל-סִיר הַבָּשָׂר בְּאֶכְלֵנוּ לֶחֶם לְשֹׁבַע כִּי-הוֹצֵאתָנוּ מִמִּצְרַיִם הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-קְהָל הַזֶּה בָּרָעַב: (ס)</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשֵׁבִתֵנוּ עַל-סִיר הַבָּשָׂר בְּאֶכְלֵנוּ לֶחֶם לְשֹׁבַע כִּי-הוֹצֵאתָנוּ מִמִּצְרַיִם הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-קְהָל הַזֶּה בָּרָעַב: (ס)</p>
<p>Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲאֵנָה מַחִית לְכוֹן לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּן פֶּתִיגִים יוֹם בְּיוֹמִיה בְּדִיל דְּאֲנַסִּינוּן הִיִּחְכוּן בְּאוֹרֵיתִי אִם לֹא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסְנִי הִילֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם-לֹא:</p>
<p>And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'</p>	<p>וַיְהִי בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָא וַיִּתְקַנְנוּ יֵת דִּיִּיתוֹן וַיְהִי עַל חַד תַּרְוִין עַל דִּילְקִטוֹן יוֹם יוֹם:</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁנַיִ וַהֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וַהֲנִיחָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וָיוֹם:</p>
<p>And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִמְשָׁא וַתִּדְּעוּן אֲרִי יְיָ אֵפִיק יִתְכוֹן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְּעוּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>

³ מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרומנו לוי דמיתנא, לו מתנו, הלואי והיינו מתים:

⁴ דבר יום ביומו. כורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום לצורך מחר (מכילתא ויסע פ"ג):

⁴ למען אנסנו הילך בתורת. אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט:

⁵ והיה משנה. ליום ולמחרת:

⁵ משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימצאו משנה במדינה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, וזהו לקטו לקח משנה, בלקיטתו היה נמצא לחם משנה, וזהו על כן הוא נתן לקח ציום השש לקח יומים, נותן לכם צרכה (פויס"ן) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:

⁶ ערב. כמו לערב:

⁶ וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, מדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגז' לכם את השליו:

7	and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?	וּבִקֹּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם עַל־יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ') תִּלְוֶנוּ [ק' תִּלְוֶנוּ] עָלֵינוּ:	7
8	And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלֶחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבֹּעַ בְּשָׁמַע יְהוָה אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל־יְהוָה:	8
9	And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵמַר אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתִּיכֶם:	9
10	And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.	וַיְהִי כַּדְּבַר אֶהֱרֹן אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְ�רָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וַהֲנִה כְּבוֹד יְהוָה נֹרְאָה בָּעָנָן: (פ')	10
11	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	שס

7 ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה בעין נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן תאונתם, ובשר יתן, אך לא צפנים מאירות יתנה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לזורך צירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שיורידוהו לכם דרך חזה צבקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא:

7 תלנותיכם על ה'. כמו אשר על ה':

7 ונחנו מה. מה אנחנו חשובין:

7 כי תלינו עלינו. שתרעמו עלינו את הכל, את צניכם ונשיכם וצנותיכם וערצ רצ. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו כלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו כלשון תפעילו, כמו וילן הקס על משה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין צו יו"ד ונקרא תלוננו, הייתי מפרשו לשון תחלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את האחרים, כמו צמרגלים וילינו עלינו את כל העדה (צמדבר יד, ג):

8 בשר לאכול. ולא לשובע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע. ומה ראה להוריד לחם צבקר ובשר צערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן:

8 אשר אתם מלינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים:

9 קרבו. למקום שהעני ירד:

<p>12 I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'</p>	<p>שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֲרִבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיֵּדְעוּתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>	<p>12 שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֲרִבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיֵּדְעוּתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.</p>	<p>וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹו וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שֹׁכְבַת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:</p>	<p>13 וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹו וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שֹׁכְבַת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:</p>
<p>14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.</p>	<p>וַתַּעַל שֹׁכְבַת הַטָּל וַהֲלָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֹסֶפֶס דָּק כַּכֹּפֶר עַל־הָאָרֶץ:</p>	<p>14 וַתַּעַל שֹׁכְבַת הַטָּל וַהֲלָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֹסֶפֶס דָּק כַּכֹּפֶר עַל־הָאָרֶץ:</p>
<p>15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.</p>	<p>וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:</p>	<p>15 וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:</p>
<p>16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.'</p>	<p>זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ עֹמֶר לְגִלְגֻלַּת מִסְפַּר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ:</p>	<p>16 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ עֹמֶר לְגִלְגֻלַּת מִסְפַּר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ:</p>

- 13 השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה.):
- 13 היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, ובמקום אחר הוא אומר וצָרָדָה הטל וגו' (צמדצר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונו בקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):
- 14 ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של ביצה טל, ותסתום את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ באויר, ובעלות שכבת הטל נחגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו':
- 14 דק. דצר דק:
- 14 מחוספס. מגולה, ואין דומה לו במקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודלוסקמא שזלשון משנה, כשנחגלה משכבת הטל, ראו שהיה דצר דק מחוספס בתוכו בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלזן:
- 14 ככפור. כפור גליל"א צלע"ז דעֶדֶק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרין גזי כסוי הדס, הגיר והצניף. דעֶדֶק כגיר פגלידא על ארץ, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירושו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליל. דק טינצ"ש צלע"ז שהיה מגליל גלד דק מלמעלה, וכגיר שתרגס אונקלוס, תוספת הוא על לשון העברית, ואין לו תיבה בפסוק:
- 15 מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וַיִּמְן לָהֶם הַטָּל (דניאל א, ה):
- 15 כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו בשמו:
- 16 עומר. שם מדה:
- 16 מספר נפשותיכם. כפי מנין נפשות שיש לאיש צאהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:

17	And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.	וַיַּעֲשׂוּ-בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבֶּה וְהַמִּמָּעִיט: וַעֲבָדוּ בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַלְקִטּוּ דָאֲסָגִי וּדְאֲזַעַר:	17
18	And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.	וַיִּמְדּוּ בַעֲמֹר וְלֹא הָעֲדִיף הַמִּרְבֶּה וְהַמִּמָּעִיט לֹא הֶחְסִיר אִישׁ לִפְי־אֲכָלוֹ לִקְטּוֹ: וְכָלוּ בְעוֹמֶרָא וְלֹא אוֹתֵר דָאֲסָגִי וּדְאֲזַעַר לֹא חֶסֶר גָּבַר לְפֹנִם מִיכְלִיָּה לִקְטּוֹ:	18
19	And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר: וַאֲמַר מֹשֶׁה לַהוֹן אָנֹשׁ לֹא יִשָּׂאֵר מִנֶּיהָ עַד צַפְרָא:	19
20	Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.	וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיּוֹתְרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַיֵּרָם תוֹלָעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה: וְלֹא קִבִּילוּ מִן מֹשֶׁה וַאֲשָׁרוּ גָבְרִיא מִנֶּיהָ עַד צַפְרָא וַיִּרְחִישׁ רַחֲשָׂא וּסְרִי וַרְגִּיז עֲלֵיהוֹן מֹשֶׁה:	20
21	And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.	וַיִּלְקְטוּ אוֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אֲכָלוֹ וְחֶם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּס: וַלְקִטּוּ יְתִיָּה בְצַפֵּר בְצַפֵּר גָּבַר כְּפֹנִם מִיכְלִיָּה וּמָא דְמִשְׁתָּאֵר מִנֶּיהָ עַל אֲפִי חֲקֵלָא כַּד חָמָא עֲלוּהִי שִׁמְשָׁא פָּשַׁר:	21
22	And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.	וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטּוֹ לֶחֶם מִשְׁנָה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאֶחָד וַיִּבָּאוּ כָּל־נְשִׂאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: וַחֲנָה בְיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לִקְטּוֹ לֶחֶם אֶחָד וַיְהִי חֲדָרִין תְּרִין עוֹמֶרִין לְחָד וַאֲתוּ כָּל רִבְרָבֵי כְנֻשְׁתָּא וַחֲוִיאוּ לְמֹשֶׁה:	22

17 המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לציתם, ומדדו צעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר צאלו, והממעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו: 20 ויוותרו אנשים. דתן ואזירים (שמו"ר כה, י):

20 וירם תולעים. לשון רמה: 20 ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שצתחלה הצאיש ולצסוף התליע, כענין שנאמר וְלֹא הִצְאִישׁ וְרָמָה לֹא הִיָּסָה זו, וכן דרך כל המתלעים:

21 וחם השמש ונמס. הנשאר בשדה נמוח ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצאים, ואומות העולם נדין מהם וטועמים בהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שצחן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפסיר: 21 ונמס. דיסטנ"פריר (לו גיין לו שמעלנען), ודוגמתו צסנהדרין צסוף ד' מיתות (סז):

22 לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם צאלהיהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח צריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"צ), (שאם להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח):

22 ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שצת, שנצטוו לומר להם וְהִיָּה צִיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ וגו', עד שצאלו את זאת אמר להם הוא אשר דצר ה' שנצטויתי לומר לכם, ולכן ענשו הכתוב, שאמר לו עד קָנָה מִאֲנָקָם, ולא הוציאו מן הכלל:

<p>And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken:</p> <p>23 To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבֹתוֹן שַׁבַּת קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפֹּי אַפּוֹ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל-הַעֲדָף תִּנְיְחוּ לָכֶם לַמִּשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:</p> <p>וַיֹּאמֶר לָהֶם הוּא דְמַלִּיל יְיָ שָׂבָא שְׁבֹתָא קוּדְשָׁא קָדָם יְיָ מָחָר יֵת דְּאַתּוֹן עֲתִידִין לְמִיפָא אִיפּוּ וְיֵת דְּאַתּוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בִשְׁלִי וְיֵת כָּל מוֹתְרָא אֲצַנְעוּ לְכוּן לְמִטְרָא עַד צַפְרָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבֹתוֹן שַׁבַּת קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפֹּי אַפּוֹ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל-הַעֲדָף תִּנְיְחוּ לָכֶם לַמִּשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:</p> <p>23</p>
<p>24 And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.</p>	<p>וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:</p> <p>וַיִּצְנְעוּ וַיִּתִּיָּה עַד צַפְרָא כְּמָא דְפִקִּיד מֹשֶׁה וְלֹא סָרִי וְרִחְשָׁא לֹא הָיְתָה בִּיהּ:</p>	<p>וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:</p> <p>24</p>
<p>25 And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי יוֹמָא דִּין אַרְי שְׁבֹתָא יוֹמָא דִּין קָדָם יְיָ יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁכַּחוּנִיָּה בְּחֻקָּלָא:</p> <p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי יוֹמָא דִּין אַרְי שְׁבֹתָא יוֹמָא דִּין קָדָם יְיָ יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁכַּחוּנִיָּה בְּחֻקָּלָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי הַיּוֹם כִּי-שַׁבֹּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַשָּׂדֶה:</p> <p>25</p>
<p>26 Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבֹּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:</p> <p>שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבֹּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבֹּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:</p> <p>26</p>
<p>27 And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)</p> <p>וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ:</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)</p> <p>27</p>
<p>28 And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֲמַתִּי אֲתוֹן מְסַרְבִּין לְמִטְרָ פִקּוּדֵי וְאוֹרִיתֵי:</p> <p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֲמַתִּי אֲתוֹן מְסַרְבִּין לְמִטְרָ פִקּוּדֵי וְאוֹרִיתֵי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנְהָ מֵאַנְתָּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:</p> <p>28</p>
<p>29 See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'</p>	<p>רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשְּׁבֹת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמַיִם שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p> <p>רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשְּׁבֹת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמַיִם שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>	<p>רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשְּׁבֹת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמַיִם שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p> <p>29</p>

23 את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אפו היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לצשל ממנו צמים, צשלו היום. לשון אפיה נופל צלחם ולשון צישול צתצשלו:

23 למשמרת. לגניזה:

25 ויאמר משה אכלהו היום וגו'. שחרית שהיו רגילין ללכת וללקוט, צאו לשאול אם נמצא אס לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללכת, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסע פ"ד):

26 וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה צו. ולא צא הכחוש אלא לרצות יוס הכפורים וימים טובים (מכילתא שם):

28 עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא, צהדי הוצא לקי פרצא (ב"ק כג.), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין:

29 ראו. צעניכם כי ה' צכצדו מזוהר אתכם על השבת, שהרי נס נעשה בכל ערב שבת, לתת לכם לחם יומים:

29 שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים:

29 אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא צמפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקמי המן נאמר:

30	So the people rested on the seventh day.	וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: שְׁבִיעָאָה:	וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: שְׁבִיעָאָה:	30
31	And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.	וַיִּקְרְאוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מֶן וְהוּא כְּזֶרַע גֹּדֹל לֶבֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפִּיחַת בִּדְבָשׁ:	וַיִּקְרְאוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מֶן וְהוּא כְּזֶרַע גֹּדֹל לֶבֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפִּיחַת בִּדְבָשׁ:	31
32	And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פִּתְגָמָא דְּפִקִּיד יְיָ מִלֵּי עוֹמֶרָא מִנִּיהּ לְמִטְרָא לְדִרְיֹכֹן בְּדִיל דִּיחֲזֹן יֵת לְחֵמָא דְּאוֹכִילִית יִתְכֹּן בְּמִדְבָּרָא בְּאַפְקוּתֵי יִתְכֹּן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֵּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הָאֲכָלְתִּי אִתְּכֶם בְּמִדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	32
33	And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סֵב צְלוּחִית חֲדָא וְהֵב תִּמְן מִלֵּי עוֹמֶרָא מִנָּא וְאַצְנַע יְתִיה קֳדָם יְיָ לְמִטְרָא לְדִרְיֹכֹן:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצֻנַת אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא־הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:	33
34	As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.	כִּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַצְנַעִיהּ אַהֲרֹן קֳדָם סְהֻדָּתָא לְמִטְרָא:	כִּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת:	34
35	And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יֵת מִנָּא אַרְבַּעִין שָׁנִין עַד דְּעָאִלוּ לְאַרְעָא יְתִיבְתָּא יֵת מִנָּא אָכְלוּ עַד דְּאָתוּ לְסִיפֵי אֶרֶץ כְּנָעַן:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאִם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבִת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־בָּאִם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:	35

31 והוא כזרע גד לבן. עשש ששמו קוליינד"רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן:

31 כצפיתחת. זכס שמטגנין אותו כדש, וקורין לו סִסְקִרִיטוֹן כלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס: 32 למשמרת. לגניזה:

32 לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צננת המן, אמר להם חָסֵם דָּא דְּצֵר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

33 צנצנת. כלוחית של חרס כתרוממו:

33 והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנזנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

35 ארבעים שנה. והלא חסר ל' יום, שהרי בט"ו באייר ירד להם המן תחלה, ובט"ו בניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁצוּת הָמָן מִמִּסְכַּת (יהושע ה, יב), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו כזה טעם מן:

35 אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (קידושין לח.). (ס"א, שאומה שזעזר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר לְעֶבְרָה נָא וְאַרְבָּעָה אֲתָה הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צָעַר הִירְדָן (דברים ג, כה), ותרגום של נושבת יתְבַּתָּא, ר"ל מיושבת. רש"י ישן):

35 אל קצה ארץ כנען. בתחלת הגזול, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' באדר פסק המן מלירד, ונסתפקו ממנו שלקטו בו זיוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר בניסן, שנאמר וַיֹּאכְלוּ מִעֲצוֹר הָאֶרֶץ מִמִּסְכַּת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

36	Now an omer is the tenth part of an ephah.	וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה הוא: (פ)	וְעוֹמֶרָא חֹד מִן עֲשָׂרָא בְּתִלְתָּ סָאִין הוּא:	36
XVII	And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.	וַיִּסְעוּ כָל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתּוֹת הָעָם:	וַיִּטְלוּ כָל כְּנַשְׂתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּרָא דְּסִין לְמַטְלֵיהוֹן עַל מִימְרָא דִּי וְשָׂרוּ בְּרֶפְדִּים וְלִית מִיָּא לְמִשְׁתֵּי עָמָא:	שניע
2	Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'	וַיִּרָב הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסוּן אֶת-יְהוָה:	וַנִּצָּא עָמָא עִם מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ הָבוּ לָנָא מִיָּא וְנִשְׁתֵּי וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מָא נִצֵּן אַתּוֹן עִמִּי מָא מְנַסֵּן אַתּוֹן קָדָם יְיָ:	2
3	And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'	וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֵּן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנִי בְצָמָא:	וַצְחֵי תַמָּן עָמָא לְמִיָּא וְאַתְרַעִם עָמָא עַל מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ לְמָא דָּנָן אֲסִיקְתָּנָא מִמִּצְרַיִם לְקַטְלָא יְתִי וְיִת בְּנֵי וְיִת בְּעִירֵי בְצָחוּתָא:	3
4	And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'	וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וְסָקְלֵנִי:	וַצִּלִּי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ לְמִימַר מָא אַעֲבִיד לָעָמָא הַדִּין עוֹד זְעִיר פּוֹן וְרִגְמוּנִי:	4
5	And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטָּף אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבֹר קָדָם עָמָא וְסָב עִמָּךְ מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְחוּטְרָךְ דְּמַחִיתָא בְּיָדְךָ יֵת נְהַרָא סָב בְּיָדְךָ וְתִיזִיל:	5
6	Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.	הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשִׁתְתָּה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	הָאֲנָא קָאִים קִדְמָךְ תַּמָּן עַל טְנָרָא בְּחֹרֵב וְתַמְחִי בְּטִנְרָא וַיִּפְקוּן מִנֶּיהָ מִיָּא וַיִּשְׁתֵּי עָמָא וְעַבַּד כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי סָבֵי יִשְׂרָאֵל:	6

36 עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקדז' לוגין, והלוג ששה ציאים, נמצא עשירית האיפה מ"ג ציאים וחומש ציאה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

2 מזה תנסון. לומר היוכל לתת מים בצרף ציה:

4 עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:

5 עבור לפני העם. וראה אם יסקלון, למה הוצאת לעז על בני:

5 וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם:

5 ומטף אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית צו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, צו לקח פרעה, ומצרים כמה מכות, צמאים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית צו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

6 והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו קנפירינון, והצור נצקע מפניו.

7	And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'	וַיִּקְרָא שְׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּאוֹ אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבֵּנוּ אִם-אֵין: (פ)	וַיִּקְרָא שְׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּאוֹ אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבֵּנוּ אִם-אֵין: (פ)
8	Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.	וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:	וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:
9	And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרֵ-לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מָחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל-רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:	וַיֹּאמֶר מֹשֶ�ה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרֵ-לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מָחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל-רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:
10	So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.	וַיַּעַבְדַּ יְהוֹשֻׁעַ כְּמֹא דְאָמַר לִיה מֹשֶ�ה לְאֹנְחָא קִרְבָּא בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְחֹוּר סָלִיקוּ לְרִישׁ רְמֹתָא:	וַיַּעַבְדַּ יְהוֹשֻׁעַ כְּמֹא דְאָמַר לִיה מֹשֶ�ה לְאֹנְחָא קִרְבָּא בְּעַמְלֵק וּמֹשֶ�ה וְאַהֲרֹן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה:
11	And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.	וַהֲיָ כַד מָרִים מֹשֶׁה יְדוֹהִי מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מָנַח יְדוֹהִי מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית עַמְלֵק:	וַהֲיָ כַד מָרִים יְרִים מֹשֶׁה יְדוֹ וְגַבַּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יְדוֹ וְגַבַּר עַמְלֵק:

8 ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני צניכס ומזומן לכל צרכיכס, ואחס אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכס שהכלב צא ונושך אחכס, ואחס צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויאל לדרך, היה אוחו הצן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישיית, פגעו צאדם אחד, אמר לו אוחו הצן ראית את אבא, אמר לו אביו, אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכלב ונשכו:

9 בחר לנו. לי ולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזרך כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אהרן אל משה צי שלדי (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חזרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר שלדי משה פלאים (שם יא, כח), כלס מן העולס, חייצין הם כלייה, המורדים צך כאילו מרדו בהקצ"ה:

9 וצא הלחם. לא מן הענן והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א):

9 מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב:

9 בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהא זכותן מסייעתן. דבר אחר צחר לנו אנשים, שידועין לצטל כשפים, לפי שצני עמלק מכשפים היו:

10 ומשה אהרן וחור. מכאן לתענית שצריכיס שלשה לעצור לפני התיצה, שצתענית היו שרויס:

10 חור. צנה של מרים היה, וכלב צעלה:

11 כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נולחות היו המלחמה וכו', כדאיתא צר"ה (כט.):

<p>12 But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְהִי כִּי-הָיוּ יְדֵי מֹשֶׁה יָבִיטִים וַיִּקְחוּ-אֶבֶן וַיִּשְׁמְנוּ תַּחְתָּיו וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹור סָעִידִין בְּיָדָיו מִכָּא חֵד וּמִכָּא חֵד וְהוֹאָה יְדָיו פָּרִיסָן בְּצִלוֹ עַד דְּעָל שְׁמֶשׁ:</p>	<p>12 וַיְהִי כִּי-הָיוּ יְדֵי מֹשֶׁה כְּבִדִּים וַיִּקְחוּ-אֶבֶן וַיִּשְׁמְנוּ תַּחְתָּיו וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹור סָעִידִין בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יְדָיו אֲמוּנָה עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ:</p>
<p>13 And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.</p>	<p>וַתְּבַר יְהוֹשֻׁעַ יֵת עִמְלֶק וְיֵת עַמֵּיהָ לַפֶּתַח דְּחָרָב:</p>	<p>13 וַיַּחֲלֶשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עִמְלֶק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חָרָב: (פ)</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה כְּתוּב דָּא דְּוִכְרָנָא בְּסִפְרָא וְשׁוּ קְדָם יְהוֹשֻׁעַ אֲרִי מִמָּחָא אֲמַחִי יֵת דְּוִכְרָנִיהָ דְּעִמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>	<p>מפטייר וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֲמָחָה אֶת-זֵכֶר עִמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>
<p>15 And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.</p>	<p>וּבָנָא מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וּפָלַח עָלָיו קָדָם יי דְּעֵבֵד לֵיהּ נִסִּין:</p>	<p>15 וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נִסִּי:</p>
<p>16 And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בְּשִׁבוּעָה אֲמִירָא דָּא מִן קְדָם דְּחִילָא דְּשְׁכִינְתִּיהָ עַל פּוֹרְסֵי יִקְרָא דְּעֵתִיד דִּיתַגַּח קָרְבָא קָדָם יי בְּדָבִית עִמְלֶק לְשִׁיזְיוֹתָהוֹן מִדְּרִי עֲלֵמָא:</p>	<p>קטז פסוקים וַיֹּאמֶר כִּי-יָד עַל-כֶּסֶּם יְהוָה (בְּכַתֵּר אֲרִם צוּבָה הִיחָה כְּתוּב כֶּסֶּם בְּתִיבָה אַחַת) מִלְחָמָה לִיהוָה בְּעִמְלֶק מִדָּר דָּר: (פ)</p>

The Haftarah is Judges 4:4-5:31 on page 224. Sepharadim read Judges 5:1-5:31.

- 12 וַיְהִי כִּי-הָיוּ יְדֵי מֹשֶׁה כְּבִדִּים. צִשְׁצִיל שְׁנַתְעָלָל צִמְנוֹה וּמִנָּה אַחֵר תַּחֲתִיו, נְתִיקְרוּ יְדָיו:
- 12 וַיִּקְחוּ. אֶהֱרֹן וְחֹור:
- 12 אֶבֶן וַיִּשְׁמְנוּ תַּחְתָּיו. וְלֹא יִשָּׁב לוֹ עַל כִּר וְכִסֵּא, אִמֵּר, יִשְׂרָאֵל שְׂרוּיִן צִנְעַר, אִף אֲנִי אֵהִיָּה עִמָּהּ צִנְעַר:
- 12 וַיְהִי יְדָיו אֲמוּנָה. וַיְהִי מֹשֶׁה יְדָיו צִאֲמוּנָה, פְּרוֹשׁוֹת הַשָּׁמַיִם צִתְפִּלָּה נִאֲמָנָה וְנִכְוָנָה:
- 12 עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ. שְׁהִיו עִמְלֶקִים מַחֲשָׁצִין אֶת הַשְּׁעוֹת צִאֲיִטְרוֹ "לֹגִי יֵאֵה, צִאֲיוֹ שְׁעָה הֵם נוֹצִחִים, וְהַעֲמִיד לָהֶם מֹשֶׁה חֲמָה וְעֵרֶצַּצ אֶת הַשְּׁעוֹת:
- 13 וַיַּחֲלֶשׁ יְהוֹשֻׁעַ. חֲתָךְ רֵאשִׁי גִצּוּרִיו (תַּנְחוּמָא צִשְׁלַח כ"ח) וְלֹא הַשְׁאִיר אֵלָּא חֲלָשִׁים שְׁצָהֶם, וְלֹא הִרְגִם כּוֹלֵם, מִכָּאֵן אֲנִי לַמִּדִּים, שְׁעָשׂוּ עַל פִּי הַדְּבָר שֶׁל שְׁכִינָה:
- 14 כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן. שְׁצָא עִמְלֶק לְהַזְדּוּוֹג לְיִשְׂרָאֵל קוֹדֵם לְכָל הָאוֹמוֹת (מְכִילתָא עִמְלֶק פ"צ):
- 14 וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ. הַמְכַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל לֶאֱרֹץ, שִׁנְיוֹה אֶת יִשְׂרָאֵל לְשֹׁלֵם לוֹ אֶת גְּמוּלוֹ, כֹּאֵן נִרְמָז לוֹ לְמֹשֶׁה שִׁיְהוֹשֻׁעַ מְכַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל לֶאֱרֹץ:
- 14 כִּי מָחָה אֲמָחָה. לִכְךָ אֲנִי מוֹהִירְךָ כֵּן, כִּי חִפְץָּ אֲנִי לְמַחֲוֹתוֹ:
- 15 וַיִּקְרָא שְׁמוֹ. שֶׁל מִזְבֵּחַ:
- 15 ה' נִסִּי. הַקִּצָּה עָשָׂה לָנוּ כֹּאֵן כֹּאֵן גְּדוֹל, לֹא שֶׁהַמִּזְבֵּחַ קָרִי ה', אֵלָּא הַמִּזְכִּיר שְׁמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְזָכַר אֶת הַנֶּס שֶׁעָשָׂה הַמִּקְדָּשׁ, ה' הוּא נֶס שֶׁלָּנוּ:
- 16 וַיֹּאמֶר. מֹשֶׁה:
- 16 כִּי יָד עַל כֶּסֶּם יְהוָה. יָדוֹ שֶׁל הַקִּצָּה הוֹרְמָה לִישָׁבַע צִכְסָא, לִהְיוֹת לוֹ מִלְחָמָה וְאִיצְהָ עִמְלֶק עוֹלָמִית, וּמֵהוּ כֶּסֶם וְלֹא נִאֲמַר כֶּסֶם, וְאִף הַשֶּׁם נִחְלַק לְחִיּוֹ, נִשְׁבַּע הַקִּצָּה, שֶׁאֵין שְׁמוֹ שֹׁלֵם וְאֵין כֶּסֶם עַד שִׁימָחָה שְׁמוֹ שֶׁל עִמְלֶק כּוֹלֵו, וְכִשְׁמָחָה שְׁמוֹ, יֵהִי הַשֶּׁם שֹׁלֵם וְהַכֶּסֶם שֹׁלֵם, שֶׁנִּאֲמַר הָאֲוִיִּצְ שְׁמוֹ תְּקָצוֹת לְגָזָה (תְּהֵלִים ט, ז), זֶה עִמְלֶק שֶׁכְּתוּב צוֹ וְעִצְרָתוֹ שְׁמָרָה לְגָזָה (עֲמוֹס א, יא), וְעָרִים נְמַשְׁתָּ אֲבָד וְקָרָם הִמָּה (תְּהֵלִים שס), מֵהוּ אֹמֵר אַחֲרָיו, וְה' לְעוֹלָם יִשָּׁב, הִרִי הַשֶּׁם שֹׁלֵם, פּוֹנֵן לְמַשְׁפָּט כֶּסֶם, הִרִי הַכֶּסֶם שֹׁלֵם:

XVIII	Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.	וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ רֹבֵא דְמִדְיָן חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה יֵת כָּל דְּעִבְדִּי לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמִּיה אֲרִי אִפִּיק יֵת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:	וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: יִתְרוֹ
2	And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,	וַיְדַבֵּר יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה יֵת צִפּוֹרָה אִתּוֹ מִשָּׁה בְתֵר דְּשַׁלְחָהּ:	וַיָּקַח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת-צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מִשָּׁה אַחֵר שְׁלוּחִיהָ:
3	and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';	וַיְהִי תְרִין בְּנֵהָ דְשׁוּם חַד גְּרָשׁוּם אֲרִי אָמַר דִּיִּיר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרָא:	וְאֵת שְׁנֵי בְנֵיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גְּרָשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָה:
4	and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'	וְשׁוּם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרִי אֱלֹהִיה דְּאָבָא הָוָה בְּסַעְדִּי וַשִּׁיבֵנִי מִחֶרֶב דְּפָרְעֹה:	וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי-אֱלֹהֵי אָבִי בָּעֲזָרִי וַיַּצֵּלֵנִי מִחֶרֶב פָּרְעֹה:
5	And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;	וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבְנֵיהָ וְאִשְׁתּוֹ לְוֵית מֹשֶׁה לְמִדְבָּרָא דְּהוּא שְׂרִי תַמָּן לְטוֹרָא דְּאֵתְגַּלִּי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּיִּי:	וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבְנֵיהָ וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הָוָה חָנָה שָׁם תֵּר הָאֱלֹהִים:
6	and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'	וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה אָנָּה חֲמוּהִי יִתְרוֹ אֵתִי לְוִיתָהּ וְאִשְׁתָּהּ וּבְנֵיהָ עִמָּהּ:	וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנָךְ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בְנֵיהָ עִמָּהּ:

- 1 וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וזא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זבחים קטז).
1 יתרו. שזע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שְׁיָתֶר פרשה אחת
במורה, ואתה תחזה. יתרו, לכשנתגייר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את התורה, וחוצב הוא יתרו
שנאמר מִצְנֵי חֹתֵן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר וְשָׂחָה אֵל כָּל רַעְיָאֵל לְחֵיבָן (שמות
ב, יח), שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. בספרי (בהעלותך עח):
1 חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיָּשָׁב כָּל יִתְרֹ חֹתְנוֹ
(מכילתא שם):
1 לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל. שְׁקוֹל מֹשֶׁה כְּנֹגַד כָּל יִשְׂרָאֵל:
1 את כל אשר עשה. להם צירידת המן, וזבאר, ובעמלק:
1 כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא שם):
2 אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה צמדן, לך שז מצרים, וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּנָיו וְגו' (שמות ד, יטכ), וינא אהרן לקראתו
ויפגשוו צהר האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי צמדן ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו
למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לכי אל בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה:
4 ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואזירים על דבר המצרי, וצקש להרוג את משה, נעשה נוארו כעמוד של שיש (שמו"ר א, לו):
5 אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדצר היה, אלא שצבחו של יתרו דְּצָר הכתוב, שהיה יושב בצבדו של עולם, ונדדו לבו לזאת אל
המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:
6 ויאמר אל משה. ע"י שליח:
6 אני חתנך יתרו וגו'. אם אין אתה יונא צגיני לא צגין אשתך, ואם אין אתה יונא צגין אשתך לא צגין שני צניה (מכילתא שם):

7	And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתָנּוֹ וַיִּשְׁתָּחוּ וַיִּשְׁקֻלוּ וַיִּשְׁאַלְלוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה׃	7
8	And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.	וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֵם יְהוָה׃	8
9	And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.	וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם׃	ישראל
10	And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.	וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם׃	10
11	Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'	עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדּוּ עֲלֵיהֶם׃	11

- 7 ויצא משה. כבוד גדול נמסד יתרו צאונה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא:
- 7 וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וקהאיש משה (מכילתא שם):
- 8 ויספר משה לחותנו. למשון את לצו לקרצו לתורה (מכילתא שם):
- 8 את כל התלאה. שעל היס ושל עמלק (מכילתא שם):
- 8 התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד של תיבה, והמ"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:
- 9 ויחד יתרו. וישמח יתרו, זה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה בשרו חודוין חודוין, מיצר על אצוד מצרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין 75):
- 9 על כל הטובה. טובת המן והצאר והתורה (מכילתא שם), ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עצד יכול לצרור ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא (מכילתא שם):
- 10 אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה:
- 10 ומיד פרעה. מלך קשה:
- 10 מתחת יד מצרים. כתרוממו לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכזידים עליהם, היא העבודה:
- 11 עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציותר (מכילתא שם):
- 11 מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה (מכילתא שם):
- 11 כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרוממו, צמים דמו לאצדם והם נאצדו צמים:
- 11 אשר זדו. אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (צראשית כה, כט), בקדרה אשר בשלו זה נמצא:

<p>12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וַיָּקָח יִתְרוֹ מֹשֶׁה עֲלֵה וּזְבָחִים לַאלֹהִים וַיָּבֵא אֹהֶלֶן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֹתֵן מֹשֶׁה לִּפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>	<p>12 וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֲלֵה וּזְבָחִים לַאלֹהִים וַיָּבֵא אֹהֶלֶן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֹתֵן מֹשֶׁה לִּפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>
<p>13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְפֹט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-הַבֹּקֶר עַד-הָעָרֶב:</p>	<p>שני 13 וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְפֹט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-הַבֹּקֶר עַד-הָעָרֶב:</p>
<p>14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר-הָיָא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל-הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן-בֹּקֶר עַד-עָרֶב:</p>	<p>14 וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר-הָיָא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל-הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן-בֹּקֶר עַד-עָרֶב:</p>
<p>15 And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹמּוֹהִי אֲרִי אֲתָן לְוָתִי עֹמָא לְמַתְבַּע אוֹלָפֵן מִן קָדָם יי:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתֵנוּ כִּי-יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים:</p>
<p>16 when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'</p>	<p>כִּד הָנִי לְהוֹן דִּינָא אֲתָן לְוָתִי וְדִאִינָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרִיָּה וּמַהֲדַעְנָא לְהוֹן יֵת קִמְיָא דִּי וִית אוֹרִיתִיה:</p>	<p>16 כִּי-יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֹתַי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת-חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת-תּוֹרֹתָיו:</p>

12 עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל:

12 זבחים. שלמים:

12 ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיאל לקראתו וגרם לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו:

12 לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שתלמיד חכמים מסובין זה, כאילו נהנה מזוי השכינה (זכרות סד).

13 ויהי ממחרת. מולאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר

אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא

יש משה לשפוט את העם, שהרי צ"ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ציום הכפורים.

ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו

לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נקעים חנקנו אל המקום

וגו' אל ג' פ' ע'ז א' ח'נו (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו

אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִצְרִי חָצַב חָתָן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא):

13 וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודו של ישראל, והוכיחו על

כך, שנאמר מדוע אתה יושב לבדך וכלם נצבים:

13 מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק

במורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה בצמעה בראשית, שנאמר בו ויהי ערצ וגו' (שבת י).

15 כי יבא. כי בא, לשון הווה:

15 לדרש אלהים. כמרגמו למצב אולפן, לשאל תלמוד מפי הגבורה:

16 כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר בא אלי:

17	And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.	וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא-טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:	17
18	Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.	נָכַל תִּפְּל גַּם-אַתָּה גַּם-הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי-כִבֵּד מְמֹךְ הַדָּבָר לֹא-תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבִדְךָ:	18
19	Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.	עַתָּה שְׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִנֵּה אַתָּה לְעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתָּה אֶת-הַדְּבָרִים אֶל-הָאֱלֹהִים:	19
20	And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.	וְהִזְהַרְתָּה אֹתָם אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת-הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֻׂן:	20
21	Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וְאַתָּה תַּחְזֶה מִכָּל-הָעָם אֲנָשֵׁי-חֵיל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וְשִׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת:	21

- 17 ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכמוצ חותנו של מלך:
- 18 נבל תבול. כתר גומו. ולשונו לשון כמישה פליש"טרא, כמו וְהָעֵלָה גָּל (ירמיה ח, יג), פְּנֵל עֵלָה מְנָפֶן וגו' (ישעיה לד, ד), שהוא כמוש ע"י חמה וע"י קרח, וכחו תש ונלחה:
- 18 גם אתה. לרצות אהרן וחור וע' זקנים:
- 18 כי כבד ממך. כוצדו רצ יותר מכחך:
- 19 איעצך ויהי אלהים עמך. צעה, אמר לו לא המלך נגצורה (מכילתא פ"ג):
- 19 היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ צינותם למקום, ושואל משפטים מאתו:
- 19 הדברים. דצרי ריצותם:
- 21 ואתה תחזה. צרום הקדש שעליך:
- 21 אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים:
- 21 אנשי אמת. אלו צעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דצריהם, שע"י כן יהיו דצריהם נשמעין:
- 21 שנאי בצע. ששונאין את ממונם צדין, כההיא דאמרינן, כל דיינא דמפקין ממנוא מייניה צדינא, לאו דיינא הוא (צבא צתרא נח):
- 21 שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח):
- 21 שרי מאות. ששת אלפים היו:
- 21 שרי חמשים. י"צ אלף:
- 21 שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה צאמת תיקן צזה ותירך קושיא צפסוק, דקחשיב מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות צראשונה, ואח"כ צהדרגה כולם, ולפי פירושו שהצכיר ופרט סכום מנין השרים, לא וחשוב, וכשתדקדק צמנינם ולגציהו אחי שפיר, מספר המועט מתלה ואח"כ צהדרגה, כן נ"ל נכון ודו"ק):

22	And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.	וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלַי וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעַל־יָדִי וְנָשָׂא אֶת־ךָ׃	22
23	If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.'	אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיִכְלַת עֲמֹד וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מְקוֹמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם׃	23
24	So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.	וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתָנוּ וַיַּעַשׂ כָּל־אֲשֶׁר אָמַר׃	שלישי
25	And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִּל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת׃	25
26	And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.	וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ־הֶם׃	26
27	And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.	וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתָנוּ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרְצוֹ׃ (פ)	27
XIX	In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.	בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי׃	רביעי

22 ושפטו. וידונו, לשון זווי:
22 והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו והקצד את לבו (שמות ח, יא), והפזות את מואב (מלכים-ג, כד), לשון הווה:
23 וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בגזורה, אם יזוה אותך לעשות כן תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ג):
23 וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך (מכילתא שם):
26 ושפטו. ודינון ית עמא:
26 יביאו. מיתין:
26 ישפטו הם. כמו ישפטו (בחולס) וכן לא תעבדני (רות ג, ח), כמו לא תעבדני. ותרגומו דייגין אינון. מקראות העליונים היו לשון זווי, לכן מתורגמין וידונו, ייתון, וידונו, ומקראות הללו לשון עשייה:
27 וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ג):
1 ביום הזה. בראש חדש (שבת פו:). לא היה צריך לכתוב אלף ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום ניתנו:

<p>2 And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר: וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ לַמִּדְבָּר דְּסִינַי וַיָּשֻׁרוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּשְׁאָר יַמָּן יִשְׂרָאֵל לִקְבִיל טוֹרָא:</p>	<p>2 וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר:</p>
<p>3 And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: "Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:</p>	<p>וּמֹשֶׁה סָלַק לִקְדָּם יְיָ וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>3 וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>4 Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.</p>	<p>אֲתֵּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֹא אֶתְכֶם אֵלַי:</p>	<p>4 אֲתֵּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֹא אֶתְכֶם אֵלַי:</p>
<p>5 Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;</p>	<p>וְכַעַן אִם קִבַּלְתֶּם תִּקְבְּלוּן לְמִימָרִי וְתִטְרוּן יְת קִימִי וְתִהְיוּן קְדָמִי חֲבִיבִין מִכָּל עַמֻּמְיָא אֲרִי דִּילִי כָּל אֲרֻעָא:</p>	<p>5 וְעַתָּה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקֻלִּי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָּל־הָאָרֶץ:</p>

- 2 ויסעו מרפידים. למה הוטרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שזרפידים היו חונים, זידוע שמסע נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לזיאתן למדבר סיני, מה זיאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה (מכילתא בחדש פ"א):
- 2 ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא שם):
- 2 נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שם):
- 3 ומשה עלה. ציוס השני, וכל עליותיו זהשכמה היו, שנאמר וַיִּשָּׁפֵם מֹשֶׁה בַּצֹּקֶר (שמות לד, ד):
- 3 כה תאמר. כלשון הזה וכסדר הזה:
- 3 לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם כלשון רכה:
- 3 ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דזרים הקשין כגידין (שבת פז). מכילתא בחדש פ"ב):
- 4 אתם ראיתם. לא מסורת היא זידכם, ולא דזכרים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עצירות היו חייבין לי קודם שגזרתי עליכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם:
- 4 ואשא אתכם. זה יום שזכו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשזכו ליסע ולזאת, נקצצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ב). ואונקלוס תרגם ואשא, וְאִטְלִית יִתְכּוֹן, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה:
- 4 על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בצני, אף אני עשיתי כן, וַיִּשָּׁע מִלֶּאֱלֹהִים וַיִּצָּא בֵּין מִצְרַיִם וְגו' (שמות יד, יטכ), והיו מצרים זורקים חצים ואצני צליקטראות, והענין מקבלם:
- 4 ואבא אתכם אלי. כתרומו:
- 5 ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא פ"ב):
- 5 ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה:
- 5 סגלה. אומר חביב, כמו וסגלת מלכים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גונים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לזדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שמהא חזתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיני ולפני לכלום:

6	and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'	וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	6
7	And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:	חמישי
8	And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.	וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיֹּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:	8
9	And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעָבֹת עָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עֲמֹד וְגַם-בֶּהָדָה יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:	9
10	And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבִּסּוּ שְׂמֹלֹתָם:	10
II	and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.	וְהָיוּ נִכְנְיִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרָד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הָרַ סִינַי:	II

- 6 ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, קמה דאף אמר, וצגי דוד כהנים היו (שמואל-ב, ח, יח):
- 6 אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:
- 8 וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי צהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא צא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממש, שלא אמר הואיל וידוע מי ששלחני, איני צריך להשיב:
- 9 בעב הענן. צמעצה הענן, וזהו ערפל:
- 9 וגם כך. גם צנציאים הצאים אחריו:
- 9 ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי לחדש:
- 9 את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו:
- 10 ויאמר ה' אל משה. אם כן שמוקיקין לדבר עמם, לך אל העם:
- 10 וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:
- 11 והיו נכונים. מוצדלים מאשה (מכילתא פ"ג):
- 11 ליום השלישי. שהוא ששה צחדש, וצחמישי צנה משה את המוצח תחת ההר ושחים עשרה מצצה (מכילתא שם), כל הענין האמור צפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר צתורה:
- 11 לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם קומא, שנתרפאו כולם (מכילתא שם):

<p>12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;</p>	<p>וַתִּתְּחִים יְת עֲמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימֵר אֶסְתְּמֵרו לְכוֹן מִלְמַסָּק בְּטוֹרָא וּלְמִקְרָב בְּסוֹפִיָּה כָּל דִּיקְרָב בְּטוֹרָא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל:</p>	<p>12 וְהִגַּבְלֹתָ אֶת־הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וּנְגַע בִּקְצָהּוּ כָּל־הַנֶּגַע בְּהָר מוֹת יוּמָת:</p>
<p>13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'</p>	<p>לֹא תִקְרַב בְּיָד אָדָם אֶתְרַגְמָא יִתְרַגֵּם אוֹ אֶשְׁתַּדָּאָה יִשְׁתַּדֵּי אִם בְּעִירָא אִם אִנְשָׁא לֹא יִתְקַיֵּים בְּמִיגַד שׁוֹפָרָא אֲנֹן מוֹרְשֵׁן לְמַסָּק בְּטוֹרָא:</p>	<p>13 לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוּל יִסְקַל אוֹ־יִרְה יִיָּרָה אִם־בְּהֵמָה אִם־אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁחֵי הַיָּבֵל הַזֶּה יַעֲלֶה בְּהָר:</p>
<p>14 And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.</p>	<p>וַיַּחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא לְוָת עֲמָא וְזָמִין יְת עֲמָא וַחֲנוּרֵי לְבוּשֵׁיהֶן:</p>	<p>14 וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וַיַּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:</p>
<p>15 And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'</p>	<p>וַאֲמַר לְעֲמָא הוּו זְמִינִין לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּ לְצַד אִתְתָּא:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִיִּים לְשִׁלֻשֵׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:</p>
<p>16 And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.</p>	<p>וַחֲנָה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַחְוֵי צַפְרָא וְהוּו קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוֹרָא וְקַל שׁוֹפָרָא תְּקִיף לְחָדָא וְזַע כָּל עֲמָא דְּבִמְשֻׁרִיתָא:</p>	<p>16 וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲנִית הַבֶּקֶר וַיְהִי קֹלֶת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקַל שׁוֹפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְּרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:</p>

12 והגבלת. קצב להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה:
12 לֵאמֹר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך:
12 ונגע בקצהו. אפילו בקצהו:
13 ירה יירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות:
13 יירה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צִים (שמות טו, ד):
13 במשך היובל. כשימשוך היוצל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאים לעלות:
13 היובל. הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לְדִקְרָא יוֹצֵלָא. ושופר של אילן של יצחק היה:
14 מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:
15 היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדצרי רבי יוסי (שבת פז.), ולדצרי האומר בשעה צדש ניחנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי:
15 אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסרית ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:
16 בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתיך לתלמיד, וכן מצינו קום גֵּא קָל הַצִּקְעָה וגו' (יחזקאל ג, כב), וְאָקוּם וְאֶזְרָא אֵל הַצִּקְעָה וְהָיָה עָם כְּצוּד ה' עֲמֵד (שם כג):

17	And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.	וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה בְּתַחְתִּית הָהָר׃	וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה בְּתַחְתִּית הָהָר׃
18	Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.	וְהָר סִינַי עָשָׁן כָּלֹּו מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנו כַּעֲשָׁן הַכִּבְשֵׁן וַיִּחָרַד כָּל־הָהָר מְאֹד׃	וְהָר סִינַי עָשָׁן כָּלֹּו מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנו כַּעֲשָׁן הַכִּבְשֵׁן וַיִּחָרַד כָּל־הָהָר מְאֹד׃
19	And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.	וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מִשְׁחָה יִדְבָּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל׃	וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מִשְׁחָה יִדְבָּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל׃
20	And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.	וַיֵּרַד יְהוָה עַל־הָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה׃	וַיֵּרַד יְהוָה עַל־הָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה׃
21	And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יַהֲרֹסוּ אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וַנִּפֹּל מִמֶּנּוּ רַב׃	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יַהֲרֹסוּ אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וַנִּפֹּל מִמֶּנּוּ רַב׃

17 לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מסיני צא (דברים לג, ב). מכילתא פ"ג, ולא נאמר לסיני צא:

17 בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח.).

18 עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו פֶּנּוּ פִּלְיָה ולא תרגם פֶּנְנָה, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר:

18 הכבשן. של סיד, יכול כבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דוער צאש עד לצ השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁצֵּר את האוון מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פֶּאֲרִיָּה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח צארי אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה, אלא אנו מכניין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁצֵּר את האוון מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו וְקוֹלוֹ פָּקוֹל מִיָּם רָצִים (יחזקאל מג, ב), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁצֵּר את האוון:

19 הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשַׁצֵּר אזניהם מה שיכולין לשמוע:

19 משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש ברוך הוא מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע:

19 יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֲשֶׁר יַעֲנֶה צֶאֱשׁ (מלכים א' יח, כד), על דבר האש להורידו:

20 וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר פי מן השמים דְּבַרְתִּי עִמָּכֶם (שמות כ, יט), למד שְׁהִרְפִּין שמים עליונים ותחתונים, והציען על גבי ההר כמנע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):

21 העד בעם. התרה צהם שלא לעלות צהר:

21 פן יחרסו וגו'. שלא יחרסו את מנצחם, על ידי שְׁפָאֲרוֹתָם אל ה' לראות, ויקרצו לזד ההר:

21 ונפול ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חשוד לפני רב (מכילתא שם):

21 יחרסו. כל הריקה מפרדת אסיפת הבנין, אף הנפרדין ממנצח אנשים הורסים את המנצח:

22	And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'	וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה: וְאִף כֹּהֲנֵי דְקָרִיבִין לְשִׁמְשׁוֹת קֹדֶם יְיָ יִתְקַדְּשׁוּן דְּלִמָּא יִקְטוּל בְּהוּן יְיָ:	22
23	And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָרַ סִינַי כִּי־אָמַרְתָּ הַעֲדֹתָהּ בְּנוֹ לֵאמֹר הַגִּבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ: וַאֲמַר מֹשֶׁה קֹדֶם יְיָ לֹא יִכּוּל עַמָּא לְמַסֵּק לְטוֹרַא דְּסִינַי אֲרִי אֶת אֲסִידֵיתָ בְּנָא לְמִימַר תַּחֲסִים יֵת טוֹרַא וְקִדִּישָׁהּ:	23
24	And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יְהוָה לְדָוִד וְעָלִיתָ אִתָּהּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהִרְסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶן־יִפְרֹץ־בָּם: וַאֲמַר לֵיהּ יְיָ אֵיזִיל חוּת וְתַסֵּק אֶת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכֹהֲנֵיָא וְעַמָּא לֹא יִפְגְּרוּן לְמַסֵּק לְקֹדֶם יְיָ דְּלִמָּא יִקְטוּל בְּהוּן:	24
25	So Moses went down unto the people, and told them.	וַיֵּרֵד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס) וַנַּחַת מֹשֶׁה לָּנֹת עַמָּא וַאֲמַר לָהוּן:	25
XX	And God spoke all these words, saying:	וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: (ס) וּמִלִּיל יְיָ יֵת כָּל פְּתֻמָּיָא הָאֵלִין לְמִימַר:	XX

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 218.

- 22 וגם הכהנים. אף הזכורות שהעבודה בהם (זכאים קטו):
- 22 הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות:
- 22 יתקדשו. יהיו מזומנים להתייצב על עמדתן:
- 22 פן יפרץ. לשון פריצה, יהרוג בהם ויעשה בהם פריצה:
- 23 לא יוכל העם. איני צריך להעיד בהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:
- 24 לך רד. והעד בהם שנית, שמזרזין את האדם קודם מעשה, ומזרזין ומזרזין אותם בשעת מעשה (מכילתא שם):
- 24 ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחילה לעמך, ואהרן מחילה לעממו, והכהנים מחילה לעמם, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יתקדשו את מלכותם לעלות אל ה':
- 24 פן יפרץ בהם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמץ, אינו זו מגזרתו, כך דרך כל תיבה שנקודתה מלאפ"ס, כשהיא בזה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמץ:
- 25 ויאמר אליהם. התראה זו:
- 1 וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל (שמות כז, כז) ותרגמו דְּיִינָא, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפרע:
- 1 את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש צרוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אס כן כו', פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקדוש בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', ראונו לומר מה בא להודיענו צומה שפרט לשון ד' דברות אלו מהשאר, מדוהיאם כלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים צפרט מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כולם כמוהם, הקצ"ה בצבדו ובעצמו דיצרו. ותיכף שחזר ופירש וכו', וראונו לומר, באותה הצורה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק):
- 1 לאמר. מלמד שהיו עונין על הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	2 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
3 Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:	3 לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:
4 Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth;	לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלְמִים וְכָל דָּמוֹ דְּבִשְׁמַיָּא מְלֵעִילָא וְדִבְאַרְעָא מְלָרַע וְדִבְמַיָּא מְלָרַע לְאַרְעָא:	4 לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמֶּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
5 thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;	לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תַעֲבֹדָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עוֹן אָבֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשֹׁנָאִי:	5 לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עוֹן אָבֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשֹׁנָאִי:
6 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעָבִיד טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין וְלִשְׁמֵרֵי מִצְוֹתַי:	6 וְעָשָׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס)

- 2 אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שמהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה זים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר וְתַסַּח רַגְלִי בְּמַעֲשֶׂה לְגִנַּת הַסָּפִיר (שמות כד, י), זו היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעס השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרצה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרצה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל, וזה הוא שאמר למה ה' יִצְרָה אִפְדָּא צַעֲמָךְ (שמות לב, יא), לא להם נזית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לבדי:
- 2 מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:
- 3 לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כזר מנין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו):
- 3 אלהים אחרים. שאינן אלהות, אלא אחרים עשאוהו אלהים עליהם (מכילתא שם). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרום אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, נועקים אליהם ואינן עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכירו מעולם:
- 3 על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטוו על עבודת אלילים אלא אותה הדור (מכילתא שם):
- 4 פסל. על שם שנפסל:
- 4 וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:
- 5 אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עובר על מדתו למחול על עון עבודת אלילים. כל לשון קנא חפצא "מנט צלע" (אייפערנד) נותן לב ליפרע:
- 5 לשנאי. כהרגומו, כשאחזין מעשה אבותיהם צדיהם (סנהדרין כז:):
- 6 נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, א):

7	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)	7
8	Remember the sabbath day, to keep it holy.	זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: הוּא דְּכִיר יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהּ:	8
9	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וַעֲשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכְתֶּךָ: שְׁתָּא יוֹמִין תַּפְּלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתֶּךָ:	9
10	but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;	וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָּל־מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עֲבָדְךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: וַיּוֹמָא שְׁבִיעָא שַׁבְּתָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וַאֲמָתְךָ וּבְעִירְךָ וְגִירְךָ דְּבִקְרְוֹךָ:	10
11	for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)	11
12	Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	כְּבֹד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)	12

7 לשוא. (השני לשון שקר, כתרוממו) קָמָה דְּתִימָר אִי זֶה שְׂבוּעָת שׁוֹא, נִשְׁבַּע לִשְׁנוֹת אֶת הַיְדוּעָה, עַל עֲמוּד שֶׁל אֲבִן שֶׁהוּא שֶׁל זֶה, (הראשון לשון מגן, כתרוממו) זֶה הַנִּשְׁבַּע לִחֲנוֹס וּלְהַצִּל עַל שֶׁל עֵץ עֵץ, וְעַל אֲבִן אֲבִן (שְׂבוּעוֹת כֵּט):

8 זכור. זכור ושמור דְּדָבָר אֶחָד נִאֲמָרוּ, וְכֵן מְסַלְּלִיה מוֹת יוֹמָת (שמות לא, יד) וְצִיּוֹס הַשְּׁבָת שְׁנֵי קָצָשִׁים (צמדצר כח, ט), וְכֵן לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנִי גְדָלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ (דברים כב, יא), וְכֵן עֲקוּת אִשֶּׁת אִחֶיךָ (ויקרא יח, טו) יִקְרָא יֵצֵא עָלֶיךָ (דברים כה, ה), הוּא שְׂנֵאֵר אִסְתָּ דְּרָר אֱלֹהִים שְׁפִים זֶה שְׁמַעְתִּי (תהלים סב, יב). זכור לשון פעול הוּא, כִּמוֹ אֶכּוֹל וְשָׂחָו (ישעיה כב, יג), קְלוֹן וְצָלָה (שמואל-ב ג, טו), וְכֵן פִּתְרוּנוֹ תִּנּוּ לִבְ לִזְכוֹר תַּמִּיד אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁאִם נִזְדַּמְּן לָךְ חֶפֶץ יִפֶּה, תִּהְיֶה מְזֻמֵּינוּ לִשְׁבָת (צִיָּה טו):

9 ועשית כל מלאכתך. כִּשְׁמַעָא שְׁבָת, יֵהָא צַעֲיִיךָ כִּאִילוֹ כֵּל מִלְּאכְתָּךְ עֲשׂוּיָה, שֶׁלֹּא תִהְיֶה אַחֵר מִלְּאכָה (מכילתא פ"ז):

10 אֶתָּה וְצִנְךָ וְצִתְךָ. אֵלּוּ הַקְטָנִים, אִו אִינוּ אֵלָּא גְדוּלִים, אִמְרַת, הִרִי כִּזְר מוֹהֲרִין הֵם, אֵלָּא לֹא צֵא אֵלָּא לְהַזְהִיר גְדוּלִים עַל שְׂבִיתָת הַקְטָנִים, וְזֶה שֶׁנִּינּוּ (שְׁבָת קֹחַ). קִטָּן שֶׁצֵּא לִכְבוֹת, אִין שׁוּמַעִים לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׂבִיתָתוֹ עֲלִיךָ:

11 וינח ביום השביעי. כִּצִּיכּוֹל הַכְּתִיב צַעֲמָנוּ מִנוּחָה, לְלַמֵּד הֵימָנוּ קֵל וְחֹמֶר לֹאֲדָם שֶׁמִּלְּאכְתּוֹ צַעֲמַל וְצִיָּה יֵהָא נוֹחַ בְּשָׁבָת:

12 ברך. וַיְקַדְּשֵׁהוּ. צִרְכּוּ צִמָּן לְכּוֹפְלוֹ בְּשֵׁי לֶחֶם מִשְׁנֶה, וְקִדְּשׁוּ צִמָּן שֶׁלֹּא הִיָּה יוֹרֵד צוֹ:

12 למען יארכו ימיך. אִם תִּכְצַד יֵאֲרִיכוֹן יִמֶיךָ, וְאִם לֹא יִקְרָרוֹן, שְׂדַצְרִי תוֹרָה נוֹטְרִיקוֹן הֵם נִדְרָשִׁים, מִכֻּלָּל הֵן לֹא וּמִכֻּלָּל לֹא הֵן (מכילתא פ"ח):

<p>13 Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.</p>	<p>לֹא תִקְוֹל נֶפֶשׁ לֹא תִגְוֹף לֹא תִגְנוֹב לֹא תִסְהִיד בְּחֵבְרֶךָ סִדְוֹתָא דְשִׁקְרָא:</p>	<p>13 לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנְאֹף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא תִעֲנֶה בְרַעְיָךְ עַד שִׁקְרָא: (ס)</p>
<p>14 Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.</p>	<p>לֹא תַחְמִיד בֵּית חֵבְרֶךָ לֹא תַחְמִיד אִתָּת חֵבְרֶךָ וְעַבְדֵּיהָ וְאִמָּתֶיהָ וְתוֹרִיהָ וְחֲמֹרֶיהָ וְכָל דְלִחְבְּרֶךָ:</p>	<p>14 לֹא תַחְמִיד בֵּית רַעְיָךְ לֹא תַחְמִיד אִשְׁתִּי רַעְיָךְ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרֹו וְחֲמֹרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְיָךְ: (פ)</p>
<p>15 And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.</p>	<p>וְכָל עַמָּא חֲזַן ית קִלְיָא וְיִת בְּעוֹרִיָּא וְיִת טוֹרָא דְתַנּוּ וְחֲזַן עַמָּא וַיִּנָּעוּ וַיִּמְדּוּ מִרְחֹק:</p>	<p>שְׂנִיעִי וְכָל-הָעָם רָאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהָר עֹשֵׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיִּעַמְדוּ מִרְחֹק:</p>
<p>16 And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה מְלִיל אֵת עַמָּנָא וְנִקְבִּיל וְלֹא יִתְמַלֵּל עַמָּנָא מִן קֳדָם יי דְלִמָּא נִמּוּת:</p>	<p>16 וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דִּבֶּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֶל-יְדִבֶּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת:</p>
<p>17 And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחִלּוּן אֲרִי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְכּוֹן אֲתִגְלִי לְכוֹן יִקְרָא דִיִּי וּבְדִיל דִּתְהִי דִּחְלָתִיהָ עַל אִפִּיכוֹן בְּדִיל דְלֹא תַחֲבוּבוּן:</p>	<p>17 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֶל-תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ:</p>
<p>18 And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.</p>	<p>וְקָם עַמָּא מִרְחֹק וּמֹשֶׁה קָרִיב לְצַד אֲמִטָּתָא דְתַמּוּן יִקְרָא דִיִּי:</p>	<p>18 וַיִּעַמְדוּ הָעָם מִרְחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֵּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)</p>

- 13 לֹא תִנְאֹף. אִין נִיאוֹף אֵלָּא צֹאשָׁת אִישׁ, שְׁנֹאמֶר מוֹת יוֹמֵת הִנָּחֹף וְהִנָּחֹפֶת (וִיקְרָא כ, ו), וְאוֹמֶר הָאִשָּׁה הִמְנָחֹפֶת פִּסְתָּ אִישָׁה פִּקְחָא אֶת זָרִים (יחזקאל טז, לז):
- 13 לֹא תִגְנוֹב. צְגוּנָא נִפְשׁוֹת הַכְּחוּצ מִדְּצֵר, לֹא תִגְנוּבוּ צְגוּנָא מִמּוֹן, אִו אִינוּ אֵלָּא זֶה צְגוּנָא מִמּוֹן וְלֵהֲלֹן צְגוּנָא נִפְשׁוֹת, אִמְרַת, דְּצֵר הִלְמַד מַעֲנִינוּ, מַה לֹּא תִרְצַח לֹא תִנְאֹף מִדְּצֵר דְּצֵר שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶם מִיתַת צִית דִּין, אִף לֹא תִגְנוּב דְּצֵר שְׁחִיב עֲלֵיו מִיתַת צִית דִּין (סְנֵהֲדִין פו):
- 15 וְכָל הָעָם רֹאִים. מִלְמַד שְׁלֹא הִיָּה צֵהֶם אֶחָד סוּמָא, וּמִנִּין שְׁלֹא הִיָּה צֵהֶם אֶלֶם, תִּלְמוּד לומר וַיִּנָּעוּ כָּל הָעָם, וּמִנִּין שְׁלֹא הִיָּה צֵהֶם חֲרַשׁ, תִּלְמוּד לומר נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע (מְכִילֵתָא פ"ט):
- 15 רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת. רֹאִין אֶת הַנִּשְׁמָע, שְׁאִי אִפְשָׁר לִרְאוֹת צִמְקוֹס אַחֵר (שס):
- 15 אֶת הַקּוֹלֹת. הִיוֹלָאִין מִפִּי הַגְּזוּרָה:
- 15 וַיִּנָּעוּ. אִין נוֹע אֵלָּא זִיע (שס):
- 15 וַיִּעַמְדוּ מִרְחֹק. הִיוּ נִרְמָעִין לִאֲחֻרֵּיהֶם שְׁנִים עֶשֶׂר מִיל, כְּאוֹרֶךְ מַחֲנֵיהֶם, וּמִלֹּאכִי הִשְׁרַת צֹאִין וּמִסִּיעִין אוֹתוֹן לִהְיוֹרֶם, שְׁנֹאמֶר מְלָכֵי צְבָאוֹת יִלְדוּן וְיִלְדוּן (תִּהְלִים סח, יג. מְכִילֵתָא שס):
- 17 לִבְעֹבֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם. לְגַדֵּל אֶתְכֶם צִעוּלָם, שְׁיֹא לֹכֶם שֶׁם צֹאמוֹת שְׁהוּא צִכְצוּדוּ נִגְלָה עֲלֵיכֶם:
- 17 נִסּוֹת. לְשׁוֹן הִרְמָה וּגְדוּלָה, כְּמוֹ הָרִימוּ גַם (יִשְׁעִיה סז, י), אֲרִים נָסִי (שס מט, כז), וְכִנָּם עַל הַגְּזָעָה (שס ל, יז), שְׁהוּא זְקוּף:
- 17 וּבְעֹבֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ. עַל יְדֵי שְׁרָאִיתִם אוֹתוֹ יִרְאוּ וּמִלָּאִים, תִּדְעוּ כִּי אִין זוּלְתוֹ, וְתִירְאוּ מִפְּנֵיו:
- 18 נִגַּשׁ אֶל הָעֲרַפֵּל. לְפָנִים מִשְׁלַשׁ מַחֲלֹת, חוּשֶׁךְ, עָנָן, וְעֲרַפֵּל, שְׁנֹאמֶר וְהָרָה צֵר צֹאשׁ עַד לֵב הַשְּׁמַיִם חֲשָׁךְ עָנָן וְעֲרַפֵּל (דְּצֵרִים ד, יא). עֲרַפֵּל הוּא עֵב הַעָנָן, שְׁאִמֶר לוֹ הִנֵּה אֶלְכִּי צֹא אֵלַיךְ צֵעֵב הָעָנָן (שְׁמוֹת יט, ט):

¹⁹ כה תאמר. כלשון הזה:

¹⁹ אתם ראיחם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלכו חלוק מלהאמין:
¹⁹ כי מן השמים דברתי. וכתוב אחר אומר, וַיִּגְדֵּהוּ עַל הַר סִינַי, זא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמיך את
 קלו לַיִסְכָּרְךָ וְעַל הָאָרֶץ הָרָאָךְ אֶת אֲשֶׁר הִגְדִּילָהּ (דברים ד, לו), כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הַרְפִּין הַשָּׁמַיִם
 וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם, והליען על ההר, וכן הוא אומר וַיֵּט שָׁמַיִם וַיַּגֵּד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

²⁰ לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמי המשמים לפני צמרום (מכילתא פ"י):
²⁰ אלהי כסף. זא להזהיר על הכרוצים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניחם לעשותם של כסף, הרי הן לפני
 כאלהות:

²⁰ ואלהי זהב. זא להזהיר שלא יוסיף על ז', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב:
²⁰ לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרוצים צבתי כנסיות וצבתי מדרשות כדרך שאני עושה צבית עולמים, לכך נאמר לא
 תעשו לכם:

²¹ מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צמים) (מכילתא פ"א). זר אחר, שהיה ממלא
 את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא שם):

²¹ תעשה לי. שתהא תחלת עשייתו לשמי:
²¹ וזבחת עליו. אללו, כמו וְעָלְיוּ מִטָּה מְנַשֶּׁה (במדבר ז, כ), ו אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר הַבָּשָׂר וְהָדָם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֵלֶיךָ
 (דברים יז, כז), ואין שחיטה בראש המזבח (מכילתא פ"א וצחים נח):

²¹ את עולתך ואת שלמיך. אשר מלאך ומבקרך. את מלאך ומבקרך. ירוש לאת עולתך ואת שלמיך:
²¹ בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אצוא אליך וצרכתיך, אשרה שכינתי
 עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הצחירה, שם ניתן רשות
 לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצורך את העם:

²² ואם מזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שצתורה רשות, חוץ מג', ואם מזבח אבנים תעשה לי, הרי אם זה משמש
 כלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית, שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת
 תִּבְנֶה (דברים כז, ו). וכן אם קָסָף תִּלְוֶה (שמות כז, כד), חובה הוא, שנאמר וְהַעֲבַטְתָּ עֲבֹדָתוֹ (דברים טו, ח), ואף זה משמש כלשון
 כאשר. וכן ואם תִּקְרִיב מִנְחָה בַּבֹּקֶר (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פ"א), ועל כרחך אין אם הללו תלוין,
 אלא ודאין, וכלשון כאשר הם משמשים:

²² גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצרזל:
²² כי חרבך הגפת עליה. הרי כי זה משמש כלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה:

²² ותחללה. הא למדת, שאם הגפת עליה צרזל חללת שהמזבח נצרא להאריך ימיו של אדם, והצרזל נצרא לקצר ימיו של אדם, אין
 זה דדין שיונף המקל על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאזיהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו
 כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה
 לא תניף עליהם צרזל, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו
 פורענות:

19	And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹּאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:	מפטיר
20	Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.	לֹא תַעֲשֶׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם: לֹא תַעֲבֹדוּן קִדְמֵי דַחְלָן דְּכֶסֶף וְדַחְלָן דְּזָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לָכֹון:	20
21	An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.	מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנֶךָ וְאֶת־בְּקָרְךָ בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ: מִדְּבַח אֲדָמָה תַעֲבִיד קִדְמֵי וְתִהְיֶה דְּבַח עֲלֹהֵי יָת עֲלֹתֶיךָ וְיִת נִכְסֹת קֹודֶשֶׁךָ מִן עֵנָךְ וּמִן תֹּורֶךָ בְּכָל אֶתֶר דְּאֲשָׁרֵי שְׁכִינָתִי לְתַמֵּן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לָךְ וּבְרַכְנֶךָ:	21
22	And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.	וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶנָּה אֶתְּהֶן גְּזִית כִּי חֲרַבְךָ הִנֵּפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְּלֶהָ: וְאִם מִדְּבַח אֲבָנִים תַעֲבִיד קִדְמֵי לֹא תִבְנֶי יִתְהוֹן פְּסִילֹן לֹא תִרִים חֲרַבְךָ עָלֶיהָ וַתְּחַלְּלֶנָּה:	22
23	Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.	וְלֹא־תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִגָּלֶה עֲרוֹתֶךָ עָלָיו: (פ) וְלֹא תִסַּק בְּדֶרֶגֶין עַל מִדְּבַחִי דִּלָּא תִתְגַּלֵּי עֲרוֹתֶךָ עֲלֹהֶי:	עה פסוקים

The Haftarah is Isaiah 6:1-7:6; 9:5-9:6 on page 229. Sepharadim read Isaiah 6:1-6:13.

XXI	Now these are the ordinances which thou shalt set before them.	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: וְאֵלֶּיךָ דִּינֵיָא דְּתַסְדֵּר קִדְמֵיהוֹן:	משפטים
-----	---	---	--------

23 ולא תעלה במעלות. כשאתה צונה כצב למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע:

23 אשר לא תגלה ערוותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממך, שהרי כתיב ועשה להם מכנסי צד, מכל מקום הרחצת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אצנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חבירך שהוא בדמות יונקר, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

1 ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המזבח):

1 אשר תשים לפניהם. אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה צ"א ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם:

1 לפניהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דינין אותו כדיני ישראל, אל תציאהו בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשכיחם (ס"א להשיבם), שנאמר כי לא כזורנו זורם ואויצנו פלילים (דברים לז, לא), כשאויצנו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

2 If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.	אֲרִי תִזְבֹּן עֶבֶדָא בֶרֶ יִשְׂרָאֵל שִׁית שָׁנִין יִפְלֹחַ וּבְשִׁבְעִיתָא יִפּוֹק לְבֵר חֹרִין מִן:	2 כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי יָשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעֵת יֵצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנָם:
3 If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.	אִם בְּלַחֲדוּתִי יֵיעוֹל בְּלַחֲדוּתִי יִפּוֹק אִם בְּעִיל אֶתְתָּא הוּא וְתַפּוֹק אֶתְתִּיה עִמָּיה:	3 אִם-בְּגִפּוֹ יָבֹא בְּגִפּוֹ יֵצֵא אִם-בְּעִל אִשָּׁה הוּא וְיֵצְאָהּ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:
4 If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.	אִם רַבּוּנִיה וְתֵין לִיה אֶתְתָּא וְתִלִיד לִיה בְּנִין אוֹ בָנִין אֶתְתָּא וּבְנֵהָ תִהִי לְרַבּוּנֶה וְהוּא יִפּוֹק בְּלַחֲדוּתִי:	4 אִם-אֲדֹנָיו יִתֶּן-לּוֹ אִשָּׁה וְיִלְדָה-לּוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגִפּוֹ:
5 But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;	וְאִם מִיָּמֶר יִימַר עֶבֶדָא רַחֲמִנָא יְתִ רַבּוּנִי יְתִ אֶתְתִי וְיְתִ בְּנִי לֹא אִפּוֹק בֶר חֹרִין:	5 וְאִם-אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד אֶהְבֹתִי אֶת-אֲדֹנִי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בְּנֵי לֹא אֵצֵא חֻפְשִׁי:

2 כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עצרי, או אינו אלא עבדו של עצרי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים והתנחלסם אתם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יצא בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יז), לא אמרתי אלא באחיך:

2 כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו ונמכר בגנבתו (שמות כז, א), או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יצא בשש, כשהוא אומר וְיִמּוֹךְ אֶחָיִךְ עִמָּךְ וְנִמְכַר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, בנמכר בבית דין:

2 לחפשי. לחירות:

3 אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, בכנפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו, צננף בגדו:

3 בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רצו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.).

3 אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ז):

3 ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתלא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו (קידושין כז.):

4 אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ביד רצו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אם הציאה סימניו יוצאה, שנאמר אֶחָיִךְ הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה (דברים טו, יז) מלמד שאף העבריה יוצאה בשש:

5 את אשתו. השפחה:

<p>6 then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.</p>	<p>וְהָגִישׁוּ אֹדְנֵי אֱלֹהֵיהֶם וְהָגִישׁוּ אֶל־הַדֶּלֶת אוֹ אֶל־הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֹדְנֵי אֶת־אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוּ לְעֹלָם: (ס)</p>	<p>6 וְהָגִישׁוּ אֹדְנֵי אֱלֹהֵיהֶם וְהָגִישׁוּ אֶל־הַדֶּלֶת אוֹ אֶל־הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֹדְנֵי אֶת־אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוּ לְעֹלָם: (ס)</p>
<p>7 And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do.</p>	<p>וְאִם יִמְכֹּר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כַּעֲבָדִים:</p>	<p>לוי וְאִם יִמְכֹּר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כַּעֲבָדִים:</p>
<p>8 If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her.</p>	<p>אִם בִּישַׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ דִּיקַיְמָהּ לִיה וַיִּפְרָקֶנָּה לְגֵבֶר אַחֲרָן לִית לִיה רֶשׁוּ לְזַבּוֹנָהּ בַּמִּשְׁלָלִיּוֹת בָּהּ:</p>	<p>8 אִם־רָצָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־[כ'] (לא) [ק'] לֹן יַעֲדָהּ וַהֲפָדָהּ לְעַם נָכְרִי לֹא־יִמָּשֶׁל לְמַכְרָהּ בַּבְּגָדוֹ־בָּהּ:</p>

6 אל האלהים. לבית דין, נריך שימלך צמוכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ג):

6 אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְתָּה בְּאָזְנוֹ וַצִּלָּת (דברים טו, יז), בדלת ולא צמוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כג):

6 ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אֶזְנוֹ לְגִזְרָה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במצורע פָּנוּךְ אֶזְנוֹ הַמַּטְהֵר הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה אֶזְנוֹ להרצע מכל שאר אצרים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, אֶזְנוֹ זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ג), ואם מוכר עצמו, אֶזְנוֹ ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר ררור מצבוס שחולין צלואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבצית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים צמכרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם:

6 ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפָּחָתוֹ תִּשָּׁבּוּ (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוכל, בין סמוך בין מופלג:

7 וכי ימכר איש את בתו לאמה. צקונה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הציאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב ויִצָּא חַסֵּם אֵין כֶּסֶף, שאנו דורשים אותו לסימני נערות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט):

7 לא תצא כצאת העבדים. כיצאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אצל זה לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוכל, או עד שתצא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשש וביוכל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיו, מה עברי יוצא בשש וביוכל, אף עבריה יוצאה בשש וביוכל, ומהו לא תצא כצאת העבדים, לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:

8 אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג):

8 אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמצוה ציעוד, ורמז לך שאינה נריכה קדושין אחרים:

8 והפדה. יתן לה מקום להפדות ולצאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה צמספר השנים שעשתה אֶלּוֹ כאלו היא שכורה אֶלּוֹ, כיצד, הרי שקנאה צמנה ועשתה אֶלּוֹ צ' שנים, אומרים לו, יודע היית שעתידה לצאת לסוף שש שנה, נמלא שקנית עובדת כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אֶלּוֹ צ' שנים, הרי שלישית המנה, טול שני שלישות המנה ותאל מאֶלְלך:

8 לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח):

8 בבגדו בה. אם צא לצגוד צה, שלא לקיים צה מנות יעוד, וכן אציה, מאחר שבגד צה ומכרה לזה:

9	And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.	וְאִם-לְבָנוֹ יִיעָדְנָהּ כְּמִשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ: כֹּה-לָקַח בְּנֹת יִשְׂרָאֵל יַעֲבִיד לָהּ:	וְאִם-לְבָנוֹ יִיעָדְנָהּ כְּמִשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ:	9
10	If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.	אִם אֲחֵרָתָא יִסַּב לָיָהּ זִיוָתָהּ כְּסוּתָהּ וְעִנְיָתָהּ לֹא יִמְנַע:	אִם-אֲחֵרָת יִקַּח-לָהּ שְׂאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעִנְיָתָהּ לֹא יִגְרַע:	10
11	And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.	וְאִם תִּלָּק אֵלָיו לֹא יַעֲבִיד לָהּ וְתַפּוּק מִגֵּן דָּלָא כֶסֶף:	וְאִם-שְׁלֹש-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וְיִצְאָה חֲנָם אֵין כֶּסֶף: (ס)	11
12	He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.	דִּימַחֵי לְאַנָּשׁ וַיִּקְטְלֵנִיָּהּ אֲתִקְטֵלָא יִתְקַטֵּיל:	מִכָּה אִישׁ וּמָת מוֹת יוּמָת:	ישראל

- 9 ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף בנו קם תחתי ליעדה אם ירצה אציו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אצין בדמיון:
9 כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:
10 אם אחרת יקח לו. עליה:
10 שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיעד לו כזר:
10 שארה. מזונות (כתובות מז):
10 כסותה. כמשמעו:
10 ענתה. תשמיש:
11 ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותא, וזה לא יעדה לא לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה:
11 ויצאה חנם. ריצה לה ויאלה לו יותר ממה שריצה לעצדים, ומה היא היצאה, ללמדך שתלא בסימנין, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנין, כבר למדנו שתלא, שנאמר דַּעֲרִי אוֹ דַּעֲרִיָּה וְעֶדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים (דברים טו, יז), ומהו האמור כאן ויאלה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תלא בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתלא אלא בצגרות (קידושין ד.). תלמוד לומר אין כסף, לרבות ויאלה חנם, הייתי אומר ויאלה חנם זו צגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק:
12 מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו צפרשת רוצחין, ומה שצדי לפרש למה באו כולם, אפרש:
12 מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר וְאִישׁ פִּי יָכָה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יחייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

- 13 And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee. וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (ס)
- 14 And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die. וְכִי־יִזְדּ אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחִי תִקַּחנִי לָמוֹת: (ס)
- 15 And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death. וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)
- 16 And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death. וְגִבַּב אִישׁ וּמָכְרוֹ וּנְמָצָא בְיָדוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)
- 17 And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death. וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)

13 ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נתכוין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (ס) ולא יתכן לומר צדה לשון הצד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר צה ציד, וזה שם דבר צו צדיה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרומתו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באחת ממחלוקת של צד, נחזרנו בחלק על צד תַּנְשֵׁא (ישעיה סו, יצ), צָדָה אִיזָה (שמואל א כ, כ), ומלין לַצָּד עֲלָהָה יְמַלֵּל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צדד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון ארצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תִּאָּנָּה אֱלִיךָ קָעָה (תהלים צא, י), לא יִאָּנָּה לַצָּדִיק כָּל אֶוֹן (משלי יב, כא), מִתְּאָנָּה הוּא לִי (מלכים ב ה, ז), מזדמן למצוא לי עלה: 13 והאלהים אנה לידו. ולמה תלא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, בְּאֶשֶׁר יֵאֱמַר מִשָּׁל הַקְּדָמָנִי מִקְּשָׁעִים יִגָּא קֶשֶׁע (שמואל א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקצ"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יגא רשע, והאלהים אנה לידו, צמה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקצ"ה מזמין לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: 13 ושמתי לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לוי (מכות יב): 14 וכי ייזיד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרג הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי ייזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: 14 מעם מזבחי. אם היה כהן ורוצה לעבוד עבודה, תקחנו למו (סנהדרין לה, יומא פה): 15 ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחזירו שהוא בשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד): 15 אביו ואמו. או זה או זה: 15 מות יומת. בחנק: 16 וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר כִּי יִגָּבֵא אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ מִאֲחִיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחצר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): 16 ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא בידו כצר קודם מכירה (סנהדרין פה): 16 מות יומת. בחנק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם): 17 ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש יִקַּח לָהּ אָבִיו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו, סתם, בין איש ובין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: 17 מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו צו, בסקילה, ובנין אב לכולם, צָאָן יִקְרָמוּ אֲתָם דְּמִיָּהָם צָם (שם כ, כז), ובמקלל אביו ואמו נאמר דְּמִיָּהָם צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

<p>18 And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;</p>	<p>וְאִרִי יִנְצוּן גִּוְרִין וְיִמְחִי גִּבֹר יִתְּ חֲבֵרִיהַ בְּאַבְנָא אוּ בְכוֹרְמִיזָא וְלֹא יָמוּת וַיּוֹפֵל לְבוֹטְלָן:</p>	<p>18 וְכִי־יִרִיבוּ אָנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוּ בְאַגָּרֶף וְלֹא יָמוּת וַיּוֹפֵל לְמִשְׁכָּב:</p>
<p>19 if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.</p>	<p>אִם יָקוּם וַיִּהְיֶה בְּרֵגְלֵהּ עַל בְּרִייתָ וַיְהִי זָכָא מְחִינָא לְחוּד בּוֹטְלָנִיהַ יִתֵּן נְאֻמָּה אַסְיָא יִשְׁלִים:</p>	<p>19 אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחַוֵּץ עַל־מִשְׁעֲנֵתוֹ וְנָקָה הַמַּכָּה רַק שְׁבִתּוֹ יִתֵּן וְרִפְאָ וְרִפְאָ: (ס)</p>
<p>20 And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.</p>	<p>וְאִרִי יִמְחִי גִבֹר יִתְּ עַבְדִּיהַ אוּ יִתְּ אִמָּתִיהַ בְּשׁוּלְטָן וַיָּמוּת תַּחַת יְדֵיהַ אֲתֵדָנָא יִתְּדָן:</p>	<p>שני וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוּ אֶת־אִמָּתוֹ בַּשֹּׁבֵט וַיָּמוּת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:</p>
<p>21 Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.</p>	<p>בְּרָם אִם יוֹמָא אוּ תְרִין יוֹמִין יִתְקַיֵּים לֹא יִתְּדָן אַרִי כְסָפִיהַ הוּא:</p>	<p>21 אֶךְ אִם־יּוֹם אוּ יוֹמִים יַעֲמֵד לֹא יִנָּקֶם כִּי כֶסֶפוֹ הוּא: (ס)</p>

18 וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איצוריו, אצל שצת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו):

18 ונפל למשכב. כתרגמו ויפל לצוטלן, לחולי שמצטלו ממלאכתו:

19 על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא פ"ו):

19 ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שגראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקה המכה, אצל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה:

19 רק שבתו. צטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין צטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל:

19 ורפא ורפא. כתרגמו, ישלם שכר הרופא (צצא קמא פה):

20 וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. צעצד כנעני הכתוב מדצר, או אינו אלא צעצרי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עצד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא צא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון בדיון יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור:

20 בשבט. כשיש צו כדי להמית הכתוב מדצר, או אינו אפילו אין צו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם צִאָצָן יד אֲשֶׁר יָמוּתָהּ (צמדצר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת רא"ס) הכהו, והלא דצרים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו צדצר שיש צו כדי להמית, ועל אצד שהוא כדי למות צהכאה זו, עצד הקל לא כל שכן:

20 נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ו), וכן הוא אומר סָרַצַּב נְקָמָת נָקָם צָרִית (ויקרא כו, כה):

21 אך אם יום או יומים יעמוד לא ינקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ז):

21 לא ינקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

22 And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.	וְאִרִי יִנָּצוּן גּוֹבְרִין וַיִּמְחוּן אֶתְהָא מַעֲדִיא וַיִּפְקִין וּלְדָהָא וְלֹא יְהִי מוֹתָא אֶתְגַּבָּהּ יִתְגַּבִּי כְּמָא דִישְׁנֵי עֲלוּהִי בַעֲלָה דְאֶתְהָא וַיִּתֵּן מִמֵּימַר דִּינִינָא:	22 וְכִי־יִנָּצוּ אָנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יְלֶדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסּוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:
23 But if any harm follow, then thou shalt give life for life,	וְאִם מוֹתָא יְהִי וְתִתִּין נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא:	23 וְאִם־אֶסּוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:
24 eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינָא חֲלָף עֵינָא שִׁנָּא חֲלָף שִׁנָּא יָדָא חֲלָף יָדָא רַגְלָא חֲלָף רַגְלָא:	24 עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:
25 burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוֹאָה חֲלָף כּוֹאָה פְּדַעָא חֲלָף פְּדַעָא מִשְׁקוּפֵי חֲלָף מִשְׁקוּפֵי:	25 כּוֹיָה תַּחַת כּוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס)
26 And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְאִרִי יִמְחִי גְבֵר יָת עֵינָא דְעַבְדִּיהּ אוּ יָת עֵינָא דְאִמְתִּיהּ וַיַּחַבְלָנָה לְבֵר חוֹרִין יַפְטָרְנִיהּ חֲלָף עֵינָהּ:	26 וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עֵין עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמָּתּוֹ וַיַּשְׁחֲתֶהָ לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחֲנוּ תַּחַת עֵינּוֹ:

22 וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונמכוון להכות את חזירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח):
22 ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פן סגף צאצאן רגלך (תהלים לא, יז), וצטרם יתנגפו רגליכם (ירמיה יג, טז),
ולאצן נגף (ישעיה ח, יד):
22 ולא יהיה אסון באשה:
22 ענוש יענוש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה בשביל הריונה:
22 ענוש יענוש. יגבו ממון ממנו, כמו וְעָנְשׁוּ אֵלָיו מֵאָה כֶּסֶף (דברים כב, יט):
22 כאשר ישית עליו וגו'. כשיתבענו הבעל צדית דין להשית עליו עונש על כך:
22 ונתן. המכה דמי ולדות:
22 בפללים. על פי הדיינים:
23 ואם אסון יהיה. באשה:
23 ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין בדבר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אצל לא נפש ממש, שהמכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:
24 עין תחת עין. סימא עין חזירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אצר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא דד):
25 כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבילה שיש בה פחת דמים, ועכשיו צאצאין בה פחת דמים אלא נער, כגון כוואו בשפוד על צפרניו, אומדים כמה אדם כיוצא בזה רואה ליטול להיות מאטער כך:
25 פצע. היא מכה המוציאה דם, שפצעה את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי ובשת ונער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הנער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטריין אותו מן הנער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בסם שאינו מאטער כל כך, וזה חתכה בצרזל ונער:
25 חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו, ולשון חבורה טק"א בלע"ז (פפלקקון) כמו וְנָמַר תַּצְרֶזְלָתִי (ירמיה יג, כג), ותרגומו משקופי, לשון חבטה, בטדור"א בלע"ז (שללג) וכן שְׂדָפוֹת קָדִים, שקיפן קידום, חבטות צרות. וכן וְעַל הַמִּשְׁכָּף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:
26 את עין עבדו. כנעני, אצל עברי אינו יוצא צדן ועין, כמו שאמרנו אצל לא תנא כנא את העבדים:
26 תחת עינו. וכן בכ"ד ראשי אצרים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזניים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרה עמו אף כל שנצרה עמו, והרי שן לא נצרה עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן חינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

27 And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם־שֹׁן עֲבָדוֹ אֹזֶשׁן אִמָּתוֹ וְאִם־שֹׁנָה דַּעֲבָדֶיהָ אוֹ שֹׁנָה דַּעֲמָתֶיהָ יִפְּלֵל לְבַר חֹרִין יִפְטָרֶנָּה חֻלְף שְׁנִיהָ:	27 וְאִם־שֹׁן עֲבָדוֹ אֹזֶשׁן אִמָּתוֹ וְאִם־שֹׁנָה דַּעֲבָדֶיהָ אוֹ שֹׁנָה דַּעֲמָתֶיהָ יִפְּלֵל לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחֵנּוּ תַחַת שְׁנֵו: (פ)
28 And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְאִם־יִגַּח תּוֹרָא יִת גּוֹבְרָא אוֹ יִת אִתָּתָא וַיָּמוּת אֲתֶרְגָּמָא יִתְרָגִים תּוֹרָא וְלֹא יִתְאָכִיל יִת בְּסָרִיהָ וּמָרִיהָ דִּתּוֹרָא יִהִי זָכָא:	28 וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וּמָת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בָּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי:
29 But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.	וְאִם תּוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוֹהִי וְאִתְסָהֵד בְּמָרִיהָ וְלֹא נִטְרִיהָ וַיִּקְטֹּל גִּבֹּר אוֹ אִתָּא תּוֹרָא יִתְרָגִים וְאִם מָרִיהָ יִתְקַטֵּל:	29 וְאִם שׁוֹר נָגַח הוּא מִתָּמֵל שְׁלָשׁ וְהוּעֵד בְּבַעְלֵיו וְלֹא יִשְׁמָרְנוּ וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם־בַּעְלֵיו יוּמָת:
30 If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.	אִם מָמוֹן יִשְׁוֹן עָלוּהִי וַיִּתֵּן פְּדוּתָן נַפְשִׁיהָ כָּכֵל דִּישְׁוֹן עָלוּהִי:	30 אִם־כֶּפֶר יוֹשַׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדוּתָן נַפְשׁוֹ כָּכֵל אֲשֶׁר־יוֹשַׁת עָלָיו:
31 Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.	אוֹ לְבַר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הָדִין יִתְעַבִּיד לִיהָ:	31 אוֹ־בֶן יִגַּח אוֹ־בַת יִגַּח כְּמִשְׁפַּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:
32 If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.	אִם לְעֶבְדָּא יִגַּח תּוֹרָא אוֹ לְאִמָּתָא כֶּסֶףא תְּלָתִין סָלְעִין וַיִּתֵּן לְרַבּוּנָהּ וְתּוֹרָא יִתְרָגִים:	32 אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשׁוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶף וְשְׁלָשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשׁוֹר יִסָּקֵל: (ס)

28 וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף, אלא שדבר הכתוב צהווה (צבא קמא נד):
28 ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחצרו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כז:). צבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר צמועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר צתם ובעל השור נקי:
29 מתמל שלשום. הרי שלש נגיחות (מכילתא פ"י):
29 והועד בבעליו. לשון התראה בעדים, כמו קעד קעד צנו קאיש (בראשית מג, ג):
29 והמית איש וגר. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנוגיה, המיתו צנוגיה, דחיפה, ובעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית:
29 וגם בעליו יומת. צידי שמים, יכול צידי אדם, תלמוד לומר מות יומת המַקֵּה רַגְלָהּ הוּא (צמדצר לה, טז), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו):
30 אם כופר יושט עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישימו עליו בית דין כופר:
30 ונתן פדיון נפשו. דמי ניזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מזיק (צבא קמא כז:).
31 או בן יגח. בן שהוא קטן:
31 או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נויקין פ"א):
32 אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם):
32 שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, בין שהוא שוה אלק וזו, בין שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגי"א:

<p>33 And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,</p>	<p>וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אֹ אוֹ כִּי־יִכְרֶה אִישׁ בָּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפַל־שָׁמָּה שׁוֹר אֹ חֲמֹר:</p>	<p>33 וכי יפתח איש בור או כִּי־יִכְרֶה אִישׁ בָּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפַל־שָׁמָּה שׁוֹר אֹ חֲמֹר:</p>
<p>34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.</p>	<p>מְרִיחַ דָּגוּבָא יִשְׁלִים כֶּסֶף יְתִיב לְמַרְוֵהּ וּמִיתָא יְהִי דִילֵיהּ:</p>	<p>34 בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה־לוֹ: (ס)</p>
<p>35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.</p>	<p>וְאִרִי יְגוֹף תּוֹר דְּגִבְרַ יְת תּוֹרָא דְחִבְרִיהּ וַיָּמוּת וַיִּזְבְּנוּ יְת תּוֹרָא חַיָּא וַיִּפְלְגוּן יְת כֶּסֶפֶיהּ וְאִף יְת דְּמִי מִיתָא יִפְלְגוּן:</p>	<p>35 וכי־יִגַּף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ וַיָּמוּת וּמָכְרוּ אֶת־הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת־כֶּסְפוֹ וְגַם אֶת־הַמֶּת יַחֲצִיּוּ:</p>
<p>36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.</p>	<p>אֹ אֲתִידַע אִרִי תּוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוּהִי וְלֹא נִטְרִיהּ מְרִיחַ שְׁלָמָא יִשְׁלִים תּוֹרָא חֲלָף תּוֹרָא וּמִיתָא יְהִי דִילֵיהּ:</p>	<p>36 אֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נָגַח הוּא מִתְּמוֹל שְׁלָשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעָלָיו שְׁלָם יִשְׁלַם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַמֶּת יְהִיה־לוֹ: (ס)</p>

- 33 וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגללה:
33 או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להביא כורה אחר כורה שהוא חייב (בבא קמא נא).
33 ולא יכסנו. הא אם כסו פטור, ובחופר צרשות הרצים דבר הכתוב (שם ג).
33 שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם ג):
34 בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו צרשות הרצים, עשאו הכתוב בעליו להחייב עליו צנזקיו:
34 כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שוה כסף ואפילו סובין (שם ז). (והא דכתיב מיטב שדהו וכחז רש"י שהניזקין מן העידית, תירץ בגמ' בפרק קמא דבבא קמא רב הונא צריה דרב יהושע, דזהו אם בא לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא):
34 והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזק (מכילתא פ"א בבא קמא י:):
35 וכי יגוף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה:
35 שור איש. שור של איש:
35 ומכרו את השור וגו'. צוים הכתוב מדבר, שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים, בין שהנזלה שוה הרבה בין שהיא שוה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת, נמא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחצו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנזלה שוה לימכר לעוצד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שוה יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהמשלם חצי נזק, שמין לו את הנזלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנזלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד. או שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש מאות זוז, אינו נוטל אלא את השור, שלא נחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן העליה (בבא קמא טו:):
36 או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות:
36 שלם ישלם שור. נזק שלם:
36 והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישלם ניזק כל נזקו:

<p>37 If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.</p>	<p>אִרִי יִגְנוֹב גֹּבֵר תּוֹר אוֹ אִמֹר וַיִּכְסְנֶיהָ אוֹ וַיִּזְבְּנֶיהָ חֲמִשָּׁא תּוֹרִין יִשְׁלִים חֲלָף תּוֹרָא וָאַרְבַּע עֲנָא חֲלָף אִמְרָא:</p>	<p>37 כִּי יִגְנוֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וַיִּכְבְּהוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָּקָר יִשְׁלֹם תַּחַת הַשׁוֹר וָאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה:</p>
<p>XXII If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.</p>	<p>אם במחתרתא ישתכח גנבא ויתמחי וימות לית ליה דם:</p>	<p>XXII אם-במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים:</p>
<p>2 If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.</p>	<p>אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי דמא ליה שלמא ישלים אם לית ליה ויזדבן בגנובתיה:</p>	<p>2 אם-זרחת השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם-אין לו ונמכר בגנבתו:</p>
<p>3 If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.</p>	<p>אם אשתכחא תשתכח בידיה גנובתא מתור עד חמר עד אמר אנן חין על חד תרין ישלים:</p>	<p>3 אם-המצא תמצא בידו הגנבה משור עד-חמור עד-שה חיים שנים ישלם: (ס)</p>
<p>4 If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.</p>	<p>ארי יוכל גבר חקל או כרם וישלח ית בעיריה ויכול בחקל אחרן שפר חקליה ושפר פרמיה ישלים:</p>	<p>שלישי כִּי יִבְעֵר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וְשָׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיטֵב שָׂדֶהוּ וּמִיטֵב פְּרָמּוֹ יִשְׁלֹם: (ס)</p>

37 חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו, ולא נתבזה בו הגנב לנושא על כתפו, משלם חמשה, שה שנושא על כתפו, משלם ארבעה, הואיל ונתבזה בו. אמר רבי מאיר, בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה:

37 תחת השור תחת הששה. שנאן הכתוב לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' נהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז):
1 אם במחתרת. כשהיה חותר את הבית:

1 אין לו דמים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם בא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך בא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו ושותק, לפיכך, על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגנו (סנהדרין עב):

2 אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, בידוע שרחמי האב על הבן ואינו בא על עסקי נפשות (מכילתא פ"ג, סנהדרין עב):

2 דמים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הבית:

2 שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מנאווה עדים קודם שצא בעל הבית, וכשבא בעל הבית נגדו התרו בו שלא יהרגוהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה בא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

3 אם המצא תמצא בידו. ברשותו, שלא טבח ולא מכר:

3 משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שם על שלמה על כל הצדקה וגו' ישלם שנים לרעהו:

3 חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

4 כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון זהמה, כמו ונחמנו ובערנו (במדבר כ, ד):

4 כי יבער. יוליך זהמותיו בשדה וחרס של חצירו, ויזיק אותו באחת משתי אלו, או בשלוח בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ב:), ושלח הוא נזקי מדרכך כף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומצערת:

4 בשדה אחר. בשדה של איש אחר:

4 מיטב שדהו ישלם. שמין את הנזק, ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזק סלע, יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו. למדך הכתוב, שהנזקין שמין להם בעידית (שם ו:):

<p>5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.</p>	<p>אֲרִי יִתְפַּק נֹר וַיִּשְׂכַּח כּוֹבֵין וַיִּכּוֹל גְּדִישִׁין אוֹ קֶמֶא אוֹ חֶקֶל שְׁלֵמָא יִשְׁלִים דְּאֲדִלִּיק יְת דְּלִיקְתָּא:</p>	<p>כִּי־תֵצֵא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֵם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבֹּעֶרָה: (ס)</p>
<p>6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.</p>	<p>אֲרִי יִתִּין גִּבְרָה לְחֻבְרִיהָ כֶּסֶף אוֹ מְנִין לְמִטְרָה וַיִּתְּגַבֵּנוּן מִבֵּית גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גִּבְבָּא יִשְׁלִים עַל חַד תְּרִין:</p>	<p>כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ־כֵלִים לְשֹׁמֵר וְגִבְבָּ מִבַּיִת הָאִישׁ אִם־יִמָּצֵא הַגִּבְבָּ יִשְׁלַם שְׁנַיִם:</p>
<p>7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אִם לֹא יִשְׁתַּכַּח גִּבְבָּא וַיִּתְקַרֵּב מֶרְיָה דְּבֵיתָא לְקַדָּם דִּיִּינִיָּא אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדֵיהָ בְּמָא דְּמִסֵּר לִיהָ חֻבְרִיהָ:</p>	<p>אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגִּבְבָּ וְנִקְרַב בָּעַל־הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאכְתּוֹ רֵעֵהוּ:</p>
<p>8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.</p>	<p>עַל כָּל פְּתָגָם דְּחוּב עַל תּוֹר עַל חֶמֶר עַל אֹמֶר עַל כֶּסֶף עַל כָּל אֲבִידָתָא דִּיִּימֶר אֲרִי הוּא דִּין לְקַדָּם דִּיִּינִיָּא וַיַּעֲזֹל דִּין תְּרִינְהוֹן דִּיִּחִיבֻן דִּיִּינִיָּא יִשְׁלִים עַל חַד תְּרִין לְחֻבְרִיהָ:</p>	<p>עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׂוֹר עַל־חֶמֶר עַל־שֶׁה עַל־שְׁלֵמָה עַל־כָּל־אֲבִידָה אֲשֶׁר יֹאמֶר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: (ס)</p>

5 כי תצא אש. אפילו מעצמה:
5 ומצאה קוצים. קרדו"נש צלע"ז:
5 ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע:
5 או השדה. שליחכה את נירו, ונריך לגיר אותה פעם שניה:
5 שלם ישראל המבעיר. אף על פי שהדליק בחורן שלו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק:
6 וגנב מבית האיש. לפי דבריו (שם סג):
6 אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לצעלים:
7 אם לא ימצא הגנב. ובא השומר הזה שהוא בעל הבית:
7 ונקרב. אל הדיינין, לדון עם זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:
8 על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשבועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים:
8 ישלם שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען צפקדון לומר נגנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכך דרשו רבותינו, ונקרב בעל הבית אל האלהים, קריצה זו שבועה היא, אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין, שכיון שבא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחייב בכפל אם באו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שבעת ה' תהיה צין שניהם אם לא שלח ידו, מה להלן שבועה אף כאן שבועה:
8 אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אללך, עד הדיינין יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שבועה אלא אם כן הודה במקצת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנב ממני (שם ק):

9	If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;	אִרִי יִתֵּן גֹּבֶר לְחֻבְרִיהָ חֹמֶר אוֹ תוֹר אוֹ אִמֹר וְכָל בְּעִירָא לְמִטָּר וּמִית אוֹ אֶתְבַּר אוֹ אֶשְׁתְּבִי לִית דְּחֻזִּי:	כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ־שׁוֹר אוֹ־שֶׂה וְכָל־בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר וּמֵת אוֹ־נִשְׁבֵּר אוֹ־נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה:	9
10	the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.	מוֹמְתָא דִּי תְּהִי בֵין תְּרֻיְהוֹן אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדִיהָ בְּמֵא דְּמִסָּר לִיהָ חֻבְרִיהָ וְיִקְבִּיל מָרִיהָ מִנִּיהָ מוֹמְתָא וְלֹא יִשְׁלִים:	שְׁבַעַת יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֶכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלֹם:	10
11	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם אֶתְגַּנְבָּא וְתִגְנִיב מַעֲמִיהָ יִשְׁלִים לְמִרְוּחָהּ:	וְאִם־גָּנַב יִגְנַב מִעַמּוֹ יִשְׁלֹם לְבַעְלָיו:	11
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם אֶתְבָּרָא יִתְבַּר יִיתִי סְהַדִּין דְּתִבִּיר לֹא יִשְׁלִים:	אִם־טָרַף יִטָּרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטָּרְפָּה לֹא יִשְׁלֹם: (פ)	12
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְאִרִי יִשְׁאֵל גֹּבֶר מִן חֻבְרִיהָ וְיִתְבַּר אוֹ יָמוּת מָרִיהָ לִית עֲמִיהָ שְׁלָמָא יִשְׁלִים:	וְכִי־יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבֵּר אוֹ־מֵת בְּעָלָיו אֵין־עַמּוֹ שְׁלֹם יִשְׁלֹם:	13
14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם מָרִיהָ עֲמִיהָ לֹא יִשְׁלִים אִם אֲגִירָא הוּא עֹאֵל בְּאֲגִרְיָהּ:	אִם־בְּעָלָיו עַמּוֹ לֹא יִשְׁלֹם אִם־שָׂכִיר הוּא בָּא בְּשָׂכְרוֹ: (ס)	14

- 9 כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד:) לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית. לשבועה. למדת שפוטטר עצמו בשבועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכתוב אם גנב יגנב מעמו ישלם, אבל על האונס, כמו מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין רואה. יעיד דדצר: שבעת ה' תהיה. ישבע שכן הוא כדצרו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים:
- 10 ולקח בעליו. השבועה:
- 10 ולא ישלם. לו השומר כלום:
- 12 אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה:
- 12 יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה צאונס ופטור:
- 12 הטרפה לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושוכל וגמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשבר או נשבה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שבר ושביה שאין יכול להציל:
- 13 וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין:
- 13 בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל צמלאכתו (צבא מציעא שס):
- 14 אם בעליו עמו. צין שהוא צאונה מלאכה צין שהוא צמלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שצורה ומתה (שם צה):
- 14 אם שכיר הוא. אם השור אינו שואל אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא צמאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להחזיר צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו צו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר:

15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וְכִי־יִפְתֹּחַ אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֶרְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּהּ מִהָרַץ יִמְהַרְנֶהּ לוֹ לְאִשָּׁה:	15
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אִם־מֵאֵן וּמֵאֵן אָבִיהָ לְתֵתָהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמִהָרַץ הַבְּתוּלָת: (ס)	16
17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשֶּׁפֶה לֹא תַחֲיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיֶה:	17
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת: (ס)	18
19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	זִבַּח לֵאלֹהִים יָחֳרָם בְּלֹתִי לִיהְזֶה לְבָדּוֹ:	19
20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:	20
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	כָּל־אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנֹן: כָּל אֶרְמְלָא וְיֵיתֶם לֹא תַעֲנֹן:	21

- 15 וכי יפתח. מדבר על לזה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ישל. שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי:
- 15 מהר ימהרנה. יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשמו, שכותב לה כתובה וישאנה:
- 16 במהר הבתולות. שהוא קצוץ חמשים כסף אלל התופס את הבתולה ושוכב עמה באונס, שנאמר ונתן האיש השכב עמה לאצרי הנערה חמשים קסף (דברים כב, כט):
- 17 מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב זהוה, שהנשים מזויות מכשפות (סנהדרין סז):
- 18 (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. בסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב בהן דמיהם צם):
- 19 לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד ציר"י), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמשות צראש הציבה, אם נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, בחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים במשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פת"ח וקמ"ץ ענין אחד בענין זה, וגם יש לומר בדרך אחר כמ"ש דקדוקי רש"י יעויין צו) נודע באיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהוזהרתם עליהם במקום אחר. כיוצא בו אין פמוץ צללהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לינקד פת"ח:
- 19 יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמר צו מיתה במקום אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, בא ופירש לך כאן וזבח לאלהים יחרם, לומר לך, מה וציחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות בפנים, וחייבין עליהם לכל עבודת אלילים, בין שדרכה לעבדה בכך בין שאין דרכה לעבדה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה אלא באזהרה:
- 20 וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרליאר"ר בלע"ז (הענהנען) כמו והאכלתי את מוניך את צאן (ישעיה מט, כו):
- 20 ולא תלחצנו. בגזילת ממון:
- 20 כי גרים הייתם. אם הוניתו, אף הוא יכול להונוך, ולומר לך אף אתה מגרים זאת, מוס שכן אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם:
- 21 כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב זהוה, לפי שהם תשושי כח ודבר מזוי לענותם:

22	אם עננה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו:	22
23	אם עננה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו:	23
24	אם עננה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו:	24
25	אם עננה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו:	25
26	אם עננה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו:	26

22 אם ענה תענה אתו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', זהו אם צעק יצעק, אבל צאם לא יצעק לא פירש, וק"ל) כמו לכן כל הרג קין (בראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם צעק יצעק אלי וגו':

23 והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אחכם, איני יודע שנשיכם אלמנות ונשיכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים נזירות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והנשים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו או נשצו:

24 אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שצורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן:

24 את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עני ועשיר, עני קודם. עני עירך ועני עיר אחרת, עני עירך קודמין (צבא מציעא עא). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעוזב גילולים, ולאזיה מעמי, את העני, ולאזיה עמי. (ד"א את העני, שלא תנהוג בו מנהג ציון בהלוואה שהוא עמי.

24 את העני עמך. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני):

24 לא תהיה לו כנשה. לא תצטענו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלא כאילו לא הלויתו, כלומר, לא תכלימהו:

24 נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופחאוס הוא מצנצן ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

25 אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלוואה, אלא שממשכנין את הלוה כשמגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקב"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשצ טול והשצ):

25 עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד צא השמש, וכצוא השמש תחזור ותטלנו עד שיצא צקר של מחר, ובכסות יוס הכמוז מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פ"ט):

26 כי הוא כסותה. זו טלית:

26 שמתו. זו חלוק:

26 במה ישכב. לרבות את המנע:

27	Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.	אַל־תִּקְלָל אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל וְרֹבֵא בְעִמּוֹךְ לֹא תֹאָר:	רַבִּיעִי
28	Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.	מְלֶאכֶתְךָ וְדַמְעָתְךָ לֹא תִאָּחַר בְּכֹר בְּנֶיךָ תִּתֵּן-לִי:	28
29	Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.	כֹּן-תַעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ שְׁבַעַת יָמִים יִהְיֶה עִם-אִמּוֹ בְּיוֹמָא תִמְנָאָה תִפְרֹשְׁנָהּ קֶדְמִי:	29
30	And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.	וְאַנְשֵׁי-קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבָשָׂר בִּשְׂדֵה טֶרֶפָה לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)	30
XXIII	Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׁוֹא אֶל-תָּשֶׁת יָדְךָ עִם-רָשָׁע לְהִיֵּת עֵד חָמָס:	XXIII
		לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעַ דְּשָׁקֶר לֹא תִשּׁוּי יָדְךָ עִם חֵיבָא לְמַהֲנִי לִיהַ סְהִיד שָׁקֶר:	

- 27 אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):
- 28 מלאכתך. חובה המוטלת עליך כשתחמלא תבואתך להחצשל, והם זכורים:
- 28 ודמעך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע:
- 28 לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה:
- 28 בכור בניך תתן לי. לפדותו בחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר נזהר עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר ופדויו מִן אֶדְשׁ סְפָדָה (במדבר יח, טז), אף זכור צהמה דקה מטפל בו לי יום, ואחר כך נותנו לכהן:
- 29 שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם צא למהר את קרצו, לא ימהר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן:
- 29 ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חובה לזו זיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וקלָה יְקָה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פ"ט), וכן משמעו, וזיוס השמיני אתה ראוי ליתנו לי:
- 30 ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי:
- 30 ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהוה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך צהמות ליטרף, וכן פי בְּשָׂדָה מְקָה (דברים כב, כז), וכן אֶשֶׁר לֹא יִהְיֶה טְהוֹר מְקָה לְיָלָה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יום, אלא שדבר הכתוב צהוה. (ואונקלוס תרגם) ובשר דתליש מן חיוא חיתא, בשר שנחלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מצהמה כשרה צחייה:
- 30 לכלב תשליכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנבלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמוותרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְכָל צָגִי יִשְׁרָאֵל לֹא יִחָרֵץ קֶלֶב לָשֹׁנו (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):
- 1 לא תשא שמע שוא. כתרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיצא בעל דין חזירו:
- 1 אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חזירו תציעת שקר, שהצטיחהו להיות לו עד חמס:

2 Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סִגְיָאֵי לְאַבְאָשָׁא וְלֹא תִתְּמַנֶּה מִלְּאִלְפָּא מָא דְּבַעֲיָנָךְ עַל דִּינָא בְּתֵר סִגְיָאֵי שְׁלִים דִּינָא:	2 לֹא-תִהְיֶה אַחֲרֵי-רָבִים לְרָעָת וְלֹא-תִעֲנֶה עַל-רֵב לְנֹטֹת אַחֲרֵי רָבִים לְהַטֹּת:
3 neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְעַל מִסְכִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינִיה:	3 וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבּוֹ: (ס)
4 If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	אַרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְּשִׁנְאָךְ אוֹ חֲמֹרִיה דְּטַעֵי אֶתְבָּא תְּתִיבֵיה לִיה:	4 כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיבָךְ אוֹ חֲמֹרוֹ תַּעֲה הָשִׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס)
5 If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.	אַרִי תִחְזִי חֲמֹרָא דְּסִנְאָךְ רְבִיעַ תַּחֲתֵי שׁוּעֲנִיה וְתִתְּמַנֶּה מִלְּמַשְׁקַל לִיה מִשְׁבָּק תִּשְׁבּוֹק מָא דְּבִלְבָךְ עֲלוּהִי וְתִפְרִיק עִמֶיה:	5 כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שִׁנְאָךְ רֹבֵץ תַּחַת מִשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: (ס)
6 Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.	לֹא תִצְלִי דִין מִסְכִּינָךְ בְּדִינִיה:	חמישי לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט אֲבִינָךְ בְּרִיבּוֹ:

- 2 לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב זהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטיין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין 3), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטעה הדין על פיהם לחוצה, וצדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שבצית דין, לפיכך מתחילין צדיני נפשות מן הצד, לקטנים שבהן שאלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייז מיתה שצביל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו צו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאמה נוטה אחריהם, ואימתי, צומן שהן שנים המכריעין צמחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטיין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעיך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לנדר אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמיתו.
- 2 ואני אומר ליסצו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטיין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם:
- 2 ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמיתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בצואר הרבים:
- 3 לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכבדנו:
- 5 כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש בלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמא תראה חמורו רוצץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. צממיה:
- 5 עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן עזר ופזר (מלכים-א יד, י), וכן ויעזבו ירושלים עד החומה (נחמיה ג, ח), מלאוה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בו, כי תאמר בלצבך רבים הג' וים האלה ממני וגו' (דברים ז, יז), שמא תאמר כן, צממיה, לא תיקרא מהם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או בהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (בבא מציעא לז:), וחדלת:
- 5 עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו:
- 6 אבינך. לשון אובה, שהוא מדולדל ותאז לכל טובה (שם קיא:):

7	Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.	מִדְּבַר־שָׁקֶר תִּרְחֹק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל־תַּהַרֵּג כִּי לֹא־אֶצְדִּיק רָשָׁע: מִפְתָּגְמָא דְשָׁקְרָא הוּי רַחֵיק וְדִנְכִי וְדִנְפֹק דְכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטֹל אַרִי לֹא אֶזְכִּי חַיִּיבָא:	7
8	And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.	וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעְוֶר פְּקֻחִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים: וְשֹׁחַדָּא לֹא תִקְבִּיל אַרִי שֹׁחַדָּא מַעְוֵר עֵינֵי חֲכָמִין וּמְקַלְקֵל פְּתָגְמִין תַּרְיִצִין:	8
9	And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יֹדְעֵתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְלִגְיֹרָא לֹא תַעֲיָקוּן וְאַתּוֹן יֹדְעֵתוֹן יֵת נַפְשָׁא דִּגְיֹרָא אַרִי דִּיִּרִין תְּהִיתוֹן בְּאֶרֶעַ דְּמִצְרַיִם:	9
10	And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: וְשִׁית שְׁנֵין תִּזְרַע יֵת אֲרָעָךְ וְתִכְנוֹשׁ יֵת עַל־לָתָהּ:	10
11	but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.	וְהַשְׁבִּיעַתָּ תִשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָהּ וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עֹמֶד וְיִתְרָם תֹּאכַל חֵיט הַשָּׂדֶה כֹּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְיִיתְךָ: וְשַׁבְעִיתָא תִשְׁמַטְנָה וְתִרְשְׁטְנָה וַיִּכְלוּן מִסְכִּינֵי עֹמֶד וְשֹׁאֲרֵהוֹן תִּיכּוֹל חֵיט בְּרָא כֹן תַעֲבִיד לְכַרְמְךָ לְיִיתְךָ:	11

7 ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרוג, ואף על פי שאינו נדיק, שלא נטדק בצית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה נדיק הוא, שנטדק בצית דין:

7 כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יצא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צמיתה שנחסיי צה:

8 ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם צתורה ונוטל שוחד, סוף שחטרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו (מכילתא פ"כ): ויסלף. כתרגומו ומקלקל:

8 דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים: 9 וגר לא תלחץ. צהרצה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (צבא מציעא נט:): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחצים אותו:

10 ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לצית, כמו וַאֲסַפְתּוּ קָל תוֹךְ בִּיתְךָ (דברים כב, ז): תשמטנה. מעצודה:

11 ונטשתה. מאכילה אחר זמן הביעור. דבר אחר תשמטנה, מעצודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלוצל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ):

11 כן תעשה לכרמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:

12 Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לַמֶּעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנָּפֵשׁ בֶּן-אֲמָתֶךָ וְהַגֵּר:	12 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לַמֶּעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנָּפֵשׁ בֶּן-אֲמָתֶךָ וְהַגֵּר:
13 And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth.	וּבְכָל אֲשֶׁר-אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל-פִּיךָ:	13 וּבְכָל אֲשֶׁר-אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל-פִּיךָ:
14 Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.	שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּהְיֶה לִּי בַשָּׁנָה: בִּשְׁתָּא:	14 שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּהְיֶה לִּי בַשָּׁנָה: בִּשְׁתָּא:
15 The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;	אֶת-חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לַמּוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי-בֹו יֵצְאָתָּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא-יֵרָאוּ פָנַי רִיקִם:	15 אֶת-חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לַמּוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי-בֹו יֵצְאָתָּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא-יֵרָאוּ פָנַי רִיקִם:
16 and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.	וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֹף בְּצֹאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת-מַעֲשֶׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה:	16 וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֹף בְּצֹאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת-מַעֲשֶׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה:

- 12 וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה (שס), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג בה שבת בראשית:
- 12 למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להמיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחשנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא לער:
- 12 בן אמתך. בעצד הערל הכחוז מדבר (שס):
- 12 והגר. זה גר מושב:
- 13 ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שצמורה אזהרה היא במקום לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא):
- 13 לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי מצות עלילות פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ביום עבודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עבודת אלילים כנגד כל המצוות כולם, והנזהר בה כשומר את כולן:
- 13 לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישצו לך בעבודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:
- 14 רגלים. פעמים, וכן פי' הקיטני זה שלש רגלים (במדבר כז, כח):
- 15 חדש האביב. שהתבואה מתמלאת בו באביב. אביב לשון אב, זכור וראשון לבשל פירות:
- 15 ולא יראו פני ריקם. כשתצאו לראות פני ברגלים, הציאו לי עולות (חגיגה ז.):
- 16 וחג הקציר. הוא חג שבעות:
- 16 בכוורי מעשיך. שהוא זמן הצאת זכורים, ששתי הלחם הבאין בעצרת, היו מתירין החדש למנחות ולהציא זכורים למקדש, שנאמר וצִיּוֹם הַזִּכּוּרִים וגו' (במדבר כח, כו):
- 16 וחג האסף. הוא חג הסוכות:
- 16 באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התבואה מתיבשת בשדות, ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים:

17	Three times in the year all thy males shall appear before the Lord GOD.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל־זָכוּרְךָ אֶל־פָּנֵי הָאֱדֹנָי וַיְהִיָּה:	תֵּלֶת זְמַנִּין בְּשָׁתָא יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרְךָ קֳדָם רַבּוֹן עֲלֵמָא יי:
18	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.	לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמִץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין חֵלֶב־חֲגִי עַד־בֹּקֶר:	לֹא תבוס על חמיע דם פסחי ולא ביתון בר ממדבחה תרבי נכסת חגא עד צפרא:
19	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: (פ)	ריש בכורי ארעך תיתי לבית מקדשא די אלהך לא תיכלון בשר בחלב:
20	Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.	הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלֵחַ מִלְּאָךְ לִפְנֶיךָ לְשַׁמְרְךָ בַּדֶּרֶךְ וְלִהְיוֹתְךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:	הא אנא שלח מלאכא קדמדך למשרך באורחא ולאעלותך לאתרא דאתקניתי:
21	Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.	הִשָּׁמַר מִפָּנָיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אַל־תִּמָּר בּוֹ כִּי לֹא יִשְׁאֵל לַפְּשָׁעֶיכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ:	אסתמר מן קדמוהי וקביל למימריה לא תסריב לקבליה ארי לא ישבוק לחוביכון ארי בשמי מימריה:

- 17 שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"כ):
- 17 כל זכורך. הזכרים שצד:
- 18 לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צ"ד בניסן עד שתזער החמץ (מכילתא שם פסחים סג):
- 18 ולא ילין חלב חגי וגו'. מוץ למזבח:
- 18 עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל בלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא ו, ז):
- 18 ולא ילין. אין לינה אלא צעמוד השחר, שנאמר עד בקר, אצל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:
- 19 ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בצבורים, לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה שזכרה, כורך עליה גמיל לסימן ומקדישה. ואין זכורים אלא משבעת המינים האמורים במקרא ארץ חטטה ושערה וגו' (דברים ח, ט):
- 19 לא תבשל גדי. אף עגל וכזב ככלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון אֶנְכִּי אֶשְׁלַח גְּדִי עִזִּים (בראשית לח, יז), אֶת גְּדִי הָעִזִּים (שם כ), שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים (שם כז, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכזב צממע. ובג' מקומות נכתב בתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור זשול (חולין קטו):
- 20 הגה אנכי שולח מלאך. כאן נחזקו שתידין לחטוא ושכינה אומרת להם פי לא תעלה דְּקָרְבָּךְ (שמות לג, ג):
- 20 אשר הכנותי. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כזר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שצית המקדש של מעלה, מכוון כנגד בית המקדש של מטה:
- 21 אל תמר בו. לשון המראה, כמו אֶשָּׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ (יהושע א, יח):
- 21 כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד כזך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליח, ואינו עושה אלא שליחותו:
- 21 כי שמי בקרבך. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף צו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי:

22	But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.	כִּי אִם־שָׁמָעַתְּ תִשְׁמָע בְּקוֹלִי וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר אֹדְבָר וְאֵיבֹתַי אֶת־אֵיבֶיךָ וְצָרָתִי אֶת־צָרֶיךָ:	22
23	For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.	כִּי־יֵלֶךְ מִלְּאֲכִי לִפְנֶיךָ וְהֵבִיאֲךָ אֶל־הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחָדִתִּי:	23
24	Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.	לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשֵׂיהֶם כִּי הָרַסְתָּ תַּהְרֹסֵם וְשִׁבַּר תִּשְׁבַּר מִצְבֹּתֵיהֶם:	24
25	And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.	וְעַבַּדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת־לֶחְמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ וְהִסְרֹתִי מִחִלָּה מִקֶּרְבְּךָ: (ס)	25
26	None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.	לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא:	שניעי 26
27	I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.	אֶת־אֵימָתִי אֲשַׁלַּח לִפְנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָּהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֵיבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְפָּה:	27

22 וצרת. כהרגומו ואעיק;
24 הרס תהרסם. לאותם אלהות;
24 מצבותיהם. אצנים שהם מניצין להשתחוות להם;
26 לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני;
26 משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה;
27 והמותי. כמו והממת, ותרגמו ואשגש. וכן כל מיצה שפועל שלה בכפל אות אחרונה, כשתהפוך לדבר כלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל את הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלפ"ס, כגון והמותי, מגזרת וְהָמַס גִּלְגַּל עָלָהוּ (ישעיה כח, כח). וְסֻצְוִי, מגזרת וְסֻצְוִי בֵּית אֵל (שמואל"א ז, טז). דְּלוֹתִי, מגזרת דְּלָלוּ וְסֻצְוִי (ישעיה יט, ו). עַל כַּפִּים תִּקְחֶיךָ (שם מט, טז), מגזרת חֲקִקִי לָב (שופטים ה, טו). אֶת מִי רָצוֹתִי (שמואל"א יב, ג), מגזרת רָצַח עַצְדָּה דָּלִים (איוב כ, יט). והמתרגם והמותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה צפת"ח, ולא מ"ם שלה מודגשת, ולא נקודה מלפ"ס. אלא וְהָמַסִּי (צזירי) כגון וְהָמַסָּה אֶת הָעָם הָזֶה (במדבר יד, טו), והתי"ו מודגשת לפי שחבא במקום צ' תוי"ן, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרת, חטאתי, עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא צאה במקום שמים, לפי שהיה צריך שלשה תוי"ן, שמים ליסוד כמו צִיּוֹם קָתָה' (יהושע י, יב). מַפָּח אֱלֹהִים הִיא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש;
27 עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס;

28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.	וְאֶשְׁלַח יֵת עֲרֵעִיתָא קְדָמָךְ וּתְתַרִיךְ יֵת חִוִּי וְיֵת כְּנַעֲנָי וְיֵת חִתִּי מִן קְדָמָךְ:	28 וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִוִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ:
29 I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.	29 לֹא אֶתְּרִיכְנֶנּוּ מִן קְדָמָךְ בְּשָׁתָא חֶדָּא דְלִמָּא תְּהִי אֶרֶצָא צְדִיָּא וְתִסְגִּי עֲלֶיךָ חַיִּית בְּרָא:	29 לֹא אֶגְרֹשְׁנִי מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאֲרֶץ שְׁמָמָה וּרְבֵבָה עָלֶיךָ חַיֵּי הַשָּׂדֶה:
30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.	30 מְעַט מְעַט אֶגְרֹשְׁנִי מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְּרֹחַ וְנַחֲלֶת אֶת־הָאֲרֶץ:	30 מְעַט מְעַט אֶגְרֹשְׁנִי מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְּרֹחַ וְנַחֲלֶת אֶת־הָאֲרֶץ:
31 And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.	31 וְאֶשְׂוִי יֵת תְּחוּמְךָ מִיַּמָּא דְסוּף וְעַד יַמָּא דְפִלְשְׁתִּינִי וּמִמִּדְבָּרָא עַד פֶּרֶת אֲרִי אֶמְסֹר בְּיָדְכֶן יֵת יִתְּבִי אֶרֶצָא וּתְתַרִיכְנֶנּוּ מִן קְדָמָךְ:	31 וְשִׁתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאֲרֶץ וְגִרְשָׁתֶמוּ מִפְּנֶיךָ:
32 Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.	32 לֹא תִגְזֹר לָהֶן וּלְטַעֲוֹתֵהֶן קִים:	32 לֹא־תִכְרֹת לָהֶם וּלְאֱלֹהֵיהֶם בְּרִית:
33 They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.	33 לֹא יִתְּבוּן בְּאֶרֶצְךָ דְלִמָּא יַחֲיִיבוּן יִתְךָ קְדָמִי אֲרִי תִפְּלַח יֵת טַעֲוֹתֵהֶן אֲרִי יִהְיוּ לְךָ לְתַקְלָא:	33 לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶצְךָ פֶּן־יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ: (פ)
XXIV And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;	XXIV וְלִמּוֹשֶׁה אָמַר סָק לְקָדָם יי אַתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן מִרְחָק:	XXIV וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אַתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחָק:

28 הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אומם צעיניהם, ומטילה צהם ארס והם מתים. והצרעה לא עצרה את הירדן (סוטה לו.). והחתי והכנעני. הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעצר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שס), על שפת הירדן עמדה וזרקה צהם מרה: 29 שממה. ריקנית מזני אדם, לפי שאתם מעט ואין צדכם כדי למלאות אותה: 29 ורבה עליך. ומרבה עליך: 30 עד אשר תפרה. מרבה, לשון פרי, כמו פרו ורצו: 31 ושתי. לשון השמה, והתי"ו מודגשת מפני שצאה תחת שמים, שאין שיתה בלא תי"ו, והאחת לשמוש: 31 עד הנהר. פרט: 31 וגרשתמו. ומגרשם: 33 כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן צכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מצינו בהרבה מקומות אם משמש בלשון אשר, כמו ואם פקריז מנסת בפורים (ויקרא ב, יד), שהיא חוצה: 1 ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובז' ציון נאמרה לו עלה:

2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'	וַיִּתְקַרֵּב מֹשֶׁה בַּלְחֹדוֹהִי לִקְדָּם יְיָ וְאֲנֹנִי לֹא יִתְקַרְבּוּן וְעַמָּא לֹא יִסְקֹון עִמֵּיהּ:	2 וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהָעָם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:
3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:	3 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:
4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל פְּתֻגְמֵי דִי וְאִקְדִּים בְּצִפְרָא וַיִּבְנֶה מִדְּבָחָא בְּשִׁפּוּלֵי טוֹרָא וְתַרְתָּא עֲשָׂרִי קָמָא לְתַרֵּי עֲשָׂר שְׁבִטֵי דִישְׂרָאֵל:	4 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בַּבֶּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצֵּבָה לְשִׁנִּים עֲשָׂר שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:
5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.	וַיִּשְׁלַח יְת בְּכוֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲסִיקוּ עֲלֹן וַנְּכִסּוּ נִכְסֵי קוֹדֶשִׁין קָדָם יְיָ תֹרִין:	5 וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:
6 And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.	וַיִּנְסִיב מֹשֶׁה פְּלִגּוֹת דָּמָא וְשׂוּי בְּמִזְבְּחֵי וּפְלִגּוֹת דָּמָא זָרַק עַל מִדְּבָחָא:	6 וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׂם בְּאֵגָנֹת וּחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'	וַיִּנְסִיב סִפְרָא דְקִימָא וּקְרָא קָדָם עַמָּא וַאֲמָרוּ כָּל דְּמַלְלִיל יְיָ נַעֲבִיד וְנִשְׁמָע:	7 וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

- 2 ונגש משה לבדו. אל הערפל:
- 3 ויבא משה ויספר לעם. צו ציוס:
- 3 את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה:
- 3 ואת כל המשפטים. 'ז' מלות שננטו בני נח, ושבת, וכבוד אב ואם, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להם צמרה (מכילתא צדש פ"ג):
- 4 ויכתוב משה. מצרשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שננטו צמרה (שס):
- 4 וישכם בבקר. צחמשה צסיון:
- 5 את נערי. הנכורות:
- 6 ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו:
- 6 באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לברית צמילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טבילה:
- 7 ספר הברית. מצרשית ועד מתן תורה, ומלות שננטו צמרה:

- ⁸ ויזרוק. ענין הזאה, ותרומו וזרק על מדבחה לכפרה על עמא:
- ¹⁰ ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואציהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם קמתאננים וגו' ותצער בם אש ה' ותאכל בקצה המזנה, בקצינים שבמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו בשעת השעבוד, לזכור זרתן של ישראל שהיו משועבדים במעשה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משנגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם. כתרומו לשון מראה: לטהר. לשון צרור ולול: ואל אצילי. הם נדב ואציהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בלב גס, מתוך אכילה ושתיה, כך מדרש תנחומא (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ויאצל מן הרוח (צמדבר יא, כה), שש אמות אצילה (יחזקאל מא, ח): ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ' יום: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן. ורצינו סעדיה פירש באזהרות שיקד, לכל דבור ודבור מצות התלויות בו: ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרצב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לצדו אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעבב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

8	And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל-הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דָּם-הַבְרִית אֲשֶׁר כָּתַב יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:	8
9	Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;	וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	9
10	and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.	וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבִנְת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:	10
11	And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.	וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזִיז אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)	11
12	And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהָרָה וְהִיִּיה-שָׁם וְאֶתְנֵה לְךָ אֶת-לְחֹת הָאֲבֵן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרָתָם:	12
13	And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָר הָאֱלֹהִים:	13
14	And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'	וְאֶל-הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בָּזֶה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹזֶה עִמָּכֶם מִי-בָעַל דְּבָרִים יִגֹּשׁ אֲלֵהֶם:	14
15	And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיִּכֶס הָעָנָן אֶת-הָהָר:	מפטיר

¹⁴ ואל הזקנים אמר. צלחתו מן המחנה:

¹⁴ שבו לנו בזה. והתעכצו כאן עם שאר העם צמחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריצו:

¹⁴ חור. צנה של מרים היה, ואציו כלל צן יפנה, שנאמר ויפקח לו קלל את אפקת ופלל לו את חור (דברי הימים-א ב, יט), אפרת וז מרים, כדאיתא בסוטה (יא:):

¹⁴ מי בעל דברים. מי שיש לו דין:

16	And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.	וַיִּשְׁכֵּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָרִי שִׁנִּי וַיִּכְסֶּהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:	16
17	And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.	וּמֵרָאָה כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בָּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	17
18	And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)	ק"ח פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 34:8-34:22; 33:25-33:26 on page 230. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11-16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 248. When Shabbat Shekalim is Rosh Chodesh, read as before but combined the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Chodesh on page 243.

XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	תרומה
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דִּבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:	2
3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת תְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת:	3

16 ויכסהו הענן. רבותינו חולקים בדבר (יומא ד.י.), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד ערבת יום מתן תורה. רש"י יסן):

16 ויכסהו הענן. להר:

16 ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסהו הענן למשה ו' ימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו צתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם):

18 בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שזיל (נ"א חופה) צמור:

2 ויקחו לי תרומה. לי, לשמי:

2 תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה:

2 ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פייסנ"ט צלע"ז (געשענק)

2 תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרבנות צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים בענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצנדי כהונה כשחזקדק בהם:

3 זזהב וכסף ונחשת וגו'. כלם באו צנדבה איש איש מה שנדדו לבו, חוץ מן הכסף שצא צוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וְכֶסֶף פְּקֻדֵי הַעֲדָה וְגו' צָקַע לְגִלְגֵּלֶת וְגו' (שמות לח, כוכו), ושאר הכסף הצא שם צנדבה, עשאוה לכלי שרת:

4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים: וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	שֶׁמֶן לַמָּאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים: שֶׁמֶן לַמָּאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן: אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַיַּעֲבֹדוּן קִדְמִי מִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁרִי שְׁכִינָתִי בִּינִיחוּן: וַיַּעֲבֹדוּן קִדְמִי מִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁרִי שְׁכִינָתִי בִּינִיחוּן:
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס) כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)
10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאֵעִי שִׁטִּין תְּרֵתִין אַמּוּן וּפְלָגָא אוּרְכֵיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּרְתֵיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רוּמְיָה: וַיַּעֲשׂוּ אֲרוֹן עֵצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וְחָצִי אַרְכּוֹ וְאַמְתּוֹ וְחָצִי רָחְבּוֹ וְאַמְתּוֹ וְחָצִי קִמְתּוֹ:

- 4 ותכלת. זמר צבוע צדס חלזון (מנחות מד.), וצבעו ירוק:
4 וארגמן. זמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן:
4 ושש. הוא פשתן (יצמות ד:):
4 ועזים. נוצה של עזים, לכך תרגם אונקלוס ומעצי, הצא מן העזים, ולא עזים עצמן, שחרגום של עזים עזין:
5 מאדמים. צבועות היו אדום לאחר עבודתן:
5 תחשים. מין חיה, ולא היתה אלא לשעה (שבת כה:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם ססגוניא, שש ומתפאר בגוונין שלו (שם):
5 ועצי שטים. ומאין היו להם צמדצר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו צפה צרוח הקדש שעתידין ישראל לצנות משכן צמדצר, והציא ארזים למזרים ונטעם, וזה לצניו ליטלם עמהם כשיאלו ממזרים:
6 שמן למאור. שמן זית זך להעלות נר תמיד:
6 בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו צשמים, כמו שמפורש בכי תשא:
6 ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב וצקר, כמו שמפורש בואתה תזוה. ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן:
7 אבני שחם. שמים הוצרכו שם, לצורך האפוד האמור בואתה תזוה:
7 מלאים. על שם שעושין להם בזה מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משצנות:
7 לאפוד ולחושן. אבני השם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תזוה, והם מיני תכשיט:
8 ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:
9 ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך:
9 וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז:), שצבועות יד:, אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:
10 ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין איסקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו:

11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפְּנוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֶרֶזָהָב סָבִיב: וְתַחֲפִי יִתִּיהָ דָּהָב דְּכִי מִגִּוּ וּמִבְּרָא תַחֲפִינֶיהָ וְתַעֲבִיד עָלוּהִי זֶרֶזָהָב סָחוֹר סָחוֹר:	11
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְיָצַקְתָּ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	12
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְעָשִׂיתָ בָּדִי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דָאֲעִי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְהוֹן דָּהָבָא:	13
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְהִבֵּאתָ אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעֵת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת-הָאָרֹן בָּהֶם: וְתַעִיל יָת אֲרִיחֵי בְּעֻזְקָתָא עַל סְטְרֵי אֲרֹנָא לְמַטֵּל יָת אֲרֹנָא בְּהוֹן:	14
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בְּטַבַּעֲת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסָּרוּ מִמֶּנּוּ: בְּעֻזְקָתָא אֲרֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחֵי לֹא יִעָדוּן מִנֶּיהָ:	15
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְנָתַתָּ אֶל-הָאָרֹן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: וְתַתִּין בְּאֲרֹנָא יָת סִדְרוּתָא דְאֶתִּין לָךְ:	16
17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וְעָשִׂיתָ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אֲמָתַיִם וַחֲצִי אַרְבָּה וְאַמָּה וַחֲצִי רַחְבָּהּ: וְתַעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דָּהָב דְּכִי תַרְתִּין אֲמִין וּפְלָגָא אוּרְבָה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא בּוֹתִינָה:	שני

- 11 מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה צלאל, ב' של זהב וא' של עץ (יומא עז:), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב, ושל זהב בתוך של עץ, וחספה שפתו העליונה בזהב, נמלא מנופה מבית ומחוץ:
11 זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עוצי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עוצי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עוצי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:
12 ויצקת. לשון הסכה כתר גומי:
12 פעמותיו. כתר גומי וזייתיה. וזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי צד לצד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש בזמנאות (זח:). בפרק שתי הלחם:
12 ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שצמחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והיו"ו זו יתירה היא, ופתורו כמו שתי טבעות, ויש לך ליצבה כן, ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת:
12 צלעו. זדו:
13 בדי. מוטות:
15 לא יסורו ממנו לעולם (יומא עז:).
16 ונתת אל הארון. כמו בארון:
16 העדת. התורה, שהיא לעדות דיני ודיניכם שזויתיה אמתים מלות הכתובות זה:
17 כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף:
17 אמתים וחצי ארבה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עוצי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוציה, פירשו רבותינו שהיה עוציה טפח (סוכה ה:).

18 And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִּים זָהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת:	18 וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִּים זָהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת:
19 And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.	וְעָבִיד כְּרוּבָא חֶד מִסְטָרָא מִכָּא וּכְרוּבָא חֶד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפֹרֶתָא תַעֲבִדוּן יְת כְּרוּבִיא עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי:	19 וְעָשִׂה כְּרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת תַעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִּים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:
20 And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.	וַיְהִיו כְּרוּבִיא פְּרִיסִין גִּדְפִיהוֹן לְעֵילָא מְטָלִן בְּגִדְפִיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חֶד לְקָבִיל חֶד לְקָבִיל כְּפֹרֶתָא יְהוֹן אַפֵּי כְּרוּבִיא:	20 וַהֲיוּ הַכְּרֻבִּים פִּרְשֵׁי כַנָּפֵיהֶם לְמַעַלָּה סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִּים:
21 And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.	וְתַתִּין יְת כְּפֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא מְלַעִילָא וּבְאֲרוֹנָא תַתִּין יְת סִדְרוֹתָא דְאֵתִין לָךְ:	21 וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֹן מְלַמְעָלָה וְאֶל־הָאָרֹן תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:
22 And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.	וְאֶזְמִין מִיַּמְרֵי לָךְ תִּמְנָן וְאֶמְלִיל עִמָּךְ מִעֲלֹי כְּפֹרֶתָא מִבֵּין תְּרִין כְּרוּבִיא דְעַל אֲרוֹנָא דְסִדְרוֹתָא יְת כָּל דְאֶפְקִיד יְתָךְ לְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	22 וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם וּדְבַרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתָךְ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

- 18 כרבים. דמות פרוצף חינוך להם:
- 18 מקשה תעשה. שלא תעשה צפני ענמם ותחזרם צראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה צורפים שקורין שולדירי"ך, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והנה צפטיש ובקורנם צאמנע, וראשין בולטין למעלה, וזייר הכרובים צבליטת קצותיו:
- 18 מקשה. צטדי"ך צלע"ז כמו דא לְדָא נֶקֶץ (דניאל ה, ו):
- 18 קצות הכפורת. ראשי הכפורת:
- 19 ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה:
- 19 מן הכפורת. ענמה תעשה את הכרובים, זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשה צפני ענמם ותחזרם לכפרת:
- 20 פורשי כנפיהם. שלא תעשה כנפיהם שוככים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אל ראשיהם, שיהא י' טפחים צחלל שבין הכנפים לכפורת, כדאיתא צסוכה (ה):
- 21 ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שצא ללמד שצטודו ארון לצדו צלא כפורת, יתן תחלה העדות לחוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר ויִתֵּן אֵת הָעֵדֻת אֶל הָאָרֹן (שמות מ, כ), ואחר כך ויִתֵּן אֵת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרֹן מִלְּמַעְלָה:
- 22 ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאצא שם לדבר אליך:
- 22 ודברתי אתך מעל הכפורת. וצמקום אחר הוא לומר, וידָּרָר ה' אֵלָיו מֵאֵל מוֹעֵד לְאֹמֶר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כרובים מכחישים זה את זה, צא הכחוש השלישי והכריע ביניהם, וצָבָא מִשָּׁה אֵל אֵקֵל מוֹעֵד וַיִּשְׁמַע אֵת הַקּוֹל מִדָּרָר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת וגו' (צמדצר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא צתוך הפתח, קול יורד מן השמים לצין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה צאהל מועד:
- 22 ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו יתירה וטפלה, וכמוהו הרצה צמקרא, וכה תפטר, ואת אשר אדצר עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל בני ישראל הוא:

23	And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וְתַעֲבִיד פִּתּוּרָא דְאָעִי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמִּין אֹרְכֶיהָ וְאַמְתָּא פּוּתְיֶיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמֶיהָ:	וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אֶרְכּוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ וְאַמָּה וְחָצִי קֹמָתוֹ:	23
24	And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יָתִיה דְּהַב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדֶהַב סְחֹר סְחֹר:	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:	24
25	And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.	וְתַעֲבִיד לִיה גְּדִנְפָא רֹמֶיהָ פּוּשְׁפָא סְחֹר סְחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדֶהַב לְגְּדִנְפֶיהָ סְחֹר סְחֹר:	וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טָפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:	25
26	And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.	וְתַעֲבִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדֶהַב וְתַתִּין יָת עֲזָקְתָּא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רְגְלוֹהִי:	וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲתִּים עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רְגְלָיו:	26
27	Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table.	לְקַבִּיל גְּדִנְפָא יְהוֹיִן עֲזָקְתָּא אֲתֵרָא לְאַרְיִחְיָא לְמַטַּל יָת פִּתּוּרָא:	לְעִמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תַּהְיִין הַטַּבַּעֲתִּים לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	27
28	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.	וְתַעֲבִיד יָת אַרְיִחְיָא דְאָעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתַהוֹן דְּהַבָּא וְיִהוֹן נְטָלִין בְּהוֹן יָת פִּתּוּרָא:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנָשָׂא־בָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	28

23 קומתו. גובה רגליו עם עוצי השלחן (פסחים קט: וזתוס' שם ד"ה אמתא):
24 זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:
25 מסגרת. כתר גומו גְּדִנְפָא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר, יש אומרים למעלה היתה סביב לשולחן, כמו לבזוזין שזשפת שולחן שרים,
יש אומרים למטה היתה תקועה, מרגל לרגל בארבע רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת:
25 ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה:
27 לעמדת המסגרת תהיין הטבעות. ברגלים מקועות כנגד ראשי המסגרת:
27 לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו בתים להכניס בהן הצדים:
27 לבתים. לזורך בתים: לבדים. כתר גומו לְאַרְיִחְיָא:
28 ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא בם את השלחן:

<p>29 And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קְעָרָתָיו וְכַפָּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>	<p>29 וְעָשִׂיתָ קְעָרָתָיו וְכַפָּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>
<p>30 And thou shalt set upon the table showbread before Me always.</p>	<p>וְתָתִין עַל פֶּתוּרָא לַחִים אַפִּיא קָדְמִי תִדְרָא:</p>	<p>30 וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תְּמִיד: (פ)</p>
<p>31 And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knobs, and its flowers, shall be of one piece with it.</p>	<p>וְתַעֲבִיד מְנֻרְתָּא דְדָהָב דְּכִי נָגִיד תַּתְעֲבִיד מְנֻרְתָּא שְׂדֵה וּקְנָה פְּלִידָהּ חִזְרִיהָ וְשׁוֹשְׁנֶיהָ מִנָּה יִהְיוּ:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מְנֻרַת זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה תַּעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמְּנוּרָה יִרְכָּה וּקְנָה גְבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה יִהְיוּ:</p>

29 ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוזה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לזדי הצית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו זקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה:

29 וכפותיו. הן בזיכין שנותנין זהם לצונה, ושחים היו לשני קומני לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים ויקרא כד, ז):

29 וקשותיו. הן כמין חלזי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומדלילין בין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א:

29 ומנקיותיו. תרגומו ומְקִלָּתֶיהָ, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ, וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוללים ששה (הרא"ם גורם חמשה) פוללים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פוללין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו, ולשון מְקִלָּתֶיהָ, סבולותיו, כמו גְּלָאִיתִי הָכִיל (ירמיה ו, יא).

אצל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות לו), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפשו, אצל אונקלוס שתרגם מְקִלָּתֶיהָ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין:

29 אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶךְ (במדבר ד, ז), וזה וזה, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

30 לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים באמור אל הכהנים:

31 מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה וגרומיה איברים איברים, ואחר כך ידזיקם בדרך האורפים שקורין שולדיר"ץ, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים אילן ואילן:

31 מקשה. תרגומו נָגִיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, במדי"ץ בלע"ז כמו דָּא לְדָא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו):

31 תיעשה המנורה. מאלה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט.), אמר לו הקב"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאלה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם):

31 ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה:

31 וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין זוך, לצוק השמן לתוכו ולתת הפחילה:

31 גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ם, ואלו עשוין מזהב, וזולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו זה אלא לנוי:

31 כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, זולטין סביבות הקנה האמצעי, בדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלהם כתוב צפרשה כמה כפתורים זולטין ממנה וכמה חלק שבין כפתור לכפתור:

31 ופרחיה. ציורין עשוין זה כמין פרחין:

31 ממנה ידיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לזדס וידזיקם:

<p>32 And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;</p>	<p>וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְרָה מִצְדֵּיהָ הָאֶחָד וְשֵׁשׁ קִנֵּי מִנְרָה מִצְדֵּיהָ הַשֵּׁנִי: וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ מִסְּטֶרְהָ תֵּלֶתָא קִנֵּי מִנְרָתָא וְתֵלֶתָא קִנֵּי מִנְרָתָא מִסְּטֶרְהָ תֵּנִינָא:</p>	<p>32 וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְרָה מִצְדֵּיהָ הָאֶחָד וְשֵׁשׁ קִנֵּי מִנְרָה מִצְדֵּיהָ הַשֵּׁנִי: וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ מִסְּטֶרְהָ תֵּלֶתָא קִנֵּי מִנְרָתָא וְתֵלֶתָא קִנֵּי מִנְרָתָא מִסְּטֶרְהָ תֵּנִינָא:</p>
<p>33 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>תֵּלֶתָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חֵד חֲזוּר וְשׁוֹשׁן וְתֵלֶתָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חֵד חֲזוּר וְשׁוֹשׁן כֹּן לְשֵׁשׁ קָנִין דְּנִפְקִין מִן מִנְרָתָא:</p>	<p>33 שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנְיָא הָאֶחָד כְּפֶתֶר וּפְרָחַ וְשֵׁשׁ גִּבְעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנְיָא הָאֶחָד כְּפֶתֶר וּפְרָחַ כֹּן לְשֵׁשׁ הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:</p>
<p>34 And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.</p>	<p>וּבַמִּנְרָתָא אַרְבַּעָא כְּלִידִין מְצִירִין חֲזוּרָא וְשׁוֹשְׁנָא:</p>	<p>34 וּבַמִּנְרָה אַרְבַּעָא גִבְעִים מְשְׁקָדִים כְּפֶתֶרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:</p>
<p>35 And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קָנִין דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קָנִין דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קָנִין דְּמִנְהָ לְשֵׁשׁ קָנִין דְּנִפְקִין מִן מִנְרָתָא:</p>	<p>35 וְכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ וְכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ וְכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ לְשֵׁשׁ הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:</p>
<p>36 Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.</p>	<p>חֲזוּרִיהוֹן וּקְנִיהוֹן מִנְהָ יְהוֹן כֹּלָהּ נִגִּידָא חֲדָא דְדָהֶב דְּכִי:</p>	<p>36 כְּפֶתֶרֶיהֶם וּקְנֵתָם מִמִּנְהָ יְהִיו כֹּלָהּ מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:</p>

32 יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, צאלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

33 משקדים. כתר גומו, מוויירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניאל"ר:

33 ושלשה גבעים. צולטין מכל קנה וקנה:

33 כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

34 ובמנרה ארבעה גבעים. צגופה של מנורה היו ארבעה גביעים, אחד צולט צה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מלדיה:

34 משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

35 וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו צמלאכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור צירך, שנאמר עד ירקה עד פִּרְקָה (צמדבר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים צמנורה עלמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכם, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שם ג' טפחים, שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח, נמלאו גביעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה צגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' צששת הקנים, וג' צגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו צמנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד צג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' לששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור צפרשת צהעלותך, עד ירכה עד פרחיה. ואם תדקדק צמשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמינים איש איש צמקומו:

<p>37 And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד יֵת בּוֹצִינָהָ שִׁבְעָא וַתְּדַלִּק יֵת בּוֹצִינָהָ וַיהוֹן מִנְהָרִין לְקַבִּיל אֹפָהָ:</p>	<p>37 וַעֲשֵׂת אֶת־נִרְתִּיהָ שִׁבְעָה וְהַעֲלֶהָ אֶת־נִרְתִּיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:</p>
<p>38 And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.</p>	<p>וַיַּצִּיבְתָּהָ וּמַחְתֵּיתָהָ דָּהָב דָּכִי:</p>	<p>38 וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתָהָ זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>39 Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.</p>	<p>כִּכְרָא דְדָהָבָא דְכִנָּא יַעֲבִיד יֵתָּהּ יֵת כָּל מְנִיָּא הָאֵלִין:</p>	<p>39 כִּכָּר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>40 And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.</p>	<p>וַחֲזִי וַעֲבִיד בְּדַמּוּתֵהוֹן דָּאֵת מִתְחֲזִי בְּטוֹרָא:</p>	<p>40 וּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אֹתָהּ מֵרָאָה בְּהָר: (ס)</p>
<p>XXVI Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.</p>	<p>וְיֵת מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֶשֶׂר יִרְעֵן דְּבוּץ שִׁזִּיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצָבֵעַ וְחֹרִי צוֹרֵת כְּרוּבִין עוֹבֵד אוּמָן תַעֲבִיד יֵתֵהוֹן:</p>	<p>XXVI וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַעֲשֶׂה עֶשֶׂר יִרְיעֹת שֹׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעֹת שָׁנִי כְרֻבִים מַעֲשֶׂה חֹשֵׁב תַעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>2 The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.</p>	<p>אוּרְכָא דִירְיעָתָא תְּדָא עֶשְׂרִין וּתְמַנִּי אַמִּין וּפְתִיָּא אַרְבַּע אַמִּין דִירְיעָתָא תְּדָא מִשְׁתָּתָא תְּדָא לְכָל יִרְיעָתָא:</p>	<p>2 אֶרְךָ הַיִּרְיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאָמָה הַיִּרְיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הַיִּרְיעֹת:</p>

37 את נרותיה. כמין צזיכין שנותנין צחוכן השמן והפתילות:
37 והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מצדיה, מוסצים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשדליקם מאירים על עבר פניה, מוסצ אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:
38 ומלקחיה. הם הצצים העשויין ליקח צה הפתילה מתוך השמן, ליטבן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים צהם קרויים מלקחים. וְצִבְעָה שִׁמְרָם אֲוִנְקָלוֹס, לשון צבת, טוליי"ש צלע"ז
38 ומחתותיה. הם כמין צזיכין קטנים, שחותה צהן את האפר שצנר צצקר צצקר, כשהוא מטיצ את הנרות מאפר הפתילות שדלקן הלילה וכצו, ולשון מחתה פוייש"ד"א צלע"ז כמו לקחות אֶשׁ מִקֹּד (ישעיה ל, יד):
39 כבר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין צה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' והוצים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים:
40 וראדה ועשה. ראה כאן צהר תצנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה מנורה של אֶשׁ:
40 אשר אתה מראה. כמרגומו דֶּאֶת מִתְחֲזִי צְטוּרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ה, היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתרונו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד צין עושה לנעשה):
1 ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן:
1 שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט (צרייתא דמלאכת המשכן):
1 כרובים מעשה חשב. כרובים היו מציירין צהם צאריגתן, ולא צריקמה שהוא מעשה מחט, אלא צאריגה צשני כותלים, פרוץ אחד מכלן ופרוץ אחד מכלן, ארי מצד זה וגשר מצד זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין צלע"ז פיישיש"א

<p>3 Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.</p>	<p>חֲמִשָּׁה יָרִיעַת יְהוֹיָן מִלְּפָנָי חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִשָּׁה יָרִיעַת מִלְּפָנָי חֲדָא עִם חֲדָא:</p>	<p>3 חֲמִשָּׁה הִירִיעַת תְּהִיָּן חֶבְרַת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה וְחֲמִשָּׁה יָרִיעַת חֶבְרַת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה:</p>
<p>4 And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַּעֲבִיד בְּסִפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תִּנְיָנָא:</p>	<p>4 וְעָשִׂיתָ לְלֹאֲת תַּכְלֶת עַל שִׁפְת הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֶרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁפְת הִירִיעָה הַקִּיצוּנָה בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>5 Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בִּירִיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בְּסִטְרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנְיָנָא מְכוֹנִן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>5 חֲמִשִּׁים לֵלֹאֲת תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לֵלֹאֲת תַּעֲשֶׂה בְּקֶצֶה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית מִקְבִּילַת הַלֵּלֹאֲת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה:</p>
<p>6 And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין פִּירְפִּין דְּדָהָב וְתַלְפִּיף יָת יָרִיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפִירְפִּיָּא וַיְהִי מִשְׁכָּנָא חֶד:</p>	<p>6 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחֶבְרַתְּ אֶת-הִירִיעַת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:</p>

- 3 תהיין חוברות. תופרין צמחט זו צד זו, חמש לצד וחמש לצד:
- 3 אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בצד שהוא לשון נקבה, וצדצר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר צכרוצים, ופגיהס איש אל אחיו (שמות כה, כ):
- 4 לולאות. ל"ז לש צלע"ז וכן תרגם אוינקלוס ענוצין, לשון עניצה:
- 4 מקצה בחוברת. צלוחה יריעה שצסוף החצור. קצוצת חמשת היריעות קרויה חוברת:
- 4 וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צלוחה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוברת:
- 5 מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שמתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלתן זו מזו, וכמדתן ציריעה זו כן יהא צחצרתה, כשתפרוש חוברת אלל חוברת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחצן ארבע, וכשחצר חמש יריעות יחד נמצא רחצן כ', וכן החוברת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגצה תימנה, וכן לצפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, וצמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחצו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' לצפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחצן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוברת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמזרח, שלא היו קרשים צמזרח אלל ד' (ברש"י שן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מנאח צברייתא דמסכת מדות, אלל צמסכת שבת (פרק הזורק נח:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויות אחורי המשכן, והכחוצ צפרשה זו מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרסים, ואם כדצרי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה:
- 6 קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ז ומכניסין ראשן אחד צלולאות שצחוברת זו, וראשן אחד צלולאות שצחוברת זו, ומחצרן צהן:

7	And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.	וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי־עָשָׂר יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְתַעֲבִיד לְפָרָסָא עַל מִשְׁכְּנָא חֲדָא עֶשְׂרִי יְרִיעֹן תַּעֲבִיד יִתְּהוֹן:	7
8	The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.	אֶרֶךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵּי עָשָׂר יְרִיעֹת: אֹרְכָא דִירִיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְתִינָא אַרְבַּע אַמִּין דִירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁתַּתָּא חֲדָא לְחֲדָא עֶשְׂרִי יְרִיעֹן:	8
9	And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.	וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְכַפַּלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל: וְתַלְפִּיף יָת חֲמִישׁ יְרִיעֹן לְחֹד וְיָת שֵׁשׁ יְרִיעֹן לְחֹד וְתִיעוֹף יָת יְרִיעָתָא שְׁתִּיתָא לְקַבִּיל אַפִּי מִשְׁכְּנָא:	9
10	And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.	וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית: וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סַפְתָּא דִירִיעָתָא חֲדָא בְּסִטְרָא בֵּית לִוְיִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סַפְתָּא דִירִיעָתָא דִּבֵּית לִוְיִי תְּנִינָא:	10
11	And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.	וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלָלֶאֱת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד: וְתַעֲבִיד פּוֹרְפִין דְּנִחָשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעִיל יָת פּוֹרְפִיָא בְּעֲנוּבִיָא וְתַלְפִּיף יָת מִשְׁכְּנָא וְיִהְיֶה חֵד:	11
12	And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.	וְסִרְחַת הָעֹדֶף בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן: וְסִרְחָא דִּיתִיר בִּירִיעֹת מִשְׁכְּנָא פְּלָגוֹת יְרִיעָתָא דִּיתִרָא תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכְּנָא:	12

7 יריעות עזים. מנזח של עזים:
7 לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:
8 שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחוצה צנקצ האדן, שהאדנים גזרן אמה:
9 וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות:
9 אל מול פני האהל. חצי רחצה היה תלוי, וכפול על המסך שצמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה צעיף על פניה:
12 וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר צהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור צהן אינו אלא לשון גג, שמאהילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חזיה, עודף על רוחב התחתונות:
12 תסרח על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות צקרשים:
12 אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח צמזרח שהן פניו, ופון ודרוס קרויין צדדין, לימין ולשמאל:

13 And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.	וְהָאֹמָה מִזֶּה וְהָאֹמָה מִזֶּה בְּעֶדְף בְּאוֹרֵךְ יִרְיעֵת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל-צִדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ:	13 וְהָאֹמָה מִזֶּה וְהָאֹמָה מִזֶּה בְּעֶדְף בְּאוֹרֵךְ יִרְיעֵת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל-צִדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ:
14 And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.	וַתַּעֲבִיד חוֹפֶאֶה לַמִּשְׁכָּן דְּמִשְׁכֵי דִכְרִי מְסוּמָקִי וְחוֹפֶאֶה דְּמִשְׁכֵי סִגְוֹנָא מִלְּעֵילָא:	14 וְעָשִׂיתָ מִכְסֵה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְּמַעְלָה: (פ)
15 And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַתַּעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לַמִּשְׁכָּן דְּאָעִי שְׁטִין קִימִין:	רציעי וְעָשִׂיתָ אֶת-הַקְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:
16 Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ אֹרְכָא דִּדְפָא וְאַמָּתָא וּפְלִגּוּת אַמָּתָא פּוֹתִיָא דִּדְפָא חַד:	16 עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ תִּקְרָשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֹמָה רֹחַב תִּקְרָשׁ הָאֶחָד:
17 Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.	תְּרִין צִירִין לְדְפָא חַד מְשׁוּלְבִין חַד לְקַבִּיל חַד כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:	17 שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְבֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קֶרֶשׁ הַמִּשְׁכָּן:

- 13 והאמה מזה והאמה מזה. לצפון ולדרום:
13 בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות:
13 יהיה סרוח על צדי המשכן. לצפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:
14 מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכין ל' ורחבין י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים:
15 ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת, נזה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעמיד הקצ"ה לנאות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם, הוא שיסד הצבלי בפיוט שלו, טס מטע מזון קוראים קורות בתינו ארזים, שנזכרו להיות מוכנים בידם מקודם לכן:
15 עצי שטים עומדים. אישטנצי"ש בלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים, להיות רוח הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:
16 עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות:
16 ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן לכ' קרשים שיהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב, ל' אמה:
17 שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ולא נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בזהדיא בפ' הורק (שבת דף ל"ח:) שהחריץ באמצע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל נד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, ויושבים רכופים מ' זה אל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרות משלשה נדיהן, רוחב החריץ כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר ויהיו תלמים מלמטה, שיחרוץ את נדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אל זה:
17 משולבות. עשויות כמין שליבות סולם, מוצללות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם:
17 אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לנדי פנים זו משוכה לנדי חוץ בעוצי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות לירין, לפי שדומות לזירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

18	And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקָּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לַפָּאֵת נֹגֶבָה תִּימָנָה: וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לַמִּשְׁכָּנָא עֲשָׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוֹמָא:	18
19	And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקָּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יָדָיו: וְאַרְבָּעִין סְמָכִין דְּכֶסֶף תַּעֲבִיד תַּחְתּוֹת עֲשָׂרִין דְּפִין תְּרִין סְמָכִין תַּחְתּוֹת דְּפָא חַד לְתִרְיָן צִירוּהֵי וְתִרְיָן סְמָכִין תַּחְתּוֹת דְּפָא חַד לְתִרְיָן צִירוּהֵי:	19
20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאֵת צָפוֹן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ: וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא הַתִּנְיָנָא לְרוּחַ צָפוֹנָא עֲשָׂרִין דְּפִין:	20
21	And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: וְאַרְבָּעִין סְמָכֵיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סְמָכִין תַּחְתּוֹת דְּפָא חַד וְתִרְיָן סְמָכִין תַּחְתּוֹת דְּפָא חַד:	21
22	And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְכַתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשֶׁה קָרָשִׁים: וְלִסְיָפֵי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁשֶׁה דְּפִין:	22
23	And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וּשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַתָּיו: וְתִרְיָן דְּפִין תַּעֲבִיד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	23

18 לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כמרגומו לרוח עיצר דרומא:
22 ולירכתי. לשון סוף, כמרגומו ולסיפוי. ולפי שהפתח צמרח קרוי מזרח פנים והמערב אחרים, והוא סוף, שהפנים הוא הראש:

22 תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב:
23 ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמה קרשים צסדר אחד הן, אלא שאלו השמים אינן צחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות צחלל להשלים רחצו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, צאות כנגד אמות עוצי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצחוץ שוה:

<p>24 And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.</p>	<p>וַיְהִיו תְּאוֹמִים מִלְמָטָה וַיְחֻדּוּ יְהִיו תְּמִים עַל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטְּבַעַת הָאֶחָת בֵּן יְהִיָּה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמְּקַצְעֹת יְהִיו׃</p>	<p>24 וַיְהִיו תְּאוֹמִים מִלְמָטָה וַיְחֻדּוּ יְהִיו תְּמִים עַל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטְּבַעַת הָאֶחָת בֵּן יְהִיָּה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמְּקַצְעֹת יְהִיו׃</p>
<p>25 Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.</p>	<p>וַיְהִיו תְּמִנָּא דְּפִין וְסִמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף שִׁתָּא עֶשְׂרִי סִמְכִין תְּרִין סִמְכִין תַּחֲתֵי דְּפָא חֵד וְתְרִין סִמְכִין תַּחֲתֵי דְּפָא חֵד׃</p>	<p>25 וַהֲיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאַדְנִיָּהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עֶשְׂרִי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד׃</p>
<p>26 And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,</p>	<p>וְתַעֲבִיד עֲבָרֵי דְּאַעִי שְׁטִין חֲמִשָּׁא לְדָפֵי סִטֵּר מִשְׁכְּנָא חֵד׃</p>	<p>26 וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִים עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צֵלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד׃</p>

24 ויהיו תאומים מלמטה. כל הקרשים תאומים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עוצי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו יצרי הידות חרוצים מנדיהן, שיהא רוחב הקרש צולט לנדין חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאלו, ונמצאו תאומים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב, חרוץ לרחבו בעציו כנגד חריץ של קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם:

24 ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים:

24 על ראשו. של קרש:

24 אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני נדין כמו עוצי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעוצי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכחז היה טבעת בעוצי קרש, רואה לומר בעוצי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים:

24 בן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף נפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

25 והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה מעשה ששה קרשים ושני קרשים מעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה צמנה מעשה סדר הקרשים צמלכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חזיו צאמנע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולו נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המובדלות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תאומים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

26 בריחם. כתרומתו עֲבָרִין, וצלע"ז אשפרי"ש

26 חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מלד זה וזה נכנס בטבעת מלד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזה שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שבצפון ושבדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת צמלכת המשכן (שבת נח):

27	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;	וְחֻמָּשָׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי מִשְׁכַּנָּא תַנִּינָא וְחֻמָּשָׁה עֲבָרִין לְדָפִי סֹטֵר לְסוּפֹהוֹן מֵעֶרְבָא:	וְחֻמָּשָׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׂנִית וְחֻמָּשָׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן לִיִּרְכָתִים יָמָּה:	27
28	and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.	וְעֶבְרָא מְצִיעָאָה בֵּגוֹ דְּפִיָּא מֵעֶבֶר מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:	וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכָן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן־הַקְּצֵה אֶל־הַקְּצֵה:	28
29	And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	וְיִתְּ דְּפִיָּא תַּחְפֵּי דְּהָבָא וְיִתְּ עִזְקִתְהוֹן תַּעֲבִיד דְּהָבָא אַתְרָא לְעֶבְרִיא וְתַחְפֵּי יִתְּ עֶבְרִיא דְּהָבָא:	וְאֶת־הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בְּתִים לְבָרִיחֵם וְצִפִּיתְ אֶת־הַבָּרִיחִים זָהָב:	29
30	And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.	וְתָקִים יִתְּ מִשְׁכָּנָא כְּהִלְכֶתֶּיהָ דִּאֲתַחְזִיטָא בְּטוּרָא:	וְהִקְמַתְ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרָאִיתְ בְּהָרִ: (ס)	30
31	And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.	וְתַעֲבִיד פְּרוּכְתָא דְּתַכְלָא וְאַדְמִנָא וְצִבְעֵ זָהָרִי וּבּוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד אוֹמֵן יַעֲבִיד יְתָה צוּרֵת כְּרוּבִין:	וְעָשִׂיתְ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַדְמִן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:	חמישי
32	And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.	וְתַתִּין יְתָה עַל אַרְבַּעַ עַמּוּדֵי שִׁטִּין מְחֻפֵּן דְּהָבָא וְיִיהוּן דְּהָבָא עַל אַרְבַּעַ סְמְכִין דְּכֶסֶף:	וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבַּעַ עַמּוּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְיִיהֶם זָהָב עַל־אַרְבַּעַ אֲדָנֵי־כֶסֶף:	32

- 29 בתיים לברִיחים. הטבעות שחששה צהן יהיו צמים להכניס צהן הצריחים:
- 29 וצפית את הברִיחים זָהָב. לא שהיה הזהב מדוּבֵק על הצריחים, שאין עליהם שום נפוי, אלא צקֵרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובען אֵל הצבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחצ הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לחוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמלא הצריחים מלפנים זהב כשהן תחובין צקֵרשים, והצריחים הללו מצחוֹן היו בולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים:
- 30 והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו:
- 30 הראית בהר. קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:
- 31 פרוכת. לשון מחילה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המבדיל בין המלך ובין העם:
- 31 תכלת ואדמין. כל מין ומין היה כפול, ככל חוט וחוט ו' חוטין:
- 31 מעשה חושב. כצר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והציוּרין שמשני עזריה אינן דומין זה לזה:
- 31 כרבים. ציוּרין של צריות יעשה זה.
- 32 ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים, ואונקליות קבועין צהן, עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך צה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחצה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמלא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּסָה אֵת הַפָּרֹכֶת שֶׁחַת הַקִּרְשִׁים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחצ החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישי של משכן, והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקרשים:

<p>33 And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.</p>	<p>וְנָתַתָּה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים:</p>	<p>33 וְנָתַתָּה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים:</p>
<p>34 And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.</p>	<p>וְנָתַתָּה אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן דִּסְהוּתָא בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים:</p>	<p>34 וְנָתַתָּה אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים:</p>
<p>35 And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.</p>	<p>וְתָשִׁית יֵת פִּתּוּרָא מִבְּרָא לַפָּרֹכֶת וְיֵת מִנְרֵתָא לְקִבִּיל פִּתּוּרָא עַל סִטְרָא מִשְׁפָּנָא דְרֹמָא וּפִתּוּרָא תַּתִּין עַל סִטְרָא צְפוּנָא:</p>	<p>35 וְשַׁמַּתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמִּנְרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּשְׁכָּן תִּמְנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּתִּין עַל־צֶלַע צְפוֹן:</p>
<p>36 And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לַפֶּרֶסָא לְתַרְעָא מִשְׁפָּנָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָא זָהָבִי וּבּוּץ שְׁזִיר עֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>36 וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם:</p>
<p>37 And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לַפֶּרֶסָא חֲמִשָּׁא עַמּוּדֵי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְּהוֹן דְּהָבָא וְיִתְּהוֹן לְהוֹן חֲמִשָּׁא סְמִכִין דְּנַחֲשָׁא:</p>	<p>37 וְעָשִׂיתָ לַמִּסָּךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְיִהְיֶה זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>
<p>XXVII And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יֵת מִדְּבָחָא דְאֵשִׁי שִׁטִּין חֲמִישׁ אַמּוּן אֹרְכָא וְחֲמִישׁ אַמּוּן פּוֹתָא מְרֻבַּע יְהִי מִדְּבָחָא וְתֵלֶת אַמּוּן רֹמִיָּה:</p>	<p>שִׁי וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחֲמִשׁ אַמּוֹת רֹחַב רְבֹוע יְהִיָּה הַמִּזְבֵּחַ וְשֵׁלֶשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:</p>
<p>2 And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד קַרְנוֹתָיָהּ עַל אַרְבַּע זְוִיתֶיהָ מִנִּיָּה יִתְּהוֹן קַרְנוֹתָיָהּ וְתַחֲפִי יִתִּיהָ נְחֹשָׁא:</p>	<p>2 וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנֹה תִּהְיֶינָן קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:</p>

35 ושמת את השלחן. שלחן בצפון, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה בדרום, משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נחון כנגד אור שצין שלחן למנורה, משוך קמעל כלפי המזבח, וכולם נחונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות: 36 ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שִׁכָּסָּ צִעֲדוֹ (איוב א, י), לשון מגין: 36 מעשה רוקם. הצורות עשויות זו מעשה מחט, כפרצוף של עזר זה כף פרצוף של עזר זה: 36 שם האומן ולא שם האומנות, ותרגומו עוֹצֵד לְצִיר, ולא עוֹצֵד לְיֹר. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות: 1 ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר צפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (זבחים נט:): 2 ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשה לצדס ויחזרם זו: 2 וצפית אותו נחושט. לכפר על עזות מלח, שנאמר וּמִלְכָּךְ נְחוּשָׁה (ישעיה מח, ד):

<p>3 And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פְּסַכֵּי־רֹתִיָּה לְמַסְפֵּי קִטְמִיָּה וּמִזְרְקֹתֶיהָ וּמִגְרוּפֵי־תִיָּה וּמַחְתֵּי־תִיָּה לְכָל־מְנוּהֵי תַעֲבִיד נְחָשָׁא:</p>	<p>3 וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדָשְׁנוֹ וְיַעֲיֹל וּמִזְרְקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמַחְתֵּי־תִיָּה לְכָל־כֵּלָיו תַעֲשֶׂה נְחָשֶׁת:</p>
<p>4 And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיה סָרְדָא עוֹבֵד מְצַדָּתָא דְנְחָשָׁא וְתַעֲבִיד עַל מְצַדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקוֹן דְנְחָשָׁא עַל אַרְבַּעַּא סְטְרוֹהֵי:</p>	<p>4 וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחָשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲת נְחָשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:</p>
<p>5 And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.</p>	<p>וְתַתִּין יְתֵה תַחֲתֹת סוּבִיבָא דְמַדְבַּחָא מִלְרַע וְתַהֵי מְצַדָּתָא עַד פְּלָגוֹת מַדְבַּחָא:</p>	<p>5 וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>6 And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד אַרְיֵחָא לְמַדְבַּחָא אַרְיֵחֵי דְאָעִי שְׁטִין וְתַחֲפֵי יְתֵהוּן נְחָשָׁא:</p>	<p>6 וְעָשִׂיתָ בָדִים לַמִּזְבֵּחַ בָּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם נְחָשֶׁת:</p>

3 סירותיו. כמין יורות: 3
3 לדשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שחרגס אונקלוס לְמַסְפֵּי קִטְמִיָּה, לספות הדשן לתוכס, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש צנין וסתירה כמו וּשְׁשָׁרֵשׁ שְׁשָׁרֵיָה (תהלים פ, י), אִיל מִשְׁרֵיִש (איוב ה, ג), וחלופו, וְכָל פְּדוּאָתִי שְׁשָׁרֵשׁ (שם לא, יז). וכמוהו בְּסַעֲפִיָּה פְרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסָּעֵף פְּרִיָּה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְזֶה הָאֲחִירֹן עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שזר עֲלָמִי. וכמוהו וְיִסְקְלֶהוּ בְּאֶצְנֵיִם (מלכים"א כא, ג), וחלופו סָקְלוּ מֵאֶצֶן (ישע"א סז, י), הסירו אצניה, וכן וְיִעֲקֹבֵהוּ וְיִסְקְלֶהוּ (שם ה, צ). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אדש"ד"ר"ר ויעיו. כתרנומו, מגרפות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז ויד"ל 3
3 ומזרקותיו. לקבל בהם דם הזבחים: 3
3 ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה בהם בצזר ונתחצים צו, ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתן, ובלע"ז קרויני"ש ובלשון חכמים ננוריות: 3
3 ומחתותיו. בית קבול יש להם, ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו לַחֲתוֹת אֵשׁ מִקֹּדֶד (ישעיה ל, יד), לשון שאיצת אש ממקומה, וכן הַיִּסְסָה אֵשׁ אֵשׁ בְּחִיקוֹ (משלי ו, כז): 3
3 לכל כליו. כמו כל כליו: 4
4 מכבר. לשון כברה שקורין קריבל"ש (זיעצ) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחושט מעשה רשת: 5
5 ברכב המזבח. סובב, כל דבר המקיף סביב צעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה.), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה, אבל סובב להלן הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפניו מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סז, א), איזהו כרכוב, בין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, וסירן המתרץ, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שצדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבוש המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להצדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא בצמנעו. וכש שהיו עולין צו, אף על פי שלא פירשו צענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה צמעות, לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא בכבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במכילתא (בחדש פי"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן, והכבש היה צד הרום המזבח, מוצדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצד הרום, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מנאמי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מוצדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סז:) למדנוה מן המקרא:

7	And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.	וַיַּעֲלֵל יֵת אֲרִיחֹהִי בְּעִזְקָתָא וַיְהוֹן אֲרִיחִיא עַל תְּרִין סְטְרֵי מִדְּבָחָא בְּמַטְל יְתִיה:	וְהוֹבֵא אֶת־בְּדִיו בְּטַבְּעֹת וְהָיוּ הַבְּדִים עַל־שְׁתֵּי צְלָעֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֹׂאת אֹתוֹ:	7
8	Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	חֲלִיל לִחוּחִין תַּעֲבִיד יְתִיה כְּמָא דְאַחֲזִי יְתֵד בְּטוֹרָא כֵּן יַעֲבִדוּן:	נָבוֹב לָחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: (ס)	8
9	And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	וְתַעֲבִיד יֵת דֶּרֶת מִשְׁכָּנָא לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא סְרְדִי לְדֶרֶתָא דְּבוּץ שְׁזִיר מֵאָה אַמִּין אוֹרְכָא לְרוּחָא חֲדָא:	וְעָשִׂיתָ אֵת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפָּאָת נֹגֵב־תֵּימָנָה קָלָעִים לְחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאַמָּה אַרְבֶּּה לַפָּאָה הָאֶחָת:	שזעי
10	And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.	וְעַמֻּדֵיהֶי עֶסְרִין וְסִמְכֵיהֶן עֶסְרִין דְּנַחֲשָׁא וְוִי עַמֻּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶן כֶּסֶף:	וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	10
11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְכֵן לְרוּחַ צְפוֹנָא בְּאוֹרְכָא סְרְדִי מֵאָה אוֹרְכָא וְעַמֻּדֵיהֶי עֶשְׂרִין וְסִמְכֵיהֶן עֶשְׂרִין דְּנַחֲשָׁא וְוִי עַמֻּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶן כֶּסֶף:	וְכֵן לַפָּאָת צְפוֹן בְּאַרְבֶּּה קָלָעִים מֵאָה אַרְבֶּּה וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	11
12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	וּפּוֹתֵיָא דְּדֶרֶתָא לְרוּחַ מַעֲרָבָא סְרְדִי חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמֻּדֵיהֶן עֶשְׂרָא וְסִמְכֵיהֶן עֶשְׂרָא:	וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאָת־אֵם קָלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרֵה:	12

- 7 בטבעות. צארצע טבעות שנעשו למכזר:
- 8 נבוב לוחות. כתרומו חליל לוחין, לוחות עזי שטים מכל צד והחלל צאמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עזיו ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:
- 9 קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה נקצים נקצים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומו סקדין כתרומו של מכזר המתורגם סקדא לפי שהן מנוקצין ככזרה:
- 9 לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:
- 10 ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד:
- 10 ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושצים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכין ו' טפחים ורחבין ג', וטבעת נחשת קצוע צו צאמצעו, וכורך שפת הקלע סביביו צמיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גונו"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחילות החצר:
- 10 ווי העמודים. הם האונקליות:
- 10 וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם צראשם, ואם צאמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכך מצינו צפילגש בגבעה, ועמו קמד חמורים חצושים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	וּפּוֹתֶיָּא דְּדִרְתָּא לְרוּחַ קְדוּמָּא מִדְּנִחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:	וְרֹחַב הַחֲצֵר לִפְּאֵת קִדְמָה מִזְרְחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְחֲמִישׁ עֶשְׂרֵי אַמִּין סְרָדִי לְעִבְרָא עֲמוּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסִמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:	וְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים לִכְתָּף עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15	And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְלְעִבְרָא תַנּוּנָא חֲמִישׁ עֶשְׂרֵי סְרָדִין עֲמוּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסִמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:	וְלִכְתָּף הַשֵּׁנִית חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16	And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.	וְלַתְּרֵעַ דִּרְתָּא פָּרָסָא עֶשְׂרִין אַמִּין דִּתְכֵּלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְהוֹרִי וּבּוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד צִיִּיר עֲמוּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא וְסִמְכֵיהוֹן אַרְבַּעָא:	וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מָסֶךְ עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רֶקֶם עֲמֻדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעָה:	16
17	All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.	כָּל עֲמוּדֵי דִרְתָּא סְחוּר סְחוּר מְכוּבָשִׁין כֶּסֶף וְנוֹיָהוֹן כֶּסֶף וְסִמְכֵיהוֹן דִּנְחָשָׁא:	כָּל-עֲמוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְנוֹיָהֶם כֶּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:	מפטיר
18	The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.	אֵוֶרְכָּא דְּדִרְתָּא מֵאָה אַמִּין וּפּוֹתֶיָּא חֲמִשִּׁין בְּחֲמִשִּׁין וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבּוּץ שִׁזִּיר וְסִמְכֵיהוֹן דִּנְחָשָׁא:	אֵרֶךְ הַחֲצֵר מֵאָה בָּאֻמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקִמָּה חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:	18

- 13 לִפְּאֵת קִדְמָה מִזְרְחָה. פְּנֵי הַמִּזְרָח קְרוֹי קִדְמָה, לְשׁוֹן פְּנִים, אַחֲרֵי, לְשׁוֹן אַחֲרֵי, לְפִיכָךְ הַמִּזְרָח קְרוֹי קִדְמָה שֶׁהוּא פְּנִים, וּמִעַרְב קְרוֹי אַחֲרֵי, כְּמוֹ דְּתַרְגֵּם אוֹנְקִלוֹס הֵיטָּל (דְּבָרִים י"א, כד), יֵמָּא מִעַרְבָּא:
- 13 חֲמִשִּׁים אַמָּה. אוֹתָן נ' אַמָּה לֹא הָיוּ סְמוּמִים כּוֹלֵם בְּקִלְעִים, לְפִי שֶׁשֶׁם הַפֶּתַח, אֵלֶּא ט"ו אַמָּה קִלְעִים לִכְתָּף הַפֶּתַח מִכָּאן, וְכֵן לִכְתָּף הַשֵּׁנִית, נִשְׁאֵר רֹחַב חֲלָל הַפֶּתַח בְּנֵתִים כ' אַמָּה, וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מָסֶךְ עֶשְׂרִים אַמָּה, וְלִזְנוֹן לְמִסְךְ כְּנֹגַד הַפֶּתַח, כ' אַמָּה אֵרֶךְ כְּרוּחַצ הַפֶּתַח:
- 14 עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה. חֲמֵשׁ אַמּוֹת זֵין עֲמוּד לְעֲמוּד, זֵין עֲמוּד שְׂבָרָשׁ הַדְּרוֹם הַעֲמוּד בְּמִקְצֵעַ דְּרוּמִית מִזְרְחִית, עַד עֲמוּד שֶׁהוּא מִן הַג' שְׂבָרָשׁ ה' אַמּוֹת, וּמִמֶּנּוּ לְשֵׁנִי חֲמֵשׁ אַמּוֹת, וּמִן הַשֵּׁנִי לְשִׁישִׁי חֲמֵשׁ אַמּוֹת, וְכֵן לִכְתָּף הַשֵּׁנִית, וְאַרְבַּעַה עֲמוּדִים לְמִסְךְ, הֵרִי י' עֲמוּדִים לְמִזְרָח כְּנֹגַד י' לְמִעַרְב:
- 17 כָּל עֲמוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב וּגֵר. לְפִי שֶׁלֹּא פִירַשׁ וּוִין וְחֻשׁוּקִים וְאֲדָנִי נְחֹשֶׁת אֵלֶּא לְנִפּוֹן וְלִדְרוֹם, אֲבָל לְמִזְרָח וְלְמִעַרְב לֹא נֶאֱמַר וּוִין וְחֻשׁוּקִים וְאֲדָנִי נְחֹשֶׁת, לְכָךְ זֶה וְלִמַּד כֵּאֵן:
- 18 אֵרֶךְ הַחֲצֵר. הַנִּפּוֹן וְהַדְּרוֹם שְׁמֵן הַמִּזְרָח לְמִעַרְב מֵאָה זָאמָה:
- 18 וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים. חֲזַר שְׂבָרָשׁ הַיָּמָּה מְרֻבַּעַת חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים, שֶׁהִמְשִׁיךְ אֲרֻכּוֹ שְׁלֹשִׁים וְרַחְבּוֹ עֶשֶׂר, הַעֲמִיד מִזְרָח פֶּתַח זִשְׁפֶּת נ' הַחֲצִיזִינִים שֶׁל אֵוֶרֶךְ הַחֲצֵר, נִמְלָאוּ כָּלֹו בְּחֲמִשִּׁים הַפְּנִימִים, וְכֵלֶּא אֲרֻכּוֹ לְסוּף ל', נִמְלָאוּ כ' אַמָּה רִיחַ לְאַחֲרֵי זֵין הַקִּלְעִים שְׂבָרָשׁ לִירִיעוֹת שֶׁל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן, וְרֹחַב הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת זָאמְלָע רֹחַב הַחֲצֵר, נִמְלָאוּ לוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה רִיחַ לְנִפּוֹן וְלִדְרוֹם מִן קִלְעֵי הַחֲצֵר לִירִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן לְמִעַרְב, וְחֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים חֲזַר לְפָנָיו (עִירוּצֵן כֹּג):
- 18 וְקִוְמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת. גֹּזַה מַחֲצִיאוֹת הַחֲצֵר, וְהוּא רֹחַב הַקִּלְעִים:
- 18 וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת. לֹא הִזִּיא אֲדָנִי הַמִּסְךְ, שֶׁלֹּא תֵאֱמַר לֹא נֶאֱמַר אֲדָנִי נְחֹשֶׁת אֵלֶּא לְעֲמוּדֵי הַקִּלְעִים, אֲבָל אֲדָנִי הַמִּסְךְ שֶׁל מִין אַחֵר הָיוּ. כִּךְ נִרְאֶה בְּעֵינֵי שִׁלְכָךְ חֲזָר וְשִׁנָּא:

19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.

לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדֹתָיו וְכָל־יִתְדֹת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: (ס)

The Haftarah is I Kings 5:26-6:13 on page 232. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11-16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 248. When Shabbat Shekalim is Rosh Chodesh, read as before but combined the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Chodesh on page 243. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 249

20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.

וְאָתָּה תְּצַוֶּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּקִיחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כֶּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.

בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.

וְאָתָּה תִּקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אַהֲרֹן אֶחֱיֶיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנֹנֵי לִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן:

2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.

וַעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיֶיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:

19 לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים צמיתים סביב סביב צפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגזיהתן, ואיני יודע אם תחובין צארץ, או קשורין ותלוין וכודין מכביד שפולי היריעות שלא ינועו צרות, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין צארץ, לכן נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אֶהְלָל בְּלִי יָעֵן בְּלִי יָסַע יִתְדָתָיו לְנֶחֱס (ישעיה לג, כ):

20 זך. צלי שמרים, כמו ששנינו במנחות (פז), מגרגרו בראש הזית וכו':

20 כתית. הזיתים היה כותש צמכתשת ואינו טוחנן צריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהזית טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כתית למאור, ולא כתית למנחות:

20 להעלות נר תמיד. מדליק עד שתהא שלהצת עולה מאליה (שבת כא):

20 תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת תמיד (במדבר כח, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן צמנחת צביתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מִחֲמִיטָה צִפְקָר וּמִחֲמִיטָה צִפְקָר, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משצת לשבת הוא:

21 מערב עד בוקר. תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין צורך כלום:

1 ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור מלאכת המשכן:

<p>3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵת תְּמָלִיל עִם כָּל חֲכִימֵי לְבָא דְאַשְׁלִימִית עֲמֹהוֹן רוּחַ חֲכָמָא וַיַּעֲבֹדוּן יֵת לְבוּשֵׁי אֹהֶרֶן לְקַדְּשׁוֹתֶיהָ לְשִׁמְשָׁא קֹדֶם:</p>	<p>וְאֵתָה תְּדַבֵּר אֶל-כָּל-חֲכָמֵי-לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי אֹהֶרֶן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>
<p>4 And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵלֶּין לְבוּשֵׁיָא דִּיעֲבֹדוּן חוּשָׁנָא וְאַיְפוּדָא וּמַעִילָא וְכַתְּנִין מְרִמְצָן מְצַנֵּפָן וְהַמְּנִין וַיַּעֲבֹדוּן לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ לְאֹהֶרֶן אֶחָד וְלִבְנָיו לְשִׁמְשָׁא קֹדֶם:</p>	<p>וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶם וּמַעִיל וְכַתְּנֹת תְּשַׁבֵּן מְצַנֶּפֶת וְאַבְנֹת וַעֲשׂוּ בְּגָדֵי-קֹדֶשׁ לְאֹהֶרֶן אֶחָד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>
<p>5 And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְאֵנּוּן יִסְבוּן יֵת דְּהַבָּא וְיֵת תְּכֵלָא וְיֵת אַרְגָּמָא וְיֵת צָבֵעַ וְהוֹרֵי וְיֵת בּוּצָא:</p>	<p>וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן וְאֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: (פ)</p>

3 לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צהונה על ידי הצגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנמריא"ה צלע"ז

4 חושן. תכשיט כנגד הלז:

4 ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מנאיתי צברייתא פירוש תצניתי, ולצי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחצו כרוחצ גב איש, כמין סינר שקורין פורצי"נט שחוגרות הפרות כשרוכצות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדָוִד קָגוֹר אֶפֹּד צָד (שמואל-ב' ו, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לצדה, שהרי נאמר וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד (ויקרא ה, ז) ואחר כך וַיַּחַגְר אֹתוֹ צִנְעָז הָאֶפֶד (שם), ותרגם אונקלוס צָנֵמִין אֶפֹּדָא, למדנו שהחשז הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לצדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לצד, והכתפות שם לצד, והחשז שם לצד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאופדו ומקשטו צו, כמו שנאמר ויאפד לו צו (שם), והחשז הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קצועות צו. ועוד אומר לי לצי, שיש ראה שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד צד, פְּרָדוּט דְּצוּן, ותרגם כמו כן מעילין, פְּרָדוּטִין, צמעשה תמר אחות אצלוס, פי כן תְּלַצְשָׁן צָנוֹת הַמֶּלֶךְ הַצְּחוּלֶת מְעִילִים (שמואל-ב' יג, יח):

4 ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לצשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון:

4 תשבץ. עשויין משצצות לנוי, והמשצצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושצ קציעת אצנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באצני האפוד מִסְצָת מִשְׁצָצוֹת זָהָב, וצלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש

4 מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין כּוּצָעִין (עיין יומא כה):

4 ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בצדק לבישתן, וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַפָּתָה וַיַּחַגְר אֹתוֹ צִנְעָז וַיִּלְבֹּשׂ אֹתוֹ הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד:

4 בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

5 והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הצגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הצגדים:

<p>6 And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּן יֵת אֵיפֹדָא דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא צִבְעֵה זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר עֹבֵד אוֹמֵן:</p>	<p>וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חָשֵׁב:</p>
<p>7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.</p>	<p>תָּרִין כְּתָפִין מְלַפְּפֵן יִהְיוּ לִיהֶם עַל תָּרִין סְטְרוֹתָי וַיִּתְּלָפֶה:</p>	<p>שְׁתֵּי כְתָפַת חֻבֵּרֶת יִהְיֶה־לָּו אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחֻבֵּר:</p>
<p>8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וְהַמָּנִן תְּקוּנָהּ דְּעִלּוּתָי כְּעֹבֵדָיָה מִנִּיהֶם יִהְיֶה דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵה זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר:</p>	<p>וְחָשֵׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמָּנֹו יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:</p>
<p>9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:</p>	<p>וְתִסַּב יֵת תְּרֵתִין אֲבָנֵי בִּירְלָא וְתִגְלֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אֲבֹנֵי־שֹהֶם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

6 ועשו את האפוד. אם צאתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישגה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהיא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותם מאחוריו כנגד לבו למטה מאליהו, רחצו כמדת רוח גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשן מחובר בראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשן, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלל לארו מכלן ומכלן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואזני השם קצוות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצבות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עצמות הזהב מחוברות בשתי טבעות שבחשן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצבות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועים במשצבות שבכתף שמאל, נמצא החשן תלוי במשצבות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשן, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה, ומרכסן בפחית תכלת תחצו צבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשן האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר:

6 זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור. חמשה מינים הללו שורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקולצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בתולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שור את כולם כאחד, נמצא חוטין כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (ע"ב). ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין:

6 מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין לזרוע שני עבריהם דומות זו לזו: שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשן האפוד היא החגורה, ואמורה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוברות בחשן שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחצות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אזני שהם קצוות בהן, אחת בכל אחת:

7 אל שני קצותיו. אל רחצו של אפוד, שלא היה רחצו אלא כנגד גבו של כהן, וגזרה עד כנגד האזניים שקורין קודי"ש, שנאמר לא יקָרוּ צִנֵּעַ (יחזקאל מד, יח). אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזליהם ולא למטה ממחניהם, אלא כנגד אזליהם: 7 וחבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשן, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבד ואחר כך מחברם:

8 וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקטו:

8 אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה:

8 כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשן מעשה חושב ומחמשת המינים:

8 ממנו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויחברנו:

<p>10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.</p>	<p>שְׁשֶׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאַחַת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשְּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשְּׁנִית כְּתוּלְדָתָם:</p>	<p>ישראל</p>
<p>11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.</p>	<p>עִבֵּד אוֹמֵן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגִלְף דְּעִזָּא תְּגַלֹּף יֵת תְּרֵינ אֲבִינָא עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקְעֵן מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>	<p>11 מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחִי חֲתָם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבֹנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסְבָּת מְשַׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.</p>	<p>וְתָשׁוּ יֵת תְּרֵינ אֲבִינָא עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָא אֲבִי דְּיוֹכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוּל אֶהְרֹן יֵת שְׁמֹתָהוֹן קֳדָם ייַ עַל תְּרִין כְּתָפוֹהִי לְדוֹכְרָנָא:</p>	<p>12 וְשָׂמֹת אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבֹנִים עַל כְּתֻפֹת הָאֵפֹד אֲבִי זִכְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְּתָפָיו לְזִכְרוֹן: (ס)</p>
<p>13 And thou shalt make settings of gold;</p>	<p>וְתַעֲבִיד מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב:</p>	<p>שני וְעָשִׂיתָ מְשַׁבָּצוֹת זָהָב:</p>
<p>14 and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.</p>	<p>וְתָרֵינ תְּכִין דְּדָהָב דְּכִי מִתְחָמֵן תַּעֲבִיד יִתְהוֹן עִבֵּד גְּדִילוֹ וְתָתִין יֵת תְּכִינָא גְּדִילְתָא עַל מְרַמְצָתָא:</p>	<p>14 וְשְׁתֵּי שְׂרָשְׁרוֹת זָהָב טָהוֹר מִגְבְּלוֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֲבֹת וְנָתַתָּה אֶת־שְׂרָשְׁרוֹת הָעֲבֹתוֹת עַל־הַמְּשַׁבָּצוֹת: (ס)</p>

10 כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השניה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, וזננימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

11 מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אצנים. חרש זה, דבוק הוא לתיבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן קרש עץ נקרא (ו ישיעיה מד, יג), חרש של עץ. וכן קרש צרף מעץ (שם יז), כל אלה דבוקים ופתוחים:

11 פתוחי חותם. כמרגומו קמץ מפרש כגלף דעקא, חרוטות האותיות בתוכן, כמו שחורטין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כמז ניכר ומפורש:

11 על שמות. כמו בשמות:

11 מסבות משבצות. מוקפות האצנים במשבצות זה, שעושה מושב האבן זוהב כמין גומא למדת האבן, ומשקעה במשבצות, נמצאת המשבצת סובבת את האבן סביב, ומחצר המשבצות בכחפות האפוד:

12 לזכרון. שיהא רואה הקצ"ה את השבטים כתובים לפניו, ויזכור לדקתם:

13 ועשית משבצות. מיעוט משבצות שמים, ולא פירש לך עמה צפרשה זו אלא מקצת כרכן, וצפרשת החשן גומר לך פירושן:

14 שרשרות זהב. שלשלאות:

14 מגבלות. לסוף גבול החשן תעשה אותם:

14 מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקצים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לערדסקאות שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צ"ה כז):

14 ונתתה את שרשרות. של עבותות העשויות מעשה עבות על משבצות הללו. ולא זה הוא מקום נוואת עשייתן של שרשרות ולא נוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון זווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון זווי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומזוהה על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת כורכ המשבצות שזוה לעשות עס האפוד, וכמז לך זאת, לומר לך המשבצות הללו יוזקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תחנם על המשבצות הללו:

15	And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.	וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:	15
16	Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.	רְבועֵ יְהִיָּה כְּפֹל זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ:	16
17	And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;	וּמְלֵאֲתָ בּוֹ מְלֵאֲתָ אֶבֶן אַרְבַּעַה טֹוֹרִים אֶבֶן טוֹר אָדָם פִּטְדָה וּבְרָקֶת הַטּוֹר הָאֶחָד:	17
18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְךָ סַפִּיר וַיִּתֵּלֶם:	18
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה:	19
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֵׁהֶם וַיִּשְׁפֹּה מִשְׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:	20
21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים תִּהְיוּן עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תִּהְיוּן לְשָׁנֵי עָשָׂר שָׁבֹט:	21

15 חושן משפט. שמכפר על קלוקל הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט בלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכות אס עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דברים, שמפרש ומזכר דבריו:

16 כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מיינין:

17 זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לצו, שנאמר וְהָיוּ עַל לְבָבְךָ, תלוי בכתפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי צהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

18 ומלאת בו. על שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן, קורא אותן בלשון מלואים:

19 משבצים זהב. יהיו הטורים צמלואותם, מוקפים משבצות זהב צעומק שיעור שיתמלא צעוצי האבן, זהו לשון צמלואותם, כשיעור מלוי עניין של אבנים יהיה עומק המשבצות, לא פחות ולא יותר:

21 איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האבנים, אודם לראובן, פטודה לשמעון, וכן כלם:

- ²² על החושן. צביל החשן, לקצעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין:
- ²² שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שזהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשצות, ואף שרשרות פחר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יתירה, כמו מ"ס שצשלסום, ומ"ס שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת כלשון עברית כשלשלת כלשון משנה:
- ²² גבלת. הוא מגבלות האמור למעלה, שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל כלע"ז
- ²² מעשה עבות. מעשה קליעה:
- ²³ על החושן. לצורך החושן, כדי לקצעם בו. ולא יתכן לומר שמהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נמנים בו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב, ואף ששרשרות צריך אמה לפתור כן:
- ²³ על שני קצות החושן. לשתי פאות שכנגד הצואר לימנית ולשמאלית הבאים מול כתפות האפוד:
- ²⁴ ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן הן שרשרות גבלות הכתובות למעלה, ולא פירש מקום קבוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תומצאותן בטבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:
- ²⁵ ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת:
- ²⁵ תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחבצות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל הצואר, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית:
- ²⁵ ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת צו ואחת צו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחתונה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך:
- ²⁵ אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:
- ²⁶ על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל:
- ²⁶ על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שיתנס בשני קצות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעבר החושן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העבר הוא לצד האפוד, שמשצ האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכבין עליו:

22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וַעֲשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשֶׁת גְּבֻלַּת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:	וַתַּעֲבִיד עַל חוֹשֶׁן תָּבִין מִתְחָמֵן עֹבֵד גְּדִילֹ דָּהָב דְּכִי:
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַעֲשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	וַתַּעֲבִיד עַל חוֹשֶׁן תָּרֵתִין עֶזְקֵן דָּהָב וְתָתִין יֵת תָּרֵתִין עֶזְקָתָא עַל תָּרִין סְטָרֵי חוֹשֶׁן:
24	And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	וְתָתִין יֵת תָּרֵתִין גְּדִילֹן דָּהָב עַל תָּרֵתִין עֶזְקָתָא בְּסְטָרֵי חוֹשֶׁן:
25	And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תָּתִין עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְּצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כְּתָפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו:	וְיֵת תָּרֵתִין גְּדִילֹן דְּעַל תָּרִין סְטָרוֹהֵי תָתִין עַל תָּרֵתִין מְרַמְצָתָא וְתָתִין עַל כְּתָפֵי אֶפֶדָא לְקַבִּיל אֶפֶדָּהּ:
26	And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.	וַעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בַּסְּפָרִי סִפְרָד וַאֲשַׁכְנֹז הָאֶפֶד) בֵּיתָהּ:	וַתַּעֲבִיד שְׁתֵּי תָרֵתִין עֶזְקֵן דָּהָב וְתָשִׂי יֵתָהוֹן עַל תָּרִין סְטָרֵי חוֹשֶׁן עַל סְפָתָהּ דְּלַעֲבָרָא דְּאֶפֶדָּא לָגִי:
27	And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וַעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לְעִמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:	וַתַּעֲבִיד שְׁתֵּי תָרֵתִין עֶזְקֵן דָּהָב וְתָתִין יֵתָהוֹן עַל תָּרִין כְּתָפֵי אֶפֶדָּא מִלְּרַע מִלְּקַבִּיל אֶפֶדָּהּ לְקַבִּיל בֵּית לֹפִי מַעֲלֵי לְהַמִּין אֶפֶדָּא:
28	And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.	וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעָתוֹ אֶל-טַבְּעַת הָאֶפֶד בַּפִּתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד:	וַיַּחֲדוּן יֵת חוֹשֶׁן מִעֶזְקָתָהּ לְעֶזְקַת אֶפֶדָּא בְּחוּטָא דְּתַכִּילָתָא לְמַהֲוֵי עַל הַמִּין אֶפֶדָּא וְלֹא יִתְפָּרַק חוֹשֶׁן מֵעֶלְוֵי אֶפֶדָּא:

27 על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצות נחונות צראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות ניה ליתן צראשן השני שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחצתו, סמוך למקום חבורן צאפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחצת לעומת החגורה, ואלו נחונים מעט צגוצה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל תכלת צאותן הטבעות וצטבעות החשן, ורוכסן צאותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמנא מיושב על המעיל יפה:

27 ממוול פניו. צעצר החינו:

28 וירכסו. לשון חבור, וכן מִרְכָּסִי אִישׁ (תהלים לא, כא), חצורי חצירי רשעים. וכן וְהִרְכָּסִים לְצִקָּעָה (ישעיה מ, ד), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שציניהם אלא צקושי גדול, שמחוץ סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לצקעת מיסור ונוחה לילך:

28 להיות החשן דצוק אל חשב האפוד. להיות החשן דצוק אל חשב האפוד:

28 ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערצי הוא כדצרי דונש בן לצרט:

<p>29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .</p>	<p>וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יֵת שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לִבָּיה בְּמִיעָלֶיהָ לְקֹדֶשׁ לְדֹכָרָנָא קָדָם יי תִּדְרָא:</p>	<p>29 וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בָּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכָּרֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:</p>
<p>30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.</p>	<p>וְתָתִין בַּחֹשֶׁן דִּינָא יֵת אֲוִרִיָּא וְיֵת תּוֹמִיָּא וַיהוֹן עַל לִבָּא דֶּאֶהָרֹן בְּמִיעָלֶיהָ לְקָדָם יי וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יֵת דִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבָּיה קָדָם יי תִּדְרָא:</p>	<p>30 וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאֲוִרִים וְאֶת־הַתּוֹמִים וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בָּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>
<p>31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יֵת מְעִיל אֵיפֹדָא גְמִיר תְּכֵלָא:</p>	<p>שלישי וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֵפֹד כָּלִיל תְּכֵלֶת:</p>
<p>32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.</p>	<p>וַיְהִי פּוֹמִיָּה כָּפִיל לְגִיָּה תּוֹרָא יְהִי מִקֶּרַף לְפּוֹמִיָּה סָחֹר סָחֹר עֹבֵד מַחִי כָּפּוֹם שָׂרִין יְהִי לִיה דְּלֹא יִתְבָּזֵעַ:</p>	<p>32 וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שִׁפָּה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּפִי תַחֲרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקָּרַע:</p>
<p>33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:</p>	<p>וְתַעֲבִיד עַל שְׁפֹלֵיהִי רְמוֹנֵי תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָב עַל שְׁפֹלֵיהִי סָחֹר סָחֹר וְזִיגִין דְּדָהָב בֵּינֵיהֶן סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>33 וְעָשִׂיתָ עַל־שׁוֹלְיוֹ רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־שׁוֹלְיוֹ סָבִיב וּפַעֲמָנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:</p>
<p>34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.</p>	<p>זִנְא דְּדָהָבָא וְרְמוֹנָא זִנְא דְּדָהָבָא וְרְמוֹנָא עַל שְׁפֹלֵי מְעִילָא סָחֹר:</p>	<p>34 פַּעֲמָן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמָן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שׁוֹלֵי הַמְּעִיל סָבִיב:</p>

30 האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). וצמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בחוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁחַל לוֹ צִמְשֵׁפֶט הָאֲוִרִים (צמדבר כז, כא):

30 את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אס לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

31 את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה:

31 כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו:

32 והיה פי ראשו. פי המעיל בגזו, הוא פתיחת בית הזואר:

32 בתוכו. כתרמו כפיל לגייה, כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט:

32 כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם כפול לחוכן:

32 לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורע עובר בלאו, שזה ממנין לאוין שצמחורה, וכן לא יצח החשן, וכן לא יקרעו מְמוֹנו (שמות כה, טו), הנאמר צדי הארון:

33 רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצלת תרנגולת:

33 ופעמוני זהב. זגין עם ענָלִין שצמחוס:

33 בתוכם סביב. ציניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דצוק ותלוי צשולי המעיל:

34 פעמון זהב ורמון וגו'. פעמון זהב ורמון אללו:

<p>35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.</p>	<p>וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>	<p>35 וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>
<p>36 And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד צִיצָא דְדָהָב דְּכִי וְתִגְלוֹף עָלוּהִי כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>	<p>36 וַעֲשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתַחְתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>37 And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.</p>	<p>וַתִּשְׂוֶי יִתִּיהָ עַל חוּטָא דְּתַכִּילָתָא וְהָיָה עַל מִצְנֶפֶתָא לְקַבִּיל אִפִּי מִצְנֶפֶתָא יְהִי:</p>	<p>37 וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מֹוֹל פְּנֵי־הַמִּצְנֶפֶת יְהִיהָ:</p>
<p>38 And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וְהָיָה עַל בֵּית עֵינוּהִי דְאַהֲרֹן וַיִּטּוֹל אַהֲרֹן יֵת עֲוֹנוֹת קוֹדֶשִׁיאַ דִּיקְדָּשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנֵת קוֹדֶשִׁיהוֹן וְהָיָה עַל בֵּית עֵינוּהִי תְּדִירָא לְרַעְנָא לְהוֹן קָדָם יְיָ:</p>	<p>38 וְהָיָה עַל־מִצְחָא אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֲוֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְּנֵת קֹדֶשִׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָמִיד לְרַעְוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:</p>
<p>39 And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וַתְּרַמֵּץ פְּתוּנָא דְּבוּצָא וַתַּעֲבִיד מִצְנֶפֶתָא דְּבוּצָא וְהִמְזִן תַּעֲבִיד עוֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>39 וּשְׂבַצְתָּ הַכְּתָנֶת שֵׁשׁ וְעֲשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְגָּט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה רֶקֶם:</p>

35 ולא ימות. מכלל לאו אמה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הצגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:

36 ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המנח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):

37 על פתיל תכלת. וצמקום אחר הוא אומר, וַיִּטּוֹל עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת (שמות לו, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מנח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המנח, והציץ מלמטה, והפתילים היו צנקים, ותלויין בו צנני ראשים וצמנעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מצחו ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמלאו בין אורך הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שצראשו קשור עס ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מנחו, ונחקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה:

38 ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: 38 את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרצו צטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה:), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן:

38 והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מנחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מנחו, שלא היה כהן גדול עוצד באותה שעה, ולדברי האומר עודהו על מנחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מנחו תמיד, מלמד שממשמש בו צעודו על מנחו, שלא יסיח דעתו ממנו:

39 ושבצת. עשה אותם משצות משצות, וכולם של שש:

<p>40 And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.</p>	<p>וּלְבָנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כִתְנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנִּים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:</p>	<p>וּלְבָנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כִתְנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנִּים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:</p>
<p>41 And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְתַלְבִּישׁ יִתְהוֹן יֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹתָי עִמָּוָה וְתִרְבִּי יִתְהוֹן וְתִקְרִיב יֵת קוֹדֵבָהוֹן וְתִקְדִּישׁ יִתְהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קֹדְמִי:</p>	<p>וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אֶחָיִד וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנוּ לִי:</p>
<p>42 And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וַעֲבִיד לָהֶן מְכַנְסִין דְּבוּץ לְכִסְאָהּ בָּשָׂר עָרִיא מִחֲרָצִין וְעַד יֶרֶכָן יִהְיוּ:</p>	<p>וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־כָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוּהָ מִמַּתְנִים וְעַד־יֶרְכָּם יִהְיוּ:</p>
<p>43 And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְיִהְיוּ עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּנוֹתָי בְּמִיעַלְהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא אוֹ בְּמִקְרִבָהוֹן לְמִדְּבַחָה לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשֶׁת וְלֹא יִסְבְּלוּן חוּבָא וְלֹא יָמוּתוּן קָיָם עָלֶם לִיה וְלִבְנוֹתָי בְּתִירוּתָי:</p>	<p>וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עוֹן וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>
<p>XXIX And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,</p>	<p>וְדִין פְּתִיגָמָא דְּתַעֲבִיד לָהֶן לְקֹדֶשֶׁת יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי סָב תוֹר חֵד בַּר תוֹרִי וְדִכְרִין תָּרִין שְׁלָמִין:</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקֹדֶשׁ אֹתָם לְכַתֵּן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>

40 וּלְבָנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כִתְנֹת. ארבעה בגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואזנט, ומגבעות היא מנפפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרשה:

41 וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת אַהֲרֹן. אותם האמורין צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשבץ, מנפפת, ואזנט, וזיץ, ומכנסים, הכתוצים למטה כוללם:

41 וְאֵת בָּנָיו אִתּוֹ. אותם הכתוצים צהם:

41 וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם. את אהרן ואת בניו צשמן המשחה:

41 וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם. כל מלוי ידים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק צו מאותו יום והלאה, וצלשון לע"ז, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואנ"טו, ועל ידו הוא מחזיקו צדצר, וקורין לאותו מסירה וויר"טסמיר, והוא מלוי ידים:

42 וַעֲשֵׂה לָהֶם. לאהרן ולבניו:

42 מְכַנְסֵי כָד. הרי מ' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:

43 וְהָיוּ עַל אַהֲרֹן. כל הבגדים האלה, על אהרן הראויין לו:

43 וְעַל בָּנָיו. האמורין צהם:

43 בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. להיכל וכן למשכן:

43 וּמָתוּ. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיתה:

43 חֻקַּת עוֹלָם לוֹ. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצ צו:

1 לְקַח. כמו קח, ושמי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד:

1 פֶּר אֶחָד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:

2 and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.	וּלְחִים פֶּטִיר וְגִרִּיצָן פֶּטִירָן דְּפִילָן בְּמִשַּׁח וְאַסְפֹּגִיָּין פֶּטִירִין דְּמִשִּׁיחִין בְּמִשַּׁח סֵלֶת דְּחֲטִין תַּעֲבִיד יְתָהוֹן:	2 וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁתִּים בַּשֶּׁמֶן סֵלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
3 And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.	וְתָתִין יְתָהוֹן עַל סֵלָא חֵד וְתִקְרִיב יְתָהוֹן בְּסֵלָא וְיֵת תּוֹרָא וְיֵת תְּרִין דְּכָרִין:	3 וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בְּסֵל וְאֶת־הַפָּר וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִם:
4 And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי הַקֹּרֵיב לְתַרְעֵ מִשְׁכָּן זְמָנָא וְתִסְחִי יְתָהוֹן בְּמֵיָא:	4 וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵתָ אֹתָם בְּמַיִם:
5 And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.	וְתִסַּב יֵת לְבוּשֵׁיא וְתִלְבִּישׁ יֵת אַהֲרֹן יֵת כְּתוּנָא וְיֵת מְעִיל אֵיפֻדָא וְיֵת אֵיפֻדָא וְיֵת חוּשְׁנָא וְתִתְקִין לֵיהּ בְּהִמְנֵן אֵיפֻדָא:	5 וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־הַכֹּתֶנֶת וְאֶת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד וְאֶת־הַחוּשֵׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד:
6 And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.	וְתִשְׁנִי מִצְנֶפֶתָא עַל רִישִׁיהּ וְתָתִין יֵת כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא עַל מִצְנֶפֶתָא:	6 וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרֵ הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:
7 Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.	וְתִסַּב יֵת מִשְׁחָא דְרֵבּוּתָא וְתִרִיק עַל רִישִׁיהּ וְתִרְבִּי יְתִיהּ:	7 וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיִצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ:
8 And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְיֵת בְּנוֹהֵי הַקֹּרֵיב וְתִלְבִּישֶׁנּוּן כְּתוּנִין:	8 וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:

- 2 וּלְחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצּוֹת. הרי אלו ג' מינין, רצוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין
חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן ברצוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין באים עשר עשר חלות (מנחות עו.):
- 2 בשמן. כשהן קמח, יונק צהן שמן וצוללן (שם עה.):
- 2 משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יוגית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):
- 3 והקרבנות אותם. אל חצר המשכן ציוס הקמח:
- 4 ורחצת. זו טבילת כל הגוף:
- 5 ואפדת. קשט ותקן החגורה והסינר סביבותיו:
- 6 גזר הקדש. זה הניץ:
- 6 על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שצראשו הקשורין שלשתן מאחורי העורף, הוא נותנו
על המצנפת כמין כובע:
- 7 ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יוגית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצרון באצבעו:

9	And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וְתִזְרִיז יִתְהוֹן הַמִּינִין אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי וְתִתְקִין לָהֶן קֹדְשִׁין וְתִהְיִי לָהֶן כְּהוֹנָתָא לְקִים עַל־ם וְתִקְרִיב קֹדֶשׁ אֶהְרֹן וְקֹדֶשׁ אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי יִתְהוֹן עַל־ם רִישׁ תֹּרָא:	וְחִגְרְתָּ אֹתָם אֲבָנֹת אֶהְרֹן וּבְנָיו וְחִבְשֶׁתָּ לָהֶם מִגְבַּעַת וְהִיְתָה לָהֶם כְּהֹנָה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאת יָד־אֶהְרֹן וַיִּדְבְּרוּ:	9
10	And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְתִקְרִיב יֵת תֹּרָא לְקֶדֶם מִשְׁכַּן זִמְנָא וַיִּסְמֹךְ אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי יֵת יְדֵיהֶן עַל־רִישׁ תֹּרָא:	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַךְ אֶהְרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:	10
11	And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְתִכּוֹס יֵת תֹּרָא קֶדֶם יְיָ בְּתָרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא:	וְשַׁחֲטָה אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:	11
12	And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְתִסַּב מִדָּמָא דְּתֹרָא וְתִתִּין עַל קַרְנֵת מִדְּבַחָא בְּאֶצְבָּעְךָ וְיֵת כָּל דָּמָא תִּשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְּמִדְּבַחָא:	וְלִקַּחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפּוֹךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:	12
13	And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וְתִסַּב יֵת כָּל תַּרְבָּא דְּחִפִּי יֵת גּוֹא וְיֵת חֲצָרָא דְּעַל כְּבִדָּא וְיֵת תַּרְתִּין כּוֹלִין וְיֵת תַּרְבָּא דְּעַל־יהֶן וְתִסִּיק לְמִדְּבַחָא:	וְלִקַּחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכִּבֵּד וְאֶת שְׁתֵּי הַקְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:	13
14	But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.	וְיֵת בֶּשֶׂר תֹּרָא וְיֵת מִשְׁפִּיָּה וְיֵת אוֹכְלִיָּה תִּקְוִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא:	וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאתָא הוּא:	14
15	Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְיֵת דְּכָרָא חֵד תִּסַּב וַיִּסְמְכוּ אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי יֵת יְדֵיהֶן עַל־רִישׁ דְּכָרָא:	וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֶהְרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:	15

- 9 והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת עולם:
9 ומלאת. על ידי הדזרים האלה:
9 יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:
11 פתח אהל מועד. צחצר המשכן שלפני הפתח:
12 על קרנות. למעלה, צקרנות ממש (זכחיס נג.).
12 ואת כל הדם. שירי הדם:
12 אל יסוד המזבח. כמין צליטת צית קצול עשוי לו סציז סציז לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):
13 החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א:
13 ואת היתרת. הוא טרפשא דכצדא שקורין איצר"ש (ראטהפלייש):
13 על הכבד. אף מן הכבד יכול עמה (ח"כ ג, ד):
14 תשרף באש. לא מנינו חטאת חילוניה נשרפת אלא זו:

16	And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:	וְתָכּוּס יָת דְּכָרָא וְתִסַּב יָת דְּמִיָּה וְתִזְרוֹק עַל מִדְּבָחָא סְחוּר סְחוּר:
17	And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.	וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרַחֲצֶתָ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנִתַּח עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:	וְיָת דְּכָרָא תַּפְלִיג לְאַבְרוֹהִי וְתַחֲלִיל גְּוִיָּה וּכְרָעֵיהִי וְתַתִּין עַל אֲבָרוֹהִי וְעַל רִישִׁיָּה:
18	And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:	וְתִסִּיק יָת כָּל דְּכָרָא לְמִדְּבָחָא עֲלֵתָא הוּא קִדָּם יְיָ לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְנָא קוֹרְבָּנָא קִדָּם יְיָ הוּא:
19	And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	חמשי וְלִקַּחְתָּ אֶת־הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמַדְתָּ אֹהֶרָן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:	וְתִסַּב יָת דְּכָרָא תַּנִּינָא וְיִסְמֹדְתָּ אֹהֶרָן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:
20	Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.	20 וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנִתַּתָּה עַל־תְּנוּךְ אָזְנוֹ אֹהֶרָן וְעַל־תְּנוּךְ אָזְנוֹ בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:	וְתָכּוּס יָת דְּכָרָא וְתִסַּב מִדְּמִיָּה וְתַתִּין עַל רוּם אוֹדְנָא אֹהֶרָן וְעַל רוּם אוֹדְנָא דְּבְנוֹהִי דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן יְדָהוֹן דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן רַגְלָהוֹן דִּימִינָא וְתִזְרוֹק יָת דָּמָא עַל מִדְּבָחָא סְחוּר סְחוּר:
21	And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.	21 וְלִקַּחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֹהֶרָן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וּקְדַשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנֵי וּבְגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:	וְתִסַּב מִן דָּמָא דְּעַל מִדְּבָחָא וּמִמִּשְׁחָא דְּרַבּוּתָא וְתַדִּי עַל אֹהֶרָן וְעַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּיהֶּ וְיִתְקַדַּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהִי וּבְנוֹהִי וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּיהֶּ:

16 וזרקת. בכלי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באכזב אלא חטאת בלבד, אזל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אכזב, שמתן דמם מחלי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכזב, אלא עומד בארץ וזורק;
16 סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (זבחים נג:), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן וזית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית כדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נחון צד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב;
17 על נתחיו. עם נתחיו, וסף על שאר הנתחים;
18 ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני;
18 אשה. לשון אש, והיא הקטרת איברים שעל האש;
20 תנוך. הוא הסחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שבתוך האוזן, שקורין טנדרו"ס;
20 בהן ידם. הגודל, וצפרק האמצעי;

<p>22 Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וּתְסַבּ מִן דִּכְרָא תִּרְבָּא וְאֵלֵיתָא וְיִתְּ תִּרְבָּא דְחִפִּי יֵת גִּנָּא וְיִתְּ חִצְרָא כְּבָדָא וְיִתְּ תִּרְתִּין כּוֹלֵן וְיִתְּ תִּרְבָּא דְעֵלְיָהוֹן וְיִתְּ שְׂקָא דִימִינָא אֲרִי דְכַר קוֹרְבָנָא הוּא:</p>	<p>22 וְלִקְחַתָּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכְּבֹד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלְאִים הוּא:</p>
<p>23 and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.</p>	<p>וּפְתָא דְלֶחִים חֶדָּא וּגְרִיצָתָא דְלֶחִים מִשַּׁח חֶדָּא וְאַסְפּוּג חֶדָּא מִסְלָא דְפִטִּירִיא דְקֹדֶם יי:</p>	<p>23 וְכֹכֶר לֶחֶם אַחַת וְחֻלֵּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:</p>
<p>24 And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.</p>	<p>וּתְשִׁי כּוֹלָא עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בְנוֹהֵי וְתִרִים יִתְהוֹן אֲרָמָא קֹדֶם יי:</p>	<p>24 וְשִׁמַּתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפַּתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:</p>
<p>25 And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וּתְסַבּ יִתְהוֹן מִיָּדָהוֹן וְתַסִּיק לְמִדְבָּחָא עַל עֹלָתָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְנָא קֹדֶם יי קוֹרְבָנָא הוּא קֹדֶם יי:</p>	<p>25 וּלִקְחַתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחּוֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לִיהֲנֹה:</p>
<p>26 And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.</p>	<p>וּתְסַבּ יֵת חֲדָא מִדְּכַר קוֹרְבָנָא דְלֹאֲהֲרֹן וְתִרִים יִתִּיה אֲרָמָא קֹדֶם יי וְיִהִי לְךָ לְחֶלֶק:</p>	<p>26 וּלִקְחַתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלְאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפַּתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְיִהְיֶה לְךָ לְמִנָּה:</p>

- 22 החלב. זה חלב הדקים או הקיצה (חולין מט):
- 22 והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בויקרא (ג, ט) שנאמר לַעֲמֹת הָעֹלָה יִסְרְקָהּ, מקום שהכליות יועלו, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא כבש וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אליה:
- 22 ואת שוק הימין. לא מנינו הקטרה בשוק הימין עס האמורים, אלא זו בלבד:
- 22 כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם בכל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, ששמיים שלום למזבח, ולעוזד העבודה, ולצעלים לכך אני מצריכו החזה, להיות לו לעוזד העבודה למנה, וזה משה ששימש צמלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש בענין:
- 23 וכבר לחם. מן החלות:
- 23 וחלת לחם שמן. ממין הרבוכה:
- 23 ורקיב. מן הרקיקין אחד, מעשר שכל מין ומין. ולא מנינו תרומת לחם הבא עס זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עס חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:
- 24 על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזוהו היו אהרן ובניו צעלים ומשה כהן:
- 24 תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעבצת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעבצת טללים רעים (מנחות סב):
- 25 על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה:
- 25 לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו:
- 25 אשה. לאש נתן:
- 25 לה. לשמו של מקום:

<p>27 And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.</p>	<p>וְקִדַּשְׁתָּ אֶת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֶת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:</p>	<p>27 וְקִדַּשְׁתָּ אֶת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֶת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:</p>
<p>28 And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.</p>	<p>וְיָהִי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק-עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה:</p>	<p>28 וְיָהִי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק-עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה:</p>
<p>29 And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.</p>	<p>וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּא-בָם אֶת-יָדָם:</p>	<p>29 וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּא-בָם אֶת-יָדָם:</p>
<p>30 Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ:</p>	<p>30 שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ:</p>
<p>31 And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.</p>	<p>וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשַׁלְתָּ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמָּקוֹם קָדֹשׁ:</p>	<p>31 וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשַׁלְתָּ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמָּקוֹם קָדֹשׁ:</p>

27 וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם צחזה ושוק של שלמים, אצל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: 27 תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטלי"ר צלע": 27 הורם. לשון מעלה ומוריד: 28 לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: 28 כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה: 29 לבניו אחרי. למי שצא בגדולה אחרי: 29 למשחה. להתגדל צהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נסתים למשקה (במדבר יח, ח), אל תגעו במשיקי (תהלים קה, טו): 29 ולמלא בם את ידם. על ידי הצגדים הוא מתלבש צכהונה גדולה: 30 שבעת ימים. רלופין: 30 ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: 30 אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציום הכפורים, וזה כהן גדול, שאין עבודה יום הכפורים כשרה אלא צו (יומא עג.): 30 תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול צן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ, טו): 30 הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עובד ממש, לפיכך ניגון קציר נמשך לפניו: 31 במקום קדש. צחצר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

- ³² פתח אהל מועד. כל החצר קרוי כן:
- ³³ ואכלו אתם. אהרן וצניו, לפי שהם צעליהם:
- ³³ אשר כפר בהם. להם כל זרות ותיעוב:
- ³³ למלא את ידם. צאיל ולחם הללו:
- ³³ לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה:
- ³³ כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:
- ³⁵ ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכפל לעכצ, שאם חסר דבר אחד מכל האמור צענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועצודתם פסולה:
- ³⁵ אתכה. כמו אותך:
- ³⁵ שבעת ימים תמלא וגר. צענין הזה ובקרצנות הללו בכל יום:
- ³⁶ על הכפורים. צעזיל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ותיעוב, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הצא צעזילם, כגון האילים והלחם, אבל הצא צעזיל המזבח, כגון פר שהוא לטווי המזבח, לא שמענו, לכך הוטרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוטרך, שמא התנדב איש דבר גזול צמלאכת המשכן והמזבח:
- ³⁶ וחטאת. ותדפי, לשון מתנת דמים הנחונים צאצב קרוי חטוי:
- ³⁶ ומשחת אותה. צשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית:
- ³⁷ והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע צמזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרובע והנרבע, ומוקפה, ונעצד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוייה אף כל ראוייה (ת"כ ו, ב. צ. זכאים פג:), שנראה לו כצר ונפסל משבא לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט צמחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

32	And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.	וַיֵּכֹל אֶהָרֶן וּבָנָיו יֵת בָּשָׂר דְּכֶרֶא וַיֵּת לַחֲמַא דְּבַסְלָא בַתְרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא:	32	וְאָכַל אֶהָרֶן וּבָנָיו אֶת־בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
33	And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.	וַיֵּכֹלִין יִתְהוֹן דְּאִתְכַפֵּר בְּהוֹן לְקֶרְבָּא יֵת קוֹרְבָנֵהוֹן לְקִדְשָׁא יִתְהוֹן וְחִילָנִי לֹא יֵכֹל אַרִי קוֹדֶשָׁא אֲנִין:	33	וְאָכְלוּ אַתָּם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקִדְשׁ אַתָּם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:
34	And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.	וְאִם יִשְׁתָּאר מִבָּשָׂר קוֹרְבָנִיא וּמִן לַחֲמַא עַד צִפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דְּאִשְׁתָּאר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאָכִיל אַרִי קוֹדֶשָׁא הוּא:	34	וְאִם־יִוָּתֵר מִבָּשָׂר הַמִּלְאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֶּקָר וְשִׂרְפֶתָּ אֶת־הַנוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא:
35	And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.	וְתַעֲבִיד לְאֶהָרֶן וּלְבָנָיו כְּדִין כָּל דְּפִקִּידִית יִתְד שְׁבַע יוֹמִין תְּקַרִּיב קוֹרְבָנֵהוֹן:	35	וַעֲשִׂיתָ לְאֶהָרֶן וּלְבָנָיו כָּכָה כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֶתְּכָה שְׁבַעַת יָמִים תִּמְלֵא יָדָם:
36	And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.	וְתוֹרָא דְּחַטָּאת תַּעֲבִיד לְיוֹמָא עַל כְּפוּרִיא וְתִדְכִי עַל מִדְּבַחַא בְּכַפְּרוּתָךְ עֲלוּהִי וְתִרְבִּי יִתִּיה לְקִדְשׁוּתִיה:	36	וּפֶר חַטָּאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכִּפּוּרִים וְחַטָּאת עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפְּרָךְ עָלָיו וּמִשְׁחָתָּ אֹתוֹ לְקִדְשׁוֹ:
37	Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.	שְׁבַע יוֹמִין תַּכְפֵּר עַל מִדְּבַחַא וְתִקְדִּישׁ יִתִּיה וִיהִי מִדְּבַחַא קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּמִדְּבַחַא יִתְקַדֵּשׁ:	37	שְׁבַעַת יָמִים תַּכְפֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדְשֶׁתָּ אֹתוֹ וְיִתִּיה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס)
38	Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.	וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְּבַחַא אֲמַרִין בְּנֵי שָׁנָא תָרִין לְיוֹמָא תְדִירָא:	טז	וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד:
39	The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.	יֵת אֲמַרָא חַד תַּעֲבִיד בְּצִפְרָא וַיֵּת אֲמַרָא תְנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֶשְׁא:	39	אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בֶּבֶקֶר וְאֶת־הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:

40	And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.	וְעִשְׂרוֹן סֹלֶתָא דְּפִיל בְּמִשַׁח כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הִינָא וְנִסְכָּא רַבְעוֹת הִינָא חֲמֵרָא לְאַמְרָא חַד:	וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כְּתִית רַבַּע הַחֵין וְנִסֵּךְ רְבִיעֵת הַחֵין יַיִן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד:	40
41	And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְיֵת אַמְרָא הִנָּנָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֵשִׁיא כְּמִנְחַת צֶפְרָא וְנִסְכָּהּ תַעֲבִיד לָהּ לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעֲנָא קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ:	וְאֵת הַכֹּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבַּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וְנִסְכָּהּ תַעֲשֶׂה-לָּהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:	41
42	It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.	עֲלֵת תָּמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלַיִךְ שָׁם:	עֲלֵת תָּמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלַיִךְ שָׁם:	42
43	And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.	וְאֶזְמִין מִימְרֵי תַמָּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶתְקַדַּשׁ בִּיקְרִי:	וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכִבְדִּי:	43
44	And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְאֶקְדִּישׁ יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת מִדְּבָחָא וְיֵת אֹהֶל־רָן וְיֵת בְּנוֹהֵי אֶקְדִּישׁ לְשִׁמְשָׁא קָדְמִי:	וְקִדְשְׁתִּי אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-אֹהֶל־רָן וְאֶת-בְּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי:	44
45	And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְאֲשִׁרִי שְׁכִינָתִי בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לָּהֶן לֵאלֹהֵי:	וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:	45

- 40 ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ביצים וחומש ביצה;
40 בשמן כתית. לא לחוצה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטוחן ברחיים כשר צהן (מנחות פו.):
40 רבע הדיון. שלשה לוגין;
40 ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח.), שני ספלים של כסף היו בראש המזבח, ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ;
41 לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עֲלָה ומנקה (ויקרא כג, לו):
42 תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים;
42 אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לצא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקצ"ה מדבר עם משה משהוהוס המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר ודַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת (שמות כה, כב). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:
43 ונועדתי שמה. אתועד עמם בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם;
43 ונקדש. המשכן;
43 בכבודי. שתשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה, אל תקרי בכבודי אלא במכודי, במכודים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו, וזהו שאמר משה הוא הָשָׁךְ דָּבָר ה' לְאֹמֶר צִקְרִי אֶקְדֹּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש בכבודי:

46	And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וַיֵּדְעוּ אֲנִי אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשֹׁכְנִי בְּתוֹכְכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)	46
XXX	And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְתַעֲבִיד מִדְּבָקָא לְאֶקְטָרָא עֲלוֹהֵי קִטְרֹת בּוֹסְמִין דְּאֵעֵי שְׁטִין תַּעֲבִיד יְתִיה:	סזעי
2	A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֹמָה אֶרְפּוֹ וְאֹמָה רָחְבוֹ רְבוע יהיה ואֹמָתִים קִמָּתוֹ מִמָּנּו קִרְנָתָיו:	2
3	And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְלוֹ וְאֶת־קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קִרְנָתָיו וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶן זָהָב סָבִיב:	3
4	And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.	וּשְׁתִּי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לּוֹ מִתַּחַת לְזֶרֶן עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צַדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:	4
5	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	5
6	And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.	וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶנְעִיד לָךְ שָׁמָּה:	6

46 לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני צמכם:
1 מקטר קטורת. להעלות עליו קיטור עשן סמים:
3 את גגו. זה היה לו גג, אצל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם:
3 זר זהב. סימן הוא לכמה כהונה:
4 צלעותיו. כאן הוא לשון זיוות כתר גומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זויותיו שצנני צדיו:
4 והיה. מעשה הטבעות האלה:
4 לבתים לבדים. לכל צית מהיה הטבעת לצד:
6 לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכוון כנגד הארון מצחוק:

7	And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it.	וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֹן קֹטֶרֶת סַמִּים בַּבֶּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יִקְטִירֵנָהּ: בּוֹצִינִיא יִקְטִירֵנָהּ: וְיִקְטֹר עָלָיוֹהִי אֶהְרֹן קֹטֶרֶת בּוֹסֶמִין בַּצֹּפֶר בַּצֹּפֶר בְּאַתְקִנּוּתִיהָ יֵת בּוֹצִינִיא יִקְטִירֵנָהּ:	7
8	And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.	וּבְהַעֲלֹת אֶהְרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֵנָהּ קֹטֶרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: וּבְאַדְלָקוֹת אֶהְרֹן יֵת בּוֹצִינִיא בֵּין שְׁמֵשֵׁי יִקְטִירֵנָהּ קֹטֶרֶת בּוֹסֶמִין תְּדִירָא קָדָם יְיָ לְדֹרֵיכוֹן:	מפטיר
9	Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.	לֹא־תַעֲלֹו עָלָיו קֹטֶרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְבּוּ עָלָיו: לֹא תִסְקֹון עָלָיוֹהִי קֹטֶרֶת בּוֹסֶמִין נּוֹכְרָאִין וְעֹלָתָא וּמִנְחָתָא וְנֶסֶכָא לֹא תִנְסָכוֹן עָלָיוֹהִי:	9
10	And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.	וַיִּכַּפֵּר אֶהְרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים הוּא לִיהוָה: (פ)	קא פסוקים

The Haftarah is Ezekiel 43:10-43:27 on page 234. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 249.

11	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:	כי תשא
12	'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.	כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כָּפָר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּבֶּקֶר אַתֶּם וְלֹא־יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּבֶּקֶר אַתֶּם: אֲרִי תִקְבִּיל יֵת חֹשֶׁבֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָנֵיהֶן וַיִּתְּנוּ גְבֵר פִּדְיוֹן נַפְשֵׁיהֶם קָדָם יְיָ כֹּד תִמְנִי יִתְּהוֹן וְלֹא יְהִי בָהֶן מוֹתָא כֹּד תִמְנִי יִתְּהוֹן:	12

- 7 להיטיבו. לשון נקוי הצזיכין של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו כלילה, והיה מטיבן בכל צקר וצקר:
7 הנרות. לז"ש צלע", וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העללה, שהוא לשון הדלקה:
8 ובהעלות. כשדליקס להעלות להצתן:
8 יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר צין הערבים:
9 לא תעלו עליו. על מזבח זה:
9 קטרת זרה. שום קטורת של נדצה, כולן זרות לו חוץ מזו:
9 ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:
10 וכפר אהרן. מתן דמים:
10 אחת בשנה. ציוס הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות וַיָּזֶא אֵל הַמַּזְגָּח אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וַיִּכָּסֶר עָלָיו (ויקרא טז, יח):
10 חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו:
10 קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו כלצד, ולא לעבודה אחרת:
12 כי תשא. לשון קבלה כתרומה, כשתחפוך לקבל סכום מנינס לדעת כמה הם, אל תמנס לגלות, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינס:
12 ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והצדק צא עליהם, כמו שמצינו צימי דוד:

<p>13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.</p>	<p>זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקוּדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: כָּל דֹּעֲבֵר עַל מִנְיָא סֶלֶעַ בְּסֻלְעֵי קוּדְשָׁא עֶשְׂרִין מְעִין סֶלֶעַא פִּלְגוּת סֶלֶעַא אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי:</p>	<p>13 זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקוּדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: כָּל דֹּעֲבֵר עַל־הַפְּקוּדִים מִבֵּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: 15 הָעָשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם:</p>
<p>14 Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.</p>	<p>כָּל דֹּעֲבֵר עַל מִנְיָא מִבֵּן עֶשְׂרִין שָׁנִין וּלְעִילָא יִתֵּן אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי:</p>	<p>כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקוּדִים מִבֵּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:</p>
<p>15 The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.</p>	<p>דֹּעֲתִיר לֹא יִסְגִּי וּדְמֻסְכִּין לֹא יִזְעַר מִפִּלְגוּת סֶלֶעַא לְמַתֵּן יֵת אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן:</p>	<p>הָעָשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם:</p>

- 13 זֶה יִתְּנוּ. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו:
- 13 העובר על הפקודים. דרך המונין מעצירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבָט (ויקרא כז, לב), וכן פִּעֲבָרְקָה הָאֵלֶּן על יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג):
- 13 מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול צו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין צפרשת ערכין ושדה אחוזה:
- 13 עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא:
- 13 גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א ב, לו) יִצְאָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לְאַגְרֹת פָּסָף וְכַפֵּר לָהֶם:
- 13 עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזוז מתחלחח חמש מעות, אלא צאו והוסיפו עליו שמות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה':
- 14 מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבין עשרים יוצא לצבא, וגמנה בכלל אנשים:
- 15 לכפר על נפשותיכם. שלא תנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו צנדצת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הכתר, שנאמר וְכָסֶף פְּקֻדֵי הָעֵדָה מֵאֶת פָּקֶד (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֶת פָּקֶד הַכֶּסֶף וְגו' (שם שם, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית (צמדבר א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות צבור של כל שנה ושנה, והשזו צהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם צאים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר קְלִי מְרִיס תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחְשָׁת (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שוה צה, אלא איש איש מה שנדבדו לצו:

<p>16 And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)</p>	<p>16 מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)</p>
<p>17 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>	<p>17 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>
<p>18 'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, whereat to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ כִּיֹּור נְחָשֶׁת וְכָנּוּ נְחָשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>	<p>18 וְעָשִׂיתָ כִּיֹּור נְחָשֶׁת וְכָנּוּ נְחָשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>
<p>19 And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;</p>	<p>וַיִּקְדְּשׁוּן אֹהֲלֹן וּבְנָיו מִנֶּיָּה יָת יְדֵיהֶן וַיִּתְּ רַגְלֵיהֶן:</p>	<p>19 וַיִּקְדְּשׁוּן אֹהֲלֹן וּבְנָיו מִנֶּיָּה יָת יְדֵיהֶן וַיִּתְּ רַגְלֵיהֶן:</p>

16 ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שננטו למנותם צחלת נדצת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס בהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לב, לה), משל לנאן החביבה על בעליה שנפל זה דצר, ומשפסק, אמר לו לרועה צבקה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חביבה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו צִקְדָה לַחֲדָשׁ הַשָּׁנָה (במדבר א, א), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר צִיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן צִקְדָה לַחֲדָשׁ פָּקִידִים וְגו' (שמות מ, ב), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וְהָיָה מֵאֵת פֶּכֶר הַפֶּסֶף לְנֶקֶת וְגו' (שם לח, כז), הא למדת, ששטים היו, אחת צחלת נדצתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שצבניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וג' אלפים וה' מאות ונ', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן, ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלש מאות אלפים וחסר מאות וחסר מאות (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מנין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ב:), ונצנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנחדשה שנה באחד בניסן, אצל שנות האנשים מניין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנחדשה המקום לישראל לסלוח להם וננטו על המשכן, והשני באחד באייר:

16 על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו בו:

18 כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים:

18 וכנו. כתרומתו צִקְדָה, מושב מתוקן לכיור:

18 לרחצה. מוסב על הכיור:

18 ובין המזבח. מוצח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור מִשְׁוֹךְ קמעא, ועומד כנגד אויר שצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל צנתיים, משום שנאמר וְאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה צוצחים (נט):

19 את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו צוצחים (יט): כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

20	when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;	בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ-מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת לְהִקְטִיר אֵשָׁה לַיהוָה:	20
21	so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'	וְיִקְדְּשׁוּן יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְתָהִי לְהֶוֶן קָיָם עָלֶם לַיהוָה וְלִבְנֵיהִי לְדֹרֵיהֶם:	ע"כ צחול
22	Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:	22
23	'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,	וְאַתָּה קַח-לָךְ בְּשָׂמִים רִאשִׁי מִירָא דְקִיָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה וְקִנְמָן בְּשֵׁם פְּלִגְוִיתִיה מִתְקַל מֵאֲתָן וְחִמְשִׁין וְקִנִּי בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאֲתָן וְחִמְשִׁין:	23
24	and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.	וְקִצְיֵתָא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשָׁא וּמִשְׁחָא זֵיתָא מְלִי הֵינָא:	24
25	And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.	וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מְשַׁחַת-קֹדֶשׁ רֶקַח מִרְקָחַת מַעֲשֶׂה רֶקַח שֶׁמֶן מְשַׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה:	25

- 20 בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדס פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים:
- 20 ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שצורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן:
- 20 אל המזבח. החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא צחור:
- 21 ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמזח ואינו רחוק ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:
- 23 בשמים ראש. חסודים:
- 23 וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן צס, מן הטוב:
- 23 מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצחור תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן למה נאמר צו חלצין, גזרת הכתוב היא להציאו לחלצין, להרבות צו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה זכריות (ה.):
- 23 וקנה בושם. קנה של צס, לפי שיש קנים שאינן של צס, הוצרך לומר צס:
- 23 חמשים ומאתים. סך משקל כולו:
- 24 וקדה. שם שורש עשצ, וצלשון חכמים קציעה:
- 24 הין. י"צ לוגין, ונחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוס צמים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:
- 25 רוקח מרקחת. רוקח שם דצר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו לגע הים (ישעיה נא, טו), וכמו לוקע הארץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דצר המעורב צחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת:
- 25 רוקח מרקחת. רוקח העשוי על ידי אומנות ומערוכות:
- 25 מעשה רוקח. שם האומן צדצר:

26	And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,	וּמִשְׁחָתָּ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת:	וְתִרְבִּי בֵּיהּ יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דְסִתְּדוּתָא:
27	and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,	וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְכָּה וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטָרֶת:	וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת מִנְרֵתָא וְיֵת מְנֵהָ וְיֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמֵיָא:
28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:	וְיֵת מִדְּבָחָא דְעֹלָחָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת כִּיּוּרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ:
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:	וְתִקְדִּישׁ יִתְהוֹן וְיִהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי:	וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי תִרְבִּי וְתִקְדִּישׁ יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי:
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם:	וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימְרָא מִשַׁח רַבּוּת קוֹדֶשָׁא יְהִי דִין קֹדְמִי לְדִרְיֹכוֹן:
32	Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל־בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמַתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:	עַל בָּשָׂרָא דְאַנְשָׂא לֹא יִתְסַךְ וּבְדַמּוּתִיהָ לֹא תַעֲבִדוּן כְּנֻתִיהָ קוֹדֶשָׁא הוּא קוֹדֶשָׁא יְהִי לְכוּן:
33	Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people. ⁹	אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶר וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס)	גְּבַר דִּיבְסִים דְכְּנֻתִיהָ וְדִיִּתִּין מִנִּיהָ עַל חֵילוֹנִי וְיִשְׁתִּיצִי מֵעַמּוּיהָ:

- 26 ומשחת בו. כל המשיחות כ"ף יוגית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:
- 29 וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל צינא, ולינה, וטבול יוס, ואינו נפדה לזאת לחולין, אצל דצר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלמה אצל מזבח, מתוך שנאמר כל הפגע צמץ צח יקדש (שמות כט, לז), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כזשים, מה כזשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגס לשון רבוי, לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקקין משוחין וראשית שְׁמָנִים יְמַשְׁחוּ (עמוס ו, ו), לשון ארמית צהן כלשון עברית:
- 31 לְדֹרֹתֵיכֶם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לזא (הוריות יא:):
- 31 זה. בגימטריא תריסר לוגין הוּ:
- 32 לא ייסך. כשי יודיין, לשון לא יפעל, כמו לְמַעַן יִטַּב לָךְ (דברים ו, יח):
- 32 על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עזמו:
- 32 ובמתכנתו לא תעשו כמֹהוּ. כסוס סממניו, לא תעשו אחר כמוהו צמשקל סממנין הללו, לפי מדת הין שמן, אצל אס פחת או רצה סממנין לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשו במתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקחו (כריתות ה.):
- 32 ובמתכנתו. לשון חשדון, כמו מתכנת הלצנים, וכן במתכונתה, של קטורת:
- 33 ואשר יתן ממנו. מאותו של משה:
- 33 על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות:

<p>34 And the LORD said unto Moses: "Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סַמִּים נָטָף וּשְׁחָלֶלֶת וְחִלְבֹנָה סַמִּים וְלִבְנָה זָכָה בְּדֹבְדֵי יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּסֶמֶן בֹּסֶמֶן נְטוּפָא וְשׁוּפְרָא וְחִלְבֹנָתָא בֹּסֶמֶן וְלִבְנָתָא דְכִיתָא מְתַקֵּל בְּמִתְקָל יְהִי:</p>	<p>34 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סַמִּים נָטָף וּשְׁחָלֶלֶת וְחִלְבֹנָה סַמִּים וְלִבְנָה זָכָה בְּדֹבְדֵי יְהוָה:</p>
<p>35 And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יְתָה קְטֹרֶת בֹּסֶמֶן בֹּסֶמֶן עֹבֵד בֹּסֶמֶן מְעָרֵב דְּכִי לְקוֹדֶשׁ:</p>	<p>35 וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקֶח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמַלֵּחַ טָהוֹר קָדֹשׁ:</p>
<p>36 And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy. .</p>	<p>וְתִשְׁחֹק מִנָּה וְנִתְּתָה וְתִתִּין מִנָּה קֹדֶם סְהֻדוֹתָא בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא דְאַזְמִין מִיָּמְרֵי לָךְ תִּמְנָן קָדֹשׁ קוֹדֶשִׁין תִּהְיִי לְכוּן:</p>	<p>36 וְשִׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הֶדֶק וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאַהֲלִי מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שְׁמָה קָדֹשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:</p>
<p>37 And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.</p>	<p>וְקְטֹרֶת בֹּסֶמֶן דְּתַעֲבִיד בְּדַמוּתָהּ לֹא תַעֲבִידוּן לְכוּן קוֹדֶשׁא תִּהְיִי לָךְ קֹדֶם יְהוָה:</p>	<p>37 וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה בְּלִמְתַּכְנֶתָהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קָדֹשׁ תִּהְיֶה לָךְ לִיהוָה:</p>
<p>38 Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.'</p>	<p>גִּבְרַת דִּיעֲבִיד דְּכֹתָהּ לְאַרְחָא בַּהּ וַיִּשְׁתַּיֵּצִי מִעַמִּיהָ:</p>	<p>38 אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְמוֹתָהּ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מִעַמּוֹ: (ס)</p>
<p>XXXI And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּמַלֵּל יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לְמִיָּמְרֵי:</p>	<p>XXXI וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>

- 34 נָטָף. הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, וזלע"ז גומ"א (גוממיה), והצרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק):
- 34 ושחלת. שורש צסס, חלק ומזהיר כצפורן, וזלשון המשנה קרוי צפורן, וזהו שחרגס אונקלוס וטופרָא:
- 34 וחלבנה. צסס שריחו רע, וקורין לו גלצ"נא (גאלצאן) ומנאה הכתוב צין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל צעינינו לצרף עמנו צאגודת תעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו:
- 34 סמים. אחרים:
- 34 ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו:): י"א סממנין נאמרו לו למשה צסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הצרי, והצפורן, החלבנה, והלבונה, מור, וקציעה, שזולת נרד, וכרכום, הרי ח', שהשזולת ונרד אחד שהנרד דומה לשזולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את הצפורן ללבנה שתהא נאה:
- 34 בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל צמשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הצרי והצפורן והחלבנה והלבונה משקל שצעים שצעים מנה. ולשון צד, נראה צעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:
- 35 ממלח. כמרגומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויִרְאוּ הַמַּלְאָכִים (יונה א, ה), מְלַסֵּיךְ וְחִלְבֵיךְ (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים צמטות כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך צכף ציאים טרופות לערבן עם המים, וכל דצר שאדם רוצה לערב יפה יפה, מהפכו צאצב או צצון:
- 35 ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:
- 36 ונתתה ממנה וגר. היא קטרת שכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא באהל מועד:
- 36 אשר אועד לך שמה. כל מועדי דצור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום:
- 37 במתכנתה. צמנין סממניה:
- 37 קדש תהיה לך לה. שלא תעשנה אלא לשמי:
- 38 להריח בה. אכל עושה אתה צמתכנתה משלך כדי למכרה לצבור:

2	<p>'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;</p>	<p>חֲזִי דְרָבִיתִי בְשֵׁם בְּצֹלָל בֶּר אֹרִי בֶר חֹר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:</p>	<p>רָאֵה קִרְאתִי בְשֵׁם בְּצֹלָל בֶּן-אֹרִי בֶן-חֹר לְמִטָּה יְהוּדָה:</p>	2
3	<p>and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,</p>	<p>וְאִשְׁלִמִית עִמִּיהָ רוּחַ מִן קֶדֶם יְיָ בְּחָכְמָה וּבְסוּכְלָתָנוּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עֲבִידָא:</p>	<p>וְאִמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:</p>	3
4	<p>to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,</p>	<p>לְאֶלְפָא אִימָנִין לְמַעֲבַד בְּדָהָבָא וּבְכֶסֶף וּבְנַחְשָׁא:</p>	<p>לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:</p>	4
5	<p>and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.</p>	<p>וּבְאוּמָנוּת אֶבֶן טָבָא לְאִשְׁלָמָא וּבִנְגָרוֹת אֶעָא לְמַעֲבַד בְּכָל עֲבִידָא:</p>	<p>וּבַחֲרָשֶׁת אֶבֶן לְמִלְאֵת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה:</p>	5
6	<p>And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:</p>	<p>וְאֵנָּה הָא יְהִיבִית עִמִּיהָ יֵת אֶהֱלִיאֵב בֶּר אַחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן וּבְלָב כָּל חֲכִימִי לְבָא יְהִיבִית חֻכְמָתָא וְיַעֲבִדוּן יֵת כָּל דְּפִקִּידְתָּךְ:</p>	<p>וְאֲנִי הִנֵּה נִתַּתִּי אֹתוֹ אֵת אֶהֱלִיאֵב בֶּן-אַחִיסָמָךְ לְמִטָּה-דָּן וּבְלָב כָּל-חֻכְמֵי-לֵב נִתַּתִּי חֻכְמָה וְעָשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִךְ:</p>	6
7	<p>the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;</p>	<p>יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא לְסִהָדוּתָא וְיֵת כְּפֹרֶתָא דְּעֻלוּהִי וְיֵת כָּל מְנִי מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>אֵת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת-הָאָרֹן לְעֹדֹת וְאֵת-הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל-כְּלֵי הָאֹהֶל:</p>	7
8	<p>and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;</p>	<p>וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת מְנוּחֵי וְיֵת מְנִרְתָּא דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנִהָא וְיֵת מִדְּבָחָא דְּקִטְרֶת בּוֹסְמִיָא:</p>	<p>וְאֵת-הַשֻּׁלְחָן וְאֵת-כְּלָיו וְאֵת-הַמְּנִרָה הַטְּהֻרָה וְאֵת-כָּל-כְּלֵיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקִּטְרֶת:</p>	8
9	<p>and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;</p>	<p>וְיֵת מִדְּבָחָא דְעֻלְתָּא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת פִּיּוּרָא וְיֵת בְּסִיסָיָה:</p>	<p>וְאֵת-מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֵת-כָּל-כְּלָיו וְאֵת-הַפִּיּוּר וְאֵת-כִּנּוֹ:</p>	9

- 2 קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צללאל:
- 3 בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד:
- 3 ובתבונה. מזין דבר מלצו מתוך דברים שלמד:
- 3 ובדעת. רוח הקדש:
- 4 לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשד:
- 5 ובחרשת. לשון אומנות, כמו קרש קרס (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אצנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר:
- 5 למלאכת. להוסיפה צמצמות שלה צמלואה, לעשות המצנח למדת מושב האזן ועוציה:
- 6 ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לצ שצכס, וכל אשר נחתי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:
- 7 ואת הארון לעדות. לצורך לוחות העדות:
- 8 הטהורה. על שם זה טהור:

<p>10 and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;</p>	<p>וְיָת לְבוּשֵׁי שְׂמוֹשָׁא וְיָת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:</p>	<p>10 וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֵת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֵת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:</p>
<p>11 and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'</p>	<p>וְיָת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְיָת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא לְקוֹדֶשָׁא כְּכֹל דְּפָקִידְתָּךְ יַעֲבֹדוּן:</p>	<p>11 וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)</p>
<p>12 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>
<p>13 'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.</p>	<p>וְאֵת מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר בְּרַם יֵת יוֹמִי שְׁבִיָּא דִּילִי וְתַטְרוֹן אֲרִי אֵת הִיא בֵּין מִימְרֵי וּבִינֵינוּ לְדְרִיכוֹן לְמַדְעָא אֲרִי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשִׁכּוֹן:</p>	<p>13 וְאָתָּה דִּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:</p>
<p>14 Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.</p>	<p>וְתַטְרוֹן יֵת שַׁבְּתָא אֲרִי קוֹדֶשָׁא הִיא לְכוֹן דִּיחַלְלָהּ אַתְקַטִּיל אֲרִי כָל דִּיעֲבִיד בֵּה עֲבִידְתָּא וַיִּשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׁא הָהוּא מִגּוֹ עַמּוּיָהּ:</p>	<p>14 וְשִׁמְרֹתֶם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מַחְלִלְיָהּ מוֹת יוֹמָת כִּי כָל־הָעֹשֶׂה בָהּ מְלֹאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמּוּיָהּ:</p>

10 ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שבבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן, אללם אלו בגדי השרד הם, בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורים בפרשת מסעות, ונקטנו עליו צגד פכלת (במדבר ד, יז), ונקטנו עליו צגד ארגמן (שם יג), ונקטנו עליו צגד תולעת שני (שם ח), ונראין דברי, שנאמר ומן הפכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת צקדש (שמות לט, א), ולא הוזכר שש עמהם, ואם בבגדי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שש:

10 בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כהרגומו לצושי שמושא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כהרגום של קלעים ותרגום של מכזר, שהיו ארורים במחט, עשויים נקבים נקבים, לצי"דין בלע"ז (שלינגווערק):

11 ואת קטורת הסמים לקדש. לצורך הקטרת ההיכל שהוא קדש:
13 ואתה דבר אל בני ישראל. ואחיה, אף על פי שהפקדתיך ללוותם על מלאכת המשכן, אל יקל צעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה:

13 אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שמהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן:

13 כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו שבחרתי בכם, בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה:

13 לדעת. האומות זנה, כי אני ה' מקדשכם:

14 מות יומת. אם יש עדים והמראה:

14 ונכרתה. בלא המראה:

14 מחלליה. הנוהג זה חול בקדושתה:

<p>15 Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן קָדֹשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:</p> <p>וְיָמִין תִּתְּעַבֵּד עֲבִידְתָּא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבָּא שַׁבְּתָא קוּדְשָׁא קָדָם יי כָּל דִּיעֲבִיד עֲבִידְתָּא בִּיּוֹמָא דְשַׁבְּתָא אֲתִקְטָלָא יִתְקַטֵּיל:</p>	<p>15 שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן קָדֹשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:</p>
<p>16 Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.</p>	<p>וַיִּטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שַׁבְּתָא לְמַעַבְד יֵת שַׁבְּתָא לְדִרְיָהוֹן קָיָם עָלָם:</p>	<p>16 וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:</p>
<p>17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.'</p>	<p>בֵּין מִיָּמָרִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הִיא לְעָלָם אֲרִי שָׁתָא יוֹמִין עֲבַד יי יֵת שְׁמִיָּא וְיֵת אֲרַעָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבַּת וְנָח:</p>	<p>17 בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעָלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: (ס)</p>
<p>18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.</p>	<p>וַיִּהְיֶה לְמֹשֶׁה כַּד שִׁיעִי לְמַלְלָא עֲמִיה בְּטוֹרָא דְּסִינֵי תַרְיִן לוחֵי סִהְדוּתָא לוחֵי אֲבָנָא כְּתִיבִין בְּאַצְבָּעָא דִּי־:</p>	<p>שני וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּכֻלָּתוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּתֵר סִינֵי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאַצְבָּע אֱלֹהִים:</p>

- 15 שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לכן כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר זו שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הוא לָכֵס (ויקרא כג, לב), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם צִיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבְּתוֹן וצִיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבְּתוֹן (שם, לו), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים במלאכת אוכל נפש:)
- 16 קדש לד'. שמירת קדושה לשמי וצמדות:
- 17 וינפש. כחרגומו וְנָח, וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמשׂיז נפשו ונשימתו זהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכתוב בו לא ייעף וְלֹא יִיָּגַע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו צמאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לְשַׁבֵּר הָאוֹזֵן מה שהיא יכולה לשמוע:
- 18 ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי צִי"ז בתמוז נשתצרו הלוחות, וצִיּוֹם הכפורים נחצצה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו צנדצת המשכן והוקס צאחד צניסן. (צ"ע טובא, דילמא הכל כסדר, וצווי הקצ"ה למשה היה צארצעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקודם רדחו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא צהדיא צזוהר ויקהל, אשר על כן צצווי הקצ"ה כתיב מאח כל איש, דהיינו גס ערצ רצ, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צצווי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערצ רצ, לפי שהם גרמו צנזקין וק"ל):
- 18 ככלתו. ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה צמתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה צזמן מועט כזה. דצר אחר, מה כלה מתקשטת צצ"ד קשוטין, הן האמורים צספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי צצ"ד ספרים:
- 18 לדבר אותו. החקים והמשפטים צצואלה המשפטים:
- 18 לדבר אותו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד:
- 18 לחת. לחת כתיב, שהיו שחיהן שוות:

XXXII

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשְׁשׁ מִשָּׁה לְרִדְתָּ מִן־הַהָר וַיִּקְהֵל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ וַעֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה־הָיָה לוֹ:

XXXII

2

And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'

וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:

2

3

And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.

וַיִּתְּפְּרְקוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

3

4

And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'

וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

4

1 כי בשש משה. כתרגומו לשון איחור, וכן צ"ש רבצו (שופטים ה, כח), ויחילו עד צו"ש (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסדורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלימים, ארבעים יום וילילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו"ש בסיון עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז, צו"ש בא השטן וערבב את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצוציא, לומר ודאי מת משה לכך בא ערצוציא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (פט.), ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעון, בין קודם חלות בין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וישפיתו ממקרת ויעלו עלות:

1 אשר ילכו לפנינו. אלהות הרבה היו להם:

1 כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים:

1 אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה זה, עתה נריבין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

2 באזני נשיכם. אמר אהרן בלבו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמא יתעכב הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתו ופרקו מעל עצמן:

2 פרקו. לשון זיוי, מגזרת פרק ליחיד, כמו ברכו מגזרת ברכ:

3 ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנומיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט):

3 את נזמי. כמו מנומי, כמו פלאתי את העיר (שמות ט, כט), מן העיר:

4 ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמקפחות והתריטים (ישעיה ג, כב), ויצר פקרים פקס פקסי תריטים (מלכים"ב ה, כג). והב' ויצר לשון צורה, בחרט כלי אומנות הנורפין שחורצין וחורטין צו צורות זזהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו וכתב עליו צקרט פלו"ש (ישעיה ח, א), וזהו שחרגס אונקלוס וצר תתיה צזיפא, לשון זיוף הוא, כלי אומנות שחורצין בו בזהב אותיות ושקדים שקורין בלע"ז ני"ל (גראצשטיכל), ומזיפין על ידו חותמות:

4 עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור צפור, באו מכשפי ערצ רב שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו בכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיצא מתוך דמוסי בנין שנחמט צו צמזרים (סנהדרין קא:), והיה צידו שם וטם, שכתב צו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, וינא העגל:

4 מסכה. לשון מחכת. דבר אחר, קכ"ה קנטרין זהב היו צו, כגימטריא של מסכה:

4 אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערצ רב שעלו ממזרים הם שנקלו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

<p>5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'</p>	<p>וַיִּבְנֶה אַהֲרֹן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חָג לַיהוָה מָחָר:</p>	<p>5 וַיִּבְנֶה אַהֲרֹן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חָג לַיהוָה מָחָר:</p>
<p>6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.</p>	<p>וַיָּשָׁכְבוּ מִמָּחָרֶת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)</p>	<p>6 וַיָּשָׁכְבוּ מִמָּחָרֶת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)</p>
<p>7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ-לְדָבַר בִּי שַׁחַת עַמִּי אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>7 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ-לְדָבַר בִּי שַׁחַת עַמִּי אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>8 they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>סָרוּ מִדֶּרֶךְ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עָשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ-לוֹ וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>8 סָרוּ מִדֶּרֶךְ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עָשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ-לוֹ וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת-הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם-קָשָׁה-עֲרֹף הוּא:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת-הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם-קָשָׁה-עֲרֹף הוּא:</p>
<p>10 Now therefore let Me alone, that My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי וַיִּחַר-אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי וַיִּחַר-אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>

- 5 וירא אהרן. שהיה זו רוח חיים, שנאמר צַמְצֻמִּית שׁוֹר אֵלֶּל עֶשֶׂב (תהלים קו, כ), וראה שהללית מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי:
- 5 ויבן מזבח. לדחותם:
- 5 ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמא יצא משה קודם שיעזדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו בויקרא רצה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן. ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון צינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא זהם, ועוד ראה ואמר, אם הם צונים את המזבח, זה מציא כרור וזה מציא אבן ונמצאת מלאכת עשויה צבת אחת, מתוך שאני צונה אותו ומתעלל במלאכתו, בין כך ובין כך משה בא:
- 5 חג לה'. כלצו היה לשמים, בטוח היה שיצא משה ויעזדו את המקום:
- 6 וישכימו. השטן זרזו כדי שיטאו:
- 6 לצחק. יש צמסמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לְצַחֵק צִי (בראשית לט, יז), ושפיכות דמים, כמו שנאמר יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וישחקו לְפָנָיו (שמואל-ב, ז, יד), אף כאן נהרג חור:
- 7 וידבר. לשון קושי הוא, כמו ויִדְבַּר אֶתְּם קָשׁוֹת (בראשית מב, ז):
- 7 לך רד. רד מגדולתך, לא נחתי לך גדולה אלא צבילס (ברכות לב.). באותה שעה נחנדה משה מפי בית דין של מעלה:
- 7 שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מענמך וגיירתם, ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:
- 9 קשה עורף. מחזירין קשי ערפס לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:
- 10 הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מב, י):

II	And Moses besought the LORD his God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?	וַיִּתְּלֵם מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחַרְהֹ אַפִּי בְעַמִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:	II
12	Wherefore should the Egyptians speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.	לָמָּה יִימְרוּן מִצְרָאִי לַמִּימָר בְּבִישָׁא אִפְּיִקְנוּן לְקַטְלָא יְתִהוֹן בִּינֵי טוּרָא וּלְשִׁיזְיוֹתֵהוֹן מֵעַל אִפִּי אֲרַעָא תוֹב מִתְּקוּף רִוּגָא וְאַתִּיב מִן בִּשְׁתָּא דְמַלִּילָתָא לְמַעַבְד לְעַמִּי:	12
13	Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'	זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אֲרֵבָה אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתָן לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לָעֹלָם:	13
14	And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.	וַתֵּב יְיָ מִן בִּשְׁתָּא דְמַלִּיל וַתִּמְעַבֵּד לְעַמִּיהָ:	14
15	And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.	וַאֲתַפְּנֵי וּנְחַת מֹשֶׁה מִן טוּרָא וַתֵּרִין לוֹחֵי סְהֻדָּתָא בִּידֵיהּ לוֹחֵי כְּתִיבִין מִתְרִין עֲבָרֵיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אֲנוּן כְּתִיבִין:	15

11 למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא חלא חכס צחכס, גזור צגזור:

12 והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם:

12 על הרעה. אשר חשצת להם:

13 זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדצרות, אזרהם אזיהם נתנסה צעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכרו, תנהו לו ויאלו עשר צעשר:

13 לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך צאור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפלט נוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נזולין בזכותן, מה אתה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך צשעת כעסך, קל וחמר לכסא של רגל אחד (צרכות לצ.).

13 אשר נשבעת להם בכך. לא נשבעת להם צדצר שהוא כלה, לא צשמים ולא צארך, לא צהרים ולא צגצעות, אלא צך, שאתה קיים וצצועתך קיימת לעולם, שנאמר צי נשצפטי נאם ה' (צראשית כב, טו), וליצחק נאמר, וְהַקִּימוּתִי אֵת הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אֲבִיךָ (שם כו, ג), וליעקב נאמר אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְרָה וְרָעָה (שם לה, יא), נשצע לו צאל שדי:

15 משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (צצנת קד.).

16	And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.	וְהַלָּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל-הַלָּחַת:	16
17	And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת-קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:	17
18	And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'	וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנֹת גְּבוּלָה וְאֵין קוֹל עֲנֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנֹת אֲנָכִי שָׁמַע:	18
19	And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.	וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֶל וּמַחֲלֵלָת וַיַּחֲרֹאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלָּחַת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:	19
20	And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.	וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזְרֹעַ עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	20
21	And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה-עָשִׂיתָ לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלָיו חַטָּאת גְּדֹלָה:	21
22	And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.'	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן לֹא יִתְקַף רוּגְזָא דְרַבּוֹנִי אֹתָ יָדְעָתָ יָת עַמָּא אֲרִי בְּבִישׁ הוּא:	22

16 מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא צבצבדו עשאן. דבר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני צמלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקצ"ה צמורה:

16 חרות. לשון חרם וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר צלע"ז (איינשניידען):

17 ברעה. צהריעו, שהיו מריעים ושמחים וצוחקים:

18 אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הצועקים נחמן, ולא קול חלשים שצועקים וי, או ניסה:

18 קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומען כשאמרין לו:

19 וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל זן נכר לא יאכל צו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואתננה להם:

19 תחת ההר. לרגלי ההר:

20 ויזר. לשון נפוך, וכן יזורה על נוהו גפרית (איזב ית, טו), וכן כי חסם מזרזה הקדשת (משלי א, יז), שזורין צה דגן וקטניות:

20 וישק את בני ישראל. נחמין לצדקם כסוטים, שלש מימות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, עדים צלא התראה, צמגפה, שנאמר ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה, צהדרוקן (יומא סו:), שצדקום המים וצצו צטניהם:

21 מה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה:

22 כי ברע הוא. צדרך רע הם הולכין תמיד, וצנסינות לפני המקום:

<p>23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי-זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדָעְנוּ מַה-הָיָה לוֹ:</p>	<p>23 וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי-זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדָעְנוּ מַה-הָיָה לוֹ:</p>
<p>24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.'</p>	<p>וַאֲמַרְתִּי לַהּוֹן לָמֶן דִּהְבָּא פָּרִיקוּ וַיִּתְּבוּ לִי וַרְמִיתִּיה בְּנוֹרָא וַנִּפֶק עֲגֹלָא הָדִין:</p>	<p>24 וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהָב הִתְפָּרְקוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וְאֲשַׁלְכֶהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֹל הַזֶּה:</p>
<p>25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—</p>	<p>וַחֲזָא מֹשֶׁה יָת עַמָּא אַרִי בְּטִיל הוּא אַרִי בְּטִילִינוּ אַהֲרֹן לְאַסְבוּתָהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדַרְיָהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם כִּי פָּרַע הוּא כִּי-פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:</p>
<p>26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.</p>	<p>וְקָם מֹשֶׁה בְּתַרְע מִשְׁרִיתָא וַאֲמַר מִן דִּחְלִיא דִּי יִיתוֹן לְנָתִי וְאַתְּכַנְשׁוּ לְנָתִיה כָּל בְּנֵי לֵוִי:</p>	<p>26 וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלַי וַיֵּאֲסְפוּ אֵלָיו כָּל-בְּנֵי לֵוִי:</p>
<p>27 And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'</p>	<p>וַאֲמַר לַהּוֹן כְּדָנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל שׁוּ גְבַר חֲרַבְיָה עַל יֶרֶבִיָּה עֵיבְרוּ וְתוֹבּוּ מִתַּרְע לְתַרְע בְּמִשְׁרִיתָא וּקְטוּלוּ גְבַר יָת אַחֻוּהִי וּגְבַר יָת חֲבֵרְיָה וְאִנְשׁ יָת קְרִיבִיָּה:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ-חֶרְבּוֹ עַל-יֶרְכוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ:</p>
<p>28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.</p>	<p>וַעֲבָדוּ בְנֵי לֵוִי כַּפִּתְגָּמָא דְּמֹשֶׁה וַנִּפֹּל מִן עַמָּא בְּיוֹמָא הַהוּא כַּתְלָתָא אַלְפִין גּוֹבְרָא:</p>	<p>28 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְּדִבַּר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כַּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ:</p>
<p>29 And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה קְרִיבוּ יְדִיכוֹן יּוֹמָא דִּין קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ אַרִי גְבַר בְּכָרְיָהּ וּבְאַחֻוּהִי וּלְאַיְתָאָה עַלִּיכוֹן יּוֹמָא דִּין בְּרַכָּן:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יְדֵכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבְאַחֻיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרַכָּה:</p>

24 ואמר להם. דבר אחד, למי זה צלצד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי:
24 ואשליכוהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, וינא:
25 פרוע. מגולה, נתגלה שמצאו וקלנו, כמו ופרע את ראש האשה (צמדצרה, יח):
25 לשמצה בקמיהם. להיות להם הדבר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:
26 מי לה' אלי. יצא אלי:
26 בני לוי. מכאן שכל השבט כשר (יומא שס):
27 כה אמר וגר. והיכן אמר, וצח לאלהים יתקדם (שמות כב, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פ"צ):
27 אחיו. מאמו, והוא ישראל:
29 מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, צדצד זה תתחנכו להיות כהנים למקום:
29 כי איש. מכס ימלא ידו צננו וצאחיו:

<p>30 And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם הַבֹּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדוֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חַטֹּאתֵיכֶם:</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם הַבֹּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדוֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חַטֹּאתֵיכֶם:</p>
<p>31 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.</p>	<p>וַיָּשֹׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת גְּדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>	<p>וַיָּשֹׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת גְּדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>
<p>32 Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'</p>	<p>וְכַעַן אִם שָׁכַחְתָּ לְחוּבֵיהוֹן וְאִם לֹא מַחֲיִי כֵּעַן מִסְפָּרְךָ דְּכַתְּבָתָא:</p>	<p>וְעַתָּה אִם־תִּשְׁחָח חַטֹּאתֵיכֶם וְאִם־אֵין מַחֲנִי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:</p>
<p>33 And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה מִן דְּחָב קָדְמִי אֶמְחִינֶיהָ מִסְפָּרִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסְפָּרִי:</p>
<p>34 And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'</p>	<p>וְכַעַן אֵינִי דְּכַר יֵת עִמָּא לְאַתְרָא דְּמַלְלִית לְךָ הָא מְלָאכִי יְהִי קֳדָמְךָ וּבְיוֹם אֲסַעְרוּתִי וְאֲסַעַר עֲלֵיהוֹן חוּבֵיהוֹן:</p>	<p>וְעַתָּה לֵךְ נִתְּנָה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הִנֵּה מְלָאכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם פִּקְדֵי וּפְקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטֹּאתֵהֶם:</p>
<p>35 And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.</p>	<p>וּמָחָא יְיָ יֵת עִמָּא עַל דְּאַשְׁתַּעֲבָדוּ לְעֵגְלָא דְּעַבַּד אַהֲרֹן:</p>	<p>וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן: (ס)</p>

30 אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להצדיל ציניכם וצין החטא:
31 אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לב.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו, ותולה לו כיס בצוארו ומעמידו בפתח בית זונות, מה יעשה הבן שלא יחטא (ברכות שס):
32 ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרבה:
32 מספרך. מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לצקש עליהם רחמים:
34 אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים־א ב, יט):
34 הנה מלאכי. ולא אני:
34 וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עס שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל:
35 ויגוף ה' את העם. מיטה צידי שמים, לעדים בלא התראה:

XXXIII

And the LORD spoke unto Moses:
'Depart, go up hence, thou and the
people that thou hast brought up
out of the land of Egypt, unto the
land of which I swore unto
Abraham, to Isaac, and to Jacob,
saying: Unto thy seed will I give it—

וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵךְ עִלָּה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם
אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב
לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה:

XXXIII

2 and I will send an angel before thee;
and I will drive out the Canaanite,
the Amorite, and the Hittite, and the
Perizzite, the Hivite, and the
Jebusite—

וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ
וְגֵרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי
וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי
וְהַיְבוּסִי:

3 unto a land flowing with milk and
honey; for I will not go up in the
midst of thee; for thou art a
stiffnecked people; lest I consume
thee in the way.¹

אֶל־אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ
כִּי לֹא אֵעָלֶה בְּקִרְבְּךָ
כִּי עִם־קִשָּׁה־עֶרְךָ אֶתָּה
פֶּן־אֲכָלְךָ בַּדֶּרֶךְ:

4 And when the people heard these
evil tidings, they mourned; and no
man did put on him his ornaments.

וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע
הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ
עֲדִין עָלָיו:

5 And the LORD said unto Moses: 'Say
unto the children of Israel: Ye are a
stiffnecked people; if I go up into the
midst of thee for one moment, I shall
consume thee; therefore now put off
thy ornaments from thee, that I may
know what to do unto thee.'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם
עִם־קִשָּׁה־עֶרְךָ רָגַע אֶחָד
אֵעָלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיֹתִיךָ
וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעָלֶיךָ
וְאִדְעָה מָה אַעֲשֶׂה־לָּךְ:

¹ לך עלה מזה. ארץ ישראל גזוה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה:

¹ אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:

² וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו:

³ אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם:

³ כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך:

³ כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתי בקרבכם ואחס ממרים צי, מרצה אני עליכם זעם:

³ אבלך. לשון כליון:

⁴ הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם:

⁴ איש עדיו. כחריס שניתנו להם בחורב כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח):

⁵ רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך. אם אעלה בקרבך ואחס ממרים צי בקשיות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא

שיעור זעמי, שנאמר פָּצִי כִמְעַט רָגַע עַד יַעֲזָר זַעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך:

⁵ ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שחורידו עליכם מעליכם:

⁵ ואדעה מזה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצדצי לעשות לך:

6	And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.	וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדִידֵם מֵהָר חֹרֵב: וְאֶעֱדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָתָּוּן זִיגְהוֹן מִטּוֹרָא דְּחֹרֵב:	6
7	Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.	וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטָּה־לוֹ מִחֻיץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וַקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחֻיץ לַמַּחֲנֶה:	7
8	And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.	וְהָיָה כַּצֵּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וַנִּצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֱלָה:	8
9	And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.	וְהָיָה כִּבְּא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יֵרֵד עַמּוּד הָעָנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וּדְבַר עִם־מֹשֶׁה:	9
10	And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.	וּרְאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעָנָן עָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ:	10

6 את עדים מהר חורב. את העדי שהיה צידם מהר חורב:
7 ומשה. מאותו עון והלאה:
7 יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטהו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרצ מנודה לתלמיד:
7 הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אך רחוק יהיה ציניכם וצינו פאלפים אמה צמדה (יהושע ג, ד):
7 וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה:
7 כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכינה:
7 יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חצריהם אומרים להם הרי הוא צא אהלו של משה:
8 והיה. לשון הווה:
8 כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל:
8 יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנתכסה מהם:
8 והביטו אחרי משה. לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מוצטח שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו:
9 ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (צמדבר ז, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתורו הקול מדבר צינו לצין עזמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:
10 והשתחוו. לשכינה:

II	<p>And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמֹשֶׁה וְיֹהֲשֹׁעַ בֶּן־נּוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)</p>	II
12	<p>And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֲתָהּ אָמַר אֵלַי הֶעֱלֵ אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יִדְעִיתִי בְּשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי:</p>	שלישי
13	<p>Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'</p>	<p>וְעַתָּה אֲמֵן־נָא מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכֶךָ וְאֶדְעֶךָ לְמַעַן אֲמַצָּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאֵה כִּי עַמּוֹךְ הָעָם הַזֶּה:</p>	13
14	<p>And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פָּנִי יֵלְכוּ וַהֲנַחְתִּי לָךְ:</p>	14

- 11 ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה:
12 ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בחמוז נשתכרו הלוחות (תענית כח:), ובי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, ובי"ט עלה, שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל ה' עש' (שמות לב, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר ואתנפל לפני ה' וגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקך אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר זהם וְאֶנְכִּי עִמָּדָי צָהָר פְּיָמִים הָרְאִשׁוֹנִים וגו' (שם י, ו), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעים היו בכעס. ב' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה סלחתי פֶּדְדָרִיךְ, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לזוות על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד:
13 ושב אל המחנה. תרגומו וְקָצַ לְמַשְׁרִיטָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וזון, ונצבו וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחוו, וְסֻגְדִין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה בכעס, אם כן מי יקרבים:
14 ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דבריך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הִנֵּה אֶנְכִּי שְׁלַח מַלְאָךְ (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה:
15 ואתה אמרת ידעתך בשם. הכרתך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הִנֵּה אֶנְכִּי צָא אֵלֶיךָ בָּעֵצ הָעֵקֶן וגו' וגם צָדַקְתִּי לְעוֹלָם (שם יט, ט):
16 ועתה. אם אמת שמלאכי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שבר אתה נותן למוצאי חן בעיניך:
17 ואדעך לַמַּעַן אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינֶיךָ. ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמלאכי בעיניך, ופיתרון לַמַּעַן אֲמַצָּא חֵן, לַמַּעַן אֲכִיר כְּמֵה שֶׁכֵּר מַצִּיאת הַחֵן:
18 וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדס, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (י, א), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:
19 ויאמר פני ילכו. כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופָּנֶיךָ הֵלְכִים בְּקֶרֶב (שמואל ב' יז, יא):

- ¹⁵ ויאמר אליו. בזו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:
- ¹⁶ ובמה יודע אפוא. יודע מציאת החן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עוזדי אלילים:
- ¹⁷ ונפלינו אני ועמך. ונהיה מוצדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' צין מקנה? שאל וגו' (שמות ט, ד):
- ¹⁸ גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עוזדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו יגזר (איוז ד, ב), שומעין על ידי שליח:
- ¹⁹ ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:
- ¹⁹ ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנכרת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הנור, ואתה נפון צמעה:
- ¹⁹ וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא קלים:
- ¹⁹ וחנוני את אשר אחון. אותן פעמים שארצה לחון:
- ¹⁹ ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה אֶנְכִי פֶרֶת בְּרִית, הבטיחו שאינן חוזרות ריקם (שם):
- ²⁰ ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני:
- ²¹ הנה מקום אתי. זה אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לצרכך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתראה, זו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

15	And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.	וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם-אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אֶל-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:	וַיֹּאמֶר קְדָמוּהִי אִם לִית שְׁכִינָתְךָ מִהֲלֹכָא בֵּינָנָא לֹא תִסְקַנְנָא מִכָּא:
16	For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?	וּבַמָּה ׀ יוֹדַע אֲפֹא כִּי-מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמְּךָ הַלֹּוא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל-הָעָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)	וּבִמָּא יִתְיַדַע הֲכָא אֲרִי אֲשַׁכְחִית רַחֲמִין קְדָמְךָ אֲנָא וְעַמְּךָ הֲלֹא בַּמָּה: שְׁכִינָתְךָ עִמָּנָא וְיִתְעַבְדָן לָנָא פְּרִישָׁן לִי וְלַעַמְּךָ מִשּׁוּנֵי מִכָּל עַמָּא דְּעַל אֲפִי אֲרַעָא:
17	And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה גַּם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי-מָצָאתָ חֵן בְּעֵינִי וְאִדְעָךָ בְּשֵׁם:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲךָ יִת פִּתְגָמָא הָדִין דְּמִלִּילְתָא אַעֲבִיד אֲרִי אֲשַׁכְחִתָא רַחֲמִין קְדָמִי וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוֹם:
18	And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'	וַיֹּאמֶר הֲרָאֲנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ:	וַיֹּאמֶר אַחֲזִינִי כַּעַן יִת יִקְרָךְ:
19	And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'	וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲעֲבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנֵּיתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמִיתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם:	וַיֹּאמֶר אֲנָא אֲעֲבִיר כָּל טוֹבִי עַל אַפְךָ וְאִקְרִי בְּשֵׁמָא דִּיִּי קְדָמְךָ וְאֲחֹן לְמֹן דְּאֲחֹן וְאֲרַחֵם עַל מֹן דְּאֲרַחֵם:
20	And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'	וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי:	וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוּל לְמַחֲזִי יִת אֲפִי שְׁכִינָתִי אֲרִי לֹא יִחֲזִינִי אֲנִישָׁא וְיִתְקַיֵּם:
21	And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מְקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר:	וַיֹּאמֶר יְיָ הָא אֲתֵר מְתוּקָן קְדָמִי וְתִתַּעֲתֵד עַל טַנְרָא:
22	And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.	וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבוֹדִי וְשַׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד-עָבְרִי:	וְהָיָה בַּמַּעֲבָר יִקְרִי וְאֲשַׁוִּינְךָ בַּמַּעֲרַת טַנְרָא וְאֲגִין בְּמִימָרִי עָלֶיךָ עַד דְּאֲעֲבֹר:

22 בעבור כבודי. כשאעבור לפניך:

22 בנקרת הצור. כמו העיני האנשים הם תנקר (צמדצר טז, יד), יקרוה ערבי נחל (משלי ל, יז), אני קרתי ושתימי מים (ישעיה

לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הנור:

22 ושכתי כפי. מכאן שנתנה רשות למחזלים לחבל (ת"כ פ' ויקרא), ותרגומו ואגין במימרי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה,

שאינו נריך לסוכך עליו צכף ממש:

23	And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'	וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֶרַי וּפָנִי לֹא יֵרָאוּ: (פ) (ספק פרשה שתומה בכתר ארם צובה)	23
XXXIV	And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לֶחֶת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁימֵי וְכַתְּבֵתִי עַל־הַלְּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר חָיוּ עַל־הַלְּחֹת הָרִאשִׁים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה פֶּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לֶחֶת אֲבָנִים כְּקִדְמָאִי וְאֶכְתֹּב עַל לוחֵיָא יְיָ פִתְגָמֵיָא דְּהוּוּ עַל לוחֵיָא קִדְמָאִי דִּתְבַרְתָּא:	חמישי
2	And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.	וְהָיִי זָמִין לְצַפְרָא וְתַסַּק בְּצַפְרָא לְטוֹרָא דְּסִינַי וְתִתְעַתֵּד קִדְמֵי תַּמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:	2
3	And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'	וְאִישׁ לֹא יֵאָשׁ עִמָּךְ וְאִם־אִישׁ אֶל־יֶרֶא בְּכָל־הָהָר אִם־הֶצֶאן וְהִבְקֵר אֶל־יָרְעוּ אֶל־מִוֵּל הָהָר הַהוּא:	3
4	And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.	וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לֶחֶת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁימֵי וַיִּשְׁכֶּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל־הָר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֶחֶת אֲבָנִים: וַיִּפְסֹל תַּרְיִן לוחֵי אֲבָנִים כְּקִדְמָאִי וְאֶקְדִּים מֹשֶׁה בְּצַפְרָא וּסְלִיק לְטוֹרָא דְּסִינַי כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ יְתִיה וְנָסִיב בִּידֵיהּ תַּרְיִן לוחֵי אֲבָנִים:	4
5	And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.	וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְנַצֵּב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וַאֲתַגְלִי יְיָ בְּעֻנָא וְאִתְעַתֵּד עִמֵּיהּ תַּמָּן וַיִּקְרָא בְּשֵׁמָא דֵּיָי:	5

23 והסרתיו את כפי. ואעדי ית דברת יקרי, כשתמלק הנהגת כבודי מכנגד פניך, ללכת משם ולהלך:

23 וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:

1 פסל לך. הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרצה:

1 פסל לך. אתה שצרת הראשונות, אתה פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יאל עליה שם רע, עמד שושצינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושצינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אתה קרעת אותה, אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה בכתב ידי, כן המלך זה הקצ"ה, השפחות אלו ערצ רצ, והשושצין זה משה, ארוסתו של הקצ"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

2 נכון. מוזמן:

3 ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הצניעות:

5 ויקרא בשם ה'. מתרגמינן ויקרא בשםא דה':

<p>6 And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְיָ שְׁכִינְתּוֹ עַל אֶפְתֹּחַי וּקְרָא יְיָ אֱלֹהֵי רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵם רַחוּם וְיִסְתַּכֵּי לְמַעַבְדֵּי טְבוּן וּקְשׁוּט:</p>	<p>6 וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל-פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֲרֹךְ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת:</p>
<p>7 keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'</p>	<p>נָטִיר טִיבוּ לְאַלְפֵי דָרִין שְׂבִיק לַעֲוֹן וּלְמַרּוֹד וּלְחַוְבִּין סִלַּח לְדַתִּיבִין לְאוֹרֵיתִיהּ וּלְדֹלָא תִּיבִין לֹא מְזַכֵּי מִסַּעַר חוֹבֵי אֲבֹהֵן עַל בְּנֵין וְעַל בְּנֵי בְנֵין מְרַדִּין עַל דָּר תְּלִיתַאי וְעַל דָּר רַבִּיעָאי:</p>	<p>7 נֶצַח (בספרי תימן נצח בנון רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נֶשֶׁא עֲוֹן וּפֶשַׁע וְחַטָּאת וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֶקֶד וְעֲוֹן אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים עַל-שְׁלָשִׁים וְעַל-רַבְעִים:</p>
<p>8 And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.</p>	<p>וַאֲזַי מֹשֶׁה וּכְרַע עַל אָרְעָא וּסְגִיד:</p>	<p>8 וַיַּמְהָר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>
<p>9 And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'</p>	<p>וַאֲמַר אִם כְּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קְדָמְךָ יְיָ תְּהִיָּה כְּעַן שְׁכִינְתָּא דִּי בִּינָנָא אֲרִי עִם קִשִּׁי קָדָל הוּא וְתִשְׁבּוּק לְחַוְבָּנָא וּלְחַטָּאנָא וְתִחַסְנָנָא:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְךְ-נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם-קִשִּׁי-עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:</p>

- 6 יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז):
- 6 אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי אֵלֵי לָמָּה עֲזַבְתָּנִי (תהלים כז, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מצאתי צמחלתא (שירה פ"ג):
- 6 ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממחר ליפרע, שמא יעשה תשובה:
- 6 ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכות כל כך:
- 6 ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:
- 7 נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו:
- 7 לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדדים שאדם עושה להכעיס:
- 7 ונקה לא ינקח. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשנים ולא ינקח לשאינן שנים:
- 7 פוקד עון אבות על בנים. כשאחוזים מעשה אבותיהם צדיהם, שכבר פירש צמקרא אחר לשונאי:
- 7 ועל רבעים. דור רביעי, ממזאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:
- 8 וימהר משה. כשראה משה שכינה עוזרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:
- 9 ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עס קשה עורף הוא וימרו צך, ואמרת על זאת פן אכלך צדך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי צמקוס חס:
- 9 ונחלתנו. ותתנו לנו נחלה (ס"א שתתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא צקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עוזדי אלילים:

<p>And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.</p>	<p>וַיֹּאמֶר ה' אֲנֹכִי כֹרֶת בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמִּי אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אֵתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר ה' אֲנֹכִי כֹרֶת בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמִּי אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אֵתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:</p>
<p>Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>טַר לָךְ יֵת דְּאֵנָּה מִפְּקֻדָּה יֹמֵא דִּין הָאֵנָּה מִתְּרִיד מִן קֳדָמָךְ יֵת אַמּוֹרֵאִי וּכְנַעֲנָאִי וְחִתִּאִי וּפְרִזִּי וְחִוִּי וַיְבוּסָאִי:</p>	<p>שְׁמַר-לָךְ אֵת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם הַנִּנִּי גֵרֶשׁ מִפְּנֵיךְ אֶת-הָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:</p>
<p>Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִים לִיתִּיב אֶרְעָא דְּאֵת עָלִיל עָלֵה דְּלִמָּא יְהִי לְתַקְלָא בִּינָךְ:</p>	<p>הִשְׁמַר לָךְ פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה בָּא עָלֶיךָ פֶּן-יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ:</p>
<p>But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.</p>	<p>אֲרִי יֵת אִיגוּרֵיהוֹן תִּתְּרֻעוֹן וַיֵּת קִמְתֵּיהוֹן תִּתְּבִרוֹן וַיֵּת אֲשִׁירֵיהוֹן תִּקְצְצוֹן:</p>	<p>כִּי אֶת-מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּצוֹן וְאֶת-מִצְבְּתֵיהֶם תִּשְׁבִּרוֹן וְאֶת-אֲשֵׁרֵיהֶם תִּכְרֹתוֹן:</p>
<p>For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;</p>	<p>אֲרִי לֹא תִסְגֹּד לְטַעֲנַת עַמִּי אֲרִי יְיָ קִנָּא שְׂמִיָּה אֵל קִנָּא הוּא:</p>	<p>כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנָּא שְׁמוֹ אֵל קִנָּא הוּא:</p>
<p>lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;</p>	<p>דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִים לִיתִּיב אֶרְעָא וַיִּטְעוֹן בְּתַר טַעֲוֹתֵיהוֹן וַיִּדְּבַחוּן לְטַעֲוֹתֵיהוֹן וַיִּקְרוּן לָךְ וַתִּכּוֹל מִדְּבַחֵיהוֹן:</p>	<p>פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וַיִּזְבְּחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וַיִּקְרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחֹךְ:</p>
<p>and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.</p>	<p>וַתִּסַּב מִבְּנוֹתֵיהוֹן לְבָנֶיךָ וַיִּטְעוֹן בְּנוֹתֵיהוֹן בְּתַר טַעֲוֹתֵיהוֹן וַיִּטְעוּן יֵת בָּנֶיךָ בְּתַר טַעֲוֹתֵיהוֹן:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִבְּנוֹתֵיהֶם לְבָנֶיךָ וַיִּזְנוּ בְּנוֹתֵיהֶם אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיִּזְנוּ אֶת-בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:</p>
<p>Thou shalt make thee no molten gods.</p>	<p>דְּחָלָן דְּמִתְּכָא לֹא תַעֲבִיד לָךְ:</p>	<p>אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה-לָּךְ:</p>

- 10 כורת ברית. על זאת:
10 אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמהיו מוזדלים צו מכל האומות עוזדי אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם:
11 את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:
13 אשריו. הוא אילן שעוזדים אותו:
14 קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנפשו ופורע מעוזציו:
15 ואכלת מזבחו. כסבור אמה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוך כך אמה צא ולוקח מזבחותיו לבניך (עבודה זרה טז.).

18	The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.	אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד תָּחֵדשׁ הָאֵבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֵבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם:	יֵת חֲגָא דְפִטְרִיא תִטֵּר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטְרִיא דְפִקִּידְתָּךְ לְזִמְן יִרְחָא דְאֵבִיבָא אֲרִי בְיִרְחָא דְאֵבִיבָא נִפְקִיתָ מִמִּצְרַיִם:
19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה:	כָּל פִּתְחָ וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירְךָ תִקְדִּישׁ דְכָרִין בְּכוֹר תּוֹר וְאֹמֶר:
20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּפֶטֶר חֲמוֹר תַּפְדֶּה בִשֶׂה וְאִם־לֹא תַפְדֶּה וְעִרְפָתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תַפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם:	וּבּוֹכְרָא דְחֲמֻרָא תַפְרוֹק בְּאֲמֻרָא וְאִם לֹא תַפְרוֹק וְתַקְפִּיהַ כָּל בּוֹכְרָא דְבְנֶךָ תַפְרוֹק וְלֹא יִתְחַזּוּן קִדְמִי רִיקָנִין:
21	Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבַקְצִיר תִּשְׁבֹּת:	שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּפְלַח וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָא תַנּוּחַ בְּזֵרוּעָא וּבַחֲצֵדָא תַנּוּחַ:
22	And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.	וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּבּוֹרִי קֶצֶיר חִטִּים וְחַג הָאֲסִיף תִּקְוַת הַשָּׂנָה:	וְחֲגָא דְשִׁבְעִיא תַעֲבִיד לָךְ בַּבּוֹרִי חֲצֵד חִטִּין וְחֲגָא דְכַנְשָׁא בְּמַפְקָה דְשָׁתָא:

- 18 חֲדָשׁ הָאֵבִיב. חֲדָשׁ הַצִּפּוֹר, שֶׁהַצִּפּוֹר מִתְּחַלֵּט בְּצִיטוֹלָה:
- 19 כָּל פֶּטֶר רַחֵם לִי. צֹאדָם:
- 19 וְכָל מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר וגו'. וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכֹּר צִפּוֹר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר יִפְטוֹר זָכָר אֶת רַחֲמָה.
- 19 פֶּטֶר. לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן פּוֹטֵר מֵיֵס רִאשִׁית מְלֹחַן (מִשְׁלֵי יז, יד). תִּי"ו שֶׁל תִּזְכֹּר לְשׁוֹן נִקְצָה הִיא, מוֹסֵפֶת עַל הַיּוֹלֵדֶת:
- 20 וּפֶטֶר חֲמוֹר. וְלֹא שֶׁאֵת צִהֲמָה טִמְאָה:
- 20 תַּפְדֶּה בִשֶׂה. נֹתֵן שֶׁהָלָכָה, וְהוּא חוֹלִין צִיד כֹּהֵן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מוֹתֵר בַּעֲבֻדָה לְצִעֲלִים:
- 20 וְעִרְפָתוֹ. עוֹרָפוֹ צִקּוֹפִין, הוּא הַפְסִיד מִמּוֹן כֹּהֵן, לְפִיכָךְ יוֹפְסֵד מִמּוֹנוֹ:
- 20 כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תַפְדֶּה. חֲמֵשֶׁה סְלָעִים פְּדִיוֹנוֹ קָצוֹב, שְׁנֵאֲמַר וּפְדִיוֹ מִן חֹדֶשׁ תַּפְדֶּה (בַּמִּדְבָּר יח, טז):
- 20 וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם. לְפִי פִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, דָּבָר צִפְנִי עֲלָמוֹ הוּא, וְאִינוּ מוֹסֵפֶת עַל הַצִּכּוֹר, שֶׁאֵין בַּמִּצְוָה צִכּוֹר רִאשִׁית פְּנִים, אֲלֵא אֲזִיזָה אַחֲרֵת הִיא, וְכִשְׁמַעְלָהּ לְרַגֵּל לְרִאשִׁית, לֹא יִרְאוּ פָנַי רִיקָם, מִזֹּה עֲלִיכֶם לְהַצִּיא עוֹלָת רִאשִׁית פְּנִים. וְלְפִי מִדְרָשׁ בְּרִייתָא, מִקְרָא יֵתֵר הוּא, וּמוֹפְנָה לְגִזְרָה שׁוּבָה, לְלַמֵּד עַל הַעֲנָקָתוֹ שֶׁל עֶבֶד עֲבָרִי שֶׁהוּא חֲמֵשֶׁה סְלָעִים מִכָּל מִין וּמִין, כַּפְדִּין צִכּוֹר, בַּמִּסְכָּת קְדוּשִׁין (י"ז):
- 21 בַּחֲרִישׁ וּבַקְצִיר תִּשְׁבֹּת. לְמַעַן זָכַר חֲרִישׁ וּקְצִיר, יֵשׁ מִרְצוּתֵינוּ אֲדוֹמִים (רִאשׁ הַשָּׁנָה ט), עַל חֲרִישׁ שֶׁל עֵרֶב שְׂצִיעִית הַנּוֹכַח לְשְׂצִיעִית וּקְצִיר שֶׁל שְׂצִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׂצִיעִית, לְלַמֵּד שֶׁמּוֹסִיפִין מַחֲוֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, וְכֵן מִשְׁמַעוּ, שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת, וְעִזְבוֹת ו' הַיָּמִים שֶׁהִתְרַחֵץ לָךְ, יֵשׁ שָׁנָה שֶׁהַחֲרִישׁ וְהַקְצִיר אֲסוּר, וְאֵין צִרִיךְ לֹמַר חֲרִישׁ וּקְצִיר שֶׁל שְׂצִיעִית, שֶׁהִרִי כָּצַר נֶאֱמַר שֶׁדָּךְ לֹא תִזְרַע וגו' (וַיִּקְרָא כה, ד). וְיֵשׁ אֲדוֹמִים שֶׁאִינוּ מִדְבָּר אֲלֵא בַּשָּׂדֶה, וְחֲרִישׁ וּקְצִיר שֶׁהוּא זָכוֹר צוֹ לֹמַר לָךְ, מִה חֲרִישׁ רְשׁוּת אֶף קְצִיר רְשׁוּת, יֵאָדָּר קְצִיר הַעוֹמֵר שֶׁהוּא מִזֹּה, וְדוּחָה אֶת הַשָּׂדֶה:
- 22 בַּבּוֹרִי קֶצֶיר חִטִּים. שֶׁאֵתָּה מִצִּיא צוֹ שְׂמִי הַלֵּחֵם מִן הַחֲטִיִּם.
- 22 בַּבּוֹרִי שֶׁהִיא מִנְחָה רִאשׁוֹנָה הַצֹּאֵה מִן הַחֲדָשׁ שֶׁל חֲטִיִּם לְמַקְדֶּשׁ, כִּי מִנְחַת הַעוֹמֵר הַצֹּאֵה בַּפֶּסַח, מִן הַשְּׂעוּרִים הִיא:
- 22 וְחַג הָאֲסִיף. צוּמָן שֶׁאֵתָּה אֲסוּף מִצִּדְּמֶךָ מִן הַשָּׂדֶה לְצִית. אֲסִיפָה זוֹ לְשׁוֹן הַכִּנְסָה לְצִית, כִּמוֹ וְאֲסִיפּוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ (דְּבָרִים כב, ג):
- 22 תִּקְוַת הַשָּׂנָה. שֶׁהִיא צִחְזוֹרֶת הַשָּׁנָה, צִחְחֵלֶת הַשָּׁנָה הַצֹּאֵה:
- 22 תִּקְוַת. לְשׁוֹן מִסִּיבָה וְהַקְפָּה:

<p>23 Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.</p>	<p>תִּלְתָּ זְמַנִּין בְּשָׁתָא יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרָךְ קֳדָם רַבּוֹן עֲלָמָא יי אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל:</p>	<p>23 שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנָי הָאֵדֻן וַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>24 For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.</p>	<p>אֲרִי אֶתְרִיד עֲמִמִּין מִן קֳדָמְךָ וְאַפְתִּי יֵת תְּחוּמְךָ וְלֹא יִחְמִיד אָנֹשׁ יֵת אֶרְעֶךָ בְּמִסְקֶךָ לֹא־תִחְזָאָה קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ תִּלְתָּ זְמַנִּין בְּשָׁתָא:</p>	<p>24 כִּי־אֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחְמָד אִישׁ אֶת־אֶרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לִרְאוֹת אֶת־פָּנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:</p>
<p>25 Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.</p>	<p>לֹא תִבְנוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן לְצַפְרָא תִּרְבִּי נִכְסֵת חֲגָא דְּפִסְחָא:</p>	<p>25 לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חֹג הַפֶּסַח:</p>
<p>26 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.'</p>	<p>רִישׁ בְּכוּרֵי אֶרְעֶךָ תִּבְרִי לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּיי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִכְלִין בָּשָׂר בְּחֶלֶב:</p>	<p>26 רֵאשִׁית בְּכוּרֶי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְּחֶלֶב אֱמֹ: (פ)</p>
<p>27 And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'</p>	<p>וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתוּב לְךָ יֵת פְּתִילֵי הָאֱלִין אֲרִי עַל מִימַר פְּתִילֵי הָאֱלִין גְּזֵרִית עֲמֹד קִיָּם וְעַם יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>28 And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.</p>	<p>וַתְּהֵא תִּמְן קֳדָם יי אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לַיְלִין לֶחֱמָא לֹא אָכַל וּמִיָּא לֹא שָׁתִי וּכְתַב עַל לִוְחֵי יֵת פְּתִילֵי קִיָּמָא עֲשָׂרָא פְּתִילֵי:</p>	<p>28 וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְּחָת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:</p>

23 כל זכורך. כל הזכרים שצך. הרצה מלות צחורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שזהם, ועל מנין עשה שזהם:

24 אוריש. כתרוממו ופסדך, וכן קהל קש (דברים ז, לא), וכן ויורש את האמרי (צמדצר כא, לב), לשון גירושין:

24 והרחבתי את גבולך. ואמה רחוק מצית הצחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

25 לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזהרה לשוחט, או לזורק, או לאחד מצני חצורה (פסחים סג.).

25 ולא ילין. כתרוממו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה חלה בעמוד השחר:

25 זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אמה למד לכל הקטר חלצים ואזרים:

26 ראשית בכורי אדמתך. משענת המינין האמורים שצח ארץ, קרץ קטף ופערך וגפן וגו' (דברים ח, ח), וקדש, הוא דבש תמרים:

26 לא תבשל גדי. אזהרה לבשר וחלב, ושלשה פעמים כחצ צחורה, אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור ביטול (חולין קטו:):

26 גדי. כל ולד רך צמשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהורך לפרש צמה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סחם כל יונקים צמשמע:

26 בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן הצורה חלה מדברי סופרים:

27 את הדברים האלה. ולא אמה ראשי לכתוב צורה שזעל פה:

<p>29 And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.</p>	<p>וַיְהִי כִּד נָחַת מֹשֶׁה מִטְּוֹרַי דְּסִינַי וַתְּרִין לִיְהִי דְּסִתְּרוּתָא בִּידָא דְּמֹשֶׁה בְּמִיִּתְּתִיה מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סְגִי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוֹתֵי בְּמִלְּלוּתִיה עֲמִיה:</p>	<p>29 וַיְהִי בְּרִדְתָּ מֹשֶׁה מֵהָר סִינַי וּשְׁנֵי לַחֹת הָעֵדוּת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:</p>
<p>30 And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַחֲזָא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת מֹשֶׁה וְהָא סְגִי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוֹתֵי וַדְּחִילוּ מִלְּאַתְקָרְבָּא לְוִתִּיה:</p>	<p>30 וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וַהֲנִה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו:</p>
<p>31 And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וַתְּבוּ לְוִתִּיה אַהֲרֹן וְכָל רִבְרִבָּא בְּכִנְשָׁתָא וּמִלִּיל מֹשֶׁה עֲמָהוֹן:</p>	<p>31 וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>
<p>32 And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וּבִתֵּר כֵּן אֶתְקִרְבוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְקִידָנוֹן יְת כָּל דְּמִלִּיל יְי עֲמִיה בְּטוֹרָא דְּסִינַי:</p>	<p>32 וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְּשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֵם אֶת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהָר סִינַי:</p>
<p>33 And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַשִּׁיבִי מֹשֶׁה מִלְּמַלְלָא עֲמָהוֹן וַיַּהֲב עַל אַפּוֹתֵי בֵּית אָפִי:</p>	<p>מפסיר וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסְוָה:</p>
<p>34 But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.</p>	<p>וּכְד עָלִיל מֹשֶׁה לְקָדָם יְי לְמַלְלָא עֲמִיה מַעְדִּי יְת בֵּית אָפִי עַד מַפְקִיָּה וְנִפְיָק וּמִמְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת דְּמַתְּפַקֵּד:</p>	<p>34 וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיְסִיר אֶת־הַמִּסְוָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יִצְוָה:</p>

- 29 ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים:
- 29 כי קרן. לשון קרנים, שהאור מזהיק וצולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רצותינו אמרו מן המערה, שנתן הקצ"ה ידו על פניו, שנאמר וּשְׁפָתַי כְּפִי (שמות לג, כז):
- 30 וייראו מגשת אליו. צא וראה כמה גדולה כחה של עצירה, שעד שלא פשטו ידיהם צעצירה מהו אומר, ומר"ה פְּצוּד ה' פָּאָשׁ אֶכְלֵת צְרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי צְנִי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים:
- 31 הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה:
- 31 וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:
- 32 ואחרי כן גששו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו ללדדן, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמלא ציד כל העם א', ציד הזקנים ב', ציד בני אהרן שלשה, ציד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בעירובין (נד:):
- 33 ויתן על פניו מסוה. כתר גומו צית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא טְוִי לְצָא (כתובות סז:), ועוד ככתובות (ס.), הוה קא מסוה לאפה, לשון הבטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרצוף וצית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, וצלאתו יצא בלא מסוה:
- 34 ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.

וּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָנָה עַל־פָּנָיו עַד־בָּאוּ לַדְּבָר אֹתוֹ: (ס)

קלט פסוקים

The Haftarah is I Kings 18:1-18:39 on page 236. Sepharadim read I Kings 18:20-18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 252.

XXXV

And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְתֹּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם:

ויקהל

2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: יִתְקַטֵּל:

2

3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'

לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: (פ)

3

4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל כְּנַשְׂתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין פְּתִימָא דְּפָקִיד יְיָ לְמִימַר: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדְתֹּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:

לוי

5 Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;

קַחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לִבּוֹ יְבִיאָה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁת:

5

6 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;

וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעָ וְזָהָרִי וּבּוץ וּמַעֲזִי:

6

7 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;

וּמַשְׁכֵּי דְּדִכְרֵי מִסְמָקֵי וּמַשְׁכֵּי סִגְוִנָא וְאַעֲזֵי שִׁטִּין:

7

35 והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשצא לדבר אתו נטלו מעל פניו ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגומו ואקגש:

2 ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

3 לא תבערו אש. יש מרצותינו אומרים, הצערה ללאו יאחז, ויש אומרים לחלק יאחז (סנהדרין לה; יצמות ו):

4 זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:

5 נדיב לבו. על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב. כזר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום לוואתם:

8	and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וּמִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא וּבוֹסְמִיָּא לְמִשַּׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:	וְשֶׁמֶן לְמָאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	8
9	and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	וְאַבְנֵי בִּירְלָא וְאַבְנֵי אַשְׁלֻמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיִפֹּדָא וּבְחוּשָׁנָא:	וְאַבְנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:	9
10	And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וְכָל חֲכִימֵי לְבָא דְבִכּוֹן יִיתוּן וַיַּעֲבֹדוּן יְת כָּל דְּפִקִּיד יְיָ:	וְכָל־חֲכָם־לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:	10
11	the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	יְת מִשְׁכָּנָא יְת פְּרִסְיָה וְיְת חוּפְאֵיָה פּוֹרְפוּהִי דְּפוּהִי עֲבֻדוּהִי עֲמֻדוּהִי וְסֻמְכוּהִי:	אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלֹו וְאֶת־מִכְסָּהוּ אֶת־קַרְסֵיוֹ וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחֹו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו:	ישראל 11
12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	יְת אָרוֹנָא וְיְת אָרִיחוּהִי יְת כְּפֹרֶתָא וְיְת פְּרוּכָתָא דְּפָרְסָא:	אֶת־הָאָרֹן וְאֶת־בַּדָּיו אֶת־הַכְּפֹרֶת וְאֶת פְּרֹכֶת הַמָּסָךְ:	12
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	יְת פִּתּוּרָא וְיְת אָרִיחוּהִי וְיְת כָּל מְנוּהִי וְיְת לֶחִים אַפִּיָּא:	אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:	13
14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְיְת מְנֶרֶתָא דְּאַנְהוּרֵי וְיְת מְנֶהָא וְיְת בּוֹצִינְהָא וְיְת מִשְׁחָא דְּאַנְהָרוּתָא:	וְאֶת־מְנֶרֶת הַמָּאֹר וְאֶת־כְּלֵיהָ וְאֶת־נֵרֶתֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	14
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְיְת מִדְּבָחָא דְּקִטְרֹת בוֹסְמִיָּא וְיְת אָרִיחוּהִי וְיְת מִשְׁחָא דְּרְבוּתָא וְיְת קִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא וְיְת פְּרִסָּא דְּתַרְעָא לְתַרַע מִשְׁכָּנָא:	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֹת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:	15

- 11 את המשכן. יריעות התחתונות הנראות בתוכו קרוים משכן:
11 את אהלֹו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג:
11 ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והתחשים:
12 ואת פרוכת המסך. פרוכת המחיצה. כל דבר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שִׁקְסָא צִעֲלו (איוב א, ו), הִנְיָ
שָׁךְ אֶת דִּרְכָךְ (הושע ז, ח):
13 לֶחֶם הַפָּנִים. כזר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרוצה:
14 ואת כליה. מלקחים ומחמות:
14 נרותיה. לוציני"ש צלע"ז, בזיכים שהשמן והפתילות נתונים בהן:
14 ואת שמן המאור. אף הוא צריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש במנחות (פז), מגרגרו בראש הזית, והוא
כמית וזך:
15 מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:

16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	אֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בָּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:	16
17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	אֵת סָרְדֵי דֶרֶתָא וְיָת עֲמוּדֹהֶי וְיָת סִמְכָהָ וְיָת פָּרֶסָא דֶּתְרַע דֶּרֶתָא:	17
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:	18
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	19
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וַיֵּצְאוּ כָל־עַדֹּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:	20
21	And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .	וַיָּבֹאוּ כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׁאַל לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמַלְאכֹת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:	שני
22	And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.	וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ תָחַ וְנֹזָם וְשִׁבְעֵת וְכוּמָז כָּל־כְּלִי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֹת זָהָב לַיהוָה:	22

17 את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה:
17 ואת מסך שער החצר. וילון פרוש ללד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסחומין הימנו ללד נפון ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר וַתֵּשֶׁבַע עֶשְׂרֵה אֲמָה קְלָעִים לַתָּחַף (שמות כז, יד):
18 יתדות. לתקוע ולקשור צהם סופי היריעות בצורך, שלא ינועו צרות:
18 מיתריהם. חבלים לקשור:
19 בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמנורה והמזבחות בשעת סילוק מסעות:
22 על הנשים. עם הנשים, וסמכותן אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויבאו האנשים וַיָּבֹאוּ אֲנָשִׁים, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומייסן, ורצה לומר שהביאו חס ונוס צעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו את העוים):
22 חח. הוא חכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הנמזיד:
22 וכומוז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומוז, כאן מקום זמה:

<p>23 And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.</p>	<p>וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילָם מֵאֲדָמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ:</p>	<p>23 וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילָם מֵאֲדָמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ:</p>
<p>24 Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.</p>	<p>כָּל־דָּאָרִים אֲרָמוֹת כֶּסֶף וְנָחֹשׁ אֵי־תִיָּאוּ יֵת אֲפָרָשׁוֹתָא קָדָם יי וְכָל דָּאֲשִׁתְּכַח עֲמִיָּה אֲעִי שְׁטִין לְכָל עֲבִידֵת פּוֹלְחָנָא אֵי־תִיָּאוּ:</p>	<p>24 כָּל־מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנָחֹשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל־אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:</p>
<p>25 And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בִּידְיָהּ טָווּ וַיָּבִיאוּ מְטֵיָהָ אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:</p>	<p>25 וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בִּידְיָהּ טָווּ וַיָּבִיאוּ מְטֵיָהָ אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:</p>
<p>26 And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.</p>	<p>וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת־הָעִזִּים:</p>	<p>26 וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת־הָעִזִּים:</p>
<p>27 And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;</p>	<p>וְרִבְבָרְבֵּיָא אֵי־תִיָּאוּ יֵת אַבְנֵי בּוֹרְלָא וְיֵת אַבְנֵי אֲשִׁלְמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:</p>	<p>27 וְהַנְּשָׂאִים הֵבִיאוּ אֶת־אֲבִנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת־אֲבִנֵי הַמְּלָאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:</p>
<p>28 and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.</p>	<p>וְיֵת בּוֹסְמָא וְיֵת מִשְׁחָא לְאַנְהֲרוּתָא וְלְמִשַׁח רְבוּתָא וְלְקַטֹּרֶת בּוֹסְמִיָּא:</p>	<p>28 וְאֶת־הַבֹּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן וְלְמָאֹר וְלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלְקַטֹּרֶת הַסִּמִּים:</p>
<p>29 The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.</p>	<p>כָּל־גִּבֹּר וְאִתָּא דְּאִתְרַעֵי לְבָהוֹן עֲמִהוֹן לְאִיתָאָה לְכָל עֲבִידָתָא דְּפִקִּיד יי לְמַעַבְד בִּידָא דְּמִשָּׁה אֵי־תִיָּאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִדְבָתָא קָדָם יי:</p>	<p>29 כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לִבָּם אֹתָם לְהֵבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)</p>

23 וכל איש אשר נמצא אֹתוֹ. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו:

26 וְהַנְּשָׂאִים הֵבִיאוּ. היא הייתה אומנות יחירה, שמעל גבי העזים היו טווין אותם (שבת נט):

27 והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמנדבים, ומה שמסרינן לנו משלימין אותם, כיון שהשלימו לצור את הכל, שנאמר וְהִמְלֵאכָה הָיְתָה דָּיִם (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השם וגו', לכך התנדבו בחנוכה המזבח בתחלה, ולפי שנתעללו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:

30	And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲזוּ דַרְכֵי יְיָ בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּר-אֹרִי בֶר-חֹר לְמִטֶּה יְהוּדָה:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן-אֹרִי בֶן-חֹר לְמִטֶּה יְהוּדָה:	שלישי (שני)
31	And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.	וַאֲשֵׁלִים עֲמִיה רוּחַ מֶן קֶדֶם יְיָ בַּחֲכָמָה בְּסוּכְלָתָנוּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עֲבִידָא:	וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בַּחֲכָמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:	31
32	And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	וּלְאֶלְפָא אֲמָנֹן לְמַעַבַּד בְּדָהָבָא וּבְכַסְפָּא וּבְנַחְשָׁא:	וּלְחֶשֶׁב מַחֲשַׁבֶּת לַעֲשֹׂת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנָחֶשֶׁת:	32
33	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.	וּבְאוּמָנוּת אָבֵן לְמִלְאָת לְאַשְׁלָמָא וּבְנִגְרוֹת אֵעָא לְמַעַבַּד בְּכָל עֲבִידַת אוּמָנֹן:	וּבַחֲרָשֶׁת אָבֵן לְמִלְאָת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכַת מַחֲשַׁבֶּת:	33
34	And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.	וּלְאֶלְפָא יְהִי בְּלִבִּיה הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּר-אַחִיסָמַךְ לְשִׁבְטָא דָּדָן:	וּלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן-אַחִיסָמַךְ לְמִטֶּה-דָּן:	34
35	Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.	אֲשֵׁלִים עֲמִהוֹן חֲכִימוֹת לְבָא לְמַעַבַּד כָּל עֲבִידַת נִגְר וְאוּמָן וְצִיִּיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגָּמָןא בְּצִבְעֵ זָהָרִי וּבְבוֹצָא וּמַחִי עֲבָדֵי כָל עֲבִידָא וּמְלָפֵי אוּמָנֹן:	מִלָּא אֹתָם חֲכָמַת-לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל-מְלָאכַת חֲרָשׁוֹחֶשֶׁב וְרָקִם בְּתַכְלָת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלְעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ וְאַרְגַּ עֲשִׂי כָל-מְלָאכָה וְחֶשְׂבִי מַחֲשַׁבֶּת:	35
XXXVI	And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'	וַיַּעֲבִיד בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל גִּבֹּר חַכִּים לְבָא דִּיהֵב יְיָ חֲכָמָתָא וְסוּכְלָתָנוּתָא בְּהוֹן לְמַדָּע לְמַעַבַּד יְת כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְכָל דְּפָקִיד יְיָ:	וַעֲשֶׂה בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה וְתַבּוּנָה בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשֹׂת אֶת-כָּל-מְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה:	XXXVI

30 חור. צנה של מרים היה: 34 ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטיס, מצני השפחות, והשוהו המקום לצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטיס, לקיים מה שנאמר ולא נפר שטע לפגי דל (איוצ לד, יט):

<p>2 And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְבֶזְלֵאל וְאֶל-אֹהֲלִיאֵב וְאֶת-כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֹמָה בְּלִבּוֹ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁאוּ לְבּוֹ לַקָּרֶבֶת אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>	<p>2 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצֻלָּאֵל וְאֶל-אֹהֲלִיאֵב וְאֶת-כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֹמָה בְּלִבּוֹ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁאוּ לְבּוֹ לַקָּרֶבֶת אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>
<p>3 And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.</p>	<p>וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכָת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר:</p>	<p>3 וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכָת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר:</p>
<p>4 And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ כָּל-תַּחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכָתוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים:</p>	<p>4 וַיָּבֹאוּ כָּל-תַּחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכָתוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים:</p>
<p>5 And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מֵרַבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>	<p>5 וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מֵרַבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>
<p>6 And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.</p>	<p>וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ-עוֹד לַתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִהָבִיא:</p>	<p>6 וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ-עוֹד לַתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִהָבִיא:</p>
<p>7 For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.</p>	<p>וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)</p>	<p>7 וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)</p>

5 מדי העבודה. יותר מכדי לורך העבודה:
6 ויכלא. לשון מניעה:
7 והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההצאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולהוטר:
7 והוטר. כמו והקצד אט לצו (שמות ח, יא), והפזות אט מואקז (מלכים-ג, כד):

8	And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.	וַיַּעֲבֹדוּ כָל חֲכִימֵי לֵבָא בְּעֲבָדֵי עֲבִידְתָּא יֵת מִשְׁכְּנָא עֲשֵׂר יִרְעֵן דְּבוּץ שִׁזִּיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי צוּרְתָּא כְּרוּבִין עוֹבְדֵי אוּמָן עֲבָד יִתְהוֹן:	וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָם-לֵב בְּעֲשֵׂי הַמְלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֲשֶׂר יִרְיעֵת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלְעֵת שְׁנֵי כְּרָבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:	רציעי
9	The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.	אֹרְכָא דִירְיעָתָא חֲדָא עֲשָׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וְפֹתִיָא אַרְבַּע אַמִּין דִירְיעָתָא חֲדָא מִשְׁתָּתָא חֲדָא לְכָל יִרְיעָתָא:	אֹרְךְ הִירְיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאָמָה הִירְיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל-הִירְיעָת:	9
10	And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.	וּלְפִיָּף יֵת חֲמִישׁ יִרְעֵן חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יִרְעֵן לְפִיָּף חֲדָא עִם חֲדָא:	וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמִשׁ הִירְיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמִשׁ יִרְיעֹת חֵבֵר אֶחָת אֶל-אֶחָת:	10
11	And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.	וַעֲבַד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִירְיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עֲבַד בְּסַפְתָּא דִירְיעָתָא בְּסְטָרָא בֵּית לֹפִי תַנּוּנָא:	וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלֵת עַל שְׂפַת הִירְיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בְּמַחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשְׂפַת הִירְיעָה הַקִּיצוּנָה בְּמַחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:	11
12	Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.	חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירְיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסַפְתָּא דִירְיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תַנּוּנָא מְכוּוֹן עֲנוּבֵיָא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:	חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירְיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בְּקֶצֶה הִירְיעָה אֲשֶׁר בְּמַחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל-אֶחָת:	12
13	And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.	וַעֲבַד חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין דְּדָהָב וּלְפִיָּף יֵת יִרְיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוֹרְפֵיָא וַחֲהָהּ מִשְׁכְּנָא חָד:	וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת-הִירְיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)	13
14	And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.	וַעֲבַד יִרְעֵן דְּמַעֲזֵי לְפָרָסָא עַל מִשְׁכְּנָא חֲדָא עֲשָׂרִי יִרְעֵן עֲבָד יִתְהוֹן:	וַיַּעַשׂ יִרְיעֹת עֲזִים לְאַהֲלָ עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתֵי-עֶשְׂרֵה יִרְיעֹת עָשָׂה אֹתָם:	14
15	The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.	אֹרְכָא דִירְיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פּוֹתִיָא דִירְיעָתָא חֲדָא מִשְׁתָּתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרִי יִרְעֵן:	אֹרְךְ הִירְיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאָמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רֹחַב הִירְיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֲשָׂתֵי עֶשְׂרֵה יִרְיעֹת:	15
16	And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.	וּלְפִיָּף יֵת חֲמִישׁ יִרְעֵן לְחוּד וַיֵּת שֵׁשׁ יִרְעֵן לְחוּד:	וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמִשׁ הִירְיעֹת לְבָד וְאֶת-שֶׁשׁ הִירְיעֹת לְבָד:	16

17	And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.	וַיַּעַשׂ לַלָּאֵת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצָנָה בַּמַּחְבֶּרֶת וְחֲמִשִּׁים לַלָּאֵת עָשָׂה עַל־שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:	17
18	And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.	וַיַּעַשׂ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לַחֲבֵר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיֵּת אֶחָד:	18
19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תְּחָשִׁים מְלֻמָּעָה: (ס)	19
20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:	חמישי
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמָּת אָרְךְ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֹמָה רָחֵב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:	21
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדָיִם לַקְּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְבִין אַחַת אֶל־אַחַת כֵּן עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:	22
23	And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשִׁים לַפָּאָת נֹגֵב תִּימָנָה:	23
24	And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו:	24
25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וּלְצִלְע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צָפוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קְרָשִׁים:	25
26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:	26
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וּלְיִרְכַּתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שֵׁשֶׁה קְרָשִׁים:	27

28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וְשְׁנֵי קָרְשִׁים עָשָׂה לַמִּקְצֵעַת הַמִּשְׁכָּן בִּיִּרְכָתָם: וַתְּרִין דְּפִין עֶבֶד לְזוֹיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	28
29	that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וְהָיוּ מְכוּנִין מִלְּרַע וְכַחֲדָא הָיוּ מְכוּנִין בְּרִישֵׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חֲדָא כֹּן עֶבֶד לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זְוִין:	29
30	And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:	30
31	And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וַעֲבַד עֲבְרֵי דְאֵעֵי שְׁטִין חֲמִשָּׁא לְדְפֵי סִטְרֵי מִשְׁכָּנָא חֵד:	31
32	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.	וְחֲמִשָּׁא עֲבְרֵין לְדְפֵי סִטְרֵי מִשְׁכָּנָא תַּנְיָנָא וְחֲמִשָּׁא עֲבְרֵין לְדְפֵי מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מִעֶרְבָא:	32
33	And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.	וַעֲבַד יֵת עֲבָרָא מְצִיעָאָה לְאֶעְבָּרָא בְּגוּ דְּפִיָּא מִן סִפֵּי לְסִפֵּי:	33
34	And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.	וַיִּת דְּפִיָּא חֲפָא דְהָבָא וַיִּת עִזְקָתְהוֹן עֶבֶד דְּהָבָא אַתְרָא לְעֲבָרֵיָא וְחֲפָא יֵת עֲבָרֵיָא דְהָבָא:	34
35	And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.	וַעֲבַד יֵת פְּרוּכָתָא דְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְזָהָב שְׁזִיר עוֹבֵד אֹמֶן עֶבֶד יֵתָה צוּרַת כְּרוּבִין:	35
36	And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.	וַעֲבַד לָהּ אַרְבַּעָא עֲמוּדֵי שְׁטִין וְחֲפָנוֹן דְּהָבָא וַיַּהֲדוּן דְּהָבָא וְאַתִּידָא לְהוֹן אַרְבַּעָא סְמִכִין דְּכֶסֶף:	36
37	And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;	וַעֲבַד מִסְךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל מִשְׁכָּנָא דְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְזָהָב וְשְׁזִיר עוֹבֵד צִיִּיר:	37

38	<p>and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.</p>	<p>וַיֵּת עֲמֻדוֹתַי חֲמִשָּׁא וַיֵּת וַיַּהֲרוֹן וַחֲפִי רִישֵׁיהֶן וּכְבוֹשִׁיהֶן דְּהָבָא וּסְמִכֵיהֶן חֲמִשָּׁא דְנַחֲשָׁא:</p>	<p>וְאֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־וָנוֹיָהֶם וְצִפָּה רִאשֵׁיהֶם וּכְשָׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)</p>	38
XXXVII	<p>And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.</p>	<p>וַעֲבַד בְּצִלְאֵל יֵת אַרְוֵא דְאֵעִי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אֹרְכָּיָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמִיָּה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאֹרֶן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים וְחִצֵּי אָרְכוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רֶחֱבֹה וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:</p>	XXXVII
2	<p>And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.</p>	<p>וַחֲפָהי דְּהָב דְּכִי מְגִיו וּמִפְרָא וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:</p>	<p>וַיַּצְפֹּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶךְ זָהָב סָבִיב:</p>	2
3	<p>And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.</p>	<p>וַאֲתִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָן דְּדָהָב עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֵיה וְתַרְתִּין עֲזָן עַל סְטְרֵיה חַד וְתַרְתִּין עֲזָן עַל סְטְרֵיה תַנְיָנָא:</p>	<p>וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:</p>	3
4	<p>And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.</p>	<p>וַעֲבַד אֲרִיחֵי דְאֵעִי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּרֶף אֹתָם זָהָב:</p>	4
5	<p>And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.</p>	<p>וְאָעִיל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי אַרְוֵא לְמַטֵּל יֵת אַרְוֵא:</p>	<p>וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעַת הָאֹרֶן לָשֵׂאת אֶת־הָאֹרֶן:</p>	5
6	<p>And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.</p>	<p>וַעֲבַד כְּפֹרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אֹרְכָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ כְּפֹרֶת זָהָב טָהוֹר אַמְתִּים וַחֲצִי אָרְכָּה וְאַמָּה וַחֲצִי רֶחֱבָה:</p>	6
7	<p>And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:</p>	<p>וַעֲבַד תַּרְיִן כְּרוּבִין דְּדָהָב נָגִיד עֲבַד יְתָהוֹן מִתַּרְיִן סְטְרֵי כְּפֹרֶתָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת:</p>	7
8	<p>one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.</p>	<p>כְּרוּבָא חַד מִסְטְרָא מְכָא וְכְרוּבָא חַד מִסְטְרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא עֲבַד יֵת כְּרוּבָא מִתַּרְיִן סְטְרוֹהֵי:</p>	<p>כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכְּפֹרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִים מִשְׁנֵי (כ) קְצוֹתוֹ) אֶל־קְצוֹתָיו:</p>	8

¹ ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

9	And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.	וַיְהִי וַיִּפְּצוּ כְרוּבִיַּא פְּרִסִּין גְּדַפְיָהוֹן לְעִילָא מְטָלָן בְּגְדַפְיָהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וַאֲפִיָהוֹן חֵד לְקַבִּיל חֵד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא הֵו אֲפִי כְרוּבִיַּא:	וַיְהִי הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי כְנָפֵים לְמַעַל סָבְבִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכְּפֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכְּפֹרֶת הָיוּ פְנֵי הַכְּרָבִים: (פ)	9
10	And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַעֲבַד יֵת פְּתוּרָא דְאָעִי שְׁטִין תְּרִיתִין אַמִּין אֹרְכִיהָ וְאַמְתָּא פּוּתִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמִיָּה:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים אֹרְכוֹ וְאַמְתָּה רָחְבוֹ וְאַמְתָּה וְחֲצֵי קֶמֶתוֹ:	10
11	And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.	וַחֲפָא יֵתִיה דְּהַב דְּכִי וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדְּהַב סָחֹר סָחֹר:	וַיִּצָּק אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:	11
12	And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.	וַעֲבַד לִיה גְּדַנְפָא רֹמִיָּה פּוּשְׁקָא סָחֹר סָחֹר וַעֲבַד זִיר דְּדְּהַב לְגְּדַנְפִיה סָחֹר סָחֹר:	וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:	12
13	And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.	וַאֲתִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקָן דְּדְּהַב וַיִּתֵּב יֵת עֲזָקָתָא עַל אַרְבַּע זְוִיתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי:	וַיִּצָּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:	13
14	Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.	לְקַבִּיל גְּדַנְפָא הַנֹּאָה עֲזָקָתָא אֲתִירָא לְאַרְיִחָיָא לְמַטָּל יֵת פְּתוּרָא:	לְעֵמֶת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵי בְּתֵימִם לְבָדִים לְשֵׁאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	14
15	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.	וַעֲבַד יֵת אַרְיִחָיָא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפָא יֵתִהוֹן דְּהַבָּא לְמַטָּל יֵת פְּתוּרָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּק אֹתָם זָהָב לְשֵׁאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	15
16	And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.	וַעֲבַד יֵת מְנִיָּא דְעַל פְּתוּרָא יֵת מְגִסוּהִי וַיִּתֵּב בְּזִכּוּהִי וַיִּתֵּב מְכִילְתִּיהָ וַיִּתֵּב קְסוּתָא דִּיתְגַּסָּד בְּהוֹן דְּדְּהַב דְּכִי:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשֻּׁלְחָן אֶת־קְעֻרָתָיו וְאֶת־כַּפְתָּיו וְאֶת מְנִקֵּיתָיו וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּד בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: (פ)	16
17	And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.	וַעֲבַד יֵת מְנִרְתָּא דְדְּהַב דְּכִי נְגִיד עֲבַד יֵת מְנִרְתָּא שְׂדָה וּקְנָה כְּלִידָהָ חֲזוּרְהָא וְשׁוּשְׁנָהָ מִנָּה הֵו:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנִרְתָּה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עֲשָׂה אֶת־הַמְּנִרְתָּה יִרְכָּה וּקְנָה גְּבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמִּנָּה הָיוּ:	שטי (שלישי)

18	And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;	וּשְׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְרָה מִצְדֵּיהָ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְרָה מִצְדֵּה הַשֵּׁנִי:	18
19	three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.	שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְהָ הָאֶחָד כַּפֶּתֶר וּפָרַח וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְהָ אֶחָד כַּפֶּתֶר וּפָרַח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:	19
20	And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;	וּבַמִּנְרָה אַרְבָּעָה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפֶּתֶרֶיהָ וּפָרַחֶיהָ:	20
21	and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.	וּכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וּכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וּכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמֶּנָּה:	21
22	Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.	כַּפֶּתֶרֶיהֶם וּקִנְתָּם מִמֶּנָּה הָיוּ כֻּלָּה מְקֻשָּׁה אֶחָד זָהָב טָהוֹר:	22
23	And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.	וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:	23
24	Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כֵּלֶיהָ: (פ)	24
25	And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.	וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֹמֶה אָרְכוֹ וְאֹמֶה רָחְבּוֹ רִבּוּעַ וְאֹמֶתִיִם קַמָּתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו:	25
26	And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.	וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּגְלוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לֹו זֶרֶק סָבִיב:	26

XXXVIII

27 And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.	וַתַּרְתִּין עֲזָקוֹן דָּהָב עֶבֶד לִיָּה מִלְרַע לְזִירֵיהָ עַל תַּרְתִּין זְוִיתֶיהָ עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי לְאַתְרָא לְאַרְיֵחָא לְמַטְל יָתִיה בְּהוֹן:	27 וַשִּׁתִּי טַבַּעַת זָהָב עָשָׂה-לָּו מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:
28 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַעֲבַד יֵת אַרְיֵחָא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפֹא יִתְהוֹן דְּהָבָא:	28 וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּק אֹתָם זָהָב:
29 And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.	וַעֲבַד יֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא קוּדְשָׁא וַיֵּת קְטֹרֶת בּוֹסֶמֶץ דְּכִי עוֹבָד בּוֹסֶמֶן:	29 וַיַּעַשׂ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קָדֵשׁ וְאֶת-קְטֹרֶת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: (ס)
And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.	וַעֲבַד יֵת מִדְּבָחָא דְעֵלְתָא דְאָעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אַמּוֹן אוּרְכֵיהָ וַחֲמִישׁ אַמּוֹן פּוֹתֵיהָ מֶרְבַּע וַתֵּלֶת אַמּוֹן רֹמֵיהָ:	סְצִיעִי (רְצִיעִי) וַיַּעַשׂ אֶת-מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אָרְכּוֹ וַחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבּוֹ רְבֹוע וּשְׁלֹשׁ אַמּוֹת קִמְתּוֹ:
2 And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.	וַעֲבַד קַרְנוֹהֵי עַל אַרְבַּע זְוִיתֵיהָ מִנִּיהָ תְּוָאָה קַרְנוֹהֵי וַחֲפֹא יָתִיה נְחָשָׁא:	2 וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו וַיִּצָּק אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:
3 And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.	וַעֲבַד יֵת כָּל מִנֵּי מִדְּבָחָא יֵת פְּסַכְתִּירוֹתָא וַיֵּת מְגֻרְפִיתָא וַיֵּת מְזֻרְקִיָּא יֵת צְנוּרִיתָא וַיֵּת מַחְתִּיתָא כָּל מְנוּהֵי עֶבֶד נְחָשָׁא:	3 וַיַּעַשׂ אֶת-כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת-הַסִּירֹת וְאֶת-הַיָּעִים וְאֶת-הַמְזֻרְקֹת אֶת-הַמְזֻלְגֹת וְאֶת-הַמַּחְתֹּת כָּל-כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:
4 And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.	וַעֲבַד לְמִדְּבָחָא סְרָדָא עוֹבָד מְצַדָּתָא דְנְחָשָׁא תַּחוֹת סוּבִיבִיָּה מִלְרַע עַד פְּלִגִּיָּה:	4 וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כַּרְכָּבוֹ מִלְמָטָה עַד-חֲצָיו:
5 And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.	וַאֲחִיד אַרְבַּע עֲזָקוֹן בְּאַרְבַּע זְוִיתָא לְסְרָדָא דְנְחָשָׁא אֲתָרָא לְאַרְיֵחָא:	5 וַיִּצָּק אַרְבַּע טַבַּעַת בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לְמִכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לְבָדִים:
6 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.	וַעֲבַד יֵת אַרְיֵחָא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפֹא יִתְהוֹן נְחָשָׁא:	6 וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּק אֹתָם נְחֹשֶׁת:
7 And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.	וַאֲעִיל יֵת אַרְיֵחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי מִדְּבָחָא לְמַטְל יָתִיה בְּהוֹן חֲלִיל לְיַחֲוִין עֶבֶד יָתִיה:	7 וַיָּבֵא אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעַת עַל צִלְעַת הַמִּזְבֵּחַ לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נְכוּב לְחַת עָשָׂה אֹתוֹ: (ס)

7 נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן ועציו ארבע ארבעות נבוב (ירמיה נב, כא):

7 נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

8	And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.	וַיַּעַבְדֵּן יֵת כִּיּוֹרָא דְנַחֲשָׁא וַיֵּת בְּסִיסִיָּה דְנַחֲשָׁא בְּמַחֲזִיזַת נְשִׂיא דְאַתְנָן לְצִלָּאָה בְּתִרְעָה מִשְׁכָּן זְמָנָא:	וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כְּנֹו נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֹת הַצֹּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)	8
9	And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.	וַיַּעַבְדֵּן יֵת דִּרְתָּא לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא סְרְדֵי דִרְתָּא דְבוּץ שְׂזִיר מֵאָה אַמִּין:	וַיַּעַשׂ אֶת-הַחֲצֵר לִפְאֵת נֹגֵב תִּמְנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בָּאֲמָה:	9
10	Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.	עֲמוּדֵיהֶן עֶשְׂרִין וְסִמְכֵיהֶן עֶשְׂרִין דְנַחֲשָׁא וְוֵי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶן כֶּסֶף:	עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעֲמוּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	10
11	And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְלְרוּחַ צְפוֹנָא מֵאָה אַמִּין עֲמוּדֵיהֶן עֶשְׂרִין וְסִמְכֵיהֶן עֶשְׂרִין דְנַחֲשָׁא וְוֵי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶן כֶּסֶף:	וְלִפְאֵת צְפוֹן מֵאָה בָּאֲמָה עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעֲמוּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	11
12	And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְלְרוּחַ מַעֲרָבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עֲמוּדֵיהֶן עֶשְׂרָא וְסִמְכֵיהֶן עֶשְׂרָא וְוֵי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶן כֶּסֶף:	וְלִפְאֵת-יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בָּאֲמָה עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרָה וְוֵי הָעֲמוּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	12
13	And for the east side eastward fifty cubits.	וְלְרוּחַ קְדוּמָא מִדְּנָחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:	וְלִפְאֵת קְדָמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֲמָה:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין לְעִבְרָא עֲמוּדֵיהֶן תְּלָתָא וְסִמְכֵיהֶן תְּלָתָא:	קִלְעִים חֲמִש־עֶשְׂרָה אֲמָה אֶל-הַפֶּתַח עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15	And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	וְלְעִבְרָא תִּנְיָנָא מִכָּא וּמִכָּא לְתִרְעָה דִּרְתָּא סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין עֲמוּדֵיהֶן תְּלָתָא וְסִמְכֵיהֶן תְּלָתָא:	וְלַפֶּתַח הַשְּׂנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קִלְעִים חֲמִישׁ עֶשְׂרָה אֲמָה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:	15

⁸ במראות הצובאות. צנות ישראל היו צידן מראות, שרואות צהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכצו מלהציא לנדבת המשכן, והיה מואס משה צהן, מפני שעשוים ליצר הרע, אמר לו הקצ"ה קצל, כי אלו חציצין עלימן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצאות רצות צמרים, כשהיו צעליהם יגיעים צעודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם צעלה צמראה, ומשדלתו דצברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מציאות לצעליהם לידית תארה, ונזקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פחת הפופח עורקסיה (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר צמראות הצובאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום צין איש לאשתו, להשקות ממים שצתוכו למי שקנא לה צעלה ונסתרה, ונדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שצעים ככר וגו' ויעש צה וגו', וכיור וכו' לא הוזכרו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס צמקצית נשיא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש צלע"ז (שפיעגעל), וכן מצינו ציעיה (ג, כג), והגלגלים, מתרגמינן ומקציתא: ⁸ אשר צבאו. להציא נדבתן:

- ¹⁸ לעמדת קלעי החצר. כמדת קלעי החצר:
- ²¹ אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו:
- ²¹ המזשכן מושכן. שני פעמים, רמז למקדש שנחמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל:
- ²¹ מושכן העדות. עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם:
- ²¹ עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (במדבר ד):
- ²¹ ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו:
- ²² ובצלאל בן אורי וגר' עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמנא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אבל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק ה' (צרכות נה). ואם תאמר מנלן שצוה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאב וגו', וקצר מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינן דהיה מורה להם בהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

16	All the hangings of the court round about were of fine twined linen.	כָּל-קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:	16
17	And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.	וְהָאֲדָנִים לְעַמֻּדִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף וְצִפּוֹי רִאשֵׁיהֶם כָּסֶף וְהֵם מִחֲשָׁקִים כָּסֶף כָּל עַמֻּדֵי הַחֲצֵר:	17
18	And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.	וּמִסָּךְ שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רָקִים תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְעֶשְׂרִים אַמָּה אָרְדָּה וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת לְעַמֻּת קִלְעֵי הַחֲצֵר:	מפטיר
19	And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.	וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְנִי הֵם כָּסֶף וְצִפּוֹי רִאשֵׁיהֶם וְחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף:	19
20	And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.	וְכָל-הַתִּיתָדֹת לַמִּשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)	קכג פסוקים
<i>The Haftarah is I Kings 7:40-7:50 on page 239. Sepharadim read I Kings 7:13-7:26.</i>			
21	These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.	אֵלֶּה מִנִּינֵי מִשְׁכָּנֹת מִשְׁכָּנֹת הָעֵדֻת אֲשֶׁר פָּקַד עַל-פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:	פקודי
22	And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.	וּבְצַלָּאֵל בֶּן-אֹרִי בֶן-חֹר לְמִטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:	22
23	And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—	וְאִתּוֹ אֹהֵלִיאָב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמִטֵּה-דָן חֹרֶשׁ וְחָשֵׁב וְרָקִים בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: (ס)	23

<p>24 All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.</p>	<p>כָּל־הַזָּהָב הַעֲשׂוּי לַמִּלָּאכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים כֶּפֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃</p> <p>כָּל דְּהָבָא דְאִתְעִבִיד לְעִבְדָּתָא בְּכָל עִבְדִּית קוּדְשָׁא וַהֲוָה דְּהָב אֲרָמוּתָא עֶשְׂרִין וְתִשְׁעָ כִּפְרִין וּשְׁבַע מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא׃</p>	<p>לוי כָּל־הַזָּהָב הַעֲשׂוּי לַמִּלָּאכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים כֶּפֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃</p>
<p>25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:</p>	<p>וּכְסָף מִנִּינֵי כְנֻשָּׁתָא מֵאָה כֶּפֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁבַעִין וַחֲמִישׁ סְלַעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא׃</p>	<p>25 וּכְסָף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּפֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃</p>
<p>26 a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>תִּקְלָא לְגוּלְגוּלְתָּא פְּלָגוּת סְלַעַא בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא לְכָל דְּעֵבֵר עַל מִנִּינָא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְלַעִילָא לְשִׁית מֵאָה וּתְלָתָא אֲלָפִין וַחֲמִישׁ מֵאָה וַחֲמִשִּׁין׃</p>	<p>26 בָּקַע לְגִלְגָּלֶת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֵבֵר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃</p>
<p>27 And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.</p>	<p>וַהֲנוֹאָה מֵאָה כֶּפֶרִי כֶסֶףא לְאַתְקָא יָת סְמְכֵי קוּדְשָׁא וַיִּת סְמְכֵי פְּרוּכְתָּא מֵאָה סְמְכִין לְמֵאָה כֶּפֶרִין כֶּפֶרָא לְסְמְכָא׃</p>	<p>27 וַיְהִי מֵאֵת כֶּפֶר הַכֶּסֶף לְצֻקֹת אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפְּרֹכֶת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּפֶר כֶּפֶר לְאֲדָן׃</p>
<p>28 And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.</p>	<p>וַיִּת אֲלָף וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִישׁ עֶבֶד וַוִין לְעִמּוּדֵיָא וַחֲפִי רִישִׁיהוֹן וּכְבִּישׁ יִתְהוֹן׃</p>	<p>ישראל וְאֵת־הָאֲלָף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עָשָׂה וַוִים לְעִמּוּדִים וְצִפָּה רֹאשֵׁיהֶם וַחֲשָׁק אֲתָם׃</p>
<p>29 And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.</p>	<p>וַנְחָשׁ אֲרָמוּתָא שְׁבַעִין כֶּפֶרִין וּתְרִין אֲלָפִין וָאַרְבַּע מֵאָה סְלַעִין׃</p>	<p>29 וַנְחָשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּפֶר וְאַלְפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל׃</p>

24 ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה בפרוטרוט כל השקלים שפחותין במנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

26 בקע. הוא סם משקל של מחצית השקל:

26 לשש מאות אלף וגו'. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בצפר צמדצר, ואף עתה צנדצת המשכן כך היו, ומנין חזאי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חזאין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חזאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

27 לצקת. כתרגומו לִאֲסָכָה:

27 את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן ז' אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב זהם:

28 וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שצולן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף:

30	And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,	וַיַּעַשׂ בָּהֶם אֶת־אֲדָנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:	30
31	and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.	וְיֵת סָמְכֵי דֶרְתָּא סְחֹר וְיֵת סְחֹר וְיֵת סָמְכֵי תֶרַע דֶּרְתָּא וְיֵת כָּל סְפֵי מִשְׁכְּנָא וְיֵת כָּל סְפֵי דֶרְתָּא סְחֹר סְחֹר:	31
XXXIX	And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.	וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְגָדֵי־שָׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)	XXXIX
2	And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַיַּעַבְד יֵת אֵיפֹדָא דְהָבָא תְכֵלָא וְאֲרָגְמָא וְצִבְעֵי זָהָבִי וּבֹוץ שְׁזִיר:	שני (חמישי)
3	And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.	וַיִּרְדִּידוּ יֵת טַסִי דְדֶהָבָא וַיִּקְצִיצוּ חוּטִין לְמַעַבְד בְּגוֹ תְכֵלָא וּבְגוֹ אֲרָגְמָא וּבְגוֹ צִבְעֵי זָהָבִי וּבֹוץ בּוּצָא עוֹבֵד אֹמֶן:	3
4	They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.	כְּתֻפֹת עָבְדוּ לִיה מְלֻפָּפִין עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי מְלֻפָּפִי:	4
5	And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.	וְהַמָּנֶן תְּקוּנִיהָ דְעֻלּוּהִי מִנִּיהָ הוּא כְּעוֹבְדוּהִי דְהָבָא תְכֵלָא וְאֲרָגְמָא וְצִבְעֵי זָהָבִי וּבֹוץ שְׁזִיר כְּמָא דְפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	5

¹ ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין צגדי שרד הללו צגדי כהונה, שצצגדי היה שש, אלא הם צגדים שמכסים צהם כלי הקדש צשעת סלוק מסעות, שלא היה צהם שש:

³ וירקעו. כמו לרקע האקן (תהלים קלו, ו), כתרומו ורדידו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"דרא צלע"ז (אויזדעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקולצין מהן פתילים לאורך הטם, לעשות אותן פתילים מעורבים עם כל מין ומין צחשן ואפוד, שנאמר צהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, והזהב חוט שביעי עם כל אחד ואחד:

6	And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבִנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבַּת מִשְׁבָּצַת זָהָב מִפְּתֻחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	6
7	And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.	וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֻפֹת הָאֶפֶד אֲבִנֵי זָכָרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)	7
8	And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשֵׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:	8
9	It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.	רְבועֵ הָיָה כָּפוּל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֶרֶת אָרְכוֹ וְזֶרֶת רָחְבוֹ כָּפוּל:	9
10	And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.	וַיִּמְלֹאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַ טֹרֵי אֲבֹן טֹר אָדָם פִּטְדָה וּבִרְקַת הַטֹּר הָאֶחָד:	10
11	And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.	וְהַטֹּר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וַיְהִלֵּם:	11
12	And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.	וְהַטֹּר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבו וַאֲחַלְמָה:	12
13	And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.	וְהַטֹּר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שֹהֶם וַיִּשְׁפֹּה מוֹסְבַת מִשְׁבָּצַת זָהָב בְּמִלְאָתָם:	13
14	And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.	וְהָאֲבִנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עֶשֶׂר שָׁבֵט:	14
15	And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.	וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשְׁרֹת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טְהוֹר:	15

16	And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַיַּעֲבְדוּ תְּרֵתִין מְרֻמָּצֹן דָּדָהָב וְתְּרֵתִין עֶזְקֹן דָּדָהָב וַיַּהֲבֻ יֵת תְּרֵתִין עֶזְקָתָא עַל תְּרִין סְטְרֵי חוּשָׁנָא:	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבָּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲתֵי עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	16
17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיַּהֲבֻ תְּרֵתִין גְּדִילָן דָּדָהָב עַל תְּרֵתִין עֶזְקָתָא עַל סְטְרֵי חוּשָׁנָא:	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲתֵי עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	17
18	And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וַיֵּת תְּרֵתִין גְּדִילָן דְּעַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי יַהֲבֻ עַל תְּרֵתִין מְרֻמָּצָתָא וַיַּהֲבֻנִין עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָא לְקַבִּיל אֶפֻּדָּהּ:	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּשַׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֶל־מוֹל פָּנָיו:	18
19	And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.	וַיַּעֲבְדוּ תְּרֵתִין עֶזְקֹן דָּדָהָב וַשּׁוּיָאוּ עַל תְּרִין סְטְרֵי חוּשָׁנָא עַל סְפָתֶיהָ דְּלַעֲבָרָא דְּאֵיפֻדָא לְגָיו:	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּשְׁיֻמוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֶד בֵּיתָהּ:	19
20	And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וַיַּעֲבְדוּ תְּרֵתִין עֶזְקֹן דָּדָהָב וַיַּהֲבֻנִין עַל תְּרִין כְּתָפֵי אֵיפֻדָא מִלְּרַע מִלְּקַבִּיל אֶפֻּדָּהּ לְקַבִּיל בֵּית לֹפִי מַעֲלֵי לְהִמָּן אֵיפֻדָּא:	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כְּתֹפֶת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לְעִמָּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:	20
21	And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.	וַאֲחֲדֵי יֵת חוּשָׁנָא מִעֶזְקָתֶיהָ לְעֶזְקַת אֵיפֻדָא בְּחוּטָא דְּתַכְּלִיתָא לְמַהֲוֵי עַל הִמָּן אֵיפֻדָא וְלֹא יִתְפָּרַק חוּשָׁנָא מִעֲלֵי אֵיפֻדָא כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעְתֵּי וְאֶל־טַבַּעֲתֵי הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תַּכְלִית לְהִיתַּל עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מִעַל הָאֶפֶד כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)	21
22	And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;	וַיַּעֲבֵד יֵת מַעִיל אֵיפֻדָא עֹבֵד מַחֵי גְּמִיר תַּכְלָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־מַעִיל הָאֶפֶד מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּלִיל תַּכְלִית:	שלישי (ששי)
23	and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.	וּפּוּמִיָּה דְּמַעִילָא כְּפִיל לְגִוְיָה כְּפֹם שְׂרִין תּוֹרָא מִקְּרָא לְפּוּמִיָּה סְחוּר סְחוּר לֹא יִתְבָּזַע:	וּפִי־הַמַּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַּחֲרָא שְׁפָה לְפָיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:	23
24	And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.	וַיַּעֲבְדוּ עַל שְׂפּוּלֵי מַעִילָא רְמוּנֵי תַּכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה זָהָרִי שְׂזִיר:	וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמַּעִיל רְמוּנֵי תַּכְלִית וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:	24

25	And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:	וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנִי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים בֵּתוֹךְ הָרִמָּנִים עַל־שׁוּלֵי הַמָּעִיל סָבִיב בֵּתוֹךְ הָרִמָּנִים:	25
26	a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.	פַּעֲמָן וְרִמֹּן פַּעֲמָן וְרִמֹּן עַל־שׁוּלֵי הַמָּעִיל סָבִיב לְשָׁרֵת כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	26
27	And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכֹּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה אֲרָג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:	27
28	and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,	וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פָּאָרִי הַמְּגַבֶּעֶת שֵׁשׁ וְאֶת־מְכַנְסֵי הַבֶּד שֵׁשׁ מִשְׁזָר:	28
29	and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.	וְאֶת־הָאֲבֵנֹט שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְתִכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רֶקֶם כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	29
30	And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ גִּזְר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:	30
31	And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.	וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתְּיֹל תִּכְלֹת לָתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	31

28 ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:

31 לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מוסיצן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת, שהרי בשחיתת קדשים שנינו (וצחים יט.), שערו היה נראה צין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין, והציץ היה נתון על המצנפת, הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיתי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הצוואה הוא אומר ושמם אתו על פתיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן צמנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאוזן לאוזן וצמה יקשרנו צמנחו, והיו קבועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו וצמנעיתו, שבהן קושרו ותולוהו צמנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לצד מצחו, וכן צמנעו, שכך הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתיל תכלת, הואיל ומרובין הן, שהרי מצינו צחשן ואפוד ויִרְכָּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן וגו', ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי צמתי קלות החשן היו צ' טבעות החשן, וצ' כפפות האפוד היו צ' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

32	Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.	וַתֵּכֶל כָּל-עֲבֹדֹת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)	32
33	And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;	וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶל-מֹשֶׁה אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאַדְנָיו: וְאִתֵּיאוּ יְת מִשְׁכַּנָּא לֹות מֹשֶׁה יְת מִשְׁכַּנָּא וְיְת כָּל מְנוּחֵי פִנְיָוְהִי דְפִנְיָוְהִי עֲבָדֵהִי וְעַמֻּדֵהִי וְסִמְכוּהִי: וְיְת חוּפָאָה דְמִשְׁכָּי דְכָרִי מִסְמָקִי וְיְת חוּפָאָה דְמִשְׁכָּי סְסֻגָּנָא וְיְת פְּרוּכְתָא דְפָרְסָא: וְיְת אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא וְיְת אֲרִיחֻהִי וְיְת כְּפֻרְתָּא: וְיְת פְּתוּרָא יְת כָּל מְנוּחֵי וְיְת לָחִים אֲפִיָא: וְיְת מְנִרְתָּא דְכִיתָא יְת בּוֹצִינְהָא בּוֹצִינִי סְדְרָא וְיְת כָּל מְנִהָא וְיְת מִשְׁחָא דְאַנְהֻרֻתָא: וְיְת מִדְבַּחַא דְדֶהֱבָא וְיְת מִשְׁחָא דְרִבְנֻתָא וְיְת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָא וְיְת פָּרְסָא דְתִרְעָה מִשְׁכָּנָא: וְיְת מִדְבַּחַא דְנִחֻשָּׁא וְיְת סְדְרָא דְנִחֻשָּׁא דִילִיָה יְת אֲרִיחֻהִי וְיְת כָּל מְנוּחֵי יְת כִּיּוֹרָא וְיְת בְּסִיסִיָה: וְיְת סְרָדִי דֶרְתָּא יְת עַמֻּדָהָא וְיְת סְמִכְתָּא וְיְת פָּרְסָא לְתִרְעָה דֶרְתָּא יְת אֲטוּנֵהִי וְסִפְהָא וְיְת כָּל מְנֵי פּוֹלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכַּן זִמְנָא: וְיְת קִלְעִי הַחֲצֵר אֶת-עַמֻּדֶיהָ וְאֶת-אֲדָנֶיהָ וְאֶת-הַמִּסְדָּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר אֶת-מִיתָרָיו וַיַּתְדִתֶּיהָ וְאֶת כָּל-כְּלֵי עֲבֹדֹת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:	רביעי
34	and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;	וְאֶת-מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת-מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּלֶקֶת הַמִּסְדָּה: וְאֶת-אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת-בָּדָיו וְאֶת-הַכְּפֹרֶת: וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן אֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לָחֶם הַפָּנִים: וְאֶת-הַמְּנֹרָה הַטְּהֻרָה אֶת-נִרְתִּיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת-כָּל-כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	34
35	the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;	וְאֶת-אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת-בָּדָיו וְאֶת-הַכְּפֹרֶת:	35
36	the table, all the vessels thereof, and the showbread;	וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן אֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לָחֶם הַפָּנִים:	36
37	the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;	וְאֶת-הַמְּנֹרָה הַטְּהֻרָה אֶת-נִרְתִּיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת-כָּל-כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	37
38	and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;	וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מִסְדָּה פֶּתַח הָאֹהֶל:	38
39	the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	אֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ וְאֶת-בָּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כִּנּוֹ:	39
40	the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	אֶת קִלְעִי הַחֲצֵר אֶת-עַמֻּדֶיהָ וְאֶת-אֲדָנֶיהָ וְאֶת-הַמִּסְדָּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר אֶת-מִיתָרָיו וַיַּתְדִתֶּיהָ וְאֶת כָּל-כְּלֵי עֲבֹדֹת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:	40

32 ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

33 ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה צמשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כוזב הקרשים שאין כח באדם לזקוף, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה צידך, נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו, וזה שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

41	the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן תַּכְתֵּן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	41
42	According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	כָּכֹל דִּפְקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה כֵּן עָבְדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל פּוֹלְחָנָא:	42
43	And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וַהֲנִיחָה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)	43
XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	חמשי (שצעי)
2	'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	בְּיוֹם־הַתְּחִלָּה הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד:	2
3	And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסָכַת עַל־הָאָרֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת:	3
4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעָרַכְתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ:	4
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב לְקִטְרֵת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	5
6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:	6
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שָׁם מַיִם:	7

43 ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שחשורה שכינה צמעה ידיכם, ויהי זעם ה' אֵלֵהֶינּוּ עֲלֵינוּ וְגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מי"א מזמורים שצתפלה למשה:

3 וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:

4 וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וַתִּשְׂנוּי ית דִּרְתָּא סְחֹר סְחֹר וְתַתִּין ית פֶּרֶסָא דִּתְרַע דִּרְתָּא:	8	וְשַׁמַּת אֶת־הַחֲצֹר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת־מִסְדָּ שַׁעַר הַחֲצֹר:
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְתִסַּב ית מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וְתִרְבִּי ית מִשְׁכָּנָא וְיִת כָּל דְּבִיָּה וְתִקְדִּישׁ יְתִיָּה וְיִת כָּל מְנוּחֵי וְיִהִי קוֹדֶשׁא:	9	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וְתִרְבִּי ית מִדְּבָחָא דְּעֻלְתָּא וְיִת כָּל מְנוּחֵי וְתִקְדֹּשׁ ית מִדְּבָחָא וְיִהִי מִדְּבָחָא קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין:	10	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים:
11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וְתִרְבִּי ית כִּיּוֹרָא וְיִת בְּסִיסָיָהּ וְתִקְדִּישׁ יְתִיָּה:	11	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ:
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְתִקְרִיב ית אַהֲרֹן וְיִת בְּנוֹתָיו לְתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא וְתִסַּחֲי יְתַהוֹן בְּמֵיָא:	12	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמֵּיִם:
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְתַלְבִּישׁ ית אַהֲרֹן ית לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא וְתִרְבִּי יְתִיָּה וְתִקְדִּישׁ יְתִיָּה וְיִשְׁמִישׁ קֳדָמִי:	13	וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכַהֵן לִי:
14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְיִת בְּנוֹתָיו תִּקְרִיב וְתַלְבִּישׁ יְתַהוֹן בְּתוּנִין:	14	וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם בְּתוּנֹת:
15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.	וְתִרְבִּי יְתַהוֹן כְּמָא דְּרַבִּיתָא ית אֲבוּהוֹן וְיִשְׁמִישוּן קֳדָמִי וְתִהִי לְמַהֲנֵי לְהוֹן רַבּוּתְהוֹן לְכַהֲנֻת עָלַם לְדִרְיָהוֹן:	15	וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת־אַבְיָהֶם וְכַהֲנוּ לִי וְהָיְתָה לְהִיֵּת לָהֶם מִשַּׁחְתָּם לְכַהֲנֻת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:
16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּכֹל דְּפַקִּיד יי יְתִיָּה בֵּן עֲבַד:	16	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בֵּן עָשָׂה: (ס)
17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וְהָיָה בִּירְחָא קֳדָמָא בְּשַׁתָּא תַנְיִיתָא בְּחַד לִירְחָא אִתְקַם מִשְׁכָּנָא:	טז	וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן:
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַאֲקִים מֹשֶׁה ית מִשְׁכָּנָא וַיַּהֲב ית סְמִכוֹתָיו וַיִּשְׂוֵי ית דְּפּוֹתָיו וַיַּהֲב ית עֲבֹרוֹתָיו וַאֲקִים ית עַמּוּדוֹתָיו:	18	וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיָּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיָּקֶם אֶת־עַמּוּדָיו:

19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל וַיִּשֹׂם עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֹׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	19
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֹׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:	20
21	And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֹׂם אֶת פְּרֻכַת הַמָּסֶךְ וַיִּסֹּךְ עַל אָרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	21
22	And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֹחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפְּרֻכָּת:	22
23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	23
24	And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה:	24
25	And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	25
26	And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפְּרֻכָּת:	26
27	and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹּר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	27
28	And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	עזעי

19 ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

20 את העדות. הלוחות:

22 על ירך המשכן צפונה. צחצי הצפוני של רוחצ הצית (יומא לג):

22 ירך. כתר גומו נדא, כיך הזה שהוא צדו של אדם:

27 ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִקֵּר צִקֵּר צִקֵּר וְהִטִּיבֻ אֶת הַגִּלְתִּי וְגו' (שמות ל, ז):

29	And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל-מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)	29
30	And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם אֶת-הַכִּיֹּר בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה:	30
31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וְרָחֲצוּ מַמְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם:	31
32	when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.	בְּכֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבְתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)	32
33	And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.	וַיָּקָם אֶת-הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת-מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת-הַמְּלָאכָה: (פ)	33
34	Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.	וַיִּכֶס הָעָנָן אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן:	מפטיר
35	And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—	וְלֹא-יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד כִּי-שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן:	35
36	And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.	וּבְהֶעָלֹת הָעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:	36

29 ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יוס הקמת המשכן, שמש משה והקריז קרצנות לצור, חוץ מאותן שנזכרו אהרן צו ציוס, שנאמר קרצ אל המצב וגו' (ויקרא ט, ז):

29 את העולה. עולת התמיד:

29 ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר ועשרן סלת צלול צשמן וגו' (שמות כט, מ):

31 ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יוס שמיני למלואים הושוו כולם לכהונה, ותרגומו ויקדשון מגיה, צו ציוס קדש משה עמהם:

32 ובקרבתם. כמו וצקצס, כשיקצו:

35 ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמוצ אחד אומר, וצצ משה אל אהל מועד (צמדצו ז, פט), צא הכמוצ השלישי והכריע ציניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסחלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לת"כ ח):

<p>37 But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.</p>	<p>וְאִם לֹא מִסְתַּלַּק עָנָן וְלֹא נִטְלִין עַד יוֹם אֲסַתְּלָקוּתִיהָ:</p>	<p>37 וְאִם-לֹא יֵעָלֶה הָעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד-יוֹם הָעֲלֹתוֹ:</p>
<p>38 For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—</p>	<p>אֲרִי עָנָן יִקְרָא יְיָ עַל מִשְׁכְּנָא בַּיּוֹמָא וְחִיּוֹ אִשְׁתָּא הָיוּ בְּלִילִיָּא בֵּיהּ לְעֵינֵי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִטְלֵיהוֹן:</p>	<p>כ"פסוקים כ" כִּי עָנָן יִהְיֶה עַל-הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וָאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּכָל-מִסְעֵיהֶם:</p>

The Haftarah is I Kings 7:51-8:21 on page 240. Sepharadim read I Kings 7:40-7:50.

38 לְעֵינֵי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם. זְכַל מִסְעָה שֶׁהָיוּ נֹסְעִים, הָיָה הָעָנָן שׁוֹכֵן בְּמִקְוֶה אֲשֶׁר יָחֲנוּ שָׁם. מִקְוֶה חֲנִייתָם אֵף הוּא קְרוֹי מִסְעָה, וְכֵן וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו (זֵרֵשׁ יג, ג), וְכֵן אֵלֶּה מִסְעָיו (זֵרֵשׁ יג, ג), לְפִי שֶׁמִּמִּקְוֶה הַחֲנִיָּה חֲזָרוּ וְנִסְעוּ, לִכְךָ נִקְרָאוּ כּוֹלֵן מִסְעוֹת:

וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:	ויקרא	And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:
דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲדָם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן-הַבְּהֵמָה מִן-הַבָּקָר וּמִן-הַצֹּאן וּתְקַרְיָבוּ אֶת-קָרְבָנְכֶם:	2	Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.
אם-עֲלָה קָרְבָנוֹ מִן-הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל-פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:	3	If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.
וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:	4	And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.
וְשָחַט אֶת-בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶל־הָעֵדוּת אֶת-הַדָּמִים וְזָרְקוּ אֶת-הַדָּמִים עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר-פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד:	לוי	And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.
וְהִפְשִׁיט אֶת-הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ:	6	And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.
וְנָתְנוּ בְנֵי אֹהֶל־הָעֵדוּת אֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל-הָאֵשׁ:	7	And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.
וְעָרְכוּ בְנֵי אֹהֶל־הָעֵדוּת אֶת הַנִּתְחִים אֶת-הָרֹאשׁ וְאֶת-הַפֶּתֶר עַל-הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ:	8	And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;
וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרֵתָם בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אֲשֶׁה רֵיחַ-נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)	9	but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.
וְאם-מִן-הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן-הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן-הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:	ישראל	And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.
וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֶל־הָעֵדוּת אֶת-דָּמֹו עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:	11	And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.
וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת-רֹאשׁוֹ וְאֶת-פֶּתְרוֹ וְעָרָךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל-הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ:	12	And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרִיב וְהִפְרָעִים יִרְתֹּץ בַּמַּיִם וְהִקְלִיב
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עָלָה
הוא אֵשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water;
and the priest shall offer the whole, and make it smoke
upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made
by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַיִשִׁיר־מִנְשֵׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר וּרְכְּבוּ רָמָה בַּיָּם לִישׁוּעָה אֲבִי וְאַרְמְמָנָהוּ: שָׁמוֹ: שְׁלֹשִׁי טַבָּעוּ בַּיָּם־סוּף: אֲבֹן: יְיָ תִרְעַץ אוֹיֵב: קָמִיד אֶפְיֹה נַעֲרָמוּ מִיָּם נוֹלִים אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג נִפְשִׁי בְּרוּחַהּ פִּסְמוֹ יָם אֲדִירִים: כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ פֶּלֶא: בְּחִסְדָּהָ עַם־זֵנוּ גִאֲלָתָהּ קִדְשָׁהּ: אֲחֻזֵּי יִשְׂבִּי פִלְשֶׁת: אֲדוֹם כָּל יִשְׂבִּי כְנָעַן: וּפָחַד יַעֲבֹר עִמָּהּ יְיָ קִנְיָתָהּ:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר וּרְכְּבוּ רָמָה בַּיָּם לִישׁוּעָה אֲבִי וְאַרְמְמָנָהוּ: שָׁמוֹ: שְׁלֹשִׁי טַבָּעוּ בַּיָּם־סוּף: אֲבֹן: יְיָ תִרְעַץ אוֹיֵב: קָמִיד אֶפְיֹה נַעֲרָמוּ מִיָּם נוֹלִים אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג נִפְשִׁי בְּרוּחַהּ פִּסְמוֹ יָם אֲדִירִים: כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ פֶּלֶא: בְּחִסְדָּהָ עַם־זֵנוּ גִאֲלָתָהּ קִדְשָׁהּ: אֲחֻזֵּי יִשְׂבִּי פִלְשֶׁת: אֲדוֹם כָּל יִשְׂבִּי כְנָעַן: וּפָחַד יַעֲבֹר עִמָּהּ יְיָ קִנְיָתָהּ:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר וּרְכְּבוּ רָמָה בַּיָּם לִישׁוּעָה אֲבִי וְאַרְמְמָנָהוּ: שָׁמוֹ: שְׁלֹשִׁי טַבָּעוּ בַּיָּם־סוּף: אֲבֹן: יְיָ תִרְעַץ אוֹיֵב: קָמִיד אֶפְיֹה נַעֲרָמוּ מִיָּם נוֹלִים אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג נִפְשִׁי בְּרוּחַהּ פִּסְמוֹ יָם אֲדִירִים: כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ פֶּלֶא: בְּחִסְדָּהָ עַם־זֵנוּ גִאֲלָתָהּ קִדְשָׁהּ: אֲחֻזֵּי יִשְׂבִּי פִלְשֶׁת: אֲדוֹם כָּל יִשְׂבִּי כְנָעַן: וּפָחַד יַעֲבֹר עִמָּהּ יְיָ קִנְיָתָהּ:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר וּרְכְּבוּ רָמָה בַּיָּם לִישׁוּעָה אֲבִי וְאַרְמְמָנָהוּ: שָׁמוֹ: שְׁלֹשִׁי טַבָּעוּ בַּיָּם־סוּף: אֲבֹן: יְיָ תִרְעַץ אוֹיֵב: קָמִיד אֶפְיֹה נַעֲרָמוּ מִיָּם נוֹלִים אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג נִפְשִׁי בְּרוּחַהּ פִּסְמוֹ יָם אֲדִירִים: כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ פֶּלֶא: בְּחִסְדָּהָ עַם־זֵנוּ גִאֲלָתָהּ קִדְשָׁהּ: אֲחֻזֵּי יִשְׂבִּי פִלְשֶׁת: אֲדוֹם כָּל יִשְׂבִּי כְנָעַן: וּפָחַד יַעֲבֹר עִמָּהּ יְיָ קִנְיָתָהּ:
--	---	---	---

מִקֵּדֶשׁ אֲדֹנֵי כוֹנְנֵנוּ

לְשִׁבְתָּךְ פָּעֻלָּתִי יי

כִּי

יי | יִמְלֹךְ לְעֵלָם וָעֶד:

יִדְּיָךְ:

וַיָּשָׁב יי עֲלֵהֶם

בְּאֶסֶס פִּרְעָה בִּרְכֻבּוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם

הַיָּמִים:

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֻשָּׁה בְּתוֹךְ

אֶת־מֵי הַיָּם

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמַמָּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם
 מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָשׁ עֹוֹן אָבֹת
 עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבָּעִים לְשִׁנָּאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס)
 לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)
 זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנְיָהּ וְכִתְּוָהּ עֲבָדָהּ וְאִמְתָּהּ וּבְהִמְתָּהּ וּגְרָהּ אֲשֶׁר בַּשָּׂעֲרֶיךָ כִּי
 שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבְדֹּר אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ
 עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) לֹא תִרְצָח: (ס) לֹא תִנָּאֵף: (ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס)
 לֹא־תַעֲנֶה בִּרְעֶךָ עֵד שָׁקֵר: (ס) לֹא תַחֲמֹד בֵּית רְעֶךָ לֹא־תַחֲמֹד אִשְׁתִּי רְעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ
 וְשׁוֹרׇךְ וַחֲמֹרׇךְ וְכָל־אֲשֶׁר לְרְעֶךָ: (פ)

הפטרות

הפטרת שמות

ישעיהו כ"ז:ו'-כ"ח:י"ג

Isaiah 27:6-28:13

הבאים' וְשֶׁרֶשׁ יַעֲקֹב יִצְיִן וּפְרֹחַ יִשְׂרָאֵל
וּמִלֵּאיוֹ פְּנֵי-תֵבֶל תִּמְלֹךְ: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶכֶת מִכֵּהוּ הִכָּהוּ אִם-כִּהְרֹג הִרְגִּיו
הִרְגָּה:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיַבְנָהּ הִגָּה בְּרוּחוֹ
הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לִכְן בִּזְאֵת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה כָּל-פְּרִי
הַסֵּר חֲטָאָתוֹ בְּשׁוֹמְנוֹ ׀ כָּל-אַבְנֵי מִזְבֵּחַ
כְּאַבְנֵי-גֵר מִנְפָצוֹת לֹא-יִקְמוּ אֲשֵׁרִים
וְחַמְנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נִזְה מְשֻׁלַּח וְנִעְזָב
כַּמְדָּבָר שֵׁם יִרְעָה עֵגֹל וְשֵׁם יִרְבֹּץ וְכִלְהָ
סַעֲפִיָּה:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם-בִּינּוֹת הוּא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחַמְנוּ עֲשָׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבֵּלֹת
הַנָּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלָּקְטוּ
לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה ׀ בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְכָאוּ
הָאַבְדִּים בְּאַרְץ אַשּׁוּר וְהַנִּדְחִים בְּאַרְץ
מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ
בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטָרַת גִּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נָבֶל
צָבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גִּיא-שְׁמָנִים
הַלּוּמִי יֵין:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֲזָק וְאַמִּץ לְאֹדְנֵי כֹזֶרֶם בְּרֹד שַׁעַר
קָטַב כֹּזֶרֶם מִים כְּבִירִים שֹׁטְפִים הִנִּיחַ
לְאַרְץ בִּיד:

2

Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרִגְלֵיהֶם תִּרְמַסְנָה עֵטְרֵת גְּאוֹת שְׂפּוֹרֵי אִפְרַיִם:	3	The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;
וְהַיָּהוּהָ צִיצֵת נָבִיל צָבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גִּיּוֹא שְׁמָנִים כְּכַוְּרָהּ בְּטָרֶם לִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה: (ס)	4	And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up.
בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לַעֲטֹרֶת צָבִי וּלְצִפִּירֶת תִּפְאַרְתָּה לְשָׂאֵר עַמּוֹ:	5	In that day shall the LORD of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people;
וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט לְיוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט וּלְגִבּוֹרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה שְׁעָרָה: (ס)	6	And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.
וְגַם־אֵלֶּה בִּנְיָן שָׁגוּ וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כִּתְּנוּ וְנָבִיא שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלָעוּ מִן־הַיִּין תָּעוּ מִן־הַשְׁכָּר שָׁגוּ בְּרֹאֶה פָקְדוֹ פְּלִילִיָּה:	7	But these also reel through wine, And stagger through strong drink; The priest and the prophet reel through strong drink, They are confused because of wine, They stagger because of strong drink; They reel in vision, they totter in judgment.
כִּי כָל־שְׁלֻחֹת מָלְאוּ קִיָּא צֹאֵה בְּלִי מְקוֹם: (פ)	8	For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.
אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת־מִי יִבִּין שְׁמוּעָה גְּמוּלִי מִחֶלֶב עֲתִיקִי מִשְׁדִּים:	9	Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, Them that are drawn from the breasts?
כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר שָׁם זְעִיר שָׁם:	10	For it is precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little.
כִּי בִלְעָגִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹר אֶל־הָעָם הַזֶּה:	11	For with stammering lips and with a strange tongue Shall it be spoken to this people;
אֲשֶׁר ׀ אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְּנוּחָה הַנִּיחוּ לַעֲרֹךְ וְזֹאת הַמְרַגְעָה וְלֹא אָבּוּא שְׁמוּעָה:	12	To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet they would not hear.
וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר שָׁם זְעִיר שָׁם לְמַעַן יִלְכוּ וְכִשְׁלוּ אַחֲרָיו וְנִשְׁפְּרוּ וְנִקְּשׁוּ וְנִלְכְּדוּ: (פ)	13	And so the word of the LORD is unto them Precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little; That they may go, and fall backward, and be broken, And snared, and taken.
יִשְׁעִיהוּ כ"ט: כ"ז-כ"ג		Isaiah 29:22-23
לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אֲבֹרָתָם לֹא־עֲתָה יִבּוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּגְיוֹ יִחְוֶר:	XXIX:22	Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;
כִּי בִרְאֵתוֹ יִלְדָּיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהַקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְּוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:	23	When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרות וארא

יחזקאל כ"ח:כ"ה-כ"ט:כ"א

Ezekiel 28:25-29:21

כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִבְצִי אֶת-בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן-הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצְוּ בָם וְנִקְדְּשִׁיתִי
בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וַיָּשְׁבוּ עַל-אֲדָמָתָם אֲשֶׁר
נָתַתִּי לַעֲבָדָי לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וַיָּשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּח וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַּרְמִים וַיָּשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטַי כְּכֹל
הַשְּׂאֲטִים אֲתָם מִסְּבִיבוֹתָם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִּשְׁנָיִם עָשָׂר לַחֹדֶשׁ
הָיָה דְּבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם שֵׁם פְּנִיךָ עַל-פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם
וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל-מִצְרָיִם כָּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה-אָמַר יְהוָה הִנְנִי
עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ-מִצְרָיִם הַתָּנִים הַגְּדֹל
הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יָאֲרֵיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יָאֲרִי וְאֲנִי
עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' חַחִים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דַגַּת-יָאֲרֵיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יָאֲרֵיךָ וְאֵת כָּל-דַּגַּת
יָאֲרֵיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל-דַּגַּת
יָאֲרֵיךָ עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תִאָּסֵף וְלֹא
תִקָּבֵץ לַחַיֵּית הָאָרֶץ וְלַעוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְּתִיךָ
לְאֹכְלָה:

5

And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָּל-יֹשְׁבֵי מִצְרָיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יֵעַן
הָיוּתָם מִשְׁעֶנֶת קִנָּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

6

And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בְּךָ (כ' בַּכַּפָּר) [ק' בַּכַּר] תִּלּוֹץ
וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל-כִּתְפָּם וּבִהֲשָׁעָנָם עָלֶיךָ
תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל-מַתָּנִים: (ס)

7

When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ
חֶרֶב וְהִכַּרְתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהֵמָה:

8

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

והיתה ארץ מצרים לשממה וחרבה וידעו
 כי־אני יהוה יען אמר יאר לי ואני עשיתי:
 לכן הנני אליה ואל־יִאֲרֶיהָ ונתתי את־ארץ
 מצרים לחרבות חרב שממה ממגדל סִנֵּה
 ועד־גבול כוש:
 לא תעבר־בה רגל אדם ורגל בהמה לא
 תעבר־בה ולא תשב ארבעים שנה:
 ונתתי את־ארץ מצרים שממה בתוך
 ארצות נשמות ועריה בתוך ערים מחרבות
 תהינן שממה ארבעים שנה והפצתי
 את־מצרים בגוים וזריתים בארצות: (ט)
 כי כה אמר אֲדֹנָי יְהוֹה מֶלֶךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה
 אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִפְצְוּ
 שָׁמָּה:
 ושבתי את־שבות מצרים והשבתי אתם
 ארץ פתרוס על־ארץ מְכֻרָתָם והיו שם
 ממלכה שפלה:
 מן־הממלכות תהינה שפלה ולא־תתנשא
 עוד על־הגוים והמעטתים לבלתי רדות
 בגוים:
 ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח
 מזכיר עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני
 אֲדֹנָי יְהוֹה: (פ)
 ויהי בעשרים ושבע שנה בראשון באחד
 לחודש היה דבר־יהוה אלי לאמר:
 בן־אדם נבוכד־ראצר מלך־בָּבֶל העבִיד
 את־חילו עבדה גדולה אל־צר כל־ראש
 מקלח וכל־כתף מרוטה ושָׁכַר לֹא־הָיָה
 לוֹ וְלַחִילוֹ מִצֹּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
 עֲלֶיהָ: (ס)
 לכן כה אמר אֲדֹנָי יְהוֹה הֲנֵנִי נָתַן
 לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 וְנִשָּׂא הַמָּנָה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָזָז בָּזָה וְהִיתָה
 שָׁכַר לַחִילוֹ:

- 9 And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.
- 10 Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.
- 11 No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.
- 12 And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.
- 13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;
- 14 and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.
- 15 It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.
- 16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord GOD.'
- 17 And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:
- 18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;
- 19 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעֲלָתוֹ אֲשֶׁר-עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת-אֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֹאֵם אֲדֹנִי יְהוָה:
בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלִךְ אֶתֶּן פֶּתַח-חַיִּים בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי
יְהוָה: (פ)

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord God.
21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפסרת בא

ירמיהו מ"ו:ג-כ"ח

Jeremiah 46:13-28

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא
לְבוֹא נְבוּכַדְרֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת
אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13 The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדּוֹל וְהַשְׁמִיעוּ
בְּנֹף וּבְתַחְפָּנֶחַס אָמְרוּ הַתִּיַּצֵּב וְהָכֵן לָךְ
כִּי-אֶכְלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ:

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מִדּוּעַ נִסְתַּח אַבְיֵרְיָה לֹא עָמַד כִּי יְהוָה
הִדְפּוֹ:

15 Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.

הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם-נָפַל אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ
וַיֹּאמְרוּ קוֹמָה וְנָשָׁבָה אֶל-עַמָּנוּ וְאֶל-אֶרֶץ
מִלְחָתָנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה:

16 He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'

קָרְאוּ שָׁם פֶּרֶעַה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם שְׁאוֹן הָעֶבֶר
הַמוֹעֵד:

17 They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'

חִי-אֲנִי נֹאֵם-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי
כְתוּבָה בְּהָרִים וּכְכֹרֶמֶל בֵּינָם יָבוֹא:

18 As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.

כָּלִי גוֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בֵּת-מִצְרַיִם
כִּי-נָלַךְ לְשָׁמָּה תִהְיֶה וְנִצְתָה מֵאִין
יוֹשֵׁב: (ס)

19 O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.

עֹגְלָה יִפְהַפֵּיחַ מִצְרַיִם קֶרֶן מִצְפּוֹן בָּא
בָּא:

20 Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.

גַּם-שֹׁכְרֶיהָ בְּקֶרְבָּהּ כְּעֹגְלֵי מִרְבֵּק
כִּי-גַם-הִמָּה הִפְּנוּ נִסּוּ וַיִּחַדּוּ לֹא עָמְדוּ כִּי
יוֹם אִיָּדָם בָּא עָלֵיהֶם עַת פְּקָדָתָם:

21 Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.

קוֹלָהּ כְּנִחֹשׁ יִלְךְ כִּי-בְתִיל יִלְכוּ
וּבְקֶרֶד מוֹת בָּאוּ לָהּ כְּחֹטְבֵי עֲצִים:

22 The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.

כָּרְתוּ יַעֲרֶה נָאִם־יְהוָה כִּי לֹא יִתְקַר כִּי רַבּוֹ
מֵאַרְבֶּה וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר:

23

They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.

הַבִּישָׁה בַּת־מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד עַם־צָפוֹן:

24

The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.

אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִי פּוֹקֵד
אֶל־אֱמּוֹן מִנָּא וְעַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם
וְעַל־אֱלֹהֵיהֶם וְעַל־מְלָכֵיהֶם וְעַל־פַּרְעֹה וְעַל־
הַבְּטָחִים בּוֹ:

25

The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;

וְנִתְּנִים בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד
נְבוּכַדְרֶצַּר מֶלֶךְ־כַּבְּל וּבְיַד־עַבְדָּיו
וְאַחֲרֵי־כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימֵי־קֶדֶם
נָאִם־יְהוָה: (פ)

26

and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל־תַּחַת
יִשְׂרָאֵל כִּי הֲנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק וְאֶת־זֶרְעֶךָ
מֵאֶרֶץ שָׁבוִים וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן וְאֵין
מַחְרִיד:

27

But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

אָתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נָאִם־יְהוָה כִּי
אֵתָּה אֲנִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל־הַגּוֹיִם וְ
אֲשֶׁר הִנְחִיתִיךָ שָׁמָּה וְאַתָּה לֹא־אֶעֱשֶׂה כָּלָה
וְיִסְרְתִיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְּחָה לֹא אֲנִקְּךָ: (פ)

28

Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

שופטים ד:ד'-ה:ל"א

Judges 4:4-5:31

וּדְבוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לַפִּידוֹת הָיָה
שֹׁפֵטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהָיָה יּוֹשֶׁבֶת תַּחַת־תְּמָר דְּבוּרָה בֵּין הַרְמָה
וּבֵין בֵּית־אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בָנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם מִקְדֵּשׁ
נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּה וַיְהִי
אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּת בְּתַר תָּבוֹר
וְלָקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי
נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל־נַחַל קִישׁוֹן אֶת־סִיסְרָא
שַׂר־צָבָא יָבִין וְאֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־הַמִּוֶּנֶה
וְנִתְּתִיחָו בְּיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

8	וַיֹּאמֶר אֵלָיָהּ בָּרַק אֶם־תֵּלְכִי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא תֵלְכִי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ:	And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'
9	וַתֹּאמֶר הִלֵּךְ אִלֶּיךָ עִמָּךְ אַפְסִי כִּי לֹא תִהְיֶה תַּפְאֲרֶתְךָ עַל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי בְיַד־אִשָּׁה יִמָּכֶר יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְתִקֶּם דְּבוֹרָה וְתֵלֶךְ עִם־בָּרַק קְדֵשׁ:	And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.
10	וַיִּזְעַק בָּרַק אֶת־זְבוּלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי קְדֵשׁ וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפִי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוֹרָה:	And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedesh; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.
11	וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִקֵּין מִבְּנֵי חֶבֶב חֲתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אֹהֶלּוֹ עַד־אֵילֹן (כ' בַּצְעָנִים) [ק' בַּצְעָנִים] אֲשֶׁר אֶת־קְדֵשׁ:	Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaananim, which is by Kedesh.
12	וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם הַר־תָּבוֹר:	And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.
13	וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכֶבוֹ תִשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בְּרִזָּל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישּׁוֹן:	And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.
14	וַתֹּאמֶר דְּבוֹרָה אֶל־בָּרַק כֹּחַ כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיֵּרֶד בָּרַק מִהַר תָּבוֹר וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:	And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.
15	וַיִּהְיֶם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרַק וַיֵּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס בְּרִגְלָיו:	And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.
16	וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד־אַחַד:	But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.
17	וּסִיסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעַל אִשְׁתּ תָּבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יַבִּין מֶלֶךְ־חֲצוֹר וּבֵין בֵּית תָּבֶר הַקֵּינִי:	Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.
18	וַתֵּצֵא יַעַל לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיָּסֹר אֵלָיָהּ הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ בַשְּׂמִיכָה:	And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי־נָא מֵעֵט־מַיִם כִּי צָמָאֲתִי וּתְפַתַּח אֶת־נְאוֹד הַחֲלָב וּתִשְׁקֶהוּ וּתְכַסֶּהוּ:

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה אִם־אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הֲיֵשׁ־פֹּה אִישׁ וְאָמַרְתְּ אֵין:

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וּתְקַח יָעֵל אֲשֶׁת־חֶבֶר אֶת־יִתְד הָאֹהֶל וּתִשֶׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בִּידָהּ וּתִכּוֹא אֵלָיו בִּלְאֵט וּתְתַקֵּעַ אֶת־יִתְדוֹ בַּרְקָתוֹ וּתִצָּנַח בָּאָרֶץ וְהָיָה נִרְדָּם וַיָּעַף וַיָּמָת:

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וְהָיָה בָּרַק רֹדֵף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יָעֵל לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהָיָה סִיסְרָא נָפֵל מֵת וְחִיתְדוֹ בַּרְקָתוֹ:

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וּתְלֹךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וְקֹשֶׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְלִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשֶׂר דְּבוֹרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם (ס) בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בְּפָרַע פָּרַעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס) בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שִׁמְעוּ מְלָכִים הֶאֱזִינוּ רוֹזְנִים (ס) אֲנֹכִי לִיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בָּצָאתָ מִשְׁעִיר (ס) בְּצַעֲדְךָ מִשְׁדֶּה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רָעָשָׁה גַם־שָׁמַיִם נָטְפוּ (ס) גַּם־עֲבִים נָטְפוּ מַיִם: (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) יְהַ סִּינַי מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בִּימֵי שִׁמְגָר בֶּן־עֲנַת (ס) בִּימֵי יָעֵל חֲדָלוּ אֶרְחוֹת (ס) וְהִלְכִי נְתִיבוֹת יִלְכוּ אֶרְחוֹת עַקְלָקוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

7	<p>חָדְלוּ פָּרֹזֶן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס) שָׁמַתִּי דְּבוּרָה שָׁמַתִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .</p>
8	<p>יִבְחָר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֲזַ לָחֶם שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם-יִרְאֶה וְרִמָּח (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?</p>
9	<p>לִבִּי לַחֲזַקְקֵי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמְתַּנְּדָּבִים בָּעַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)</p>	<p>My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.</p>
10	<p>רֹכְבֵי אֲתָנֹת צְחֹלוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל-מִדִּין וְהֹלְכֵי עַל-דֶּדֶךְ שִׁיחוּ: (ס)</p>	<p>Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;</p>
11	<p>מִקּוֹל מְחַצִּצִּים בֵּין מִשְׁאָפִים (ס) שָׁם יִתְנֹל צְדָקוֹת יְהוָה (ס) צְדָקַת פְּרוֹזֶנֹּו בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אֲזַ יֵרְדּוּ לַשְּׁעָרִים עִם-יְהוָה: (ס)</p>	<p>Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.</p>
12	<p>עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבוּרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבַר־יִשִּׁיר (ס) קוּם בָּרַק וּשְׁבֵה שְׁבִיָּה בֶּן-אֲבִינוֹם: (ס)</p>	<p>Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.</p>
13	<p>אֲזַ יַכַּד שְׁלִיד לְאֲדִירִים עִם (ס) יְהוָה יִרְד־לִי בַּגְּבוּרִים: (ס)</p>	<p>Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.</p>
14	<p>מִנִּי אֶפְרַיִם שָׁרֵשׁ בְּעַמְלֶק (ס) אַחֲרִיָּה בְּנִימִין בְּעַמְמִיד (ס) מִנִּי מַכִּיר יֵרְדּוּ מִחַקְלִים (ס) וּמִזְבוֹלֵן מִשְׁכִּים בְּשֹׁבֵט סֶפֶר: (ס)</p>	<p>Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.</p>
15	<p>וְשָׂרֵי בִישַׁשְׁכָּר עִם-דְּבֹרָה (ס) וַיִּשְׁשַׁכְּרִי בֶּן בָּרַק בְּעַמְּקֵי שְׁלַח בְּרֹגְלָיו (ס) בַּפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקָרֵי-לֵב: (ס)</p>	<p>And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.</p>
16	<p>לָמָּה יֹשְׁבֵת בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס) לִשְׁמֹעַ שִׁירֹת עֲדָרִים (ס) לַפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקָרֵי-לֵב: (ס)</p>	<p>Why satest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.</p>
17	<p>גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שְׁכֹן (ס) וְדָן לָמָּה יִגְוֹר אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְתוֹף יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)</p>	<p>Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.</p>
18	<p>זְבֻלוֹן עִם חֲרָף נָפְשׁוֹ (ס) לָמוֹת וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)</p>	<p>Zebulun is a people that jeopardized their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.</p>

19	בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אִזּוּ נִלְחָמוּ מֶלֶכִּי כְּנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל־מֵי מִגְדּוֹ (ס) בְּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)	The kings came, they fought; Then fought the kings of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo; They took no gain of money.
20	מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים מִמַּסְלוֹתֵם נִלְחָמוּ עִם־סִיסְרָא: (ס)	They fought from heaven, The stars in their courses fought against Sisera.
21	נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמַיִם נָחַל קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֵי נַפְשִׁי עֹז: (ס)	The brook Kishon swept them away, That ancient brook, the brook Kishon. O my soul, tread them down with strength.
22	אִזּוּ הִלְמוּ עֲקֵבֵי־סוּס (ס) מִדְּהֵרוֹת דְּהֵרוֹת אֲבִירָיו: (ס)	Then did the horsehoofs stamp By reason of the prancings, the prancings of their mighty ones.
23	אָרוּ מָרוּז אָמַר מֶלֶאֲךָ יְהוָה אָרוּ אָרוּ יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא־בָאוּ לְעֶזְרַת יְהוָה (ס) לְעֶזְרַת יְהוָה בַּגְּבוּרִים: (ס)	'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came not to the help of the LORD, To the help of the LORD against the mighty.'
24	תְּבָרֵךְ מִנְּשִׁים יֵלֵךְ אִשְׁתְּ חֶבֶר הַקִּינִי (ס) מִנְּשִׁים בְּאֶהֱלָ תְּבָרֵךְ: (ס)	Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber the Kenite, Above women in the tent shall she be blessed.
25	מַיִם שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסֶפֶל אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)	Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl she brought him curd.
26	יָדָהּ לִיָּתֵד תִּשְׁלַחְנָה (ס) וַיְמִינָה לְהִלָּמוֹת עַמָּלִים (ס) וְהִלָּמָה סִיסְרָא מִחֻקָּה רֹאשׁוֹ (ס) וּמִחַצָּה וְחִלְפָה רָקְתָּו: (ס)	Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.
27	בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שָׁדוּד: (ס)	At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.
28	בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּבְבֵּב אִם סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשָׁנָב (ס) מִדּוּעַ בִּשְׁשׁ רֶכֶב לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אַחֲרָיו פַּעַמֵּי מֶרְכָּבוֹתָיו: (ס)	Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?
29	חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה (ס) אַף־הִיא תָּשִׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)	The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:
30	הֲלֹא יִמָּצְאוּ יַחֲלָקוּ שָׁלָל (ס) רַחֵם רַחֲמָתָם לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שָׁלָל צְבָעִים לְסִיסְרָא (ס) שָׁלָל צְבָעִים רִקְמָה (ס) צָבַע רִקְמָתִים לְצִוְאָרֵי שָׁלָל: (ס)	'Are they not finding, are they not dividing the spoil? A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil of dyed garments, A spoil of dyed garments of embroidery, Two dyed garments of broidery for the neck of every spoiler?'
31	כֹּן יִאבְדּוּ כָל־אֹיְבָיֶיךָ יְהוָה וְאַתָּה בְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)	So perish all Thine enemies, O LORD; But they that love Him be as the sun when he goeth forth in his might. And the land had rest forty years.

הפטרות יתרו

ישעיהו ו'א'-ז'ו'

Isaiah 6:1-7:6

בשנת־מות המֶלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאַרְאָה אֶת־אֲדֹנָי
יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלָיו מְלֵאִים
אֶת־הַיִּכָּל:

VI:1

In the year that king Uzziah died I saw the Lord sitting upon a throne high and lifted up, and His train filled the temple.

שֶׁרָפִים עֹמְדִים וּמְמַלְלִים לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ
כְּנָפִים לְאַחַד בְּשֵׁתַיִם | יְכַסֶּה פָּנָיו וּבְשֵׁתַיִם
יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבְשֵׁתַיִם יַעֲוֹפֶה:

2

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly.

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ
יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

3

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of His glory.

וַיָּנֻעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וַהֲבִית
יְמֵלָא עָשָׁן:

4

And the posts of the door were moved at the voice of them that called, and the house was filled with smoke.

וְאָמַר אֲוִי־לִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ
טָמֵא־שִׁפְתַּיִם אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עַם־טָמֵא
שִׁפְתַּיִם אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה
צְבָאוֹת רָאוּ עֵינַי:

5

Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a people of unclean lips; For mine eyes have seen the King, The LORD of hosts.

וַיָּעֵף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשֶּׁרָפִים וּבְיָדוֹ רִצְפָּה
בְּמִלְקָחַיִם לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

6

Then flew unto me one of the seraphim, with a glowing stone in his hand, which he had taken with the tongs from off the altar;

וַיִּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נֹגַע זֶה עַל־שִׁפְתֶּיךָ
וְסֵר עֲוֹנֶךָ וַחֲטֹאתֶךָ תִּכָּפֵּר:

7

and he touched my mouth with it, and said: Lo, this hath touched thy lips; And thine iniquity is taken away, And thy sin expiated.

וְאֲשִׁמְעַ אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת־מִי אֶשְׁלַח
וּמִי יֵלֶךְ־לָנוּ וְאָמַר הִנְנִי שְׁלָחְנִי:

8

And I heard the voice of the Lord, saying: Whom shall I send, And who will go for us? Then I said: 'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לִּי וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמְעוּ שְׁמֹעַ
וְאַל־תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאַל־תִּדְעוּ:

9

And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשְׁמֵן לִב־הָעָם הַזֶּה וְאָזְנוֹי הַכִּבְדּוּ וְעֵינָיו
הִשְׁעוּ פֶּן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹי יִשְׁמַע וּלְבָבוֹ
יָבִין וְשָׁב וְרִפָּא לוֹ:

10

Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וְאָמַר עַד־מָתַי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר
אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאִין יוֹשֵׁב וּבְתִימִם מֵאִין אָדָם
וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11

Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וּרְחַק יִהְיֶה אֶת־הָאָדָם וּרְבֵּה הָעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12

And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהּ עֲשָׂרָה וְשָׁבָה וְהִיתָה לְבָעַר
כָּאֵלֶּה וְכָאֵלוֹן אֲשֶׁר בְּשַׁלְכָתָם מִצִּבְתָּם בָּם
זֶרַע קֹדֶשׁ מִצִּבְתָּהּ: (פ)

13

And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אָחָז בֶּן-יֹותָם בֶּן-עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ-אַרָם וּפְקַח
בֶּן-רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם
לְמַלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכָל לְהִלָּחֵם
עָלֶיהָ:

VII:1

And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגַּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר גָּחָה אָרָם
עַל-אַפְרַיִם וַיָּנֻעַ לִבָּבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כָּנוּעַ
עֲצִי-יָעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

2

And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ צֶא-נָא לִקְרֹאת
אָחָז אֹתָהּ וּשְׂאֵר יָשׁוּב בְּנֵה אֶל-קֶצֶה תְּעֹלֶת
הַבְּרֶכֶה הַעֲלִינָהּ אֶל-מִסְלַת שְׂדֵה כֹּבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשָּׁמֶר וְהִשְׁקֵט אַל-תִּירָא
וּלְבָבְךָ אַל-יִרָד מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹנִים
הָעֹשִׂים הָאֵלֶּה בְּחִרְי-אָף רִצְיִן וְאַרָם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ:

4

and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יֵעַן כִּי-יַעַן עָלֶיךָ אָרָם רָעָה אַפְרַיִם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ לֹאמֹר:

5

Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנִקְצָנָה וְנִבְקַעְנָה אֶלֶינוּ
וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֵת בֶּן-טַבְּעָל: (פ)
יִשְׁעִיָּהוּ ט':ה'-ו'

6

Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

Isaiah 9:5-6

כִּי-יֵלֵד יֶלֶד-לָנוּ בֶּן נִתַּן-לָנוּ וְנִתְּתִי הַמִּשְׁרָה
עַל-שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ אֵל גִּבּוֹר
אֲבִי-עַד שֵׁר-שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) [ק' לַמְרִבָּה] הַמִּשְׁרָה
וְלִשְׁלוֹם אֵין-קֶץ עַל-כִּסֵּא דָוִד
וְעַל-מַמְלַכְתּוֹ לְהִקְיִן אֹתָהּ וְלִסְעֹדָהּ
בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה מִעַתָּה וְעַד-עוֹלָם קִנְיָתָהּ
יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה-זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

ירמיהו ל"ד:ח'-כ"ז

Jeremiah 34:8-22

הַדְּבָר אֲשֶׁר-הָיָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה אַחֲרֵי כִּתּוּת הַמִּלֵּךְ צִדְקִיָּהוּ בְרִית
אֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לִקְרֹא לָהֶם
דְּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD,
after that the king Zedekiah had made a covenant with
all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty
unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ
הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד-בָּם
בִּיהוּדֵי אֶחָיו אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every
man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew
woman, go free; that none should make bondmen of
them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָל-הַשָּׂרִים וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בָּאוּ
בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ
אֶת-שִׁפְחָתוֹ חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד-בָּם עוֹד
וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that
had entered into the covenant to let every one his
man-servant, and every one his maid-servant, go free,
and not to make bondmen of them any more; they
hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי-כֵן וַיַּשְׁבּוּ אֶת-הָעֲבָדִים
וְאֶת-הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שְׁלָחוּ חֲפְשִׁים
(כ' וַיַּכְבִּישׁוּם) [ק' וַיַּכְבִּשׁוּם] לַעֲבָדִים
וּלְשִׁפְחֹת: (פ)

11

but afterwards they turned, and caused the servants and
the handmaids, whom they had let go free, to return,
and brought them into subjection for servants and for
handmaids;

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from
the LORD, saying:

כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כְרַתִּי
בְרִית אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר:

13

Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a
covenant with your fathers in the day that I brought
them forth out of the land of Egypt, out of the house of
bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁלַח אִישׁ אֶת-אֶחָיו
הָעִבְרִי אֲשֶׁר-יָמַכְךָ לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים
וְשִׁלַּחְתּוֹ חֲפָשִׁי מִעִמְּךָ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם
אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת-אָזְנוֹם:

14

'At the end of seven years ye shall let go every man his
brother that is a Hebrew, that hath been sold unto thee,
and hath served thee six years, thou shalt let him go free
from thee'; but your fathers hearkened not unto Me,
neither inclined their ear.

וַתָּשׁוּבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת-הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי
לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ וַתַּכְרִתּוּ בְרִית
לִפְנֵי בֵּית אֲשֶׁר-נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

15

And ye were now turned, and had done that which is
right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man to
his neighbour; and ye had made a covenant before Me
in the house whereon My name is called;

וַתָּשׁוּבוּ וַתַּחֲלִילוּ אֶת-שְׁמִי וַתָּשׁוּבוּ אִישׁ
אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר-שְׁלַחְתֶּם
חֲפְשִׁים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבִּשׁוּם אַתֶּם לְהִיּוֹת לָכֶם
לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחֹת: (ס)

16

but ye turned and profaned My name, and caused every
man his servant, and every man his handmaid, whom ye
had let go free at their pleasure, to return; and ye
brought them into subjection, to be unto you for
servants and for handmaids.

לְכֵן כֹּה-אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא-שָׁמַעְתֶּם אֵלַי
לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאֶחָיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ
הַנִּנְיָ קְרֹא לָכֶם דְּרוֹר נְאֻם-יְהוָה אֶל-הַחֶרֶב
אֶל-הַדָּבָר וְאֶל-הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ'
לְזוּעָה) [ק' לְזוּעָה] לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

17

Therefore thus saith the LORD: Ye have not hearkened
unto Me, to proclaim liberty, every man to his brother,
and every man to his neighbour; behold, I proclaim for
you a liberty, saith the LORD, unto the sword, unto the
pestilence, and unto the famine; and I will make you a
horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִיתִי
אֲשֶׁר לֹא־הִקְיִמוּ אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרְתוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְשָׁנִים
וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרֶיו׃

18

And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שָׂרֵי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרָסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל׃

19

the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי
נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמֶאֱכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְבֵהֶמַת הָאָרֶץ׃

20

I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו אֶתֵּן
בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל
מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם׃

21

And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מִצְוֶה נָא־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים אֶל־הָעִיר
הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וּלְכָדוּהָ וּשְׂרָפֶהָ
בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֲתֵן שְׁמָמָה מֵאִין
יָשָׁב׃ (פ)

22

Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

ירמיהו ל"ג:כ"ה-כ"ו

Jeremiah 33:25-26

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יוֹמָם וּלְיָלָה
חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שִׁמַּתִּי׃

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֵס
מִקַּחַת מִזְרְעוֹ מִשְׁלֵיִם אֶל־זָרַע אַבְרָהָם
יִשְׁחָק וַיַּעֲקֹב כִּי־ (כ' אֲשׁוּב) [ק' אֲשִׁיב]
אֶת־שְׁבוּתָם וְרַחֲמָתִים׃ (פ)

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפסטר תרומה

מלכים א' כ"ו:י"א-י"ג

I Kings 5:26-6:13

וַיְהִי וַתֵּן חֶכְמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לּוֹ
וַיְהִי שָׁלֵם בֵּין חִירָם וּבֵין שֹׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ
בְרִית שְׁנֵיהֶם׃

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה מִסּ מְכַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּי
חֲמִשָּׁתָּם אֲלֵף אִישׁ׃

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלַחֵם לְכַנּוּנָה עֶשְׂרֵת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ
חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלַכְנּוֹן שְׁנַיִם חֲדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם עַל־הַמָּס׃ (ס)

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשִׁלְמֹה שְׁבַעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סָבֵל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֲצָב בְּהָר׃	29	And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;
לְבַד מְשָׁרֵי הַנֹּצְבִים לְשִׁלְמֹה אֲשֶׁר עַל-הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲרָדִים בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה׃ (ס)	30	besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.
וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעֻּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יִקְרֹוֹת לַיִּסֵּד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית׃	31	And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.
וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שִׁלְמֹה וּבְנֵי חִירוֹם וְהַגְּבָלִים וַיַּכְיֵנוּ הָעֹצִים וְהָאֲבָנִים לְבִנוֹת הַבַּיִת׃ (פ)	32	And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.
וַיְהִי בְשָׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרָיִם בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זֹו הוּא חֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לַמֶּלֶךְ שִׁלְמֹה עַל-יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה׃	VI:1	And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.
וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שִׁלְמֹה לַיהוָה שְׁשִׁים-אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ׃	2	And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.
וְהָאוֹלָם עַל-פְּנֵי הַיִּכָּל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכוֹ עַל-פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רֹחְבוֹ עַל-פְּנֵי הַבַּיִת׃	3	And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.
וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוֹנֵי שָׁקָפִים אֲטוּמִים׃	4	And for the house he made windows broad within, and narrow without.
וַיִּבֶן עַל-קִיר הַבַּיִת (כ' יצוע) [ק' יציע] סָבִיב אֶת-קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל וּלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב׃	5	And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of bthe sanctuary; and he made side-chambers round about;
(כ' היצוע) [ק' היציע] הַתַּחְתָּנָה חָמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי מִגִּרְעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת-הַבַּיִת׃	6	the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—
וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבָן-שִׁלְמֹה מִסַּע נִבְנָה וּמִקְבּוֹת וְהַגִּרְזֵן כָּל-כְּלִי בָרָז לֹא-נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ׃	7	For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—
פֶּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכְנָה אֶל-פֶּתַח הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבָלוּלִים יָעָלוּ עַל-הַתִּיכְנָה וּמִן-הַתִּיכְנָה אֶל-הַשְּׁלֹשִׁים׃	8	The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלְהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת־הַבַּיִת גָּבִים וּשְׂדֵרֹת בָּאֲרָזִים:	9	So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.
וַיִּבֶן אֶת־(כ' הַיְצוּעַ) (ק' הַיְצִיעַ) עַל־כָּל־הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיִּאָּחֲזוּ אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ')	10	And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:	11	And the word of the LORD came to Solomon, saying:
הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתָּה בֹנֶה אִם־תֵּלֶךְ בְּחֻקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תִעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתֵי לְלַכֵּת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד אָבִיךָ:	12	'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;
וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעְזֹב אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ')	13	in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפטרת תצוה

יחזקאל מ"ג:י"–כ"ז	Ezekiel 43:10-27
אַתָּה בֶן־אָדָם הַגֵּד אֶת־בַּיִת־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וַיִּמְדְּדוּ אֶת־תִּכְנוּתוֹ:	XLIII:10 Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.
וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וְתִכְנוּתוֹ וּמוֹצָאֵיו וּמוֹבָאָיו וְכָל־צוּרָתוֹ וְאֵת כָּל־חֻקְתָּיו וְכָל־צוּרָתוֹ וְכָל־תּוֹרָתוֹ הַיֹּצֵעַ אוֹתָם וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקְתָּיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם:	11 And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.
זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־גְּבֻלּוֹ סָבִיב וּסָבִיב קֶדֶשׁ קְדָשִׁים הִנֵּה־זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת:	12 This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.
וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה וְטַפַּח וְחִיק הָאֻמָּה וְאַמָּה־רֹחֵב וּגְבוּלָהּ אֶל־שְׂפָתָהּ סָבִיב זֵרֶת הָאֶחָד וְזֵה גֹב הַמִּזְבֵּחַ:	13 And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.
וּמִחִיק הָאֶרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים־ אַמּוֹת וְרֹחֵב אַמָּה אֶחָת וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחֵב הָאֻמָּה:	14 And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהֵהָרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ' וּמֵהָאֲרָאֵל) [ק'] וּמֵהָאֲרָאֵל] וְלַמַּעַלָּה הַקֶּרְנוֹת אַרְבַּע:	15	And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.
(כ' וּמֵהָאֲרָאֵל) [ק'] וְהָאֲרָאֵל] שְׁתֵּים עָשָׂר אַרְבַּע בַּשְּׁתֵּים עָשָׂר רָחֵב רְבֹוע אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו:	16	And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.
וְהָעִזָּרָה אַרְבַּע עָשָׂר אַרְבַּע בְּאַרְבַּע עָשָׂר רָחֵב אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֹמָה וְהַחִיק־לָהּ אֹמָה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פָּנוֹת קָדִים:	17	And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.'
וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:	18	And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.
וְנָתַתָּה אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צִדּוֹק הַקֹּרְבָּנִים אֵלַי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶרֶךְ בֶּן-בָּקָר לְחַטָּאת:	19	Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.
וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל-אַרְבַּע קֶרְנוֹתָיו וְעַל-אַרְבַּע פְּנוֹת הָעִזָּרָה וְעַל-הַגְּבוּל סָבִיב וְחִטַּאת אוֹתוֹ וַיְכַפֵּרְתָּהּ:	20	And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.
וְלִקַּחְתָּ אֶת הַפֶּרֶךְ הַחַטָּאת וּשְׂרָפּוֹ בַּמִּבְרָךְ הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:	21	Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.
וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר-עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטָּאוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטָּאוּ בַּפֶּרֶךְ:	22	And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.
בְּכָל־יְמֵי מַחֲטָא תִקְרִיב פֶּרֶךְ בֶּן-בָּקָר תָּמִים וְאֵיל מִן-הַצֹּאֵן תָּמִים:	23	When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.
וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעֲלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:	24	And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.
שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר-חַטָּאת לַיּוֹם וּפֶרֶךְ בֶּן-בָּקָר וְאֵיל מִן-הַצֹּאֵן תָּמִימִם יַעֲשׂוּ:	25	Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.
שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁתְּרוּ אוֹתוֹ וּמִלֵּאוּ יָדָיו:	26	Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.
וַיְכַלּוּ אֶת-הַיָּמִים (ס) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֶת-עֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת-שְׁלֵמֵיכֶם וּרְצֵאתִי אֹתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: (ס)	27	And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord GOD.'

הפטרות כי תשא

מלכים א י"ח:א'-ל"ט

I Kings 18:1-39

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וַיְבֹרֶךְ-יְהוָה הָיָה
אֶל-אֱלֹהָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר
לֵךְ הִרְאֵה אֶל-אַחָאב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל-פְּנֵי
הָאֲדָמָה:

XVIII:1

And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וַיֵּלֶךְ אֱלֹהָיו לְהִרְאוֹת אֶל-אַחָאב וְהָרֶעַב
חָזָק בְּשָׁמְרוֹן:

2

And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

וַיִּקְרָא אַחָאב אֶל-עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל-הַבַּיִת
וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרֵא אֶת-יְהוָה מְאֹד:

3

And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בַּהֲכָרִית אֵיזֹכֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּשָּׂח
עֹבַדְיָהוּ מֵאֵה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ
בַּמְעָרָה וּכְלָפָלֶם לֶחֶם וּמָיִם:

4

for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אַחָאב אֶל-עֹבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ
אֶל-כָּל-מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֵל כָּל-הַנְּחָלִים
אוּלֵי נִמְצָא חֲצִיר וְנַחְיָה סוּס וּפָרָד וְלֹא
נִכְרִית מִהַבְּהֵמָה:

5

And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיַּחֲלֶקוּ לָהֶם אֶת-הָאָרֶץ לְעֹבֵר-בָּהּ אַחָאב
הַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ וְעֹבַדְיָהוּ הַלֵּךְ
בְּדֶרֶךְ-אַחֵד לְבָדּוֹ:

6

So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עֹבַדְיָהוּ בְּדֶרֶךְ וַהֲנִה אֱלֹהָיו לִקְרָאתוֹ
וַיִּכְרָהוּ וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאֵתָה זֶה
אֲדֹנָי אֱלֹהָיו:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אֶמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֱלֹהָיו:

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מַה חָטָאתִי כִּי-אַתָּה נָתַן אֶת-עֹבַדְךָ
בְּיַד-אַחָאב לְהַמִּיתָנִי:

9

And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'

תִּי וַיְהִי אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה
אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנָי שָׁם לְבַקֵּשׁוֹ וַאֲמָרוּ
אִין וְהִשְׁבִּיעַ אֶת-הַמִּמְלָכָה וְאֶת-הַגּוֹי כִּי לֹא
יִמְצָאָכָה:

10

As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֶמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֱלֹהָיו:

11

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהָיָה אֲנִי ׀ אֵלַי מֵאֵתְךָ וְרוּחַ יְהוָה וְיִשְׁאָף־
עַל אֲשֶׁר לֹא-אֵדָע וּבֹאֲתִי לְהַגִּיד לְאַחֲאָב
וְלֹא יִמָּצֵאךָ וְהִרְגָנִי וְעַבְדְּךָ יָרָא אֶת-יְהוָה
מִנְעָרִי׃

12

And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא-הֲגַדְתָּ לְאֲדֹנָי אֵת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּהַרְגִּי
אִיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחֲבָא מִנְּבִיאֵי יְהוָה
מִמָּאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בִּמְעָרָה
וְאָכְלִים לֶחֶם וּמַיִם׃

13

Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לְךָ אָמַר לְאֲדֹנָיךָ הִנֵּה
אֵלַיְהוּ וְהִרְגָנִי׃ (ס)

14

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֵלַיְהוּ חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עִמָּדָתִי
לִפְנֵי כִי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו׃

15

And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיהוּ לִקְרֹאת אַחֲאָב וַיַּגִּד-לּוֹ וַיֵּלֶךְ
אַחֲאָב לִקְרֹאת אֵלַיְהוּ׃

16

So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחֲאָב אֶת-אֵלַיְהוּ וַיֹּאמֶר
אַחֲאָב אֵלָיו הֲאַתָּה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל׃

17

And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל כִּי אִם-אַתָּה
וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזֹבְכֶם אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וּתְלֹךְ
אַחֲרֵי הַבָּעַלִּים׃

18

And he answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וְעַתָּה שְׁלַח קִבֹּץ אֵלַי אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל
אֶל-הָר הַכַּרְמֶל וְאֶת-נְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת
אֲכָלִי שְׁלֹחַן אִיזָבֵל׃

19

Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחֲאָב בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת-הַנְּבִיאִים אֶל-הָר הַכַּרְמֶל׃

20

And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיָּגֶשׁ אֵלַיְהוּ אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-מָתַי
אַתֶּם פּוֹסְחִים עַל-שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם-יְהוָה
הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם-הַבָּעַל לָכֵן
אַחֲרָיו וְלֹא-עָנּוּ הָעָם אֶתוֹ דָּבָר׃

21

And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלַיְהוּ אֶל-הָעָם אֲנִי נֹתֵרְתִי נְבִיא
לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע-מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים אִישׁ׃

22

Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחְרוּ לָהֶם הַפָּר
הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיִּשְׂמוּ עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא
יִשְׂמוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה ׀ אֶת־הַפָּר הָאֶחָד וַנְּתַתִּי
עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אֶשִׂים:

23

Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה
בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ
טוֹב הַדָּבָר:

24

And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלָיו לִנְבִיאֵי הַפֶּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשְׁנָה כִּי אַתֶּם הַרְבֵּי
וּקְרָאוּ בְשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂמוּ:

25

And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם
וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרָאוּ בְשֵׁם־הַפֶּעַל מִבֹּקֶר
וְעַד־הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַפֶּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל
וְאִין עֲנָה וַיַּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:

26

And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהָרִים וַיַּחֲתֵּל בָּתָּם אֵלָיו וַיֹּאמֶר
קְרָאוּ בְּקוֹל־גָּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׁיחַ
וְכִי־שִׁיג לוֹ וְכִי־דֶרֶךְ לוֹ אוֹלִי יִשָּׁן הוּא
וַיִּקְצֹץ:

27

And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגְדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים
בַּחֲרִבּוֹת וּבְרִמְחִים עַד־שִׁפְךָ־דָם עֲלֵיהֶם:

28

And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַּעֲבַר הַצֹּהָרִים וַיִּתְּנֻבָּאוּ עַד לַעֲלֹת
הַמִּנְחָה וְאִין־קוֹל וְאִין־עֲנָה וְאִין קָשָׁב:

29

And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְכָל־הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ
כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה
הַהָרוּס:

30

And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֵלָיו שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר
שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו
לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמֹךְ:

31

And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ
תְּעֹלָה כְּבֵית סֹאתִים זֶרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ:

32

And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפָּר וַיִּשֶׂם
עַל־הָעֵצִים:

33

And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מִלֵּא אַרְבַּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל־הָעֹלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו וַיִּשְׁנֹו
וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34

And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת־הַתֵּעֶלָה
מִלֵּא־מַיִם:

35

And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי ׀ בְּעֹלֹת הַמִּנְחָה וַיֵּגֶשׁ אֵלֵיהֶוּ הַנָּבִיא
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל
הַיּוֹם יִדָּע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי
עַבְדְּךָ (כ' וּבַדְּבָרֶיךָ) [ק' וּבַדְּבָרֶיךָ] עָשִׂיתִי
אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

36

And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הִזֵּה כִּי־אַתָּה
יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת־לִבָּם
אֲחֵרָנִית:

37

Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה
וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֹפָר
וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתֵּעֶלָה לַחֲכָה:

38

Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ
יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

39

And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטרת ויקהל

מלכים א' ז' מ' - נ'

I Kings 7:40-50

וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת־הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירֹם לַעֲשׂוֹת
אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וּגְלוֹת הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ
הָעַמֻּדִים שְׁתֵּים וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתֵּים לְכַסּוֹת
אֶת־שְׁתֵּי גְלוֹת הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ
הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרַמָּנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי הַשְּׂבָכוֹת
שְׁנֵי־טוּרִים רַמָּנִים לְשְׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת
אֶת־שְׁתֵּי גְלוֹת הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכָנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיֹּרֹת עָשָׂה
עַל־הַמְּכָנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־עָשָׂר תַּחַת הַיָּם:	44	and the one sea, and the twelve oxen under the sea;
וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וְאֶת כָּל־הַכֵּלִים (כ' האהל) [ק' האלה] אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְמָרָט:	45	and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.
בְּכַכְּר הַיַּרְדֵּן יָצַקם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבָּה הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין זָרְתָן:	46	In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.
וַיַּנֵּחַ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרַב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:	47	And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.
וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:	48	And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;
וְאֶת־הַמְּנֹרֹת חָמֵשׁ מִיְמִין וַחֲמִשׁ מִשְּׁמָאוּל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סֻגֹּר וְהַפָּרַח וְהַנֶּחֱרֵת וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:	49	and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;
וְהַסְּפֹת וְהַמְּזֻמָּרוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת וְהַכַּפֹּת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סֻגֹּר וְהַפִּתּוֹת לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לַהִיכָל זָהָב: (פ)	50	and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרות פקודי

מלכים א' ז' ט"א-ט"ב	I Kings 7:51-8:21
וַתִּשְׁלַם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קְדָשָׁי וְדָגָד אֲבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצִרוֹת בֵּית יְהוָה: (פ)	VII:51 Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.
אָז יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּשְׁטוֹת נְשִׂאֵי הָאֲבוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן:	VIII:1 Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.
וַיָּקָהְלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בַּיָּרַח הָאֵתָנִים בַּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:	2 And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.
וַיָּבֹאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאֲרוֹן:	3 And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:	4	And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.
וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאֲרוֹן מִזְבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מִרֹב:	5	And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.
וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דָּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:	6	And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.
כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפִים אֶל־מְקוֹם הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאֲרוֹן וְעַל־בִּדְיוֹ מִלְמַעְלָה:	7	For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.
וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבָּדִים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדָּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	8	And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.
אֵין בָּאֲרוֹן רֶם שְׁנֵי לַחֲתוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחָרֹב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:	9	There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.
וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהֶעֱנָן מָלָא אֶת־בֵּית יְהוָה:	10	And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,
וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הֶעֱנָן כִּי־מָלָא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: (פ)	11	so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.
אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן בְּעֲרִפָּל:	12	Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.
בָּנֵה בָנִיתִי בֵּית זָבֵל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ עוֹלָמִים:	13	I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.
וַיִּסָּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל עָמַד:	14	And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.
וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוִד אָבִי וּבִידּוֹ מָלָא לֵאמֹר:	15	And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי
אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בִחַרְתִּי בְעִיר
מִכָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַיהוָה
שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה עַל־עַמִּי
יִשְׂרָאֵל:

16

Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עַם־לִבְבִי דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לַשֵּׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17

Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה
עִם־לִבְבְּךָ לְבָנוֹת בַּיִת לַשֵּׁם הִטִּיבְתָּ כִּי
הָיָה עִם־לִבְבְּךָ:

18

But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

כִּי אַתָּה לֹא תִבְנֶה תְּבִית כִּי אִם־בְּנֶה הִצָּא
מִחֲלָצִידָּהּ הוּא יִבְנֶה תְּבִית לַשֵּׁם:

19

nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.

וַיָּקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאִקָּם
תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאֵשֶׁב ׀ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאֶבְנֶה תְּבִית לַשֵּׁם יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20

And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.

וְאֵשֶׁם שָׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית
יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאָם אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

צמדזכר כ"ח:ט'–ט"ו

Numbers 28:9-15

ובַּיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם
וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבִרְאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לִפְּרֵי הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכִבְשֵׁי הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לִפְּרֵי וּשְׁלִישִׁת
הַהִין לְאַיִל וּרְבִיעִית הַהִין לְכִבְשֵׁי יֵין זֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל־עֹלֹת
הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

ישעיהו ס"ו:א'–כ"ד

Isaiah 66:1-24

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הִדָּם
רִגְלִי אֵי־זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה
מְקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֶת־כָּל־אַלֹּהֵי יָדַי עָשִׂתָּה וַיְהִיו כָּל־אַלֹּהֵי
נָאִם־יְהוָה וְאֶל־זֶה אֲבִישׁ אֶל־עֲנִי וְנִכְה־רוּחַ
וְחָרַד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה־אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֹרָף
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דָם־חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְּרֶךְ אֹנָן גַּם־הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

3

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלֵלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם אֶבְיֹא
לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה דְּבַרְתִּי וְלֹא
שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי
בְּחָרוּ: (ס)

4

Even so I will choose their mockings, And will bring
their fears upon them; Because when I called, none did
answer; When I spoke, they did not hear, But they did
that which was evil in Mine eyes, And chose that in
which I delighted not.

שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְּדִיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

5

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His
word: Your brethren that hate you, that cast you out for
My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified,
That we may gaze upon your joy', But they shall be
ashamed.

קוֹל שָׁאוֹן מִעִיר קוֹל מִהֵיכָל קוֹל יְהוָה
מִשָּׁלֹם גָּמוּל לֹא־יָבוּ:

6

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from
the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to
His enemies.

בְּטֶרֶם תֵּחִיל יִלְדָּה בְּטֶרֶם יָבוֹא תֶּכֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

7

Before she travailed, she brought forth; Before her pain
came, She was delivered of a man-child.

מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ
בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת כִּי־תֵחֵלֶה
גַּם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ:

8

Who hath heard such a thing? Who hath seen such
things? Is a land born in one day? Is a nation brought
forth at once? For as soon as Zion travailed, She
brought forth her children.

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה
אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אָמַר אֱלֹהֵיךָ:
(ס)

9

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth?
Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut
the womb? Saith thy God.

שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל־אֲהַבֶּיהָ
שִׂישׂוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמְתַּאֲבָלִים עָלֶיהָ:

10

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye
that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn
for her;

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶּיהָ לְמַעַן
תִּמְצְצוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִיּוֹ כְּבוֹדָהּ: (ס)

11

That ye may suck, and be satisfied With the breast of
her consolations; That ye may drink deeply with delight
Of the abundance of her glory.

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹשֶׁת־אֵלַיָּה כְּנָהָר
שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל־צֵד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

12

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to
her like a river. And the wealth of the nations like an
overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall
be borne upon the side, and shall be dandled upon the
knees.

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ בֶן אִנְכִי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ:

13

As one whom his mother comforteth, So will I comfort
you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשִׂשׁ לְבָבְכֶם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־עַבְדָּיו וְזָעַם
אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14

And when ye see this, your heart shall rejoice, and your
bones shall flourish like young grass; and the hand of
the LORD shall be known toward His servants, and He
will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה מִרְכָּבָתוֹ
לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וְגַעַרְתּוֹ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ:

15

For, behold, the LORD will come in fire, And His
chariots shall be like the whirlwind; to render His anger
with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר
וּרְבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

16

For by fire will the LORD contend, And by His sword
with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגִּנּוֹת אַחֵר
(כ' אחד) [ק' אחת] בַּתְּנוּךְ אֲכָלִי בֶשֶׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶבְכָּר יִחָדּוּ יִסָּפוּ
נַאֲם־יְהוָה:

17

They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18

For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמַּתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם ׀ פְּלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹוד מִנְשֵׁכֵי קֶשֶׁת
תִּבְל וַיּוֹן הָאִיִּים הָרְחֻקִּים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19

And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהָבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם ׀
מִנְחָה ׀ לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּמְדִּים
וּבַפָּרָדִּים וּבַכַּרְפוֹת עַל הָרָקָדָשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלֵי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20

And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה:

21

And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ
יָבֹאוּ כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

23

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וְרָאוּ בַּפִּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִּי
תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה וְהָיוּ
דְּרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ
וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ יָבֹאוּ כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אָמַר יְהוָה

24

And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

שמואל א' כ':י"ח-מ"ב

I Samuel 20:18-42

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מֶתֶר חֹדֶשׁ וּנְפֻקֶּדֶת כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶּךָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

<p>וּשְׁלֹשֶׁת תָּרַד מָאֹד וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָּ אֶצֶל הָאֵבֶן הָאֵזֶל:</p>	<p>19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.</p>
<p>וְאֲנִי שְׁלַשְׁתִּי חֲצִיצִים צָדָה אוֹרָה לְשַׁלַּח־לִי לְמִטְרָה:</p>	<p>20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.</p>
<p>וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּעֱר לְךָ מִצָּא אֶת־הַחֲצִיצִים אִם־אָמַר אֶמְרָ לְנֶעֱר הִנֵּה הַחֲצִיצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחָנוּ וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאִין דָּבָר חִי־יִהְיֶה:</p>	<p>21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.</p>
<p>וְאִם־כֹּה אֶמְרָ לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִיצִים מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְתָּ יְהוָה:</p>	<p>22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.</p>
<p>וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: (ס)</p>	<p>23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'</p>
<p>וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' א"ל] לֶאֱכֹל:</p>	<p>24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.</p>
<p>וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעַם כַּפְּעַם אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:</p>	<p>25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.</p>
<p>וְלֹא־דִבֶּר שְׂאוּל מְאוּמָּה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקִּרְיָה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר: (ס)</p>	<p>26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'</p>
<p>וַיְהִי מִמָּחָר הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מִדּוּעַ לֹא־בָּא בֶן־יִשָּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם:</p>	<p>27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'</p>
<p>וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מִעֲמָדִי עַד־בֵּית לָחֶם:</p>	<p>28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;</p>
<p>וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צָוָה לִי אֲחִי וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלִטָּה נָא וְאַרְאָה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָּא אֶל־שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ: (ס)</p>	<p>29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'</p>
<p>וַיַּחֲרֹאֶף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נָעֻת הַמְרָדוֹת הֲלֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבֶן־יִשָּׁי לְבִשְׁתֶּךָ וּלְבִשְׁתִּי עֲרוֹת אִמִּי:</p>	<p>30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?</p>

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִׁי תִי עַל־הָאֲדָמָה
לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וּקַח
אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמָת מִֹה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיֵּדַע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהַמִּית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַר־אַף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַהוּא הַשְּׁנִי לֶחֶם כִּי נִעְצַב
אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד
וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעְרֹו רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר
אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָה תַּחְצִי
לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא תַּחְצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מְהֵרָה חוֹשֶׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־כ' (כ)
(הַחֲצִי) [ק' תַּחְצִים] וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנָּעַר לֹא־יָדָע מֵאֻמָּה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה עִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ
אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד
הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנִיָּהוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה
יִהְיֶה אֵין וּבֵינֶךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ
עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir for Parashat Shekalim is Exodus 30:11-16.

מלכים ז י"ז:ח'-י"ז

II Kings 12:1-17

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשָׁנֹת־שֶׁבַע לַיהוָה מָלַךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבָּעִים
שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּאֵר
שֶׁבַע:

2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יָמָיו
אֲשֶׁר הוֹדִיחוֹ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רַק הַבָּמֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מִזִּבְחִים
וּמִקִּטְרִים בַּבָּמֹת:

4 Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כֹּל־כֶּסֶף
הַקָּדָשִׁים אֲשֶׁר־יָבֹא בֵּית־יְהוָה כֶּסֶף עוֹבֵר
אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עָרְכוּ כָּל־כֶּסֶף אֲשֶׁר
יָעֲלֶה עַל לֵב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית יְהוָה:

5 And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יִקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִכָּרוֹ וְהֵם
יִחְזְקוּ אֶת־בֵּדֶק הַבַּיִת לְכֹל אֲשֶׁר־יִמָּצָא שָׁם
בֵּדֶק: (פ)

6 let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

וַיְהִי בְּשָׁנֹת עָשָׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ
יְהוֹאָשׁ לֹא־חִזְקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־בֵּדֶק הַבַּיִת:

7 But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹיָדָע הַכֹּהֵן
וְלַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִדּוּעַ אֵינְכֶם
מְחַזְּקִים אֶת־בֵּדֶק הַבַּיִת וְעַתָּה
אֶל־תִּקְחוּ־כֶסֶף מֵאֵת מִכָּרֵיכֶם כִּי־לִבְדֶּק
הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ:

8 Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

וַיֵּאָתּוּ הַכֹּהֲנִים לְבַלְתִּי קַחַת־כֶּסֶף מֵאֵת
הָעָם וּלְבַלְתִּי חֲזֹק אֶת־בֵּדֶק הַבַּיִת:

9 And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקַּב
חֹר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצְל הַמִּזְבֵּחַ
(כ' בִּימִין)[ק' מִיְּמִין] בְּבֹא־אִישׁ בֵּית
יְהוָה וַנִּתְּנוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שְׁמֵרֵי הַסֶּף
אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַמֵּוָּבֵא בֵּית־יְהוָה:

10 And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בְּאֲרוֹן וַיַּעַל
סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרוּ וַיִּמְנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

וַנִּתֵּן אֶת־הַכֶּסֶף הַמִּתְכָּן עַל־ (כ' יד) [ק'
ידי] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ' הַפְּקָדִים) [ק'
הַמְּפָקְדִים] בֵּית יְהוָה וַיּוֹצִיאוּהוּ לְחָרְשֵׁי
הָעֵץ וְלַבָּנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וְלַגִּדְרִים וְלַחֲצָבֵי הָאֶבֶן וְלִקְנוֹת עֲצִים
וְאֶבְנֵי מַחְצָב לְחֻזַּק אֶת־בֶּדֶק בֵּית־יְהוָה
וְלִכְלֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13

and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף מִזְמָרוֹת
מִזְרָקוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־כֶּסֶף
מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה:

14

But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ וַתְּקַוּבוּ
אֶת־בֵּית יְהוָה:

15

for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחֲשִׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לְתֵת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה
כִּי בְּאֵמֶנָה הֵם עֹשִׂים:

16

Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אָשָׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית יְהוָה
לַכֹּהֲנִים יְהוֹי: (פ)

17

The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

מפסיר לפרשת זכור

דברים כ"ה:י"ז-י"ט

Deuteronomy 25:17-19

זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדֶרֶךְ
בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרַךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל־הַנֶּחָשִׁלִים
אֲחֵרֶיךָ וְאַתָּה עָנִי וְיָגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18

how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יִתְּנָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא מִכָּל־אִבְיָךְ
מִסָּבִיב בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָח אֶת־זִכְרֵ עַמְלֶק מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)

19

Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרת פרשת זכור

שמואל א ט"ו:צ'-ל"ד

I Samuel 15:2-34

כֹּה אָמַר יְהוָה זְכוֹרָתִי אֶת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂם לוֹ
בַּדֶּרֶךְ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרָיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהָכִיתָ אֶת-עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו וְהַמָּתָה
מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מִעַלְלִי וְעַד-יוֹנֵק מִשּׁוֹר
וְעַד-שֶׁה מִגִּמְלָל וְעַד-חֲמוֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.’

וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטַלָּאִים
מֵאַתִּים אֶלֶף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אֶת-אִישׁ
יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עִמָּלֶךְ וַיַּרְב בְּנַחַל:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-הַקִּינִי לְכוּ סְרוּ רְדוֹ מִתּוֹךְ
עִמָּלְכִי בֶן-אֶסְפָּד עִמּוֹ וְאַתֶּם עֲשִׂיתֶם חֶסֶד
עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרָיִם
וַיֵּסֶר קִינִי מִתּוֹךְ עִמָּלֶךְ:

6

And Saul said unto the Kenites: ‘Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.’ So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עִמָּלֶךְ מִחֲוִילָה בּוֹאֵת שׁוֹר
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרָיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּשׁ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עִמָּלֶךְ חַי
וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:

8

And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחֲמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטְבַּ
הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל-הַכְּרִים
וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם
וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְכְּזָה וְנָמַס אֶתָּה הַחֲרִימוּ:
(פ)

9

But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10

Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נַחֲמֵתִי כִי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי-שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא חָקִים וַיַּחֲר
לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה:

11

‘It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.’ And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֵּגֵד
לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכְרַמְלָה וְהִנֵּה
מֵצִיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל:

12

And Samuel rose early to meet Saul in the morning; and it was told Samuel, saying: ‘Saul came to Carmel, and, behold, he is setting him up a monument, and is gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.’

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל
בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּמְתִּי אֶת-דְּבַר יְהוָה:

13

And Samuel came to Saul; and Saul said unto him: ‘Blessed be thou of the LORD; I have performed the commandment of the LORD.’

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנִי
וְקוֹל הַבֶּקָּר אֲשֶׁר אֲזַכִּי שְׁמִיעַ:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen which I hear?'

וַיֹּאמֶר שְׁאוּל מֵעַמְלִקִּי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל
הָעָם עַל-מִיטָב הַצֹּאן וְהַבֶּקָּר לְמַעַן זִבְחַת
לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת-הַיּוֹתֵר הִתְחַמְּנוּ: (פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the Amalekites; for the people spared the best of the sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God; and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁאוּל הֲרָף וְאֶנִּידָה לָּךְ
אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה (כ)
וַיֹּאמְרוּ [ק'] וַיֹּאמֶר לוֹ דִּבֶּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee what the LORD hath said to me this night.' And he said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה בְּעֵינָיִךְ
רֹאשׁ שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשָׁחֶךָ יְהוָה
לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own sight, art thou not head of the tribes of Israel? And the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחֶךָ יְהוָה בְּדַרְךְךָ וַיֹּאמֶר לָךְ וְהִתְחַמַּמְתָּה
אֶת-הַחַטָּאִים אֶת-עַמְלִק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד
כְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go and utterly destroy the sinners the Amalekites, and fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט
אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?

וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלַיךְ בְּדַרְךְךָ אֲשֶׁר-שָׁלַחְתָּנִי יְהוָה
וְאָבִיא אֶת-אַגַּל מֶלֶךְ עַמְלִק וְאֶת-עַמְלִיק
הַחַרְמָתִי:

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשִׁית
הַחֲרָם לְזִבְחַת לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּגִלְגָּל: (ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפִץ לַיהוָה בְּעֹלֹת
וּזְבָחִים כְּשָׁמַע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמַע מְזַבַּח
טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

כִּי חַטָּאת-קֶסֶם מְרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים תַּפְצֹר
יַעַן מָאֲסָתָּ אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֲסֶךָ מִמֶּלֶךְ:
(ס)

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל חַטָּאתִי
כִּי-עָבַרְתִּי אֶת-פִּי-יְהוָה וְאֶת-דְּבָרֶיךָ
כִּי יִרְאֵתִי אֶת-הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם:

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת-חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמָּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּהּ אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסֶּךָ יְהוָה מִהָיִוֹת מֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל: (ס)	26	And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'
וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַק בְּכַנְף-מְעִילוֹ וַיִּקְרַע: (ס)	27	And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.
וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע יְהוָה אֶת-מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלֶיךָ הַיּוֹם וַנִּתֵּן לְרֵעֶךָ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)	28	And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.'
וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:	29	And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'
וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עָתָה כִּפַּרְנִי נָא נִגֵּד זִקְנֵי-עַמִּי וְנִגֵּד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	30	Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'
וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁאוּל לַיהוָה: (ס)	31	So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק וַיָּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעַדְנָת וַיֹּאמֶר אַגַּג אֲכֵן סָר מִרְ-הַמּוֹת: (ס)	32	Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁבְלָה נָשִׁים חֲרִבָּה כֵּן-תִּשְׁבַּל מִנְּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפֹּךְ שְׁמוּאֵל אֶת-אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)	33	And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.
וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וּשָׁאוּל עָלָה אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:	34	Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

מפטיר לפרשת פרה

צמדזכר י"ט:א'-כ"ז	Numbers 19:1-22
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:	XIX:1 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:
זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל:	2 This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.
וַנִּתֵּן אֹתָהּ אֶל-אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל-מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂחַט אֹתָהּ לִפְנָיו:	3 And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וּלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וַהֲזָה אֶל־זֶכֶח פָּנָיו אֶהֱל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ שִׁבְעַ פְּעָמִים:	4	And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.
וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֲרֹה וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרָשָׁה יִשְׂרָף:	5	And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.
וּלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אָרְזוֹ וְאִזְבִּי וּשְׁנֵי תוֹלְעֹת וַהֲשִׁלִּיךְ אֶל־תְּוֹךְ שַׂרְפַּת הַפָּרָה:	6	And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.
וְכַבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרִתֵּץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרָיִם יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:	7	Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.
וְהַשָּׂרָף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרִתֵּץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:	8	And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.
וְאִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֹרַת הַפָּרָה וְהַנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיתָה לַעֲדָת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַמִּשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה חֲטָאת הָרֹא:	9	And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.
וְכַבֵּס הָאִישׁ אֶת־אֲפֹרַת הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם:	10	And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.
הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:	11	He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;
הַנּוֹא יִתְחַטֵּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:	12	the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.
כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ אָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ:	13	Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.
זֹאת חֻקֵּי אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֶהֱל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱל יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים:	14	This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.
וְכָל־כֵּל פֶּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא:	15	And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.
וְכָל־אֲשֶׁר־יָגַע עַל־פָּנָיו הַשָּׂדֶה בְּחִלְל־חֶרֶב אוֹ בְּמֵת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בְּקַבֵּר יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים:	16	And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֹפֹר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן
עָלָיו מֵי־מַיִם חַיִּים אֶל-כָּלִי:

17

And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אֶזֶב וְשָׂבַל בְּמַיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה
עַל-הָאֹהֶל וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת
אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם וְעַל-הַנֶּגַע בַּעֲצָם אֹו בְּחִלָּל
אֹו בַּמָּוֶת אֹו בַּקָּבֶר:

18

And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל-הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַחֲטָאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּכְבָּס
בְּגָדָיו וְרָחֵץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעֶרֶב:

19

And the clean person shall sprinkle upon the unclean on the third day, and on the seventh day; and on the seventh day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and bathe himself in water, and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ
יְהוָה טָמָא מִי נִדָּה לֹא-זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא:

20

But the man that shall be unclean, and shall not purify himself, that soul shall be cut off from the midst of the assembly, because he hath defiled the sanctuary of the LORD; the water of sprinkling hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזָּה מִי-הַנִּדָּה
יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְהַנֶּגַע בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא
עַד-הָעֶרֶב:

21

And it shall be a perpetual statute unto them; and he that sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes; and he that toucheth the water of sprinkling shall be unclean until even.

וְכָל אֲשֶׁר-יִגַּע-בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד-הָעֶרֶב: (פ)

22

And whatsoever the unclean person toucheth shall be unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

יחזקאל ל"ו:ט"ז-ל"ח

Ezekiel 36:16-38

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVI:16

Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל-אֲדָמָתָם
וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת
הַנִּדָּה הָיְתָה דֶּרֶכָם לִפְנֵי:

17

'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֲשַׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל-הַדָּם אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ
עַל-הָאָרֶץ וּבְגִלּוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ:

18

Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶץ אֹתָם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת כְּדֶרֶכָם
וּכְעֲלִילוֹתָם שִׁפְטֵתִים:

19

and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְלוּ
אֶת-שֵׁם קְדֹשִׁי בְּאֹמַר לָהֶם עַם-יְהוָה אֵלֶּה
וּמֵאֲרָצוֹ יָצְאוּ:

20

And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֲחַמֵּל עַל-שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלָהוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה: (פ)

21

But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לֵכֵן אֶמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם־לְשֵׁם־קִדְשִׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:

22

Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחָלָל בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי
יְהוָה נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה בְּהַקְדִּישִׁי בְכֶם
לְעֵינֵיהֶם:

23

And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם
אֶל־אֶדְמַתְכֶם:

24

For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְשִׁהַרְתֶּם מִכָּל
טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

25

And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶּן
בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת־לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׁרְכֶם
וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26

A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27

And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיִּשְׁבְּתֶם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם
וְהִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28

And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּקְרָאתִי
אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם
רָעָב:

29

And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וְהִנְחֵיתִי הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30

And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וַיִּזְכְּרֹתֶם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעֲלָלֵיכֶם
אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וְנִקְטַתֶּם בְּפִנְיֶיכֶם עַל
עוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31

Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה וַיֵּדַע
לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל:
(ס)

32

Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּיוֹם טַהַר אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת-הָעָרִים וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:	33	Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be builded.
וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָל-עוֹבֵר:	34	And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.
וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלֵּלוּ הַנִּשְׁמָה הָיְתָה כְּגֵן-עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת וְהַנְּהָרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשָּׁבוּ:	35	And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.
וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרׁוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוֹה בְּנִיתִי הַנְּהָרָסוֹת נִטְעֵתִי הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוֹה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי: (ס)	36	Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה עוֹד זֹאת אֶדְרֹשׁ לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרָבָה אֹתָם כְּצֹאן אָדָם:	37	Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.
כְּצֹאן קִדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוֹה: (פ)	38	As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרת פרשת החודש

The Maftir for Parashat HaHodesh is Exodus 12:1-20.

יִחְזַקְחָל מ"ה:ט"ז-מ"ו:י"ח	Ezekiel 45:16-46:18
כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִתְּנוּ אֶל-הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנָשִׂיא בֵּית-יִשְׂרָאֵל:	XLV:16 All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.
וְעַל-הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבְחֻדָּשִׁים וּבִשְׂבָּתוֹת בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה אֶת-הַחֲטָאת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית-יִשְׂרָאֵל: (ס)	17 And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.
כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בָּאָתֶד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶבֶן-בָּקָר תָּמִים וְחֹטֵאת אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:	18 Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.
וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל-מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל-מְזוֹזֹת שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית:	19 And the priest shall take of the blood of the sin-offering, and put it upon the door-posts of the house, and upon the four corners of the settle of the altar, and upon the posts of the gate of the inner court.

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שָׂגָה
וּמִפְתִּי וּכְפָרָתָם אֶת־הַבַּיִת:

20

And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל:

21

In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בְּיוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעֵד
כָּל־עַם הָאָרֶץ פֶּר חַטָּאת:

22

And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

וּשְׁבַעַת יְמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת
פָּרִים וּשְׁבַעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת
הִזְמִים וְחַטָּאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם:

23

And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וּשְׁמֵן
הַיִּין לְאֵיפָה:

24

And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

בְּשִׁבְעֵי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֹג
יַעֲשֶׂה כְּאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחַטָּאת כְּעֹלָה
וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

25

In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שְׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית
הַפְּנִי קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִפָּתַח וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתַח:

XLVI:1

Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ וְעָמַד
עַל־מְזוֹזַת הַשַּׁעַר וַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עֹלֹתוֹ
וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מִפְתָּן הַשַּׁעַר
וַיֵּצֵא וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעֶרֶב:

2

And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עִם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא
בְּשַׁבָּתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה:

3

Likewise the people of the land shall worship at the door of that gate before the LORD in the sabbaths and in the new moons.

וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יִקְרֹב הַנָּשִׂיא לַיהוָה בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת שִׁשָּׁה כִּבְשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תָּמִים:

4

And the burnt-offering that the prince shall offer unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs without blemish and a ram without blemish;

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וּלְכִבְשִׂים מִנְחָה מִתֵּן
יָדוֹ וּשְׁמֵן הַיִּין לְאֵיפָה: (ס)

5

and the meal-offering shall be an ephah for the ram, and the meal-offering for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימָה וְשֵׁשֶׁת
כִּבְשִׂים וְאֵיל תְּמִימָם יִהְיוּ:

6

And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

וְאֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה
וּלְכִבְשִׂים כַּאֲשֶׁר תִּשְׂגֶּה יָדוֹ וּשְׁמֵן הַיִּין
לְאֵיפָה:

7

and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs according as his means suffice, and a hin of oil to an ephah.

וּבְבֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא
וּבְדֶרֶכוֹ יֵצֵא:

8

And when the prince shall enter, he shall go in by the way of the porch of the gate, and he shall go forth by the way thereof.

וּבָבוֹא עִם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בַּמוֹעֲדִים
הָבֹא דֶרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא
דֶרֶךְ־שַׁעַר נֹגֵב וְהָבֹא דֶרֶךְ־שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא
דֶרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר
אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נָכְחוּ (כ' יצאו) [ק' יצא]:

וְהַנָּשִׂא בְּתוֹכָם בָּבוֹאֻם יָבוֹא וּבִצְאתָם
יֵצְאוּ:

וּבַחֲגִים וּבַמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה
לֶפֶר וְאֵיפָה לְאִיל וְלִכְבָּשִׁים מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן
הֵין לְאֵיפָה: (פ')

וּכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא נִדְבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים
נִדְבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפְּנִי
קָדִים וַעֲשֵׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כְּאֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר
אַחֲרֵי צֵאתוֹ:

וְכִבֵּשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה
לַיהוָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר שְׁשִׁית
הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵין לֶחֶם
אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם
תָּמִיד:

(כ' ועשו) [ק' יעשו] אֶת־הַכֶּבֶשׂ
וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר
עוֹלֹת תָּמִיד: (ס)

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂא מִתְּנָה
לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה
אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

וּכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעַבְדָּיו
וְהִיְתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וּשְׁבַת לְנָשִׂא
אֲדֹנָיו נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה:

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנָּחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצּוּ עָמִי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

But when the people of the land shall come before the LORD in the appointed seasons, he that entereth by the way of the north gate to worship shall go forth by the way of the south gate; and he that entereth by the way of the south gate shall go forth by the way of the north gate; he shall not return by the way of the gate whereby he came in, but shall go forth straight before him.

And the prince, when they go in, shall go in in the midst of them; and when they go forth, they shall go forth together.

And in the feasts and in the appointed seasons the meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

And when the prince shall prepare a freewill-offering, a burnt-offering or peace-offerings as a freewill-offering unto the LORD, one shall open for him the gate that looketh toward the east, and he shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then he shall go forth; and after his going forth one shall shut the gate.

And thou shalt prepare a lamb of the first year without blemish for a burnt-offering unto the LORD daily; morning by morning shalt thou prepare it.

And thou shalt prepare a meal-offering with it morning by morning, the sixth part of an ephah, and the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour: a meal-offering unto the LORD continually by a perpetual ordinance.

Thus shall they prepare the lamb, and the meal-offering, and the oil, morning by morning, for a continual burnt-offering.

Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'